

drago jančar

adsız ağaç

Türkçesi
Sina Baydur

dedalus

Babıali'den aşağı inerken, 20 yıl önce "Sen bu işi yapacaksın," diyen Mesut Abi'yi gördüm. Biraz hesap sordum beyazlarımla, biraz şakalaştık.

© Dedalus Kitap - 2017

Yazar: *Drago Jančar*
Kitabın Adı: *Adsız Ağaç*
Kitabın Orijinal İsmi: *Drevo brez imena*
Çeviren: *Sina Baydur*

Copyright © 2017, Dedalus

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 34356
Isbn: 978-605-9203-56-2

Dedalus Kitap: yüz kırk dört
Roman: elli beş

Basım Tarihi: ekim iki bin on yedi

Yayın Yönetmeni: Sedat Demir
Yayına Hazırlayan: Baran Güzel
Düzelti: Yavuz Akengin
Mizanpaj: Adem Şenel
Kapak Tasarım: Barış Şehri

Baskı-Cilt: Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Topkapı /İstanbul (Sertifika No: 11964)

Çatalçeşme Sok. Meriçli Apt. No. 44/101
Fatih / İstanbul
www.dedaluskitap.com
Tel: +90 212 513 03 43 • Faks: +90 212 513 03 44

ADSIZ AĞAÇ

Drago Jančar

Çeviren:
Sina Baydur

Drago Jančar

1948 yılında Maribor'da doğan Drago Jančar, Slovenya'nın ülkesinde ve yurt dışında en tanınmış yazarıdır. Hukuk eğitimini takiben gazeteci, editör, free-lance yazar olarak çalışmıştır. Komünist Yugoslavya döneminde "düşman propagandası" yapmaktan hüküm giymiştir. 1985 yılında Fullbright bursuyla A.B.D.'de, 1988 yılında da Almanya'da yaşamıştır. Sloven PEN Klüp Başkanı sıfatıyla 1987-1991 yılları arasında Yugoslavya'nın ve Slovenya'nın demokratikleşmesine yönelik çaba harcamıştır. Slovenya'nın önde gelen yazarı "karmaşık bir geçmişin deprem bilimcisi" olarak nitelendirilmiştir. Romanlarının ve öykülerinin çevirileri A.B.D.'de ve Avrupa'nın birçok ülkesinde yayımlandığı gibi oyunları da çeşitli ülkelerde sahnelenmiştir. 1993 yılında Slovenya'nın en saygın edebiyat ödülü olan Preseren Ödülü'ne lâyık bulunmuştur. 1994'de Arnsberg, Almanya'da Avrupa Öykü Ödülü'nü almıştır.

2003'te Herder Edebiyat Ödülü'nü, 2007'de denemeleriyle Frankfurt Kitap Fuarı'nda Jean Amery Ödülü'nü, 2011'de ise Strasbourg'da Prix Européen de la Littérature'ü almıştır.

Belli başlı eserleri şunlardır:

Romanları: The Gallery Slave – 1978; Northern Lights (Kuzey Işıkları) – 1984; Mocking Desire – 1994; Katarina, the Peacock and the Jesuit – 2000; The Builder – 2007; The Nameless Tree – 2009; I Saw Her That Night – 2010.

Öykü kitapları: The Pale Sinner – 1978; Death at Mary of the Snows – 1985; The Look of an Angel – 1992; Joyce's Pupil (Joyce'un Öğrencisi) – 2008.

Denemeleri: Terra Incognita – 1989; The Broken Pot – 1993; Memories on Yugoslavia – 1991; Fleshpots of Egypt – 1995; A Short Report from a Long Besieged City – 1996; Brioni – 2002.

Oyunları: Professor Arnoz and His Followers – 1982; The Great Brilliant Waltz – 1985; Stakeout on Godot – 1987; Daedalus – 1988; Hallstatt – 1994; Light Cavalry – 2007; Silently Strikes the Clock – 2008.

Sina Baydur

2003-2008 yılları arasında Bosna-Hersek ve Slovenya'da Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan Sina Baydur, bu vesileyle Balkan ülkeleri edebiyatıyla yakından ilgilenme fırsatını bulmuştur. Gerek ülkemiz yazarlarının Güney Doğu Avrupa ülkelerinde gerek Balkan edebiyatının ülkemizde daha iyi tanıtılabilmesinin önemini kavrayarak bu alanda katkıda bulunmak amacıyla çeviri yapmaya başlamıştır. Boşnak yazar Semezdin Mehmedinoviç'in *Saraybosna Blues* başlıklı anlatı kitabıyla Sloven yazar Andrej Blatnik'in *Deri Değişimi* başlıklı öykü kitabının Türkçe çevirisine katkıda bulunurken yazarın diğer yapıtı *Anlıyorsun Değil mi?*'yi Türkçemize kazandırmıştır. Sloven yazar Drago Jančar 'ın *Joyce'un Öğrencisi* ve *Kehanet* başlıklı öykü kitabının çevirisi Türkiye-Slovenya diplomatik ilişkilerinin kurulmasının 20. yılı vesilesiyle yayınlanmıştır.

87.

Güneşin doğuşu, sabah, rençberler – bütün bunları geride bırakalı çok oldu. Sürünerek çıktığı mahzen ve içine düştüğü çukur da – bunların hepsi uzun zaman önce çok uzaklarda kaldı, başka bir yerde. En son hatırladığı –ve bunu çok açık hatırlıyordu– bir ağacın altında oturduğuydu. Rençberler ona doğru yaklaşıyordu, üçü birden; bu nedenle ormana kaçmıştı. Yüksek otların arasından adamların omuzlarında taşıdıkları tırpanlarını yere indirdiklerini görebiliyor ve seslerini duyabiliyordu ama söylediklerini anlayamıyordu. Bileği taşına biteviye darbelerle sürtünen tırpandan çıkan keskin ve çın çın çınlayan metalik sesi duyabiliyordu. Tırpancılar tarlanın bir ucunda sıra yaparak aynı anda geniş ve düzenli hareketlerle ekinleri biçmeye başlamışlardı. Üç haftadan beri sürekli yağmur yağıyordu ve ağır, yeşil ekinler ancak kuruyordu. Haziran güneşi altında zorla başlarını kaldırmışlardı ki büyük yığınlar halinde boyunlarını eğmeye başladılar. O güçlü köylü ellerinin kavradığı tırpanlar sabah güneşi altında parıldayan ekinleri biçerken rençberler ıslık çalıyordu.

Sonra, uzunca bir zaman ormanın içinde yürüdü, ağaç gövdelerini yalayan güneş ışınlarının içinden geçti, vadilere inen sis yığınlarının arasından süzüldü ve çıplak ayaklarıyla bastığı yumuşak yaprakları, yosunları, nemli toprağı hissetti. Bu bambaşka bir dünyaydı. Slovenlerin eski inancına göre bir iple derin bir kuyuya iner ve yeterince derine gidersen öbür dünyadan çıkabilirdin. Uçsuz bucaksız ormanlık bölgede yaşayan Pohorjeli Slovenler de bir ağaca tırmanarak öbür dünyaya ulaşıldığına inanırlardı. İster aşağıda, ister yukarıda, sizi başka bir dünya bekliyordu. Küçük bir çocukken

bile o bunu bilirdi. O zamanlar kafasını yorganın içine sokar, mutfaktan gelen giderek hafifleyen erkek seslerini dinlerdi, çünkü kaçabileceğini, kolaylıkla ağaca tırmanabileceğini, ağacın tam tepesinde, yukarılarda bir yerde, başka bir yere, başka bir dünyaya geçebileceğini biliyordu. Büyüyüp, yaşlanmaya başladığında bile bunu biliyordu.

Bir gece saat dört civarında uyandı ve odanın gümüşi ay ışığıyla yıkandığını gördü. Yanında uyuması gereken karısı Marijana görünürde yoktu ama bu ona hiç de olağanüstü gelmedi, çünkü birkaç gün önce onu terk etmişti – esasen birkaç zamandan beri hiçbir şey onu şaşırtmıyordu, ancak o gece o olağanüstü ışık dikkatini çeldi. Ayağa kalkıp pencereye gitti. Garip diye düşündü, nasıl oldu da bu bahçe birden buraya geldi? Çünkü bu bahçe her zaman bölgesel arşivdeki odasının penceresinden gördüğü bahçeydi ve şimdi birden buraya gelmişti, odası da gümüşi bir ışık seliyle dolan ay ışığıyla yıkanıyordu. Ama bahçenin içindeki yaşlı kiraz ağacına ne olmuştu? Bilgisayar ekranı önünde geçirdiği uzun saatler ve okumalar sonrasında gözlerini, kiraz ağacının baharda açan beyaz çiçeklerini ve budaklı gövdesini seyrederek dinlendiriyordu. Çünkü o ağaç sadece penceresinin önünde büyüyen bir kiraz ağacı değildi, ama daha önce hiç rastlamadığı bir cins ağaçtı. Çam değildi, kayın hiç değil, ne selvi ne de okaliptüs. Çocukken annesinin ona okuduğu kitaptaki olağanüstü yükseklikte, güzelliklerini dünyada kimsenin görmediği ve göremeyeceği ağaç olduğunu hemen anlamıştı.

Ateş yakılan tarlalarda göğe uzanan duman gibi yükseliyordu. Ama her zaman tırmanmak istediği o ağaç Pohorje yaylalarında bir yerde büyümüştü. Aniden geniş gövdesiyle ve yukarılarda, yıldızların arasında bir yerlerde olan tepesiyle nasıl olup da evin bahçesine geldiğini düşünmeye fırsat

bulamadan, birdenbire kendini ağacın içinde buldu. Her şey o kadar zahmetsiz olup bitmişti ve kendini de o kadar hafif hissediyordu ki, hemen ağaca tırmanmaya başladı. Sadece kolay değil biraz da saçmaydı: 'Ağaca tırmanan karıncalar' diye söylendi. Bu Çin lokantasındaki yemeklerden birinin adıydı diye düşündü. Yoksa tırmanırken şimdi onun adı mı oldu, belki de Tanrı böyle olsun istemişti. Çam veya ladin olabilecek muazzam bir ağacın üzerinde bir karınca gibi – çam olmalı, çamlar daha yüksek olur. Ama ne çam ne de ladin ağacıydı, hiçbiri değil. Bu ağaç sadece daha ulu değil, olağanüstüydü, tepesi bulutların asıldığı sarp kayalıkların bitiminin hemen altında bir yerdeydi. Ve bir kere biraz dalların arasından, sonra çıplak gövdesine tutunarak ağacın tepesine kadar çıktığınızda, artık Tanrı'nın sizi bir karınca olarak mı gördüğünün yoksa 'ağaca tırmanan karıncalar' diye adlandırılan erişte çorbasındaki hamur parçacıklarının üzerine konulmuş minik köfteler mi olduğunuzun bir önemi yoktu. Aşağıda, hoplayıp zıplayarak el sallayan, ancak sesi duyulmayan, hatta çehresi giderek küçülen, gözleri ve ağzı olmayan, sadece ters dönmüş beyaz bir satıh olan bu çehrenin sahibi Marijana'nın ilk başta giderek küçülen şaşkın gözleri vardı ama artık sadece küçülmekte olan beyaz bir satıhtı. Duyulmayan bir sesle soru soran bir ağzı da vardı, "Nereye tırmanıyorsun Janez? Nereye gidiyorsun?" "Yukarı," dedi. "Nereye olduğunu bilmiyorum, sadece yukarıya. Bu ağaca tırmanıyorum, inanılmaz bir kolaylıkla çıkabiliyorum, ağacın bir köknar mı yoksa bir ladin mi veya bir akçaağaç veya meşe olduğunu bilmeden. Aslında onlardan hiçbir değil, tamamen farklı bir şey." Aşağı da inebilirim diye düşündü bir an, hiç önemi yok. Slovenler eskiden, iple derin bir dehlize inip yeterince dibe giderseniz öbür dünyaya ulaşabildiğinize inanırlardı, çünkü öbür dünya ya yukarıda ya da aşağıdadır, ortada

değildir, Janez'in terk etmek istediği dünya. Ve sonunda ister yukarı tırmanır, ister aşağıya indikten sonra o mutluluk saçan dünyayı keşfedebilirdiniz, o dünya harika yeşil kırlarıyla, sakin akan dere boyunca büyüyen söğüt ağaçlarıyla, kıvrımlı ırmaklarıyla küçük bir cennet gibiydi. Orada yakışıklı genç rençberler çalışıyordu ve onlara yardım edebilirdiniz, isterseniz siz de ekinleri biçebilirdiniz, istemezseniz yapmazdınız. Ağaç hakkındaki bu öykünün Pohorje'ye ait olduğunu düşündü. Eskiden Slovenler sonbahar akşamlarında fırtınadan biraz korktuklarında, biraz da korkmamak için konyak içtiklerinde birbirlerine bu hikâyeyi anlatırlardı. Oradaki ormanlar göz alabildiğine uzanırlar diye düşündü. Belki tepeye vardığımda orman olmayan bir yere veya geniş, çamlık bir yamaca çıkarım.

Ama öyle olmadı. Ağacın geniş bir dalının üzerinden yere kayarak indiğinde kendini iki tarafı kestane ağaçlarıyla donanmış bir kır yolunun ortasında buldu. Uzakta bir yerde ışıklarının hâlâ açık olduğu büyük bazı evler vardı, fakat oranın mola vermesi için uygun bir yer olmadığını düşündü.

Sanki bir zamanlar hayal ettiği Lower Carniolan Springs'teki o uzun ağaçlı yoldan yürüyerek inmeye başlamıştı. Tabii ki Marijana ile birlikte bir zamanlar oraya gittiğini rüyasında görmüştü. İnsanlar yaşadıklarını rüyalarında görürler ama deneyimleri rüyalarında farklıdır. Lower Carniolan Springs'in Pohorje yerine ülkenin tamamen başka bir bölgesinde olduğunu düşündü. Yeşil Pohorje tepelerinde bir yere varacağını düşünmüştü ama bunun yerine kendini, patikaların tümünün Koçevje civarındaki tepelerde karanlık ormanlara giden veya daha da güneye Hırvatistan'a ulaşan acayip yeşil bir vadinin üzerinde ağaçlı bir yolda buldu. Her iki tarafına da kestane ağaçları dizilmiş olan bu patika toprak bir

yoldu. Yumuşak otlar, muhtemelen yosunla kaplanmış, ay ışığı altında yürürken bastığı yer içine göçüyordu.

Etraf geniş düzlüklerle kaplıydı. Gümüşi ay ışığı artık kaybolmasına rağmen gece henüz koyu karanlığa bürünmemişti. Yıldızlar etrafını görecek kadar ortalığı aydınlatıyordu, ve şimdi, bir kez daha, Lower Carniolan Springs'te ağaçlı bir yolda yürümesine rağmen tamamen yabancı bir ortamda bulunduğu izlenimi taşıyordu. Yolun sonuna geldiğinde etrafındaki tarlalara ve otlaklara uzun uzun baktı ve birden göze çarpan tek bir bina dahi olmadığını fark etti. Hepsi yok olmuştu. Bir tepenin eteğinde durdu, hangi yöne gideceğine karar vermek için etrafına bakındı ve sonunda içinde şahlanarak akan bir nehrin bulunduğu geçide yöneldi. Soğuk suyun etkisiyle ürperdi, aç ve üşümüş olduğunu hissetti. Ağaca tırmanırken hiç açlık hissetmemişti, yiyeceği bittikten sonra bile. Fakat düzlüğe çıktıktan sonra ve özellikle şimdi, nehrin yukarılarına doğru geçit boyunca yürürken her şeyi hisseder oldu; yorgunluk, açlık, ürperme. Janez Lipnik ne istediğini bilmiyordu. Göğsünde hafif bir sıkışma hissetti, belki çok fazla ileri gitmişti. Tam o esnada uzakta bir ışık parladı. En uzaktaki noktadaydı, geçidin geniş, davetkâr bir vadiye açıldığı yerde. Parıldayan ışığa yöneldi, onun giderek yoğunlaştığını gördü. Kısa süre sonra sadece bir penceresinde ışık olan bir eve ulaştı. Orada ne göreceğini biliyordu – bir elini başına dayamış, masada oturan, düşüncelere dalmış güzel bir kadını. Bu nedenle dikkatle yaklaştı. Pencere biraz yüksekti, bir süre etrafını kolaçan etti, bakışları odun parçalamakta kullanılan bir kütüğü görene kadar. Bu yüksek kütüğü pencerenin altına sürükledi. Üzerine çıktı ve dantel perdenin arasından içeriye baktı. Her şey olması gerektiği gibiydi, güzel kadın sadece elini başına dayayıp düşüncelere dalmamıştı, ev ödevlerine not veriyordu. Bir süre kadının yüzünü

seyretti, bir yerden tanıdık geliyordu. Masa üstündeki lambanın aydınlattığı bu yüzün okul öğretmenine ait olduğunu düşündü. Bu kadın, öğretmenine çok benziyordu, hatta üzerinde aynı şirin beyaz bluz vardı, ancak biraz daha gençti. Cesaretini topladı ve camı tıklattı.

88.

Kadının yerinden kalkarak birden ışığı söndürdüğünü gördü. Ayak seslerinin yaklaştığını duydu. Sonra pencerenin yanında durduğunu ve kadının nefes alışını duyduğunu düşündü.

Kadın, "Aleksij," dedi.

"Ben Aleksij değilim," diye cevapladı, "korkmayınız." Kadının, pencereye gelenin Aleksij olmadığını anlayınca korkacağını düşündü. Ama neden Aleksij olmalıydı? Kadının tanıdığı Aleksij neden camı tıklatsındı ki? Muhtemelen kapıyı çalardı.

Kadın karanlığa doğru "Kimsiniz?" diye fısıldadı.

Doğruyu söyledi: "Ben Janez Lipnik'im." Kadın onu tanımadığını söyledi.

"Tabi tanımazsınız," diye cevapladı, "sanıyorum kayboldum." Tabi kaybolup kaybolmadığını bilmiyordu ama bir şeyler söylemeliydi. Kadın ihtiyatla perdeyi çekti.

"Işığı yakacağım, aydınlığa çıkar mısınız kim olduğunuzu görebileyim?"

"Işığı yakın," dedi, "gizlenmeye çalışmıyorum."

Işığı yaktı ve pencereyi açtı. Tekrar "Sizi tanımıyorum," dedi.

"Çok uzaktan geliyorum beni tanımanız mümkün değil."

"Koçevje'den mi?" diye sordu kadın.

Öyleyse Koçevje buraya yakın olmalı diye düşündü. "Bu kadar yakınsa neden çok yoruldum?"

Kadın, "Koçevje, Ljubljana'ya sadece üç saat yürüme mesafesinde," cevabını verdi. "Ljubljana'da ormancı yok ve gördüğüm kadarıyla siz bir korucusunuz. Yoksa oduncu mu?"

Bir ağaca tırmandığını, sonra ormanda ve ardından bir geçitte ışığı görene kadar uzun zaman yürüdüğünü söyledi.

"Evet devam edin," dedi kadın, "ağaçlara neden tırmanasınız ki, tabi siz oduncusunuz ve ağaçları işaretlersiniz. Koçevje'den olmalısınız çünkü ormancılar orada yaşarlar."

"Hangisini tercih ederseniz," dedi Janez, "korucu veya oduncu fark etmez, eğer bana bir bardak su verebilirseniz size minnettar kalacağım."

Kadın, ona bir bardak su getirdi. Ne kadar susamış olduğunu fark etmemişti, suyu bir dikişte bitirdi. "Bilseydim geçitte akan o nehirden içerdim, çok berrak ve kirlenmemiş bir suydu. Biraz da üşüyorum," dedi.

Kadın ona kuşkuyla bakarak, "Sizi içeri alamam," dedi, "kimsiniz?"

"Söyledim ya ben Janez Lipnik'im, bir zamanlar arşivde çalışıyordum."

"Öyleyse neden şimdi ağaç kesiyorsunuz? Eğer korucu değilseniz ancak oduncu olabilirsiniz," neredeyse gülecekti. "Biliyorum," dedi "siz mültecisiniz. Kaçan ve saklanan çok sayıda insan var buralarda. Kilise misafirhanesi yolun karşısında, neden o kapıyı çalmadınız?"

"Kilise misafirhanesi mi?" Etrafta sadece bu evin olduğunu sanıyordu, "Bilmiyorum," dedi. "Burada ışık gördüm."

"Her neyse, sizi içeri alacaklarına pek ihtimal vermem, çok kötü günlerde yaşıyoruz."

Kadın, birden ışığın aydınlattığı çıplak ayaklarını gördü. "Zavallı," dedi, "ayaklarınız çıplak. Ayakkabılarınızı nerede bıraktınız?"

"Bir ağacın altında," dedi. Doğru olduğu halde inandırıcı olması için "Ormanlık bir tepenin orada," diye de ekledi.

Kadın kafasında olayı biraz tarttıktan sonra "Dinleyin," dedi, "sizi içeri alacağım ve karnınızı doyuracağım. Ama sonra evi hemen terk etmelisiniz." Pencereyi kapattı ve bir an sonra tekrar açtı. "Birbirimizi anlamamız gerekli, on, onbeş dakika sonra Aleksij burada olacak. Onu beklediğimi söylediğimi duydunuz değil mi? Bilmeniz gerekir, Aleksij subaydır." Kadının kapıya gittiğini ve kilidi açtığını duydu, içeri girdi.

İçeri girer girmez onu bakımlı bir evin sıcaklığı, kadın kokusu, parfümünün ve cildinin rayihası çarptı. Burada gerçek bir dünya vardı.

89.

"İyi geceler. Nereden geliyorsunuz?"

"İyi geceler. Bir ağacın üzerinden geliyorum."

"Zavallıcık, bir ağaçta mı saklanıyordunuz?"

"Hayır, saklanmıyordum, ona tırmandım."

"Saklanmak için bir ağaca tırmandınız. Bugünlerde insanlar hemen her yere saklanıyorlar."

Masaya otururak kadının ateşi canlandırmasını ve süt ısıtmasını seyretti. Eteğinin altında sert kalçaları vardı, tıpkı öğretmeninki gibi. Öğretmeni de sert kalçalıydı – ne zaman sıranın üzerine eğilse, eteğinin altındaki kalçalarıyla masanın tahtasına yaslanırdı. Her gece ellerine bulaştırdığı mürekkep gibi kokardı, aynı zamanda lacivert eteği ve beyaz bluzu altındaki teni dişi kokusu saçardı. Kadın ne kadar da

ona benziyordu, yalnız biraz daha genç görünüyordu. Kadın onu süzdüğünü hissetmişti.

"Aleksij bu işten hoşlanmayacak," dedi. "Sizi içeriye almamdan. Bugünlerde etrafta her tipten insan dolanıp duruyor."

Bakışlarını başka yöne çevirdi. Rafın üzerinde bulunan eski moda bir radyo dikkatini çekti. Sonra bir defteri eline aldı ve açtı. Kadın masaya yaklaştı ve "Afedersiniz," diyerek defteri elinden aldı. Koca bir yığın defteri kucaklayarak rafa yerleştirdi, sonra ekmekten kalın bir dilim kesti, biraz pastırma ve sıcak süt getirdi. Janez Lipnik uzun zamandır yemek yemediğini ve ne kadar acıkmış olduğunu şimdi anlıyordu. Ekmeği eline aldı ama kadının ona kızgınlıkla baktığını görünce duraksadı. Elleri kapkara olmuştu, mürekkep karası gibi. Belki bu nedenle kadın defteri elinden almıştı. Öğrencileri defterleri onun kirletmiş olduğunu düşünmesinler diye. Belki onlara hijyen konusunda bilgi vermekte, her sabah yüzlerini yıkayıp yıkamadıklarını kontrol etmekteydi. Elini yüzünü yıkayabileceği bir yer olup olmadığını sordu. Kadın banyo kapısını gösterdi. İçerisinin tam donanımlı olduğunu görmek neden onu şaşırttı bilmiyordu, suyla doldurup içine girip oturabileceği bir küvet vardı. Fakat henüz geldiği bu evde elbiselerini çıkarıp küvete girmeye utandı. Sadece üst bedenini ve yüzünü yıkamaya karar verdi. Kadın yarı açık kapıdan ona temiz bir gömlek uzattı. Gömleğin yakasının biraz yıpranmış olduğu dikkatini çekti. Belki Aleksij'in – bir subayın gömleğiydi. Kadına teşekkür etti ve üzerine geçirdi. Dışarı çıktığında kadın ona kalın yün çoraplar verdi, gri gibi, muhtemelen yine subay çoraplarıydı. Haziran ayıydı ve gündüz bu çoraplar terletecek, geceleri ise serin, ama gündüzler sıcak olacak diye düşündü. Buna rağmen çoraplara memnun oldu ve kadına teşekkür etti. Ayakkabıya da ihtiyacım olacak diye düşündü, ama her şey o kadar

güzel gelişiyordu ki biraz sonra ayakkabıya da sahip olacağını varsaydı. Kadın eğilip radyonun düğmesini çevirirken sırtından bluzu sıyrıldı ve eteğinin belinden teni biraz göründü. Bluzu öğretmeninin bluzuyla aynı biçimdi – o tarihte kaç yaşındaydı ki? On iki? Öğretmenlerin tümü aynı model beyaz bluz ve lacivert etek giyerlerdi. Hepsi çok sevimliydi. Kadın radyoda eski melodiler buldu, bir orkestra eski bir parça çalıyordu. Kadın ona döndü ve bluzunu düzeltti.

"Aleksij her an gelebilir," dedi.

Gelmezse ne olur, demek istedi. Açlığına rağmen içinde aniden bu hoş öğretmene küçük bir şaka yapma arzusu doğdu, eskiden diğer öğretmene yapmış olduğu gibi. Tıpkı bu öğretmen gibi esrarengiz görünürdü o da. Ama buna değinmedi. Onu korkutabilirdi, o zaman o da yolun karşısındaki misafirhaneye gidip insanları uyandırabilirdi. Tek ihtiyacım olan rahibin nereden geldiğimi sormasıdır diye düşündü. Ekmek, pastırma ve sütü tüketirken, dünya ona daha gerçek görünmeye başladı. Temiz bir gömlek giyip ayağınıza yün çorap geçirirseniz, dolgun elma yanaklı, beyaz bluz giyen, açık yakasından teninin rayihası yayılan genç bir öğretmenin karşısında masada oturmuş, pastırma ve turşuyla birlikte ekmek parçalarını atıştırıyorsanız bu sadece aptal bir rüya olmayıp, o donmuş kanınızın dolaşımını hızlandıran gerçek yaşayan dünyadır, orada insana kesinkes ateş basar.

"Baştan aşağıya kızıştım," diye düşündü Janez Lipnik.

"Şimdi nereye gideceksiniz?" diye sordu kadın dikkatle. Onu hemen evden kovalamak istemiyordu ama bir yabancıyı akşam evinde kalmaya davet etmeyeceği de açıktı.

"Bilmiyorum," dedi, "bir yere."

Bir an için canı herhangi bir yere gitmek istemedi. Dışarıda gecenin sessizliği vardı, o kadar sessizdi ki uzakta

atılan birkaç silah sesi ve takip eden uzun çatırtı sesleri duyulabiliyordu.

"Bu nedir?" diye sordu. "Uzaktan gelen bu patlama sesleri nedir?"

"Silah atılıyor," diye açıkladı kadın tam bir öğretmen gibi. "Kuru dalların kırılışına benzeyenler tüfek sesleridir. Havan topunun sesi şöyle –wheeeeyuuuuu– diye çıkar patlamadan hemen önce. Sonra patlar."

"Silah sesleri?"

90.

Uzun zamandır uyumamıştı, uzaktan gelen çatırdama seslerine rağmen gözleri kapanmaya başladı. Yolun karşısına geçip o seslerin gerçekten silah sesleri mi olduğunu sormak geçti içinden. Belki yolun karşısına geçebilir, misafirhanenin kapısını çalabilirim ama beni içeri almazlar diye düşündü. Göz kapakları daha da ağırlaşıyordu, bu tertipli oda ne kadar da sıcaktı, ocakta ateş yanıyor, banyoda bir küvet ve rafta bir radyo. Başı öne düşmeye başlarken, bilincini kaybetmeden önce arşivdeki arkadaşlarıyla bir öğleden sonra, genellikle pek bir şey yapmayan arkadaşlarıyla, yemek sonrası masanın üzerine başlarını koyarak nasıl kestirdiklerini düşündü ve böylece Janez Lipnik uykuya daldı. Uzakta bir dikiş makinesinin tıkırdamasını duydu, annesi de böyle dikiş dikerdi, çok zaman önce o çocukken, brrrrrr, brrrrr ve başını kaldırdı, öğretmeni beyaz bluzu içinde dikiş dikerken değil, bulaşıkları yıkarken gördü.

"O çatırdamalar neydi?" diye sordu.

"Hiçbir şey çatırdamıyordu," dedi kadın.

"Onlar silah sesleriydi. Kim ateş ediyor?" diye sordu başı tekrar hemen öne kollarının arasına düşmeden. Masanın

üzerine dayanarak uyumaya devam etti ve uykusu boyunca bir daha başını bir an bile kaldırmadı. Silah seslerinin dağlardan geldiğini, dağlarla ev arasında büyük bir su kütlesinin bulunduğunu, evin bir adanın üzerinde olduğunu ve gerçekte silah seslerinin anakaradaki yüksek dağlardan adaya doğru yankılandığını düşündü. Dikiş makinesinin tıkırdaması boğuk bir davul sesine dönüştü, o belki de gök gürültüsüdür diye düşündü, fırtına çıkacak, iyi ki buradayım. O ağaç rüyama girmediği için de memnunum. Annemin bana okuduğu kitaptaki o ağaç ve içindeki adam. Annesi okuması bittikten sonra her seferinde dikiş makinesine gidip otururdu. Makine tıkırdarken o başını örtünün altına sokar, böylece mutfaktan gelen erkek seslerini duymazdı. Onlar her gece oradaydılar, babası ve arkadaşları. Ve eğer başımı örtünün altına saklarsam rüyamda ağaca tırmandığımı görürdüm, soğuk olurdu, en üst dala çıkana kadar kafamın etrafında şimşekler çakardı. Ve nihayet o son dala ne zaman ulaşırsam ulaşayım tek penceresinde ışık olan bir eve gelirdim, güzel bir kadın masada otururdu, düşünceye dalmış, bir elini şakağına dayamış ve ben tüm cesaretimi toplayarak cama vururdum ve kadın camı açıp, 'Genç adam nereden geliyorsun, burada ne arıyorsun' diye sorardı. 'Çalışmak için iş ve geceyi geçirecek bir yer arıyorum' diye cevaplardım. Yedi yıldır o ağaca tırmanmaktayım ve nihayet bu yere ulaştım, ama nereye gideceğimi bilmiyorum. Kadın gece için yatacak yer gösterir ve ertesi sabah ona yardımcı olarak iş teklif ederdi. Çok işin olmayacak derdi. Bakacağın üç at var: Bronz, gümüş ve altın renginde. Eğer onlara iyi bakarsan benimle uzun zaman kalabilirsin. İyi bir hayatın olur, her zaman yemek masası hazır olur ve ne istersen yiyebilirsin. Eğer şimdi orada olsaydım bronz, gümüş ve altın atları besliyor olacaktım. İşte annesinin okudukları bunlardı. Uykuya dalmadan yatağa

uzanırdı, annesi de okurdu. Şimdi bunları hayal ettiğini düşündü. Belki de rüya görüyordu. Sonra annesi okuma gözlüklerini çıkarır ve ışığı söndürürdü. Her gece, yarı uykulu dikiş makinesinin tıkırtısını dinlerdi.

91.

Uzaklaşan gürültü duyulmaz oldu, fırtına dağlar arasında kayboldu ve evin dışında, gümbürtüyle gelerek duran bir motosiklet sesi duydu. Birden dirildi. İyi ki gerçekten rüya görmüyordum diye düşündü. Cama birisinin vurduğunu duyabiliyordu. Janez Lipnik gözlerini açtı ve beyaz bluzlu öğretmenin pencerenin yanında ayakta durduğunu gördü.

"Aleksij, sen misin?" diye soruyordu alçak bir sesle. Dışarıdan bir erkeğin sesinin geldiğini duyuyordu. Kadın kapıya koştu ve açtı. Kapıda erkeğe bir şey anlattığını duyuyordu. Sonra ikisi de odaya girdiler. Aleksij makineli tüfeğini omuzundan indirdi. Lipnik masadan kalkıp ona iyi geceler dilediğinde cevap vermedi – genç öğretmen arkadaşının evine birdenbire gelen bir yabancıyı neden kabullensindi ve gerçekten delici bakışları olan, subay olduğu açıkça anlaşılan bu esmer adam kendi birliğinden olmayan birini neden tanıma zahmetine girsindi ki? O sadece davetsiz misafiri delik deşik eden keskin bakışlarıyla gücünü gösteren bir subay değildi, kemerinde büyük bir tabanca ve omuzlarında bir çeşit sırma apoletleri olan biriydi.

"Öyleyse nereli?" diye sordu, sanki bu sorunun çoraplı ayaklarıyla masadan fırlayan ve sonra acemice geri oturan kişiyle hiç ilgisi yokmuş gibiydi.

"Ljubljana'dan geldiğini söylüyor."

"Koçevje'den de olabilir," dedi Aleksij.

"Genç hanım haklı," dedi Janez Lipnik. "Ben Ljubljanalıyım."

"O konuyla ilgileniriz," dedi Aleksij üniformasını düzelterek. "Kâğıtların var mı?"

Lipnik üstündeki asker gömleğinin ceplerini karıştırdı. "Bu benim değil," diye açıkladı.

Aleksij ona yaklaşarak gömleği inceledi ve öğretmene ters bir bakış fırlattı. "Gömleğimi ona mı verdin?"

Subay, gömleğini ona vermesinden hiç memnun kalmamıştı. Çorapları fark etmediği iyi oldu diye düşündü Lipnik. Bunlar da ona ait. Çoraplar gömleğe nazaran daha da özel giyim eşyası olabilir.

Genç öğretmen, "Üstündeki paçavraları görmeliydin, acıdım," dedi.

Tüm esaslı subaylar gibi Aleksij de az konuşurdu. Bu nedenle ne "Ama sen herkese acıyorsun", ne de "Eve neden bir yabancı aldın?" dedi. Bu konuları girişte halletmişlerdi. Cevaplandırılması eksik kalan soru "Bu kimin nesi ve nereden gelmiş olduğu?" sorusuydu. Yabancının kâğıtları olsaydı bu sorunun cevabı da biliniyor olacaktı. Fakat hiçbir belgesi yoktu. Ayrıca ağzı sıkıydı. Aleksij makineli tüfeğini indirmiş ve bir eli tabancasında masaya oturmuştu. Kız arkadaşının konyak şişesini getirmesini bekledi. Bir dikişte içti ve ağzını peçeteyle kuruladı, köylülerin yaptığı gibi elinin tersiyle silmedi, peçeteyi kullanarak yaptı. Aleksij bir subaydı ve muhtemelen rütbesi oldukça yüksekti.

"Yani Ljubljana'dan mı geldiğini söylüyorsun?"

"Evet, doğru."

"Ve bir arşivde çalıştığını mı?"

"Evet."

Aleksij ağzı kendisininkinden daha fazla sıkı olanlardan hoşlanmazdı.

"Bana söylemek isteyebileceğin başka bir şey yok mu?"

Oh, anlatabilirim diye düşündü. Ama bana kim inanır? Ona ikram edilmiş olan konyağını içti, buraya gelmeden önce son defa tattığı viskiden bile daha lezzetliydi. Aşağıda Koçevje'de. Veya başka bir yerde.

"Ağaca çıkarken belgelerimi kaybettim," dedi. "Muhtemelen," diye de ekledi.

Hemen yalan söylemek istemiyordu. Her şeyi gerçekte olduğu gibi anlatmak için hâlâ bir şansı vardı. Şimdiye kadar tek yalan söylememişti.

"Yani onlar o ağacın altındalar," dedi Aleksij, keskin subay bakışlarıyla delerek. Janez sanki delik deşik edildiğini hissetti. Masanın üzerindeki o siyah metal şeyin bir patlaması insanı delik deşik edebilirdi.

"Özür dilerim, o şey dolu mu?" diye sordu.

Subay, "Bu şey her zaman doludur," dedi. "Onu geceleri yatağımın başucunda tutarım," diye ekledi.

Janez Lipnik iskemlesinde kıpırdadı. Niçin böyle konuşmuştu? Bu subay birisinin, belki de ben Janez Lipnik'in, gece yarısında bu şeyi alıp birisini onunla tehdit edeceğini mi düşünüyor, örneğin bu genç öğretmen savaşın orta yerinde bu boş okulda tek başına yaşıyor. Hatta subay Aleksij'i bile? Veya her ikisini birden? Subay Aleksij'in makineli tüfeği alıp ikisini de, Janez ve öğretmeni, birbiri ardına öldürebileceği ihtimali üzerinde kafa yormaya cesaret dahi etmedi. Aleksij'in muhtemelen onun hakkında pek iyi izlenimi olmamıştı.

"İyi," dedi Aleksij, "yarın dışarı çıkıp ağacın altına bakarız ve belgelerini buluruz. İsmin neydi?"

"Janez Lipnik."

"Öyleyse seyahat belgende Janez Lipnik adının olup olmadığını kontrol ederiz. Belgelerinin hangi ağacın altında

olduğunu hatırlıyor musun?" diye sordu, keskin bakışlarını tekrar ona dikerek.

Başıyla onayladı. Başka ne yapabilirdi ki? Yarın başka bir gün olacaktı ve belki de makineli tüfeğiyle ve öğretmenle iyi bir gece uykusundan sonra subay Aleksij daha keyifli olurdu. Ona karşı olumsuz hisler beslediği açıktı. Onu dışarıya atmayacaktı veya daha kötü bir şey yapmayacaktı, sadece genç kadının merhameti onu koruyordu. Subaylar kadınların onları kabadayı olarak görmelerini istemezler. Asil ve düzeyli olarak tanınmayı tercih ederler. Ona karşı olumsuz tavrının şüphesiz onu sevgilisiyle bulmuş olmasından, yıkanmış ve beslenmiş, daha da kötüsü subay gömleğini giymiş olmasından kaynaklandığı açıktı. Ve de çoraplarını, neyse ki henüz fark etmemişti. Genç öğretmen bile, bir subayla yaşayan genç bir kadının isabetli içgüdüsüyle, yanlış anlamanın ve Aleksij'sinin bu zavallı, kaybolmuş, çıplak ayaklı, bir ağaçta gizlenen gence karşı belirgin huysuzluğunun kaynağının bütün bunlar olduğunu hissetmişti. Bu nedenle şöyle dedi: "Eğer ağaca gece tırmandıysa belki belgelerini kaybettiği yeri bulamaz."

Janez Lipnik ona müteşekkir bir bakışla baktı. Bu tam da söylemek istediğiydi fakat söyleyememişti. İşi daha da karmaşık hale getirmemek için. Fakat yabancıya karşı bu iyi niyetli destekle öğretmen durumu iyileştirememişti, daha kötüsü körüklemişti. Bütün asaletine rağmen Aleksij'nin görüş açısına göre belki çok fazla arka çıkmıştı.

"Bununla bana karşı çıkma," dedi Aleksij. "Sakın teşebbüs etme."

Neyle olduğunu söylemedi, ağzı sıkı biriydi ve şimdi çok fazla konuşmuş olduğuna karar verdi. Oturduğu sıraya işaret etti, "Gece misafirlerinin yatacağı yer orasıdır," dedi. Yolun karşısındaki misafirhanedekileri uyandırmayacaklardı,

misafirhanede onu yatıracak kadar yer bulunmasına rağmen. Ama ertesi sabah neler olup bittiğini anlayacaklardı. Makineli tüfeği aldı ve beyaz bluzlu genç kadınla birlikte yan odaya geçti, yatak odası olduğu aşikârdı. Janez onun çizmelerini çıkardığını duydu, sonra metal bir şey yere düştü, muhtemelen tabanca ve kılıfıydı. Biraz sonra üzerinde gömleği ve pantolonuyla, pantolon askısını indirmiş ve omzunda havluyla dışarı çıktı.

"Ljubljana hâlâ komünistlerle dolu mu?" diye sordu banyoya doğru giderken.

"Evet, dolu," diye cevapladı Janez Lipnik, yalan söylemiyordu.

92.

Janez Lipnik okuduğu her şeyi en ufak detayına kadar hatırlayan tiplerdendi. Her şeyden önce arşivciydi ve bunun bir kıymeti harbiyesi vardı. Eğer birinci sahnede duvarda bir tüfek asılıysa, ikinci sahnede o tüfekle ateş edilmesi gerekirdi, bunu bir yerlerde okumuştu. Belki de tüfeğin son sahnede veya ikinci sahnede ateş aldığını okumuştu, ama şimdi hangisi olduğunun önemi yoktu. Önemli olan ateş edildiğiydi.

Hafızasında derin bir yerde gömülü olan bu gerçeği hatırlamasının nedeni hemen yakında bir yerde şiddetle ateş edilmesiydi. Oturur vaziyete geçti ve yatağı olarak gösterilen sıradan kendini aşağıya atmaya çalıştı ama kafasını masanın kenarına vurdu. Bu sesin bir tabancaya ait olmadığını anladı, tam kafasını masaya çarptığı anda, bu bir makineli tüfek ve bunlar münferit silah atışları değil, kurşun yağıyor diye düşündü. Makineli tüfek kısa zaman önce masanın üzerindeydi, şimdi yan odada yere bırakılmış veya yatağın bir tarafına asılmış olmalıydı. Oysa şimdi kısa aralıklarla kurşun

yağdırıyordu, subayın anlaşılmayan ani bağırışlarıyla –açıkçası emirleriyle– ara ara kesilerek, ama belli ki, hemen yanındaki gecelikli genç kadından dolayı, birden aklına gelmişti böyle yapmak. Bir saniye için sıranın altına saklanmayı düşündü fakat ne yapması gerektiğine karar verene kadar yandaki oda sessizliğe büründü. Sonra odadan hıçkırık sesleri gelmeye başladı. Birisi mi öldürülmüştü? Karşıdaki misafirhanede ışıkların yandığını görünce muhtemelen böyle olduğunu sandıklarını düşündü.

Dikkatle yatak odasına doğru gitti, çarpık kapının altından sızan ışık huzmesine doğru. Durdu ve dinledi, kapıyı açmaya cesaret edemedi. Kadının hıçkırıklarını ve sonra konuşmasını duydu – monoton bir sesle bir şeyler söylüyordu. Derin bir nefes aldı: Genç öğretmen hayattaydı. Hafifçe kapıya vurdu ama kimse cevaplamadı, kapıyı açtı. Subay Aleksij iç çamaşırı ve iç yeleğiyle yatakta uzanmıştı, makineli tüfeği yerdeydi. Başını kadının kucağına yaslamıştı, kadın saçlarını okşayarak sakinleştirici, güven verici sözler söylüyordu, sanki bir çocuğa konuşur gibi. Bacaklarından biri titriyordu, sanki korkunç kramplar girmiş gibiydi. Titremelerin nedeni ne olursa olsun subay Aleksij'in de yaşadığına işaretti. Dahası bir elini havaya kaldırmış ağzından ve gözlerinin etrafından boya parçacıklarını topluyordu. Hem öğretmen hem Aleksij, makineli tüfeğin hedef aldığı ve kurşunların koca bir delik açtığı tavandan dökülmüş olan boyalardan bembeyaz olmuşlardı. Yatak toz içinde kalmıştı, tavanın boyaları iri parçalar halinde yere saçılmıştı, kırmızı kiremitle karışık olarak, çünkü Janez Lipnik etrafı dikkatlice kolaçan etmiş ve tuğla duvarların da kurşun yağmuruna tutulduğunu görmüştü.

Öğretmen yaşlı gözleriyle ona baktı.

"Bazen rüyasında kapana kısıldığını görüyor," dedi. "Çoğunlukla pencereden dışarı atlar ve orada ateş ederdi."

Janez Lipnik anlayışla ve sempatiyle başını salladı.

"Ama bu gece burada ateş etmeye başladı," diye hıçkırdı, ter içinde kalmış alnını silerek. "Benim zavallı, tatlı Aleksij'im."

Lipnik herhangi bir yardımı olup olamayacağını sordu. Kadın Aleksij'in titreyen bacağını gösterdi. Bacağı tutup sakinleştirebilir miydi? Dikkatle yaklaştı. Düzensiz tempoyla kasılmaya devam eden bacağa şaşkınlık içinde baktı.

Kadın, "Haydi onu tut," dedi. "Korkma, artık tehlikeli değil."

Yaşlı gözlerle ona bir dosta veya erkek kardeşe bakar gibi baktı. Bu ona güç verdi ve böylece iki eliyle birlikte bu tüylü yaratığı sıkıca kavradı, nasıl bir hayat yaşamıştı ki titremeler ve kasılmalar hiç azalmadı.

"Sıkıca kavra," dedi kadın. "Her zaman işe yarıyor, sadece biraz zaman alır."

Sıkıca kavradı ve yine de işe yaramayınca bütün vücuduyla bacağın üzerine abandı ve onu durdurmaya çalıştı. Ama hâlâ gövdesinin altında kasılmakta olduğunu hissedince kızmaya başladı. O anda bütün gücüyle bacağa yüklendi ta ki bacak gevşeyene kadar, gövdesinin altındaki subayın dizi çatırdadı ve sonunda Aleksij'in genç kadın arkadaşının öngördüğü gibi bacak hareketsiz kaldı. Birkaç defa titremesine rağmen bu tüylü yaratık artık sakinleşmişti. Janez Lipnik'in gövdesi altında hareketsiz uzanmıştı, kendi kafasına göre kudurarak çarşafı buruşturmuyordu, artık başı öğretmenin kucağında yatan adama aitti.

Gövdeleri çarşafı ısıtmıştı ve şimdi genç öğretmenin geceliğinin baldırlarının yukarısına kadar sıyrılmış olduğunu

fark etti. Aleksij elini ağzına doğru götürdü, bir boya parçası tükürdü, göz kapaklarındaki tozları sildi ve gözlerini açtı. Göz bebekleri amaçsız yuvarlanmaya başladı ta ki durana kadar. Gözlerini tavana dikti, muhtemelen tavana kimin böyle ateş ettiğini anlamaya çalışıyordu. Hiç şüphesiz bir şeyler düşünüyordu, çünkü bakışlarını odanın içinde dolaştırmaya başlayana kadar uzun bir zaman geçti. Sonunda bakışları Lipnik'in yüzünde odaklandı.

Dirseklerinin üzerinde kalktı.

"Yatağın üzerinde ne arıyor?" diye sordu.

"Tamam, sorun yok, zararı yok," diye ona şarkı söylemeye başladı kadın, aynen bir annenin çocuğunu uyutmaya çalıştığı gibi ve bu işe yaradı, şarkısı mucizevi bir şekilde yardımcı oldu.

Janez Lipnik aceleyle ayağa kalktı. Subay Aleksij'in tere battığını ve ağzından boya kalıntılarını çıkarırken kullandığı kolunun güçsüz olduğunu fark etti. Yine de yerde duran makineli tüfeğe uzanmasını beklemeyecekti, muhtemelen silah artık boştu ama tecrübeli bir asker için şarjör değiştirmek ne kadar zaman isterdi ki? Birkaç saniye.

Biri mutfak camını tıklattı. "Misafirhaneden biri olmalı," dedi öğretmen. "Gidip aç ve sorun olmadığını söyle."

Janez Lipnik, nedense onun isteğini yerine getirmekten memnun kaldı. Belki subayın yanında kendini rahat hissetmediğinden dolayıydı, subayın gözleri yuvalarında fıldır fıldır dönüyor, bütün odayı izliyordu ve eli makineli tüfek kadar tabancasına da kolaylıkla uzanabilirdi. Eğer şartlar farklı olsaydı ve bu kadar olağanüstü değil, gitmeye korkabilirdi ama şimdi korkmanın yeri yoktu, bir şeyler yapılmalıydı. Camı giderek daha fazla vuruları mutfağa yöneldi. Niçin burada herkes cama vuruyor, diye düşündü huzursuzluk

hissederek ve daha birkaç saat önce kendisinin de aynı şeyi yaptığını unutarak.

Pencereyi açtı ve sanki kendisi orada yaşıyormuş gibi şöyle konuştu: "Niçin cama vuruyorsunuz? Biliyorsunuz kapımız var." Güçlü kuvvetli bir kadın pencerenin altında duruyordu. Onun da üzerinde gecelik vardı, omuzlarına bir şal atmış ve ayaklarına tahta sabolar giymişti. Onu görünce, eliyle ağzını kapattı, muhtemelen bağırmamak için. Korkutan ne tarafım var, diye düşündü. Kadın pencereden geriye bir adım çekildi, tekrar toparlandı, fakat hâlâ korku içinde ve biraz da şaşkındı.

"Siz kimsiniz?" diye sordu. "Burada ne arıyorsunuz?"

"Korkacak bir şey yok," dedi. "Her şey yolunda."

93.

Kadına her şey yolunda değilmiş gibi geldi. Geri geri gitmeye başladı ve sonra dönerek misafirhaneye doğru kaçtı. Janez Lipnik'in arkasından öğretmen, okulun genç hocası, her şeyin yolunda olduğunu bağırdı ama işe yaramadı. Kadın bir kez daha korkuyla arkasına baktı ve okulun karşısındaki binanın girişinde gözden kayboldu. Sonra içeride ışıklar yandı ve pencerelere gelen gölgeler dışarıya baktılar.

Neler olduğunu anlatmak için yatak odasına döndü. Dışarıda çok büyük bir telaş olduğunu görmek onu şaşırtmıştı.

"Çok korktular," diye açıkladı genç öğretmen. "Önce silah sesini duydular, sonra pencerede bir yabancı gördüler. Başka nasıl tepki gösterebilirlerdi ki?"

Aleksij'i koltuk altlarından tutarak kaldırdı.

"Şimdi bana yardım et."

Subayı ayağa kaldırmasına yardım etti. Sarhoş değildi, sadece sarsılmıştı, ama pantolonunu giydirir giydirmez sarhoş

olmak istediği anlaşıldı, biraz önce yaşadığı şoktan kurtulmak istiyordu. "Bir kadeh konyak iyi gelirdi," dedi zayıf bir sesle.

Janez Lipnik kuşatılmış bir evden kaçabilmiş olan bu cesur subay adına utandı. Zavallı adam diye düşündü. Bu kadar cesur subay nasıl bu kadar zavallı olabilir.

İki yanından tutarak kaldırdılar. Janez Lipnik subayın kollarının artık o kadar halsiz olmadığını hissetti, bir kolunun kuvvetlice boynuna dolandığını hissediyordu, eğer genç kadını da böyle kuvvetle sıkıyorsa onun için iyi olmayacağını düşündü. Yüzbaşı Aleksij'in onu boğmak için böyle sıkı sarılmış olduğu ihtimali aklına geldi. Birkaç dakika önce onu yatakta, kadının yatağında, sevgilisinin yatağında, uzanmış yatarken görmüştü ve tavana ateş eden bir adamın birisini böyle boğazlaması da çok şaşırtıcı olmazdı. Ama yanılmıştı. Onu boğazlamaya çalışmıyordu. Bu askerce bir sarılmaydı, bir dostun sarılışı. Aleksij öbür eliyle konyak kadehini bir dikişte boşaltır boşaltmaz kolunu gevşetti, ona minnetle bakarak şöyle dedi: "Korkmadın."

Lipnik kendisini subayın kolundan kurtardı, şimdi subay elini Lipnik'in omuzuna koymuştu, bir asker gibi, bir arkadaş. "Bir kez kuşatılmış bir evin penceresinden dışarı atlayarak kaçmıştım," dedi. "Kuşatılmış bir bina içinde olmak ne demektir bilemezsin. Gidecek hiçbir yer yoktur. İçeriye el bombası atmaya hazırlanan birinin üzerine düştüm. Tam başının üzerine ve hâlâ oradan ormana nasıl ulaştığımı bugün bile hatırlamıyorum."

Tabii ki Janez Lipnik korkmuştu, nasıl korkmasındı ki? Yandaki odada silah sesini duyunca başını masanın kenarına çarpmıştı ve tam saçlarının başladığı noktada büyümekte olan şişliğin acıdığını hissediyordu, ama hiçbir şey söylemedi. Ne de Yüzbaşı Aleksij'in rüyasında bir evde mahsur kaldığını gördüğü için nasıl korktuğunu hatırlattı. Bir

subaya korktuğunu söylemenin doğru bir fikir olmayacağını biliyordu. Subaylar korkmazlardı. Öyleyse neden hep yaptığı gibi pencereden dışarıya atlamamıştı, sevgilisinin tavana ve duvarlara neden ateş ettiğini izah ederken anlattığı gibi? Ama Lipnik hiçbir şey söylemedi, hiçbir şey sormadı, bunun yerine o da bir kadeh konyağı başına dikti.

"Her asker bunu anlar," dedi Aleksij, sanki bir asker arkadaşıyla konuşuyordu.

Janez Lipnik asker değildi. Hiçbir zaman da bir askere benzemek istememişti ama bu da değişecekti. Öyle bir zamanda yaşıyorlardı ki o da yakında asker olacaktı.

Belki de asker olmuştu bile, çünkü yoldan bir sesin geldiğini duyar duymaz ayağa fırladı. Her ikisi de harekete geçti ama Yüzbaşı dışarıdaki heyecanlı seslere rağmen sükûnetle oturmaya devam etti. Birisi kuvvetle kapıya vurdu, yumrukladı. Genç öğretmenin antrede bir şeyler açıklayan sesi duyuldu. Ama bir faydası olmadığı anlaşılıyordu çünkü heyecanlanan insanlar daha fazla açıklama bekliyorlardı. Pijamasının üzerine bir pardösü geçirmiş olan rahip içeri girdi, beraberinde biraz önce camı tıklatan kadın vardı, sonra bütün suratı iri sivilcelerle kaplı, yapılı genç bir erkek daha. Teninin altından kaslarının boğumu belli olan pürüzlü ellerinden birinde bir çeşit copa, at arabası dingiline benzeyen bir sopa taşıyordu. Diğer elinde de bir parça tel vardı.

"Yüzbaşı," dedi rahip, "artık buna bir son verin. Size de söylüyorum bayan. Ziyaretleriniz burada yaşayan insanları giderek daha huzursuz ediyor."

"Ne ziyaretleri?" diye sordu öğretmen, rahatsız eden. "Aleksij benimle olmak için buraya geliyor. Bunlar ziyaret değil."

"Peki, bu kim?" diye sordu rahip, titreyen parmağını Janez Lipnik'e uzatarak.

Öğretmen önüne baktı utanarak. İstese bile kim olduğunu anlatamayacaktı.

"Peki kim bu?" diye tekrarladı elinde tel ve cop tutan genç adam.

"Sus Franz," dedi rahip. "Sen konuşma."

"Konuşmuyorum," dedi Franz, "sadece soruyorum."

"Ben de ona sordum," dedi arkalarında duran kadın. "Bu kim ki, birisini öldürmüş olmasından korktum."

Yüzbaşı Aleksij meseleyi çözümlemeye gayret ederek rahibi oturup onunla konuşmaya davet etti. Konuşacak bir şey olmadığını söyledi rahip. "Misafir kabulleri uzun zamandır burada yaşayan insanları rahatsız ediyordu. Sonra silah atışları başladı, önce evin önünde, sonra ahırın arkasında, herkes huzursuz."

"Bir savaş devam ediyor," dedi Aleksij sükünetle. "Savaş olan yerde silahlar da ateş alır."

Savaş mı, diye düşündü Janez Lipnik. Demek savaş var.

Yüzbaşı Aleksij savaş devam ediyor derken son derece sakindi ama sesindeki sükünet o kadar soğuktu ki iyi bir sonuç alınması mümkün değildi.

Rahip savaşta düşmana ateş edildiğini söyledi, ateş hattında, ama gelişi güzel değil, gece yarısı ve hatta evin içinde hiç değil.

"Sizi koruyoruz, Peder," dedi Aleksij gayet alçak bir tonda.

"Eğer bir savaş varsa," diye ısrar etti rahip, "ve eğer siz bizi koruyorsanız, yüzbaşı, buna hiç ihtiyaç yok..." Rahibin sesi çatallaşmıştı.

Subayın bir Yüzbaşı olduğunu öğrenmiş olan Lipnik bu işin sonuna gelindiğini görmüştü.

"Bu demek olmuyor ki," diye devam etti rahip titreyen bir sesle, meseleyi sonlandırmak istediği belliydi, "bu demek

olmuyor ki sizin pezevenklik yapmaya, içki âlemi düzenlemeye, ahlak bozmaya hakkınız var."

"Her akşam içki âlemi ve ötekileri yapmanızı kimse hoş karşılamıyor," diye destekledi arkasında duran kadın.

Rahatsız olduğu açıkça anlaşılan Franz ağırlığını bir ayağından öbürüne geçirdi. Belki de annesinin "ötekilerden" bahsetmesinden utanmıştı. Dayanamayacağı kadar ağır olan bunların ne olduğunu Franz gayet iyi biliyordu ve her zaman beyaz bir bluz giyen ama şimdi geceliğiyle duran tatlı öğretmenin önünde acemice ayak değiştirmekten öte başkaca bir şey yapamıyordu. Bir elindeki sopayı, diğer elindeki teli göstererek salladı.

Aleksij buna da bir tepki göstermedi.

Janez Lipnik'in biraz önce duydukları hayret vericiydi –bir savaşın devam ettiği ve kendisinin bir anda bu savaşın ortasında veya en azından yakınında tutsak kalması– ama yine de onu hiç şaşırtmadı. Onu şaşırtan rahibin anlayış yoksunluğuydu. İki erkeğin gece yarısı neden öğretmenin evinde bulunmasını anlamayı reddetmesi anlayışla karşılanabilirdi. Garip olan subay Aleksij'in çok alçak tonda konuşmasının nedenini anlayamamasıydı. Eğer birisi bir makineli tüfekle etrafa ateş ettikten hemen sonra sizinle bu kadar alçak sesle konuşabiliyorsa bu tehlike işaretidir. Eğer bir savaş devam ediyor ve Yüzbaşı da çok alçak ve tehlikeli bir tonda konuşuyorsa, Janez Lipnik rahibin yerinde olsaydı hemen iyi geceler deyip, rahatsızlık verdiği için özür dileyip oradan ayrılırdı. Ve hatta durumu anlayışla karşıladığını söylese bile çok geç kalmış olabilirdi.

Aleksij, tamirci Franz'ın elinde tuttuğu sopayı ve teli gösterircesine sallamasından hiç memnun olmadı. Subay eli, bir Yüzbaşının parmakları, o gece daha önce makineli tüfeğin

yattığı masanın örtüsünün üzerinde daireler çizmeye başladı. Janez Lipnik makineli tüfeğin şimdi durduğu yeri biliyordu; yandaki odada yerde sıva kalıntılarının altında.

"Arkadaşınız Franz'ın elinde o telin ne aradığını sorabilir miyim?" dedi yüzbaşı Aleksij rahibin gözlerinin içine bakarak, o kadar yavaşça söylemişti ki sözleri çok zor duyulmuştu.

Rahip cevap vermedi, soru ona yöneltilmiş olmasına rağmen. O anda oradan ayrılmanın daha iyi olacağını düşünmüş olmalıydı.

"Sizi bağlamak için," dedi Franz.

Ah keşke bunu söylemeseydi.

"Beni bağlamak için mi?" diye fısıldadı Aleksij. "Gerçekten mi? Seni gidi rahip dalkavuğu. Beni bağlayabileceğini mi sandın?"

Franz rahibe doğru rencide olmuş, şikâyetçi bir bakış fırlattı.

"Yüzbaşı, nasıl böyle konuşabiliyorsunuz?" diye sordu rahip.

"Franz hakkında nasıl böyle söyleyebiliyorsunuz?" diye sordu annesi olduğu anlaşılan kadın. "Franz benim oğlum ve misafirhanede çalışıyor." Sonra daha detayıyla anlatmaya başladı. "Gürültüden hepimiz korktuk. Bunun üzerine Franz kalktı ve arabadan elinde tuttuğu sopayı aldı bizi korumak için. Teli ise neden getirdiğini bilmiyorum."

"Onları bağlamak için" dedi Franz.

Aleksij'in uzanıp sıranın üzerinden aldığı makineli tüfek değildi –o yatak odasında yerde yatıyordu– bunun yerine deri bir kılıfın içinden ağır bir tabanca çıkardı, küçük bir top gibiydi, bir Browning marka tabanca. Aleksij, subay endamını ağırlığıyla gösteren şekilde ayağa kalktı, böylece onu daha iyi görebilirlerdi, üzerinde sadece iç çamaşırları

olması ve askılarının pantolonunun üzerine düşmüş olmasına ve hatta omuzlarında apoletleri bulunmamasına rağmen yine de çok etkileyici bir yapıya sahipti –hiç değilse öğretmen onu hayranlıkla seyrediyordu– sonra tabancanın horozunu kaldırdı ve konuşmaya başladı.

"Eğer şu an gözden kaybolmazsanız bu yalakayı ahırın arkasına götürüp beynini uçuracağım."

Birkaç saniye ortam tam sessizliğe büründü.

Sonra kadın yürek parçalayan bir çığlık attı, "Oğlumu öldürecek! Franzımı!" Ve çocuğunu korumaya kararlı gerçek bir cesaretli ana gibi darbeyi savurmak için kendini öne attı, sivilce suratlı çocuk bir öküz kadar güçlü olmasına rağmen.

Franz'ı korkutmak mümkün değildi. Kaslarını kastı, elindeki sopa ve telle harekete geçti. Subaya ulaşmak için araya giren annesini kenara itti. Fakat rahip nihayet bunun gerçek bir dövüş olacağını anlamıştı, pencerelerden atlayan, yatak odasının tavanını, sıvalarını dökecek kadar kurşunlayan bir kişinin birini ahırın arkasına götürüp beynini uçurabileceğini, hatta hemen orada mutfakta bunu yapabileceğini kavramıştı.

"Tamam," dedi. "Bu meseleyi yüksek makama sunarız."

Ve böylece oradan ayrıldılar.

Lipnik'in emin olduğu tek şey, ateş alan bir silah gibi, hatta makineli tüfek de olabilir, Franz'ın elinde taşıdığı telin tesadüfen bulunmamış olmasıydı. İnsanların bu kadar uzun süre böylesine yaygara koparması açıkçası tesadüf sonucu olamazdı.

94.

Aleksij tabancayı bıraktı ve kendisine bir kadeh konyak daha koydu, daha büyük bir kadehe. "Bu Katolikler," diye söylendi, "biz onları kızıl eşkıyalardan koruyoruz, onlar ise

dikenli telle gelip beni korkutmaya, yüksek makamla tehdit etmeye çalışıyorlar. Onlara yüksek makam neymiş göstereceğim."

Bu olaydan sonra misafirhanenin ışığı uzun süre yandı. Öğretmenin evinde de ışık yanmaya devam etti. Gökyüzündeki yıldızlar sönmeye yüz tuttuğunda ve horozlar ötmeye başladığında artık şişe boşalmıştı, subay ve askeri tavada yumurta ve sucuk ile beslendiler; lezzetli ve sarı yiyecek yüzbaşının kız arkadaşı tarafından kurulan masada servis edildi. Öğretmen yiyecekleri masaya koydu ve sıraya oturdu, Janez Lipnik asker olmuştu, onu hiçbir şekilde şaşırtmadan veya ondan hiçbir itiraz gelmeden. Belgelerini altında kaybettiği ağacı göstermek artık tercih edeceği bir durum değildi. Bu subayla birlikte ormanda yalnız kalmayı ve subayın ortada hiçbir belge bulunmadığını anlamasını istemezdi. Sabaha doğru, son yıldızlar da kaybolurken, ilk horoz sesleriyle dağların üzerinde ilk gün ışığı ortalığı aydınlatırken, yumurta ve jambonun masaya getirildiği an, Aleksij sakince bir açıklamada bulundu.

"Senin kâğıtlarını aramaya gitmeyeceğiz. Buna karar verdim."

Bir koluyla gecelikli genç kadına sarıldı, öbür eliyle de Janez Lipnik'in sırtına bir şaplak attı.

"Pantolonumu giymeme yardım ederken senin yaralı birine de aynı şekilde yardım edeceğini anladım. Bu önemlidir Janez, savaşta en önemli şey budur, birinin yaralandığını görünce sıvışmamak."

Ahırın arkasında birinin beynini uçuracak kapasitede bir subayın ona ön adıyla hitap etmesi Janez Lipnik'in hoşuna gitmişti. Konyağın sonunun iç organlarından geçip

kan dolaşımına karışarak onu ısıtması da hoşuna gitmişti. Aleksij de rahatlamış hissediyordu, bu, yumuşamasından belli oluyordu.

"Siz ikiniz benim dünyadaki en can dostlarımsınız," dedi. "Eğer bana bir şey olursa öğretmeni koruyacağına söz ver."

Bu dostça, hatta kardeşçe jest Janez Lipnik'e genç öğretmenin gözlerinin içine bakma cesareti verdi. O gözlerde gördüğü temelde sevecen ve o kadar da hassas birisiydi, tabii ki onu korumaktan memnuniyet duyacaktı.

"Aleksij sen ne diyorsun?" dedi utangaç bir gülücükle, "ne söylüyorsun?"

"Belgelerin canı cehenneme." Yugoslav yurt ordusunda yüzbaşı Aleksij böyle söylemişti. "O kâğıtlar cehennemde kavrulsun. Ormanın içinde sürünerek o kâğıtları mı arayacağım? Bir adam iyiyse sağlamdır. Ve sen de iyisin. Pantolonumu giymeme yardım ederken bunu gördüm. Çok da güzel bir Sloven ismin var. Bir ağaca saklanmış olsan bile. Sana güzel bir üniforma bulacağız, yarın sen ve ben birlikte benim birliğime katılacağız."

Bundan sonra Janez Lipnik sonunda sıranın üzerinde uykuya daldı ve tam dalarken yatak odasından gelen fısıldaşmaları ve kahkahaları duyabiliyordu, evet yatağın gıcırdamasını dahi.

Ve gece sabaha kadar böyle geçti.

95.

Sabah olduğunda Janez Lipnik artık ayılma vaktinin geldiğini ve burada neler olup bittiğini uyanık kafayla tartıp değerlendirmenin gerektiğini biliyordu. Bir gecede bu kadar terlemiş olmasının ne kadar şaşırtıcı olduğunu düşündü. Bu gece üniformalı, silahlı ve tehlikeli bir adam ona ne kadar

saldırgan davranmış ve korkutmuştu, özellikle şartlar adamın gömleğini giymesini zorunlu kıldığında. Şu ana kadar dikkati çekmemiş olan yün çoraplardan bahsetmesek de olur. Janez de dairesinde çıplak tenine en sevdiği gömleklerinden birini giymiş bir yabancıyla karşılaşsa ona kötü muamele etmez miydi? Hatta böyle birinden nefret dahi edebilirdi. Ve subay Aleksij'e bir şey olursa –örneğin savaşta hayatını kaybederse– sonra Janez Lipnik sevimli genç öğretmenine göz kulak olmak zorunda kalmaz mıydı? Bu ihtimalin onun için güzel bir seçenek olduğunu inkâr etmedi. Müthiş bir şey olurdu; özellikle savaş ortamında insan doğasının nasıl değişebildiğine hayret etti. Gün ağarıp ayıldığında Yüzbaşı Aleksij'in bu duruma tipik bir örnek teşkil ettiğini düşündü. Genç öğretmene değinmeye gerek bile yoktu. Yuvarlak çehresi ve diğer her şeyiyle o sadece güzel bir kadın değil ama aynı zamanda iyi kalpli ve daha da önemlisi iyi yetiştirilmiş biriydi. Şefkatliydi. Bunu iki kez ispat etti – ilkinde evine yabancı birini kabul ederek ve sonra talihsiz subayının başını sevgiyle okşarken, her ikisi de tavandan dökülmüş olan sıva parçalarıyla kaplanmış bir durumdayken. Hatta ona ninni bile söyledi, "Bir şey yok, önemli değil, merak etme." Bu sahne daha başka nasıl anlatılabilir ki, eğer bir *pieta* değilse? Aleksij'in her zaman yaptığı gibi pencereden aşağıya atlayıp bahçeye, yola, misafirhanenin arkasındaki ahıra ateş etmek yerine bu işi yatak odasında yapmış olması bile onu ürkütmedi. Yatak örtülerinden sıva kalıntılarını son parçasına kadar temizlemek ve odaya saçılmış olan boş kovanları toplamanın kaç gün alacağını bir düşünün. Genç öğretmen ve insan doğası onu hakikaten şaşkınlığa düşürmüştü. Ama yine de bir yabancının nereden gelip nereye gittiğini sormanın da insan doğasının gereği olabileceğini hiç aklına getirmemişti, bunu hiç düşünmedi çünkü

zaten cevabı biliyordu: Böyle soruları sormamamızın nedeni gelecekten çekinmemizdir. Gelecek bilinemez, o saatin ne zaman geleceğini insanoğlu bilemez. Ama geçmişten de biraz korkarız. İnsanlar geçmişin onları takip etmesinden hoşlanmazlar çünkü böyle olsaydı hiçbir yere ulaşamazlardı – ne iş yerlerine, ne evlerine, ne kütüphaneye, hatta ne de alışverişe. Yaşayan yaratıkların yaşamlarındaki gibi zaman ve mekân içinde gidip gelemezlerdi. Evlerinde paralize olmuş, aptalca ve ilgisizce yaşarlardı. Bir böcek, bir kitap kurdu, bir tahta kurdu gibi. Devamlı evlerinde yaşamayanlar bile kanatlanıp uçarlardı. Hayat böyle: Geleceğe yönelik hangi yolu seçmiş olursak olalım geçmişimiz hep peşimizdedir, bizi izler. Bu iyi bir şey değildir. Geçmişte öyle şeyler yaşanmıştır ki oldukları yerde kalmaları daha iyidir. Biri geçmiş hakkında sorular sormaya başlarsa geleceğini tehlikeye atabilir. O dramatik gecenin ertesi sabahında Janez Lipnik'in olayın neden yaşandığını soramamasının sebebi hiç şüphesiz bundan dolayıydı. O sabah nereden gelip nereye gittiği bilmecesini çözmeye uğraşmadı. Genç öğretmenin yaşadığı olaydan sonra – sadece Aleksij ile ilgili tarafı değil, ki bu daha çok hayatta kalıp kalmamakla ilgiliydi – fakat rahibin karşısında – o kinayeli konuşmadan, Franz'ın tehditlerinden, kadının çığlıklarından – sonra nasıl bütün bu olayları başlatan biriyle yatağa geri döndüğünü bilmek istedi. Tavandan yatağa ve mobilyaların üzerine sıvalar dökülmeye devam ettiği halde. Bacağı dayanılmaz bir şekilde tekrar korkunç biçimde titremeye başlamış olmasına rağmen?

Çok soru sormak insanın doğasında olan bir özelliktir, Janez Lipnik de böyle biridir. Esasen bu alışkanlığı hayatta onu sık sık tatsız durumlara sürüklemişti, çok muhtemel doğru soruları sormayı bilmemesinden kaynaklanıyordu. Ama bu sabah yan odada uyanmakta olan, belki üzerinde

geceliği bile olmayan genç öğretmeni düşünmeye zaman ayırmıştı, belki öğretmen çok geç kaldığını, neredeyse öğle vakti olduğunu ve okula yetişemeyeceğini düşünüyordu. Okul binasında yaşadığına göre öğretmenin geç kalacağı bir yer olmadığı aklına geldi. Bu durum kafasını karıştırdı ve merak etti, "Çocuklar neredeler, genç öğretmen Dobrava okulunda yaşıyorsa ve dairesi sınıfların bulunduğu binadaysa çocukların seslerini neden duymuyorum?" Merak ettiği şey buydu, "Bundan sonra ne olacak?"

Üniforması ve silahı olmamasına rağmen o artık bir askerdi. Aleksij ona bir asker olduğunu söylemişti, belgelerini aramayacaklardı, yenileri verilecekti. Asker merak ediyordu, "Bundan sonra ne olacak?" Yüzbaşı Aleksij de ne olacağını merak ediyordu ve hemen cevapladı, "Doğru Koçevje'ye." Banyodan boynuna bir havlu dolamış olarak çıkmış, yıkanmış, tıraş olmuş, sabun ve tıraş losyonu kokuyor, gerçek bir subay gibi davranıyordu ve "Şimdi nereye?" sorusunun cevabını her daim bilen ve yön gösteren, böylece emrindekileri hiçbir zaman tereddütte düşürmeyecek bir asker olmuştu.

"Önce Koçevje'ye," dedi, "kuvvetlerimizin buluştuğu yer orası, sonrasına bakacağız. Belki Ljubljana'ya kadar gideriz."

Bir ılık eylül sabahında Janez Lipnik, Aleksij'in motosikletinin sepetine bindi. Sıcacık haziran günlerinde Ljubljanica Nehri kıyılarında dolaştığı zamanlar çok geride kalmıştı, şimdi burada, sabahın erken saatlerinde kuşların uyandığı ve neşe içinde cıvıl cıvıl öttüğü ılık eylül günlerini yaşıyordu. Bu ılık eylül sabahı için müteşekkirdi çünkü henüz ayakkabı edinememişti. Aleksij makineli tüfeği omzuna astı ve motosikletinin pedalına asıldı, motoru çalıştırmak için. Misafirhanenin perdeleri iki yana açıldı. Motor gümbürdedi ve ormanlık yamaçtan aşağıya doğru çukur dolu yoldan hoplaya zıplaya inmeye başladı. Aleksij bir an durdu ve geriye

baktı, bir kez daha yalnız kalan, dünyada kendine en yakın bulduğu genç öğretmenin yaşadığı eve doğru. Aleksij bir askerdi ve daha da önemlisi bir subay, subayların duygularını gizledikleri bilinen bir gerçekti.

Öyle olsa bile, bir dostluk gösterisiyle Janez'e doğru eğildi.

"Sana güvenebilir miyim, Janez?" dedi.

"Askeri bilgi olmadığı takdirde evet," diye cevapladı Janez. "Askeri sırlar veya saldırılar veya gizli polis hakkında hiçbir şey bilmek istemiyorum."

"Dün gece olanlar senin tahmin ettiğin gibi değildi."

Oysa o anda Janez Lipnik, Aleksij'in ne düşünmüş olduğunu aklından geçirmiyordu. Bütün derdi bu motosiklet yolculuğunu nasıl kazasız belasız sonlandırabileceğiydi.

"Kesinlikle onunla sevişmedim," dedi, hayatta en sevdiği kadının muhtemelen arkalarından bakmak için durduğu pencereye tekrar hülyalı bir bakış fırlatarak. "Öyle olduğunu zannetsen bile."

Ama bu itirafın Janez'in üzerinde herhangi bir etkisi olmadı. Dehşetle hatırladığı silah atışıydı. Bu affedilemezdi. Böyle bir yaylım ateşine karşılık birazcık karyola gıcırtısının ne önemi vardı ki? Yaylım ateşi son bulduktan sonra karyola gıcırtıları devam etmiş olsa bile. Fakat anlaşılan karyoladan gelen sesler hakkında yanılmıştı.

"Sana söylüyorum, ihtiyar penisim işini yapamadı. Bacaklarının arasından ılık kan süzülüyordu."

Geri döneceğini ve yapması gerekeni halledeceğini söyledi, yoksa kraliyet ordusunun subayı olmayı hak edemezdi. "Hayır, hayatta bir erkeğe verilmiş görev ne ise onu yapmalıydı, tabii becerebilirse, bu onun vazifesiydi."

Ama hiçbir zaman geri dönmedi. Makineli tüfeğini omuzuna astı, subay kepini ceketinin içine soktu, yan sepette oturan Janez Lipnik'in omuzuna bir fiske vurarak şöyle dedi:

"Şimdi nasıl uçacağımızı seyret."

Ve orman yolundan aşağıya zıpkın hızıyla inerlerken Janez Lipnik o kadar şiddetli zıplıyordu ki iki eliyle sepete yapışmıştı. Ormanın sabah serinliği iki erkeğin yeni tıraş olmuş ciltlerini okşuyordu, tekerlekler yağmur suyu birikintileri üzerinden geçtikçe etrafa su saçılıyordu. Orman yolu bir dönemeç yapıp uzun yeşil bir yamaca yöneldiğinde rüzgâr her ikisinin de saçlarını dağıttı ve Janez, sabahın puslu havasını yararak ilerleyen motosikletin gidonu üzerine kamburunu çıkararak abanmış sürücüye hayranlıkla baktı.

Vadiyi görebilecekleri tepenin üzerine kadar hızla yol aldılar, çevre mükemmeldi.

Kendini uçabilirmiş gibi hissetti. Gerçekleşene kadar bunun olabileceği pek aklına gelmemişti. Aleksij geniş yamacı kesen dönemeçte, burada yol dağın etrafını dolanıyordu, aşağıya bak dedi, orası Soteska Kalesi. Bir anda aşağılarda bir yerde Soteska Kalesi gözüne çarptı, ikisi de adeta uçuyorlardı, sanki yeşil yamaca yaslanmış yoldan uçuşa geçiyorlardı. Çok uzun bir mesafe değil, ancak onları tüm dallarıyla tek başına beklemekte olan yalnız meşe ağacına kadar uçmuşlardı. Motosiklet meşenin gövdesine çarparak hurdahaş oldu, aynen Preşeren'in şiirindeki iki meşe gibi hissettiler, 'rüzgârın sarmaladığı meşe yere devrildi'. Motosiklet sepetiyle birlikte önce ağacın gövdesine çarptı, peşinden yere, yumuşak, yeşil, Slovenya'nın sonbahar toprağına saplandı. Yere çarpmadan hemen önce Aleksij, ancak kraliyet ordusunun bir subayının bilebileceği küfürleri tekrarladı. Slovenya orman ve mezralar bakımından zengindir ve bu da onların şansı oldu. Aleksij, "Eyvah canıma okunacak, hiç değilse

bir gübre yığınına iniş yaptık," dedi. Gerçekten çok şanslıydılar. Öncelikle, yoldaki virajdan fırlar fırlamaz, muhtemelen ağaçlandırılma yapılan bir yerde, körpe çamların tepelerinden uçmuşlardı. Biraz daha ötede, üzerinden uçarak geçtikleri çamların aşağısında, herhalde fazla gübrelendiğinden yumuşak bir çayırlık yamaç bulunuyordu. Yerdeki tamamen hayvan pisliği değildi, daha çok doğal artıkların karışımı bir gübre yığınıydı.

Eski bir Sloven atasözüne göre sadece tüm aptallar ve sarhoşlar sonsuz şanslıdır. Biraz önce her ikisi de sahip olduğu şansı bir gece önce devirdikleri bir iki ev yapımı konyağa borçluydular, havaya ateş edilmiş, genç öğretmene duyulan hayranlık gösterilmiş (birininki diğerinkinden biraz daha fazla) rahip ile bir elinde sopa diğerinde tel olan aptal Franz ve Franz'ın annesi olan aşçı kadın kovalanmış, yumurtalar gövdeye indirilmiş, üzerine bir şişe konyak daha içilmiş ve sonra motosiklet yanındaki sepetiyle birlikte çıkabileceği en yüksek hıza zorlanarak uçmaya çalışılmıştı. Esasen tam beceremezlerdi – eh, belki birazcık uçabilmişlerdi ama yeterince uzağa değil.

"Bir gün gerçekten uçacağım," dedi Aleksij. "Bir gün bir Stuka gibi, bir Messerschmitt gibi uçacağım."

Bunu hatırlayacağım diye düşündü Janez Lipnik. Böyle bir adamın kafasından geçenleri kim bilebilir ki. Belki bir gün gerçekten yamaçta önüne çıkan meşe ağacından daha uzaklara uçabilir.

Bu defa biraz zedelenmişlerdi. Çatlamış bir alın, yırtılmış ve muhtemelen kırılmış bir elmacık kemiği. Biraz da kan.

Meşe ağacının kabuğundan kan süzülüyordu. Akşam genç kadının bacak arasından süzüldüğü gibi.

Kan.

Janez Lipnik iki eliyle yüzüne dokundu. Eline ılık kan geldi, meşenin gövdesine çarpan alnından akan ılık kan. Kan yüzünü ılık bir perdeyle kaplamış olmasına rağmen bazı insanların onlara doğru koştuğunu görebildi. Ellerinde tehlikeli görünümde tırpanlar taşıyorlardı.

Rençberler.

"Şanslıyız," dedi Aleksij.

Janez Lipnik ne kastettiğini anlamadı. Ne şansı?

Belki de bunu: Yeşil yamacın öte yanından üç rençber onlara doğru koşuyordu.

Tırpanların üzerinde çiğ parladığında ekin biçenlerin kaderi yazılır. İşte o zaman ekin biçenler gökyüzünde kayan bir yıldız hızıyla tarla boyunca biçmeye başlarlar.

Ve kendini kaybetti.

96.

Uyandığında, Yüzbaşı Aleksij'i yanındaki yatağa oturmuş buldu. İlk gördüğü ceketinin omuzlarında parıldayan simli apoletlerdi, sonra gördüğü armalı beresinin yarısını kapattığı başındaki beyaz sargı beziydi. Janez Lipnik elini başına götürerek yüzü ve kafasına ne olduğunu hissetmeye çalıştı. Onun başı da sargı içindeydi, sadece bir gözü açıkta bırakılmıştı, karanlıkta görmeye çalışan gözü.

"Ekin biçenler nerede?" diye sordu.

Aleksij yüksek tonda kahkahayı bastı.

"Henüz ekin biçme mevsimi başlamadı."

Öteki yataklardan da kahkaha seslerinin geldiğini duydu.

Çeliğin üzerinde çiğ parladığında ekin biçenlerin kaderi yazılır.

Janez Lipnik etrafına bakındı ve bir derme çatma hastanede yaralı askerler arasında yattığını anladı. Ortalık tentürdiyot ve nem kokuyordu. Kalın duvarları olan bir mahzendeydiler. Tavanın yakınındaki delikten koşuşturma, tekerlek gıcırtısı, emirler, bağırışlar, metalin birbirine çarpma sesleri geliyordu.

"Mühimmat indiriyorlar," diye açıkladı Aleksij.

Mühimmat?

O hâlâ içerdeyken ateş etmeye başlamazlar diye umuyordu. Kime karşı? Ne için? Bizi buraya kim getirdi? Neredeyiz?

"Turjak Kalesi'nde."

"Turjak mı?"

Janez Lipnik omurgası boyunca yükselen, ensesine ve oradan daha yukarıya şaşkın beynine doğru hafif uyarıda bulunan bir ürperti hissetti. Bunu rüyamda mı görüyorum? Partizanlar Turjak Kalesi'ni ablukaya mı alacaklar? İtalyan toplarının yardımıyla bu kalenin kalın duvarlarını paramparça mı edecekler?

Dirseklerinin üzerinde doğruldu ve "Bizi ablukaya alıyorlar," diye bağırdı.

"Aleksij," diye seslendi üniformalı bir doktor. "Bu histeri hastasını buraya sen mi getirdin?"

Doktorun beresinde bir kızılhaç amblemi vardı, Aleksij'in kraliyet armasından farklıydı.

"Bizi ablukaya almayacaklar. Kuvvetlerimiz Zapotok ve Laşçe'de her tarafa yayıldılar."

"Bizi çevreleyecekler," diye ısrar etti Janez Lipnik, daha alçak bir sesle. "Biliyorum. Bu olayların tarihi geçmişini biliyorum."

"Kafasını bir ağaca çarptı," dedi Aleksij, onun adına özür diler gibi. "Eğer bir kötü tesadüf sonucu bizi ablukaya alırlarsa buradan canlı çıkamayız."

Yaralılar arasında bir tartışma başladı, kalede kalıp beklemek mi yoksa Ljubljana'ya saldırmak mı daha az zararlıydı.

"Öyleyse hepinizi oraya kim nasıl taşıyabilir?" diye sordu kızılhaç amblemi taşıyan doktor. "Emniyette olabileceğiniz tek yer burasıdır."

Aleksij ve doktor dışarı çıktılar.

Ama yaralı askerler huzursuz olmuşlardı ve her biri ayrı ayrı lafa karışmak istiyordu. Bu duvarlar o kadar geniş ve yüksektir ki Türkler bile giremediler. Kale hiçbir zaman fethedilemedi – duvarlar bir metre genişliğinde diye birbirlerine gösterdiler. Bu duvarları delecek hiçbir silah mevcut değildir. Burada emniyetteyiz. Her neyse bizi kim ablukaya alır ki? Kızıllar mı? Yıldırım saldırı birliklerini böyle mi çağırıyorlar? Göğsü bandajlı bir asker yatağının üzerinde ayağa kalkarak, "Aslında onları aceleyle sıvışan birlikler olarak çağırmak gerek," dedi. Kahkahalar tüm mahzene yayıldı. Ondördüncü Acele Sıvışma Tugayı. Sırtlarından yaralandıkları için yüzükoyun yatanlar vardı. Onlardan birkaç tanesi de burada. Bu adam başından yaralanmış diye biri Janez Lipnik'i gösterdi. Ama bir kurşun veya şarapnel parçasıyla değil, uçarken. Bir ağaca girmiş.

Turjak Kalesi'nin mahzeninde kahkahalar çınladı. Ama Aleksij'in kafası meşeden bile daha sert. İşte o zaman Aleksij'in kim olduğunu keşfetti. Kraliyet ordusunun yüzbaşısı, Aleksij Grgureviç. Bir kahraman. Babası Ukraynalı bir Kazak. Steplerde Bolşevik kovalayan bir ataman. Şimdi de oğlu Aleksij komünistleri kovalıyor. Onların sözde yıldırım partizan birlikleri acele sıvışan birliklere dönüştüler, kraliyet

ordusu ve özel kuvvetleri onları böyle çağırıyordu. Aleksij onlardan birinin yönetim merkezine girdi ve hepsi pencereden kendilerini aşağıya attılar. Siyasi komiserlerinden birini, bir kadını baştan çıkardı. Paralel barda milli şampiyondu. Milliyetçi Atletizm Kulübü'nün üyesiydi. Bir kahraman, zamanımızın bir Marko Prensi. Kahraman Bogdan'ı. Benim için büyük bir onur diye düşündü Janez Lipnik, böyle bir adamla ormanın içinde süratle seyahat etmek. Sağlam meşe ağacına onunla birlikte toslamak.

O gün öğleden sonra, akşama kadar Turjak Kalesi'nin mahzeninde moraller çok yüksekti. Gece kaleye sürekli yeni asker taşıyan kamyonların çıkardığı gürültüye rağmen, kahkahalara ve etrafında durmaksızın devam eden sohbete rağmen, Janez Lipnik hemen derin bir uykuya daldı.

Sabaha karşı saat dört civarında metal sesiyle uyandı, aklına ilk gelen birinin tırpanını bileyliyor olmasıydı. Adam tırpanıyla biçiyor, kız biçilmiş ekinleri topluyordu. Yatağında doğruldu ve mahzen deliğinden dışarıya baktı. Kale avlusuna vuran ay ışığı geldikleri, daha doğrusu uçtukları motosikleti ve sepetini aydınlatıyordu. Birisi motosikletin üzerine eğilmiş, gaz pedalına bir çekiçle hafifçe vuruyordu. Ayağa kalktığında ay ışığı suratını aydınlattı, Yüzbaşı Aleksij Grgureviç'ti. Bu motosiklet Turjak Kalesi avlusuna nasıl gelmişti? Onu son gördüğünde bir meşenin dibinde, gübre yığınının üzerinde acıklı bir halde yatıyordu. Onu buraya taşıyan adamların motosikleti de getirmiş olabileceklerini düşündü. Belki de biri motosikleti de onunla birlikte bir kamyonun arkasına atmıştı. Diğerlerini uyandırmadan Aleksij'in dikkatini çekmeye çalıştı. "Pssst!" Aleksi ona doğru döndü ve yakınlaştı.

"Eğer gidiyorsan beni de beraberinde götür," dedi alçak sesle.

"Kim gitmekten bahsediyor ki, çevrelendik."

Mahzenin parmaklıklarını tutan elinin terlediğini hissetti ve gerisin geriye yatağına devrildi, yüzü soğuk duvara dayanarak kaymıştı aynen tırmandığı ağaçtan aşağıya kayar gibi. Çevrelendik. Turjak Kalesi'nin mahzeninde mahzur kaldık, bütün partizan birlikleri kaleyi ablukaya almışlardı – isimleri neydi, Preşeren, Gubec, Şok, Sıvışma tugayı? Kaleyi köy koruculari savunuyordu ve Yugoslav kraliyet ordusunun birkaç subayı. Komünistler yakaladıkları yaralıları vuruyorlar diye düşündü Janez Lipnik, bu tarihi bir gerçek, en son esire kadar, yaralılar dâhil hepsini öldürüyorlar. Bandajlanmış alnının damarlarında panige kapılmış kalp atışlarını hissediyordu. Bir zamanlar şarap fıçılarının saklandığı, şimdi ise uykularında inildeyen yaralı askerlerle dolu bu muazzam mahzenin kemerli tavanında kalp atışları yankılanıyordu. İşte gerçek buydu. Bu kötü bir gerçekti, en kötü rüyadan bile daha kötü diye düşündü. Şimdi gerçekten istediği bir kere daha uyanmaktı. Küçük bir çocukken, uykuya dalmadan önce ıssız bir adada, Robinson Crusoe ile Hazine Adası'nda, omuzunda tünemiş bir papağanla yaşadığını, ağaç tepesinde saklandığını, onu yerlilerden ve korsanlardan koruyacak silah ve kamaların bulunduğu bir yeri olduğunu hayal ederdi. Sonra bir sal yapıp evine, İngiltere'ye dönecekti. Veya Güney Amerika'dan kahve yüklemiş bir yelkenli gemi onu kurtaracaktı. Sonra yüksek bir ağaca tırmanıp, ekin biçenlerin sabah çiyi ile ışıldayan ekinleri kestiği yeşil bir vadide bulacaktı kendini. Ama hiçbir zaman yaralılarla birlikte Turjak Kalesi'nin mahzeninde mahsur kaldığını rüyasında görmemişti; 1943 yılının eylül ayında, İtalya'nın teslim olmasından hemen sonra, komünist karşıtı güçlerin Turjak Kalesi'ne sığınarak, komünistlere, geri çekilmekte olan İtalyanlara ve ilerleyen Almanlara karşı yeniden

saldırıya geçmek için güçlerini tekrar toparladıkları dönemi. Bunun hayatının en korkunç rüyası olduğunu ve her an uyanabileceğini düşündü. Ve Marijana'yı çağıracağını: Hey Marijana, şu anda gördüğüm rüyaya inanmayacaksın. Marijana, rüyanda Dugi Otok'ta olduğumuzu görmüşsündür diyecektir. Hayır, hayır Dugi Otok'ta değil, bir mahzende diyecektir Janez. Sen Dugi Otok'ta olabilirsin ama ben Turjak Kalesi'nin mahzeninde yaralılarla beraberim. Komünistler kaleyi kuşatmışlar ve yaralı tutsakların hepsini öldürmüşler. Devam et Janez, kimse yaralı insanlara ateş etmez. Eğer uyanamıyorsam diye düşündü Janez Lipnik, hiç değilse buradan bir an önce kaçmalıyım. Tekrar yatağın üzerine çıktı ve delikten dışarıyı görmek için boynunu uzattı. Yüzbaşı Aleksij Grgureviç gitmişti. 'O olmadan ne yapabilirim?' diye sorguladı dehşet içinde. Buradan nasıl kurtulabilirim? Koşmam gerekirse ayağımda çoraplarla nasıl kaçabilirim? Ve genç öğretmen ne yapacak? Yavaş yavaş gün ağarırken ay ışığının aydınlattığı bu eylül gecesinde hâlâ avluda duran motosikleti ve sepetini gördü. Sakinleşti: Motosikleti olmadan Yüzbaşı Aleksij hiçbir şekilde burayı terk etmezdi.

97.

Her yönden sürekli ateş başladığında yakındaki tepelerde güneş henüz yükselmemişti. Mahzendeki yaralılar veya en azından kendinde olanlar, yerlerinde doğrulup birbirlerine endişeli gözlerle baktılar. Uzun tiz bir sesten sonra yakınlarda bir yerde bir havan topu patladı. Havan topları. Makineli tüfekler. Kale dışının görülebildiği bir gedikten saldırganların savaş çığlıklarını duyuyorlardı. Teslim olun beyaz piç kuruları, kurtuluşunuz yok. Sonra başka deliklerden çevrelenmiş askerlerin karşı bağırışlarını duydular. Gelin

ve belanızı bulun pis kızıllar. Korkaklar, nereye gizleniyorsunuz? Kalenin mazgal deliklerinden kurşun yağdırdılar, makineli tüfekler takırdadı ve el bombaları patladı. Bir subayın bağırdığını duydu, "Ateş kes! Yaklaştıklarında tekrar başlarsınız." Kaleyi koruyan askerlerden ilk yaralı, doktorun müdahalesinden sonra mahzene getirildi. Ljubljana'dan bir teoloji öğrencisiydi, makineli tüfek kurşunu omzunu parçalamıştı. Mumya gibi sargılar içindeydi ve kan ter içinde iki asker onu taşıyıp samanların üzerine yatırırken başını sağa sola döndürüp duruyordu. Bakışlarıyla tavanı süzüyor ve dudaklarını kıpırdatıyordu. Janez Lipnik dua ettiğini düşündü. Ona doğru gitti ve elini alnının üzerine koydu. Şimdi dua etmediğini anlamıştı. Doktor, doktor diye çağırıyordu. Evet, doğru dedi Lipnik, seni buraya doktorun yanından getirdiler, seni yeni doğmuş bebek gibi sarıp sarmalayan o. Askerin boş bakışları tamamen bilinçsiz olduğunu gösteriyordu. Doktor, doktor. Boynu kanlar içinde olan sarışın bir köy çocuğuydu, başını ve boynunu saran sargıdan hâlâ kan sızıyordu. Bir doktor, kulağının parçalandığını söyledi. Duyamaz. 'Ne kulağı?' diye sorguladı Janez Lipnik. Sargılı olan benim gözüm. O gözle tekrar görebileceğimi ümit ederim. Bana söylediklerine göre bundan daha kötüsü alnım çatlamış. Duyamıyorum diye ne kastediyorsun, diyerek protesto etti sarışın köy çocuğu. Hem duyuyorum hem görüyorum. Sinekler gibi avlanıyorlar dedi. Kaleye saldırıyorlar ve sinekler gibi düşüyorlar kızıl piç kuruları. Beresinde kızılhaç amblemi olan doktor içeri girdi ve son gelen yaralıları kontrol etti. Bir hastabakıcıya dönerek burayı havalandırmalıyız dedi. Tabii ki havalandırmalıyız: Mahzen şimdi sadece tentürdiyot ve kan değil, idrar ve dışkı da kokuyordu. Hastabakıcı doktoru şaşkın bakışlarla süzdü. Burada pencere yoktu, sadece patlayan bombaların toz getirdiği dar yarıklar vardı.

Omuzunu silkti ve merdivenlerden yukarı çıktı. "Doktor!" diye seslendi birisi, genç bir erkek sesiyle. "Bize ne olacak?" Doktor sanki bir şey düşünüyormuş gibi durdu, sonra döndü ve sessizliğe gömülmüş mahzene doğru, "Her şey yolunda," diye konuştu. Arkasından çok sayıda soru ve yalvarma geldi: Ne zaman, nasıl, destek kuvvetleri nerede? Bizi burada terk edemezsiniz, bizi öldürürler. Doktor bütün bu konuşmaların durulmasını bekledi.

Sonra şöyle dedi: Sizi terk etmeyeceğiz, çünkü kimse ayrılmıyor. Komutanlar, Ljubljana'dan yardım gelene kadar kaleyi savunma kararı aldılar. Yüksek Komuta'dan kesin garanti aldık. Yavaşladılar çünkü İtalyanlar silahlarını komünistlere teslim etti ve bazı birlikleri taraf değiştirdi. İngilizler İstra'ya çıktılar, Almanlardan önce Ljubljana'ya ulaşacaklar.

Sonra bir süre sustu.

"Durum bu," dedi, çarpışma seslerinin kesintisiz geldiği yöne, girişe doğru yaralı adamların yanından yürüdü.

"Duyuyor musunuz?" dedi. Duvarlardaki yarıklardan kaleyi savunanların şarkı sesleri geliyordu. "Marş söyleyenler bizim çocuklar. Bu duvarlar zapt edilemez."

Marşlar başladığı an, her taraftan kurşunlar yağmaya başladı ve savaş tekrar yoğunlaştı. Ama duvarların geçilemez olduğu açıktı.

Akşama doğru silah sesleri ve bağırışlar duruldu. İki asker sıcak çorba kazanını getirdiler. Onlara eşlik eden uzun boylu tecrübeli bir asker vardı, bir lider. "Burada eli silah tutabilecek herkes dışarıya nöbet tutmaya çıkacak" dedi. "Yukarıdaki arkadaşlar yorgun." Bir balıkçı oltası, gibi kolunu uzatarak parmağıyla Janez Lipnik'i işaret etti.

"Sen."

"O asker değil," dedi birisi.

"Görmüyor musunuz, ayaklarında sadece çorap var," dedi bir başkası ve yaralı askerlerin hepsi sırıttılar.

"Ona bir ağaç gövdesi çarpmış," dedi bir üçüncüsü, sonra tüm mahzen kahkahalarla sarsıldı. "Turjak'ın avlusundaki meşe ağacı."

"Gözcülük görevi yapacak," dedi lider olan asker, kendini tutamayıp gülerek.

Janez Lipnik'e bir tüfek verildi, bir İtalyan karabinası. Ama ona verecek ayakkabı bulunamadı. O ve lider birlikte avluya çıktılar, silahlar ve cephane etrafa saçılmıştı, siper yapmak için kalas ve tuğlalar vardı. Motosiklet hâlâ oradaydı. Uyuyan askerlerin yanından merdivenlerden yukarı çıktılar. Bir mazgal aralığında duran, yerini alacağı asker bile tüfeğine dayanarak sızmıştı. "Nihayet," dedi lider ve köy korucusu, Turjak Kalesi savunucusu Janez Lipnik önünde uzayan manzaranın gece görüntüsüne baktı. Alev alev yanan görüntüye. Kaleden çok uzakta olmayan bir ek bina yanıyordu. Etraf o kadar sessizdi ki alev çıtırtılarını duyuyordu. Yan mazgaldaki çocuk binayı yutan ateşin yükseklere uzanan alevlerini hayranlıkla seyrediyordu. Sonra alevlerin aydınlığında Janez Lipnik'e doğru gelerek "Alcazar! Alcazar!" diye bağırdı.

"Bu şifremiz mi?" diye sordu Janez.

Öbürü sesini çıkarmadı ve tekrar alevleri seyretmek için döndü. Bir şairdi.

Sonra birisi omuzuna vurdu. Dönüp bakınca içi rahatladı. Aleksij yanında duruyordu. Grgureviç. Kahraman. Ataman. Aleksij, beni nereye getirdin? Buradan nasıl kurtulacağız?

Ateş kesildi, her iki taraf da yanan binanın gövdesinden etrafa savrulan kıvılcım yağmurunun kalenin üzerine yağıp yağmayacağını gözlemeye başladılar. Bir önceki gün öğleden sonra, partizan topları ve ağır makineli silahlardan

çıkan kurşunlar kalenin kiremit damını parçalamıştı ve ılık eylül gecesinde yapılan bu ateşli saldırının yapının ahşap çatısını tutuşturmasının an meselesi olduğu meydandaydı. Sona gelinmişti. Aleksij orayı terk etmeleri gerektiğini biliyordu, mahsur kaldıkları o kafesi. Bu günlerde ısrarla söylediği buydu ama artık onları kaleyi terk etmeye zorlayacak olan alevlerdi.

Aleksij'in yanında duvara yaslanmış duran Janez, "Eğer rüzgâr bizim olduğumuz tarafa doğru esmeye başlarsa aynen cehennemdeymişiz gibi kavrulacağız," dedi.

"Kaçmamız şart," dedi Aleksij.

"Ve tavşanlar gibi zımbalanmamız," dedi Janez.

"Şimdi kararını ver," diyerek güldü Aleksij, "cehennemde kavrulmayı mı açıklıkta tavşan gibi avlanmayı mı istiyorsun."

Canı gülmek istemediği halde güldü Janez.

"Böyle bir zamanda şaka yapmana inanamıyorum," dedi. "Üç gündür kaçma planları yapmamız gerektiğini söylüyordum. Onların gücünü kaleden makineli tüfek ateşiyle zayıflattıktan sonra el bombalarıyla dışarı çıkmalıydık. Kayıplarımız olacaktı, birçoğu, ama ormanın kenarına kadar gidebilenin hayatta kalma şansı olacaktı."

Uzun bir zaman alevlerin ek binayı yutmasını ve duvarlarının çökmesini seyrettiler. Kalenin tepesinden ek binaya doğru alevleri ve kıvılcımları ileriye, kaleden uzağa yönlendiren hafif bir yel esti. Janez Lipnik, içi geçmeden, "Bizi kavurmayacaklar," dedi. Belki de ertesi sabah nasıl kaçabileceklerine dair bazı düşünceleri vardı. Gözkapakları ağırlaşırken kendisini ormanın başladığı yere doğru koşarken gördü, ormanın ulaşılabilir mesafede olduğunu görüyor, çayırın nem kokusunu alabiliyordu, orman birdenbire alev almadan önce, artık ormanlık yamacın tamamı yanıyordu, alevler Goli'nin

yamaçlarına ulaşıyor, adanın öte yanına iniyor, bataklıklardan geçiyor ve Ljubljana'ya yöneliyordu.

98.

Gözlerini açtığında aklına ilk gelen rüya gördüğüydü. Ama rüya görmüyordu. Saat altı olmuştu, ek bina tamamen yanmıştı ve hâlâ tütüyordu, fakat yangın kalenin çatısına atlamamıştı. Aleksij görünürde yoktu. Tanrım diye düşündü, nöbetteyken uykuya daldım. O anda bazı araçların sabah aydınlığında hareket halinde olduklarını gördü ve kamyonların homurtusunu duydu. Rüyalar tam anlamaya başladığımızda biter. Ancak şimdi gördüğü manzara yakınlaştı; toplar. Haberler kalede yıldırım hızıyla yayıldı, bir bölümden diğerine; toplar. Topları çeken kamyonlar Koçevje yolundan geliyor ve onları tanklar takip ediyordu. Tanklar!? İtalyanlar silahlarını komünistlere terk etmişlerdi. Korkaklar! Dönek makarnacılar. Nöbetçiler kalktılar ve tedbirsizce kalenin pencerelerine ve burçlarına yöneldiler. Ateş etmeye gerek kalmamıştı. İtalyan topçuları, partizanlarla bir olup, topların gövdelerini toprağa yerleştirmişler ve namluları kale duvarlarına çevirmişlerdi.

"O pisliğin canına okuyabilirdim," dedi Aleksij, tekrar birden yanında biterek. "Onu gördüm."

"Kimi? Kimin canına okuyabilirdin Aleksij?"

"O domuzun, teğmenin. Nereden çıktı pis herif, domuz?"

Abluka altında bir binada kalmış olmaktan daha fazla galeyan halindeydi Aleksij. Üstelik daha da kötüsü, bir de ablukaya alınmış bir kaledeydi. Burada camdan dışarı dahi atlayamazdı, sarılmış bir evde olduğu gibi – pencerelerin yerden yüksekliği en az on, on iki metreydi. İtalyan teğmenin bir top gövdesinin etrafında dolaşıp ayarlarını yaptığını

ve kaledeki bir noktayı parmağıyla işaret ettiğini seyrederken daha da hiddetlendi.

"Onun adı Guido'dur," dedi Aleksij. "Sevgilimin peşindedir."

Ne bir tüfekle o mesafeye ateş edilebilirdi ne de makineli bir tüfekle. Ama bir top mermisi hiç şüphesiz buraya ulaşabilirdi. İtalyan subay kolunu indirdi, topçu tetiğe bağladığı bir ipe asıldı ve bir an sonra müthiş bir patlama duyuldu, kalenin damı ve kiremit parçaları darmadağın olarak avluya yayıldı. Tavan sıvaları kaleyi savunanların tepesine indi.

"Hayır, bizi kavurmayacaklar," dedi Aleksij, "bizi bombalayarak parçalayacaklar. Veya ikisini birden yapacaklar. Onlara burayı terk etmemiz gerektiğini söylemiştim. Şimdi kapana kısıldık." Bir yarıktan onu o kadar sinirlendiren topçu teğmene ateş etti ama bir işe yaramayacağını kendisi de biliyordu. Kurşunlar boşluğa doğru uçtular, ama o yine de ateş etti. "Kıçına sok," diye bağırdı, askeri okulda küfretmeyi öğrenmişti – her şeyden öte o bir Yugoslav subayıydı, bir Marko Prensi, Cesur Bogdan, gücünü küfürden alan bir kosak ataman.

Yandaki şair ateş etmeye başlayınca ona "Ne için ateş ediyorsun!" diye bağırdı. "Ne boka ateş ediyorsun, yaklaşmalarını bekle."

"Onlar yakınlaşmayacaklardır," dedi Janez.

"Olsun yine de boşa mühimmat harcayamayız," dedi Aleksij. "Dikkatli olursak üç aylık yeterli mühimmatımız, patlayıcılarımız ve yiyeceğimiz var – bütün subaylar böyle düşünürler."

"Yakınlaşmayacaklar çünkü gerek yok," dedi Janez. Yakındaki bir odada el bombası patladı. Janez bağırtılar ve sonrasında yaralıların iniltilerini duydu. "Hepimizi öldürene kadar

yakınlaşmayacaklar." Dışarıda avluda birkaç asker ölen birini sürüklüyorlardı, başının yarısı el bombasıyla parçalanmıştı. Janez Lipnik imrenerek ölü askerin ayakkabılarına bakıyordu onu ölülerin konduğu odaya götürürlerken. Başını kaldırıp pencereden dışarıya baktı: İtalyan subaylar yeniden ayarlama yapmakla meşguldüler. Hedef açısını ve yörüngeyi yeniden hesaplamaktaydılar, her seferinde patlamalar damda oluyordu, nihayet salvolardan biri kalenin odalarından birinin penceresinden içeriye isabet etti – teğmenin hesap yapmayı bildiği kesindi. Janez bir tankın çevredeki ormanlık tepelerden birine yerleştiğini görebiliyordu: Şimdi onları top ateşine tutacaklardı. Duvarlar buna dayanamazdı. Bitişikteki ateş mevzisinde duran şaire baktı, bembeyazdı, sıvayla kaplanmış, ağzından toz tükürüyordu.

"Buradan çıkalım," dedi Aleksij.

"Sen ne diyorsun?" dedi Janez aklı başında biri gibi, "bizi tavşan gibi avlarlar."

Yandaki mazgalda duran şairin elinde uzun namlulu bir tüfek vardı. Uzaklara bakıyor ve Janez Lipnik'in bir anlam veremediği şeyler söylüyordu. "Bu bizim Alcazar'ımız," dedi. Onu kötülükten korumuşlardı. "Onu ablukaya alanlar dünyaya kötülük getirdiler. Şeytanı çağırdılar. Ama sonunda her zaman kötülük kaybetmeye mahkûmdur. Tanrı vardır çünkü kötülük vardır. Onu yenmek için vardır. Onu anlamıyorum. Bizi neden terk etti? Biz onun savaşçılarıyız, ötekilerin değil."

"Belki de Tanrı'nın ilgileneceği başka işleri var," dedi Janez Lipnik. "Eğer tüm detaylarla uğraştığına inanıyorsan, topları bize değil, onlara vermiş olduğunu kabul etmelisin."

"İtalyan topları işgalcilerin. Hiç değilse bizde onların uşakları var. Eğer Tanrı her detayla meşgul oluyorsa Stalin'in

var olmasına izin vermezdi, ne de Mussolini'nin. Dünyanın ilk cinayeti kardeş katliydi. Cain Abel'i öldürdü. Şimdi karşılaştığımız Cain'in mirasıdır. Dünyayı ateşe vermeye geldim, ve ah alevlerin yükseldiğini ve yayıldığını görmeyi öyle isterim ki! Dünyaya barış getirmeye geldiğimi mi sanıyorsunuz? Hayır size söylüyorum, kötülük getiririm. Kardeş kardeşe karşı, baba oğluna karşı, anne kızına karşı ve kız kardeş ve böyle devam eder. Zaman bitince kötülük de sona erecektir. Şimdi ruhumuz parçalanmış, dövülmüş, boşlukta çarmıha gerilmiştir. Nedeni insanın Tanrı olmak istemesidir. Her şeye hükmetmek ister. Bakunin, 'yok etme içgüdüsü bile yaratıcı bir içgüdüdür' der. Bakunin? Biz her şeye sahibiz; sürüngen beynine, kabile nefretlerine, öldürme isteğine. Tanrı için her şeyimi yaktım, bütün orduların Tanrısı için, çünkü İsrail'in Çocukları senin ahdine karşı geldiler, mihrabını parçaladılar ve kılıçlarıyla peygamberlerini öldürdüler. Yalnız ben kaldım, ama benim hayatımı da almak üzereler. Fakat bin yıl geçtikten sonra, şeytan serbest kalacak. Ve dünyanın dört bir tarafındaki milletleri kandırmaya gidecek, Gog ve Magog, onları savaşmak üzere birleştirecek. Sayıları denizin kum taneleri kadardır. Azizlerin sevgili kentini ve toprağını çevreleyecekler. Ama cennetin ateşi onları yutacaktır. Ve onları kandıran şeytan canavarların ve sahte peygamberlerin olduğu ateş gölüne düşecektir. Ve orada gece ve gündüz işkence görecektir, sonsuza kadar. Ve alevler bizi de takip edecektir."

Şairin söylediği buydu ve sonra "Belki de cehennemdeyiz," diye ekledi.

"Ve her neyse cehennem bir gizemdir ve ben gidip uyumayı tercih ederim."

99.

Kale cayır cayır yanıyordu. Bombalar damı parçalamış, aşağıda ise geride, kalın ahşap kapılardan sadece tahta parçaları kalmıştı. Partizanlar iplerle duvarlara tırmanıyorlardı. Kuleye doğru atılan patlayıcılar duvarda büyük bir gedik açmıştı, oraya doğru saldırı başlamıştı. Damın tamamı alev almış ve orta bahçeye ateş parçaları düşüyordu.

"Işığınla burayı aydınlat."

"Üzerimi, beni görebilecek şekilde."

"Şimdi kim olduğumu anladın. Işığı getiren. Lucifer. Lamba yapım ustası. Hayattır krallığı aydınlatan. Buradaki yarık, ötede yansıyan ışığın görüldüğü yarık budur."

"Son yok edilecek düşman ölümdür."

Janez Lipnik, dağ kadar iri bir ekin biçenin geldiğini gördü. *Çeliğin üzerinde çiğ parladığında ekin biçenlerin kaderi yazılır.* Türklere karşı zavallı Slovenlerin sığındığı St. Ajax Kilisesi'nin üzerinden de geçmişti. Fakat o kolay bir işti, çünkü Türkler ufak insanlardı, hatta atları bile bizimkilerden daha ufaktı – Styrian atlarıyla boy ölçemezdi. Ama bir ayağı Zelimlje yakınındaki vadiye uzanmış olan, elinde tırpan dağların üzerinden gelen devden onları koruyabilmek için St. Ajax ne yapmalıydı? Benim tırpanım, senin tırpanın. Elinde tırpan ekin biçen sanki kuyruklu yıldız gibi bir tarlanın üzerinden geçmekte. Şimdi ya uyanacağım ya da öleceğim.

Bu olayların şahidi, "Bekle, yakında geleceğim," diyor.

Janez Lipnik, "Amin," dedi. "Yüce İsa, gel kurtar beni!"

Sonra Janez Lipnik'in, ekin biçenin gelişini görmesinden daha acayip bir şey oldu. Tavanın çöktüğü ve kirişlerin orta bahçeye, büyük kemerli girişin önündeki taşlığa düşmeye başladığı anda kalenin kapısı açıldı. Bazıları askerlerin ablukayı delerek dışarı çıkmaya çalıştığını zannetti, diğerleri

dışarıdaki askerlere kapıyı açan bir vatan haini olduğunu düşündü, böylece muazzam bir güçle kaleye girebileceklerdi. Aslında bunları ancak daha sonra düşünebildiler. O kadar birdenbire gerçekleşti ki herhangi birinin o anda bir şey düşünmesi mümkün değildi. Kapı açıldı ve orta avludan siyah ve süratli bir şey dışarı fırladı. Yanında sepeti siyah bir motosiklet ve selesinde oturan birisi. Subay beresi ceketinin içine sıkıştırılmış, sürücü gözlükleri alnının üzerinde ve sırtında çaprazlamasına takılmış bir makineli tüfek. Janez Lipnik bir an Turjak'a doğru St. Ajax üzerinden geçmekte olan ekin biçeni unuttu. Biliyordu: Oydu, o Aleksij'di. Slovenyalı ataman. Bizim Peter Klepec'imiz. Bunun için ay ışığında motorunu tamir ediyordu – böylece motoruyla kapıdan fırlayabilecekti. Yola doğru döndü ve az kalsın partizanların başı Dule'a çarpacaktı. Dule, İtalyan teğmenle birlikte biraz önce topun hedefinin yönünü hesaplıyordu, böylece son birkaç top atışıyla neredeyse bitecek olan misyonlarının sonunu toparlıyorlardı. Dule tam zamanında geri kaçabildi, ama teğmen durduğu yerde donakaldı, siyahlar içindeki sürücünün düşmanca bakışları karşısında tutulmuştu.

Kahraman Aleksij'in işte o anda motosikletini durdurup konuştuğunu, aslında şöyle sorduğunu söylerler: "Sorun ne Guido? Üçümüz daha önce başka bir yerde tanışmamış mıydık?"

Daha önce söylediğimiz gibi Guido ise donup kalmıştı.

Aleksij, soğukkanlı bir hareketle tabancasını deri kılıfından çekip çıkardı –söylediklerine göre ilk çabasında biraz çekiştirmişti– ve İtalyan'ı alnının ortasından vurdu, tam da, bozguna uğrayıp kaçan ordusunun amblemi yerine beresine tutuşturulmuş kızıl yıldızın ortasından.

Bu onların ikinci karşılaşmalarıydı, aynı genç öğretmene âşık olan iki erkeğin sonsuza kadar devam eden cinsten

sabitleşen uzun veda bakışıydı. İlk karşılaşmaları Lower Carniolan Springs'te bir otelde gerçekleşmişti: Friulili teğmen Guido Gambini, 1942 yılının ilkbaharında Lower Carniolan Springs'te bir otelde Mariborlu genç öğretmen, onun yine Maribor'dan ama şimdi Auersberg'de çalışan bir kadın arkadaşı, bir başka İtalyan –yüksek rütbeli bir asker, bir yüzbaşı– ve Aleksij Grgureviç olması çok muhtemel birisiyle akşam yemeğinde buluşmuştu. İşte bu nedenle "sen ve ben" yerine "üçümüz" demişti. Lipnik yaşanan olayları düşünürken bu önemli noktayı vurgulamak istemişti, ne de olsa önünde sonunda teğmen Guido Gambini'nin, evinden çok uzaklarda ölümüne ilişkin bu aşk hikâyesinin neden Turjak Kalesi'nin önünde sona ermesi gerektiği açıklığa kavuşacaktı.

Ama şimdi bu iş çarçabuk sona erdirilmeliydi. Her şey bir anda olup bitti – peş peşe, daha önce anlattığımız gibi. Preşeren Birliği'nin tamamı, halatlarla kale duvarlarına tırmanmaya çalışan askerler, ümitsiz haldeki paralı askerlerin de şahit olduğu, mazgallarda kaleyi savunan askerler de dâhil herkes olayı görmüştü. Kısacası Komutan Dule geriye zıplamış, teğmen Guido donup kalmış, Yüzbaşı Aleksij Grgureviç onu başından vurmuş ve cehennemden çıkmış bir yarasa gibi ormana doğru giden yola motosikletini hızla sürmüştü. Şahitlerin tamamı buraya kadar hemfikirdiler. Topun yanında duran partizanlar Dule'un geriye doğru hamle yaptığını, teğmenin donup kaldığını, başını tutarak yere yığıldığını ve Aleksij'in gazlayıp gittiğini görmüşlerdi. Ateş etmeyi durdurmuş olan kaleyi savunan askerler kalenin mazgallarından aynı olaya şahit olmuşlardı. Esasında hepsi ateşi kesmiş ve bu işin nasıl sonuçlanacağını görmeyi beklemişlerdi.

Fakat o andan itibaren şahitlerin anlattıkları farklı olmaya başladı. Bazıları bir mayının motosikleti yolun elli metre aşağısında paramparça ettiğini ve Aleksij'in makineli

tüfeğinin hâlâ sırtına asılı halde metal parçacıkları, motor parçaları ve tornavidalar arasında cennete doğru uçtuğunu ve meleklerin onu havada yakalayıp cennet Kudüs'e doğru taşıdıklarını iddia etmekteydi. Yolda muhtemelen makineli tüfeğini terk etmek zorunda kalmıştı, çünkü onunla cennete girmesi kesinlikle mümkün olamazdı.

Diğerleri, bunların arasında Janez Lipnik de vardı, motosikletin yavaşça yukarıya yükseldiğini gördüklerini iddia ediyorlardı. Patlama olmamıştı, sadece motosikleti yukarıya doğru yükselten ve onu Turjak civarındaki yüksek çam ve kayın ağaçlarının tepelerinden, karanlık ve derin çukurların üzerinden Zapotok'a ve sonra Goli ve Krim'e doğru uçuran motorunun gürültüsü duyulmuştu. Hatta Goli'nin üzerinde bir daire çizdiği rapor edilmişti, bazıları da birçok kadın arkadaşından birinin orada yaşadığını iddia etmişlerdi.

Sonra o sürücü, Slovenyalı kahraman, korkusuz ataman ve masumların şampiyonu daha öteye, uzaklarda ışıldayan Slovenya dağlarına doğru yol almıştı.

Melbourne'a kadar uçarak gitmiş olabileceği düşüncesi kaleyi savunanların ve hatta muzaffer saldırganların hayal gücünün bile ötesine geçmişti. Her hâlükârda, öyle veya böyle Melbourne sonunda ayak bastığı yer oldu. Efsaneye göre Yüzbaşı Aleksij Grgureviç başarıyla dağları aşmış, sonra Avustralya'ya iltica etmiş ve orada bir şarküteri dükkânı açmıştı. Özel İtalyan yiyecekleri satıyordu. Fakat bir mayına çarparak parçalanmış olması veya bir saldırı sonucu makineli tüfekle vurulmuş olması da pek olasıydı.

Benden, ona bir şey olduğu takdirde kız arkadaşına göz kulak olmamı istemişti diye düşündü Lipnik. O kadar yalnız ve kırılgandı ki belki de oraya, Dobrava'ya dönüp onunla olmalıyım diye düşündü. Ama öte yandan, Yüzbaşı Aleksij'in başına kötü bir olay gelip gelmediğini bilmiyordu. Ljubljana'ya

geri dönmesi gerektiğini hissetti ama aynı zamanda önce Dobrava'ya uğramayı istedi. Birden garip bir şekilde her şeyden aşırı derecede etkilenmeye başlamıştı.

Uzakta Ljubljana'nın üzerinde kara bulutlar toplanıyordu ve kısa bir süre sonra kuzeyindeki kayalık tepeleri örtecekti. Lipnik şiddetle çakan şimşeklerin şehre yıldırım yağdırdığını gördü. Serin havayı içine çekti ve ayaklarının üşüdüğünü hissetti çünkü ayaklarında sadece yırtık çorapları vardı. Kara bulutların kuşatma altındaki kaleye doğru nasıl da süratle ilerlediğini gördü, kısa süre sonra sonbahar yağmuru damda tangırdamaya başladı veya damdan geriye ne kalmışsa onun üzerinde.

1.

Yağmurun sesini duyabilmeyi istemektedir. Dükkânları ve yanıp sönen neon lambalarıyla süslü gezinti yolunda yükselen gürültülü müzik olmasa belki de geniş dama vuran yağmur damlalarının sesini duyabilir. Şehrin üzerine inen ağır yağmur bulutlarını da belki görmüştür. Buraya gelirken haziran yağmuru ara vermeksizin yağmakta, gök gürlemekte ve şimşek çakmaktaydı. Yağmur ara ara hafiflemekte, bazen birkaç damla düşmekte veya fırtınalar birbirini kovalamaktaydı. Artık bulutları görememektedir, sadece camdan damı ve üzerinde sessizce süzülen yağmur sularını. Sonra boş bakışlarını parlak vitrin camlarına ve içerideki mankenlere çevirir ve nihayet gözleri biraz kızıla kaçan bir sarışının bacaklarında sabitlenir, kız sanki gelip, "Kendinize neden ayakkabı bağcığı bile almadınız?" diyecek gibidir.

Ayaklarında tenis ayakkabıları bulunan bir çift bacak önünde durur ve bacakların sahibinin sesi yanındaki yerin boş olup olmadığını sorar. Başını kaldırdığında, transparan

tavandan süzülen parlak ışığın içinden genç bir adamın yüzünü görür, tıraşsızdır, ciklet çiğnemekte ve beyaz dişlerinin arasından cikletle balon yapmaktadır, "Lütfen... biraz kenara... çekilir misiniz?" Lipnik sıranın üzerindeki torbaları aşağıya indirir ve ayaklarının yanına koyar, bir şarap şişesinin yere çarpma sesi duyulur. Çok şanslıyım diye düşünür, kırılabilirdi. Marijana'yı aramak için kalkma vaktinin geldiğini düşünür. Ama yerinden kıpırdamaz. Kalkacak hali yoktur. Bacaklarında büyük bir yorgunluk hisseder, yavaşça büyüyen gözbebekleri dijital saatin saniyeleri ve dakikaları gösteren ekranına takılmıştır; zamanın akıp gittiği, iki bin yılının haziran ayının bir öğleden sonrasında, Ljubljana diye adlandırılmış olan bu kentin bir tarafında. Bir an, tüm sinyallere karşın zamanın durduğunu düşünür ve yorgun gözlerini tıklayan saatten uzaklaştıramadığını fark eder, aptallaşmış gibidir. Bunun nedeni zamanın durmuş olması değildir, ama kendisidir, Janez Lipnik'tir; bölgesel arşivde arşivci, bir pazartesi gününün – belki de bir salı gününün sonsuzluğu içinde, henüz sona ermiş olan tatilin ertesinde, haziran ayının sonunda, yeni bir milenyum başlangıcında, şehrin kenar mahallesinde ve tarihin bitiminde.

Vitrindeki mankenlerin hepsinin bir rüya olduğunu ve sadece onların gülümsediğini hayal ettiğini düşünür, sadece rüyalarda hareket yoktur ve bir an bile çok uzun zaman gibi gelir. Büyük camekânların arkasında mankenler gülümsemektedir, arka plandan gelen müzik sesi adeta beyninde zonklamaktadır, duymayı reddeder ama ritmik vurgular duymazdan gelmeyi imkânsız kılar, derisinin altında yol bularak iç organlarına ulaşır ve kafatasını delerek beynine girer. Yağmur cam çatıdan aşağıya çağlayan oluşturmuştur, çok uzun zamandır yağmur yağmaktadır, güneş son defa üç hafta önce görünmüştür. Daha bu sabah işyerindeydi. Ofis

boştu ve pencerelerin çerçeveleri rüzgârdan çarpmakta ve içeriye yağmur girmekteydi. Yerden, yağmurdan ıslanmış bir belgeyi tutup kaldırmıştı. Belge masalardan birinin, belki gece bekçisi Mehmet'in veya iş arkadaşı Beno'nun topladığı kâğıt yığınının üzerinden yere uçmuştu. Bir şairin kâğıtları arasında keşfettiği notta şu yazılıydı: *Dışarıda yağmur yağıyor. Soğuk ve çamurlu. Ljubljana gri bulut yığınlarıyla örtüldü. Penceremden insanların geçişini seyrediyorum. Umarsız ve cansız yürüyorlar. Hainler. İşbirlikçiler. Öç almaya odaklanmışlar.* İşte o sabah keşfetmişti, kendisini bu parıltılı alışveriş merkezi gezi alanında bulmadan önce, şimdi yalnız hissettiği bu yerde, bu ışıklardan uzakta, bu müzikten uzakta, pazartesi mi, yoksa salı mı olduğundan emin olmayan bu insanlardan uzakta. Tabii ki o insanlar emin değiller, herkesin acelesi olmasına rağmen böyle bir yerde zaman durur. Geçen birkaç hafta boyunca onun da acelesi vardı, daima bir yerden bir yere yarışırcasına gitmekteydi, ta ki birdenbire bu yerde, bu bankın üzerinde alışveriş yapan bir kalabalığın ortasında durması ve yok olması gerektiğini hissedene kadar.

Son günlerde ve haftalarda o kadar çok koşturmaktaydı ki belki bu sebepten artık zamanın durma noktasına gelmesi gerektiğini düşündü. Güneş son defa üç hafta önce yüzünü göstermişti ve o zamandan beri de hayatında önceki yılların tamamından çok daha fazla değişiklik olmuştu. Gerçekte önceki yıllarda hiçbir şey olmamıştı. İşine gitmiş, eski belgeleri incelemiş ve sınıflandırmış, koleksiyonları düzenlemiş ve konunun her şeyden evvel etkin bir organizasyon meselesi olup olmadığıyla, esas yerine, düzenlemesiyle uğraşmıştı. Sonra birdenbire olaylar yığılmaya ve tarih onları boğmaya başlamıştı, sanki büyük bir su kütlesi her an patlamaya, yıkmaya ve barış içindeki yaşam barajını yok etmeye hazır gibiydi. Onların, daha doğrusu Marijana'nın hayatını

Geçmiş, nereden geldiği belli olmadan, bilinmeyen bir yeraltı kaynağı gibi ortaya çıkmıştı. Ve uzun zaman önce aramızdan ayrılmış olan insanlara ait notlar ve güncelerden oluşan bazı arşiv dokümanları onların yıllar önceki huzur içinde ve birbirine benzeyen hayatlarını yamaçtan dökülen şelale gibi önlerine yığdı. Genç bir okul öğretmeninin ve onun genç memur sevgilisinin öyküsünü. Studenec Hastanesi psikiyatri kliniğinde kalan birinin güncesini. Birdenbire arşivlerde algılayabileceğinden daha çok hayat hikâyesi olduğunu keşfetti.

Sadece üç hafta. Barajın yıkılmasından ve korkunç selin onu alışveriş merkezinin önündeki gezi alanında sürüklemesinin üzerinden ancak birkaç gün geçmişti. Cam tavanın yanlarından aşağıya boşalan sessiz yağmurun altında, vitrinden gülümseyen mankenlerin arasında, kafasını ritmik tempoyla döven müziğin vuruşları, beyin zarını delmiş ve hafızayı koruyan, başka insanların, kendi hayatının ve her şeyin anısının saklandığı yumuşak dokuyu zedelemişti. Üç hafta önce bunlar başladığında güneş henüz parıldıyordu.

2.

Güneşin parladığını hatırlıyordu. Üç hafta önce güneş hâlâ mevcuttu. Ljubljanica Nehri kıyısında sudan batıkları çıkartan dalgıçları seyrediyorlardı. Kahvehane, restoran ve dükkânların bulunduğu şehrin merkezinden geçmek talihsizliğine sahip bu zavallı nehirde her bahar yapılan temizlik işi birçok meraklı için cazip bir seyirlikti. Bir cumartesi sabahıydı, güneş yükselmişti, ve Marijana, "Dugi Otok'ta güneşin kimbilir nasıl parladığını düşün," demişti. Janez denizin yüzeyini, zar zor fark edilen hafif dalgaların güneş ışığında nasıl pırıldadığını, sarı renk bir mayo giymiş olan

Marijana'nın gövdesinde milyonlarca minik aynanın yansıdığını, suyun kenarında bir kayanın üzerinde uzandığını düşündü. O şimdi kalkıp suyun kenarına gidecek ve denizin ayaklarını ıslatmasına izin verecek, her zaman bunu yapardı. Etraf sessiz olacak. Ta ki bir jet ski gürültüyle gelene kadar. Yakında yazın geleceğini ve Dugi Otok'a giden gemiye binebileceklerini, yavaş yavaş ana karadan uzaklaşacaklarını, bölgesel arşiv binasının soğuk sessizliğinin kayalık adanın kavurucu durgunluğuyla yer değiştireceğini, Veli Rat diye adlandırılan uzaktaki feneri görebileceklerini ve adanın ormanlık vahalarında çamların kokusunu koklayabileceklerini düşündü.

"Şuna bak," dedi Marijana aniden. "Bu bir bisiklet selesi."

Öğleden sonra seyircileri arasında gülüşmeler tatlı bir esinti gibi yayıldı. Nehrin yatağından bugüne kadar çıkarılmamış acaba ne kaldı? Metal teneke kutular, gecenin geç saatlerinde turlayanların nehre fırlattığı restoran masa ve iskemleleri, oto çamurlukları ve lambaları ve yosunla kaplanmış bir trafik işareti. Kokuyordu, tam çöp gibi değil, daha çok silt kokuyordu, ama yine de kokuşmuştu. Şimdi de nehrin kıyısına ağır bir bisiklet bağlanan direği sürükleyerek çıkarmışlardı, sadece direği değil, ona zincirlenmiş bir kadın bisikletini de.

"Düşünebilir misin?" diye neşeyle sordu Marijana, "bisikletini bir direğe kilitliyorsun, alışverişini yapmaya gidiyorsun ve geri döndüğünde sadece bisikletinin olmadığını değil direğin de yerinde durmadığını görüyorsun. Burada karmaşık bir iş var. Rüya gördüğünü zannediyorsun."

Vincin ucunda sallanan bisiklet ve direğin yakınındaki taş korkuluğa kadar yürüdü. Eski bir bisikletti, çok eski. Gidonu yüksek ve kıvrımlıydı ve arka tarafındaki çamurluklarda eteğin zincire takılmasını önleyen filenin tutturulduğu

delikler vardı. Bir zamanlar çok elegan bir bisiklet olduğu anlaşılıyordu, uçuk mavi renge boyalıydı – çoğu tarafı paslanmış olmasına rağmen boya kalıntıları görülebiliyordu, boyadan geride kalan yerler çatlaklarla kalbura dönmüştü. Bisikletin yakınındaydı ama buna rağmen mavi boyadan geri kalan yer üzerinde kırmızıyla yazılmış büyük harfleri okumak için gözlüğünü taktı. PRES. Şoke oldu. Hemen son iki harfin eksik olduğunu anladı. PRESTA veya PRESTO olmalıydı. Bir an, etraftaki neşeli kalabalığa rağmen, beyninde bir boşluk hissetti, sanki başı dönüyordu. Sanki arşive geri dönmüş ve uzun zamandır yok olduğu zannedilen paha biçilemeyen bir belgeyi bulmuştu. Avustralya'dan gönderilmiş olan bazı belgeleri incelerken, bildiği bir kadın olan genç bir okul öğretmeninin ismine rastladığında da başı aynı şekilde dönmüştü. Onun da bir Presto veya Presta bisikleti vardı ve sevgilisi olan genç, küçük rütbeli memur sağlam bir Puch kullanıyordu. Birbirlerini ziyaret etmek için gidip gelirken Presto ve Puch'larını kullanıyorlardı veya onlara birlikte biniyorlardı ve insanlar birbirlerine öldürmek için ateş ederken, bıçaklarken, birbirlerinin boğazına sarılırken onlar neşe içinde gülüyor ve sevişiyorlardı.

Marijana ne demek istemişti? Neye yanlış demişti, ne dikkatini çekmişti? Neye bakakaldın? Bakışları o bisiklete odaklanmıştı, bakakaldığı şey oydu. Bir zamanlar bisiklet olan ama şimdi bükülmüş tekerlekleri, fırlamış zinciriyle vincin çelik kablosunun ucunda sallanan metal artığıydı, bir şeyden geriye kalan, yok olan bir hayattan. "Daldın gittin," dedi Marijana, "rüyada mısın?" Rüya görmüyordu. Bölgesel arşivdeki masasının üzerinde yayılmış olan belgeler arasında bulunan bir elyazısı güncede sözü geçen bir kadın tarafından kullanılmış olan bisikletin aynısıydı.

Marijana muhtemelen onun hayal gördüğünü zannetmişti. Öyle demişti. Hayal eden bir insan neye benzer sevgili Marijana? Sanki neyin gerçek olduğunu neyin olmadığını bilmiyor gibisin. Bu bisiklet gibi – ona ait olamaz, genç öğretmeninki olamaz. Fakat öyleyse bu korkutucu tesadüfü nasıl yorumlamalısın, hem de şimdi? Mükemmel bir cumartesi öğleden sonrası Ljubljanica Nehri kıyısında rüya görür gibi.

3.

Rüya görmüyordu. Uzun zaman önce bir ilkbahar gününde, savaş zamanında, genç kadını bisiklete binerken görmüştü, etekleri uçuşuyordu. Uzun zaman önce bir sonbahar gününde İtalyan askerlerinin kadına bisikletini Lower Carniola'dan Ljubljana'ya giden bir kamyona yüklemeye yardımcı olduklarını gördü, zamanın çılgınlığı içinde yolunu şaşırmış bir kamyona. Eski dokümanlar arşivcisinin eğitimli gözü bu bisikletin benzer bir bisiklet olduğunu görmüştü, "Belki de bu aynı bisiklet," dedi, kafasında çarçabuk yanıp sönen bir sezgi. Arşive gideceğini söyledi. Kontrol etmek istediği bir şey vardı.

Marijana başıyla sorguladı. Yine mi? Arşive gidiyordu ve bunu sonuna kadar araştıracaktı. Mesleği boyunca sonuna kadar araştırdığı birçok konu olmuştu ve bu da farklı olmayacaktı. Marijana onun cumartesi veya pazar günleri arşivdeki dokümanlarına ve elyazmalarına koşmasına alışıktı ve bazen de öğleden sonraları geç vakitte veya iş gününden sonra akşamları giderdi. Evli oldukları bu kadar yıldan sonra bile muhtemelen onu hâlâ eksantrik buluyordu. Başlarda olduğu gibi. İlk başta ona cazip gelmişti, sonra canını sıkmaya başlamış ama artık duruma alışmıştı. Sadece başını sallamakla yetindi. "Yine mi?" Sebebini sormaya bile

kalkışmazdı. "Yemeğe gelecek misin?" Akşam yemeğini yalnız yiyeceğini biliyordu. Bir arkadaşı veya bir başkasıyla. Belki de o gün öğle yemeğine o erkek arkadaşıyla çıkmış olsaydı daha iyi olurdu, Janez'in hiç tanışmadığı, fakat Marijana'nın sohbet etmekten büyük zevk aldığı arkadaşıyla. Janez Lipnik ne zaman arşive dönse o gün birlikte akşam yemeği yiyemezlerdi. Janez ayrılıp giderken omuzlarını silker, birkaç adımdan sonra geri dönüp baktığında Marijana'nın ona güzel bir gülücük gönderdiğini görür ve Marijana'nın, hiç tanışmadığı erkek arkadaşına direkle birlikte sudan çıkarılan bisikleti anlatacağını tahmin ederdi. Ah, Marijana. Neden o da kendisi gibi düşünmüyordu, örneğin bundan bin yıl sonra bir gün bir arkeolog da bu bisikletler konusunda kafa yoracaktır. Nehir yatağının yıllık temizliğinde dalgıçlar her şeyden daha çok bisiklet çıkarmışlardı – ve bu bisikletlerden bir tanesi çıkarıldığında hâlâ direğe zincirliydi. Fakat şurası da kesindi ki tüm bisikletleri bulamamışlardı, birçoğunun hâlâ derinlerde balçığa saplanmış ve yosunla kaplanmış olduğu ve geleceğin arkeologları tarafından bulunacağı kesindi. İnsanların onları suya neden attıklarını merak ederdi. Nehirden çıkarılan Roma kılıçlarını merak ettiği gibi. Celtic kılıçları için arkeologlar bunların kurban etmekte kullanıldığını düşünürlerdi. Kılıçlarını nehir tanrısına kurban etmişlerdi. *National Geographic* dergisi öyle yazmıştı. Fakat kılıçların neden Roma kılıcı olduğunu bilmiyorlardı. Burası bir zamanlar Emona'ydı. Bir gün sarhoş bir Roma askeri "Artık savaşmayacağım," diye Latince yemin etmiş ve kılıcını nehre atmıştı. Marijana, "Çok yaratıcı bir hayal gücün olduğunu düşünmüyor musun?" diye sormuştu. Onun formüle ettiği hipotezlere karşı hep böyle sorardı.

"Hayal gücün çok yaratıcı ve rüya görüyorsun." Eğer şans eseri bu elegan, mavi renkli, kadın bisikleti bu cumartesi

öğleden sonrası gözlerinin önünde vincin ucunda sallanmasaydı bu varsayım için acaba ne derdi? "Tesadüfler yoktur, en azından bunun gibisi. Ben, bir göçmenin güncesinde sözü edilen bu bisikletin öğretmene ait olduğunu iddia etmiyorum ama kimse öyle olmadığını da ispat edebilir mi? Ve öyle değilse bile neden onun gözleri önünde tam da o bisikletin benzerini çıkardılar?"

Doğrudan arşive gitti, Janez'in gün içinde zamansız geliş gidişlerine alışık olan kapıcıyı sadece başıyla selamladı. Artık eskisi gibi genç olmamasına rağmen birkaç basamağı atlayarak yukarı çıktı. Arkasından kapıcı, "Bugünlerden birinde düşeceksin," diye bağırdı.

Adı Mehmet'ti. Oldukça nazik bir adamdı fakat Lipnik'e karşı özel bir sempatisi yoktu. Günün en olmayacak zamanında gelir, kapıcının tam televizyonu açacağı veya dergi okuyacağı zaman ayrılırdı. Kapıcı istediklerini yapamazdı çünkü arşivist Lipnik'in ne zaman merdivenlerden yukarı çıkacağını veya aşağıya ineceğini bilemezdi, genç olmamasına rağmen basamakları ikişer üçer atlayarak. Kalp krizi geçirebilirdi, herhangi bir şeyden korktuğundan değil de kimsenin onu rahatsız etmesini istemezdi, öncelikle gece bekçisi görevini de yapan, geceleri ofisleri ve koridorları kontrol eden, ışıkları söndürüp kapıların kilitlerini kontrol eden kapıcı Mehmet'in. Masasına oturdu ve çekmeceden bir dosya çıkardı, kapağında çok sayıda konu başlığı yazılıydı, bir tanesi dikine yazılmıştı: Büyük Âşık. Şevkle sayfaları çevirmeye başladı. Bindikleri bisikletlerin markalarına rastlayacağına emindi: Puch ve Presto, veya belki de Presta. Her neyse seks düşkününün anılarından hatırladığı isimler bunlardı.

4.

Bu olağanüstü metin, arşivci Janez Lipnik'in eline 2000 yılının ilkbaharında, Avustralya'daki bir Sloven kültür merkezinin yaşlı başkanı tarafından gönderilmiş, yeni evrakları düzenlerken geçti. Üyelerinin çoğunluğu siyasi mültecilerden oluşan dernek kapatılmıştı çünkü üyeler ya çok yaşlanmışlar ya da öte tarafa göçmüşlerdi. 1945 yılında Avustralya'ya giden biri bugün neredeyse 80 yaşına gelmiştir, tabii hâlâ hayatta ise. Alpler ve Adriyatik arasında uzakta, Avrupa'da kalan topraklar çocukları için artık bir şey ifade etmiyordu. En azından şiir okumak, akordeon çalmak ve çok az tanıdıkları bir 'anavatan' hakkında konferans dinlemek için zahmete girecek kadar yeterli değildi. Sonuçta paket hacimli ve çok sayıda basılı yayın içeriyordu, Melbourne Slovenya Kültür Merkezi toplantılarının daktilo edilmiş tutanakları, koronun ve arkada Triglav Dağı'nın yağlıboya resmi asılı sahnede şiir okuyan mahalli kıyafetler giymiş genç kızların fotoğrafları, anavatanın nasıl köleleştirildiğini anlatan, Slovenya'nın bir gün kendisini komünistlerden kurtaracağının hayalleriyle dolu, mülteci liderlerinin siyasi konuşmalarının metinleri, mülteci kamplarındaki yaşantıyı anlatan çarpık çurpuk el yazısıyla kaleme alınmış anılar ve Avustralya toplumu içindeki ilk tecrübeler – fabrikalarda geçirilen kölelikten kurtulmaya adanan günler, küçük işletmelerin ilk başarıları, ön bahçelere konulan yapay çam ağaçlarıyla yaz sıcağında Noel kutlamaları. Derneğin Avustralyalı başkanı belli ki yaşlanan bir insan değildi ama şimdi, "Bizden geriye ne kalacak?" sorusuyla huzursuzluk duyan biriydi. Hiç değilse geriye uzak bir ülkeye seyahatlerini hatırlatan, çukurdan çıkarılmalarını, çektikleri acıları ve yaşadıkları sevinci, Sloven köklerine olan sadakatlerini, anavatan hasretini, mültecileri komünizmin acı ve vahşetinden kurtarıp

özgür kanatları altına alan bu büyük ve hür kıtayı anlatan belgeler ve fotoğraflar bırakmak istemişti. Kimse yaşamının orada, Avustralya taşrasında buharlaşıp yitmesini istemezdi. Tozlu bir arşivde bile olsa yaşadıklarının hatırasını anavatanda saklamak daha iyiydi.

Eğer bu Avustralya'ya iltica edenlere ait dosya arşivist Lipnik'in eline birkaç yıl önce geçseydi, sadece sıkıcı belgeler olurdu. Eğer bu olay eski rejim çökmeden ve Yugoslavya diye adlandırılmış olan o büyük birleşik ülkenin, Tito Yugoslavyası'nın, Balkan savaşlarının yaşattığı acılar sonucu çözülmesi için uzun yılların geçmesinden önce gerçekleşseydi elleri titrerdi. En azından siyasi mültecilerin nutuklarını içeren belgeleri eline aldığında. O zamanlar bunlar tehlikeli madde sayılıyordu. İnsanlar daktilo edilmiş metinler, broşürler, ve kitaplar gibi malzemeler nedeniyle sorgulanıyor ve hapse atılıyordu. Ceza Yasası'nda 'düşman propagandası'na atıf yapan netameli bir paragraf vardı. Ama 2000 yılının ilkbaharında eline ulaşan dosyalar neredeyse sıkıcı sayılıyordu. Sadece birkaç yıl sonra belgeler sıradanlaşmış ve feodal ortaçağ belgelerine dönüşmüştü. Onu heyecanlandırdığı bir dönem vardı ama artık sıkıcı geliyordu. Artık kimse Avustralya veya Arjantin'deki siyasi mültecilerin anlattıklarını önemsemiyordu, bir zamanlar karla kaplı dağlarda ve ovalarda Noel çanlarını dinlemiş olan o insanların nasıl yakıcı Avustralya güneşi altında Noel kutlamaları geçirmek zorunda kaldıklarıyla ilgilenmiyordu. Ah evet, güneş diye düşündü, yaz güneşi. Yaz geliyordu ve Marijana'yla yakında tekrar Dugi Otok'a gideceklerdi. Her sene tatillerini o kayalık Adriyatik adasında geçirirlerdi. Artık ilkbaharın en güzel günleri yaşanıyordu ve penceresinden dışarıda, arşivin bahçesinde bahar açmış bir kiraz ağacı vardı, beyaz çiçekleri hafif esintide titreşiyordu. Marijana'yı düşündü, deniz

kenarında bronzlaşacak göğüslerini, bir arşivist ve erkek olarak bu düşünce onu titretti, pencerenin dışındaki kiraz ağacı çiçekleri gibi. Bu nasıl olabiliyor diye düşündü, nasıl birden bu kadar duygusallaşıyorum? Uzun yıllardır birlikte yaşıyorlardı ve hâlâ Marijana'yı, Dugi Otok'u ve kiraz ağacının dallarının yumuşak esintide çıkardığı hışırtı sesini düşününce heyecanlanıyordu. Beyazla donanmış ağaca uzun uzun baktı ve aniden çıkan hafif rüzgârda çiçeklerin bahçeye dökülmesini seyretti.

5.

Avustralya'dan gönderilen belgeler arasında biraz daha vakit harcadı ve tam hepsini 'Avustralya Dosyası'na koymaya hazırlandığı sırada arşiv kurallarına göre numaralandırıp kaynak bilgilerini işlerken gözüne 'Hayatımın Kadınları' başlığı konmuş bir dosya ilişti. Sayfalarını karıştırdı, dosya kâğıtlarına muntazam yapıştırılmış çok sayıda fotoğrafa baktı, her birine kısa bir açıklama yazılmıştı ve bazen tam sayfa bazen de bölümler halinde daktilo edilmiş İngilizce yazıları gözden geçirdi. Aceleyle dosyanın başını ve sonunu inceledi ama yazarının adına hiçbir yerde rastlamadı. Kadın fotoğraflarının yanına ilk isimleri yazılmıştı ama soyadları bulunmuyordu, en çok soyadının baş harfi konmuştu: *Anna M.* gibi. Fotoğraf ve adlarla birlikte ait olduğu yıl ve bazen de mevsim not edilmişti: *1942 Yazı, Marika 1947, Lily 1964 (ilkbahar).* Veya bir yer adı, buluştukları yerin adı olduğu açıktı: *Gianna, Trieste 1942.* Arşivci olarak ilk düşüncesi bu metnin masasının üzerindeki dosyada yer alan diğer bilgilerle aynı yere ait olmadığı yolundaydı.

Avustralya'daki Sloven Kültür Merkezi'nden gelen dosyayla birlikte olmasına karşın İngilizce yazılmıştı. Fakat

içeriğine bakınca Avustralya dosyasıyla hiçbir ilgisi olamayacağı ortadaydı. Biraz teknik incelemeden sonra her iki sorunu da çözdü. Yazar kesinlikle Slovendi. Fotoğraflarını çektiği veya ona fotoğraflarını vermiş olan baştaki kızların Sloven isimleri vardı: *Dora, Zofi, Vanda, Slavica.* Ve fotoğrafların arka planında Ljubljana'nın 1930'lardaki bilinen manzaraları vardı – Tivoli'de bir gezinti yeri, Illyria yüzme havuzu – veya arkasında sarp dağların yükseldiği Upper Carniola. Bunun anlamı yazarın Sloven olmasıydı, muhtemelen Avustralya'daki derneğin üyesi, büyük ihtimal bir mülteci, belki de siyasi ilticacıydı, yazıların içeriğinin siyasi konularla pek ilgisi bulunmamasına rağmen. Yazarın uzun yıllar mülteci olarak yaşadıktan sonra Slovence yerine İngilizce yazmanın daha kolayına geldiği açıktı, daha da ötesi giriş bölümünde bahsettiği üzere anılarını büyükbabalarının neler yaşamış olduğunu öğrenmeleri için iki torununa ithaf etmişti. Ancak bu ithafın üzeri daha sonra tükenmez kalemle çizilmişti.

Okumaya başladı. Anlattığı kadınları merak ettiğinden değil daha çok yazarın kimliğini tespit etmeyi düşünüyordu. Yine de merak uyandıran bir vaka olduğunu itiraf etmeliydi. Uzun yıllardır arşivcilik yapıyordu ve her çeşit şey görmeye alışmıştı, fakat şimdi okuduğu ne siyasi nutuklarla ne de anavatan hakkında heyecanlı söylemlerle ilgiliydi.

Sonra onu duraklamaya yönelten bir pasaja rastladı. Anlatılan kadınlar arasında rastladığı birinin adı ellerinin biraz titremesine yol açtı ve elinde tuttuğu kâğıt sallandı: Zala. Öğretmen Zala D. Ve çok kısa bir an yazarın bir çocuk mu yoksa bir yetişkin mi olduğunu bilemedi, başka bir kasabada mıydı yoksa burada mı. Odanın duvarları yer değiştirdi, pencerenin dışındaki kiraz ağacı beyaz bir buluta dönüştü, zaman ve mekân virüs bulaşan bir bilgisayar ekranındaki harfler gibi çöktü. Başı dönmeye başladı ve masaya

tutunması gerekti. İçine girdiği duygu geçtikten sonra onu heyecanlandıranın pornografik içeriğin değil, ama bu kadının adının genç adamın erotik maceraları arasında yer alması olduğunu anladı. Bu kişinin herhangi bir Zala değil ama bir zamanlar tanıdığı ve hayran olduğu, küçük bir çocuğun bütün varlığıyla, sadece ruhuyla değil tüm bedeniyle aşk duyduğu o kadın, öğretmen Zala olduğunu içgüdüsel olarak sezmişti. Belgede okuduğu bölüm şöyleydi:

"Ah çok iyi," diye çığlık attı Zala Maribor aksanıyla. Utangaçlık duymaması beni baştan çıkartmıştı. Balık eti bedeninin altına kaydım, uzun zaman kendimi tutamayacağımı anlamıştım. Neler olduğunu hemen fark etti ve üstümde gidip gelmeyi durdurdu ama yine de gövdesinin derinliklerine girmiş olan penisimi bırakmadı. Sadece durdu ve bir anne gibi yüzümü okşamaya başladı. Sonra, hâlâ üzerimdeyken bluzunun düğmelerini açtı ve sutyenini çıkardı. Göğüsleri yüzümü yaladı. Bu yaptığı beni hiçbir şekilde yavaşlatmamıştı, özellikle üstümde tekrar gidip gelmeye başlayınca, önce yavaş bir tempoyla, sonra giderek hızlanarak, sanki beyaz bir Lipizzaner atının üzerindeydi, benim değil, genç ve deneyimsiz bir subayın. Bu noktada artık kendimi tutamadım. "Geliyorum," diye fısıldadım. O anda üzerimden indi, zonklayan penisimden yakaladı ve nazikçe uzun uzun bütün vücudumu ovdu. Utanmıştım ama aynı zamanda sanki cennetteymişim gibi hissediyordum. Güldü. "Ah seni sabırsız," dedi. "Beni beklemedin." Bir süre yanımda uzandı, sonra kalktı, bir havlu aldı ve terli vücudumu havluyla sert darbelerle kuruladı, bedenim daha da ısınmıştı. Havluyu bir iskemlenin üzerine fırlatıp attı ve sevişirken daha önce kalçalarından yukarı toplamış olduğu etekliğini çıkardı. Artık yanımda tamamen çıplak yatıyordu ve bedenlerimiz birbirine değerken kuvvetimin geri geldiğini hissettim.

Lipnik, buğulanmış gözlüklerini çıkardı. Onları kurularken, kiraz ağacının dallarının sallanmaya devam ettiğini, yapraklarının titrediğini ve çiçeklerinin bahçeye döküldüğünü hayal meyal gördü. Bahçede her şey beyaza bürünmüştü. Normal olarak dün sabaha kadar 'ne yazık ki o narin baharlar döküldükten sonra her şey süpürülecek' diye düşünüyordu. Şimdi ise böyle bir şey aklına dahi gelmiyordu – gözünün önünde dans eden bir beyazlık vardı, o ise 'Bu da ne? Bunlar nereden çıktı?' diye düşündü. Ama kendi sorusunu bir uzman olarak cevaplamadan, esasen ona gözlemcilik görevi verildiğini varsaydı. Bunları kimin yazdığını bilmiyordu veya nerede ne zaman yazılmış olduğunu veya kadının kim olduğunu – ne yapacağını bilemiyordu, durmasını bilmeyen bu kadının histerisiyle sınırlanamayan fiziki hareketliliğiyle o da kendini yorulmuş hissediyordu ve okumayı durduramayacağını itiraf etti: Neden kendime karşı ikiyüzlü davranayım? Okumaktan vazgeçemiyorum. Ve bunu itiraf edince tekrar okuma gücüne kavuştu. Yazı şöyle devam ediyordu:

Bedenlerimiz birbirine dokununca gücümün geri geldiğini hissettim. Beni okşamaya ve kendine dokunmaya başladı, göğüslerine ve bacaklarının arasına. O zamana kadar mastürbasyon yapan kadın görmemiştim. Hem beni hem kendisini okşamaya devam etti ve sonra daha çok kendisini ve şimdi tam hatırlayamadığım kelimeler ağzından döküldü. Şöyle sözcüklerdi, "Ah çok iyi... harika... bak ne oluyor... nasıl da büyüyorsun... şimdi benim için bir şey yapacağız... onu buraya getir..." Bacaklarını ayırdı ve ben tekrar, ciddiyetten uzak oyuncu, civelek kadının içine kaydım. Bu defa daha yavaş hareket etti ta ki "evet... evet... ben de ulaşıyorum..." diye inlemeye başlayana kadar. Sık nefes alıyordu ve beni bacakları ve kollarıyla giderek daha fazla sıkıştırıyordu. Sonra cennete ulaştı, gürültülü ve mutlu, sıvısı kasıklarıma bulaştı. Ben de kendimi tutamadım, bir kez

daha geldim, bu defa onun içindeydim. Sonrasında dinlendik ve elma yedik. Daha önce beraber olduğum kadınları düşündüm ama bunu ilk defa yaşıyordum. Üstelik savaş zamanında.

Savaş zamanı mı? Arşivci Janez Lipnik'in kafasında 'savaş zamanı mı?' sorusunu duyabilmesi için uzun bir zamana ihtiyacı oldu. Beynini zorlayan profesyonel arşivci olan Lipnik'ti. Gözlemci tarafı profesyonel yönünün yaklaşmasını uzun süre engelledi: Beni yalnız bırak dedi, görmüyor musun elma yiyorlar – savaş zamanı veya değil önemi var mı? Sonra okumaya devam etti – bu muhteşem birleşmenin mimarı gece yarısı evine dönemezdi, o da kaldı ve devam etti. Evine dönmesine engel sokağa çıkma yasağıydı. Eğer bisikletini yokuştan aşağıya sürmeye kalksaydı, bir İtalyan askeri tarafından durdurulurdu veya onu durdurmakla uğraşmazlardı bile, bunun yerine doğrudan vururlardı. İnsanları uyarmadan vurdukları sık sık oluyordu. İtalyanlar onu da çok muhtemel ıskalamazlardı. Partizanlardan o kadar korkuyorlardı ki hareket eden her şeye ateş ediyorlardı. Veya partizanların saldırısında delik deşik edilebilirdi. Partizanlar da yoldan aşağıya inen her şeye ateş ediyorlardı. Onlar hiçbir zaman yokuştan aşağıya inmezlerdi çünkü orası işgalcilerin ve işbirlikçilerinin kontrolü altındaydı. Profesyonel arşivcinin beyninde tekrar eden, 'savaş zamanı mı?' sorusunun ne anlama geldiğini Janez Lipnik ancak şimdi anlayabilmişti. Karanlık bir önseziyle dolu şu soruyu da içinde durmadan tekrar eden çocuğu, bu kadar yıl sonra neredeyse unuttuğu genç çocuğu, küçük Janez'i: 'Bu o olabilir mi? Bu Zala mı?'

Zala hakkındaki gerçekleri öğrenmek istiyorsa bu erotik anıların yazarının kimliğini tespit etmeliydi. Kendini toparladı ve metnin çeşitli bölümlerini tekrar okumaya başladı. Ama bu ısrarlı ve dikkatli inceleme sonuçsuz kaldı. İlk başta, yaşamından veya yatağından geçmiş olan tüm

kadınlarla yaşadıklarını tüm ayrıntılarıyla kaydetmiş olan bu isimsiz yazara 'Sapık' lakabını takmış ve bunu notlarını kaydettiği dosya kapağına yazmıştı. Ama metni tekrar daha dikkatlice okuduğunda bu erotik maceralarını kaleme alan yazarın derin insani duygulara da sahip birisi olduğunu, esasen kadınların onu ilgilendirdiği taraflarının gövdelerinden daha öte özellikleri olduğunu keşfetmiş ve bu nedenle dosyanın başlığını 'Kazanova' olarak değiştirmiş ve bu başlığa uzun süre dokunmamıştı. Bununla birlikte kimliği açık olmayan bu seks delisinin adı verilen meşhur kişi gibi ne edebi ne de siyasi becerisi vardı. Gerçekte siyaset onu hiç ilgilendirmiyordu. Mecbur kaldığı için siyasetle uğraşıyordu, Slovenya'da İkinci Dünya Savaşı'nın merkezine çekilmiş olan herkes kadar siyasetle ilgiliydi. Herkesten biraz daha fazla beklenmedik insani ve maskülen kalbe sahipti, yörüngesine ne zaman bir dişi girse kalp atışları hızlanırdı ve ona huzur vermeyen aynı şeytanın, kadını da ta ki kalbini yeterince kazanana kadar rahat bırakmadığı söylenirdi. Onu 'fatih' olarak da adlandırması mümkündü ancak bu sıfat başkalarının ülkelerini fethedenler, kentleri yağmalayanlar ve kadınların ruhlarını darmadağın edenlerle aynı çağrışımı yapmaktaydı. Ama o âşık olmaya devam ediyordu, esasen her dişiye değil ama birbiri ardından tanıştığı kadınlara ve her seferinde yeni bir başlangıçla. Daha da ötesi arkada bıraktıklarından gözyaşları ve duygusal fırtınalar içinde değil ama dostane vedalar, anlayış gösteren mektuplar, fotoğraflar ve iyi anılarla ayrılıyordu. İşte bu nedenle dosya kapağındaki 'Sapık' kelimesinin üzerini ve daha sonra da 'Kazanova' başlığını haklı bir atıf olmadığı için çizerek bu defa sadece 'Âşık' kelimesini yazdı. Ve ardından biraz daha düşünerek 'Büyük' kelimesini ekledi.

6.

Sadece etkileyici sayıdaki gönül maceraları dikkate alındığında bu hacimli anıların yazarı kesinlikle o unvanı hak etmişti. Lipnik'in aceleyle yaptığı ilk hesabına göre dört yüz adet gönül macerası vardı. Sloven standartlarıyla karşılaştırıldığında bu kesinlikle muazzam bir sayıydı, özellikle oldukça uzun sayılabilecek yaşamı boyunca en aktif olduğu dönem Avrupa'nın küçük ülkelerinden birindeydi, büyük ülkelerle karşılaştırıldığında bu ülkede sadece asker sayısı değil, matematikçi veya ayakkabı tamircisi sayısı da daha azdı ve kadın sayısı da. Gerçekte, çok sayıda belge ve fotoğrafla beslenmiş, dikkatlice hazırlanmış olan listede ayrıca İtalyanlar, Almanlar, Avustralyalılar, Fransızlar ve yedi Taylandlı, iki Vietnamlı ve hatta bir Sırp vardı. Fakat anlatılan kadınların çoğunu Slovenlerin teşkil etmesi başarısını azaltmıyordu. Sloven halkının geçmişinde Avrupa rekorlarını kıracak o çapta çok sayıda kabiliyetli insan yoktu. Bazı dil bilimciler, arıcılıkla uğraşanlar, dağcılar, birkaç devlet adamı ve general, arada sırada bir mimar veya matematikçi, birkaç kardinal ve neredeyse kutsanacak bir din adamı olmuştu. Hatta Slovenlerin kendilerinden biri olduğunu iddia ettikleri uskur pervanesini imal eden kişi bile aslında bir Çek'ti. Tarihçiler bize Slovenlerin tarihinin her şeyden önce kültürel ve sosyal varlıklarını sürdürme mücadelesi olduğunu anlatırlar. Hayatta kalmak birinci hedeftir, büyük keşifler için çok az boş vakit kalmıştır. En azından kesinlikle olağanüstü bu insan, hayatını belli bir alana vakfetmişti. Slovenler için kadın her şeyden önce saygı duyulan ve onurlandırılan, sadece anne olarak değil, kutsal özelliklere sahip bir kişi gibi edebiyatımızda da etkili pasajlar ayrılmış bir varlıktır. Sadece kocasına ve evine bakan bir anne gibi değil, fakat halk şarkısının anlattığı gibi aynı zamanda bir sevgilidir: *Burada*

Slovenler yaşadığı sürece seni mutlu edecek Sloven sevgililerin olacaktır. Ve bunun için meçhul yazar 'Büyük' unvanını kazanmıştır. Bu kelimenin yanına 'Âşık' sözü yakışır, çünkü ilgi alanını açıklamaktadır. Lipnik onu 'Büyük Kaşif' veya 'Büyük Devlet Adamı' olarak nitelendirmeyi tercih ederdi fakat bu olayda bunu yapmak imkansızdı.

Bütün bunları kimin için yazdım? Belki de kendim için. İki erkek torunumu düşündüm. Belki o tatlı büyükbabalarının bu tarafını öğrenmeleri onlar için en iyisi olmayacaktı. Her hâlükârda yazmış bulunmaktayım. Her şeyden öte bu kadar zengin hayatı olan kaç kişi var ki.

Ve gerçek de buydu. Ama tek açıklaması bu değildi. Birisinin yazdıklarını okumasını istediği kesindi. Kimse anılarını okunmasın diye yazmaz. Lipnik, uzun yıllar arşiv deneyimi sahibi olarak bunu çok iyi biliyordu. Fakat bütün bu anılar şimdi, kalçalar, ıslak bacak araları, ateşli bedenler, gövdenin tüylü alt bölgeleri, alevlenme ve durulmalar, sarılmalar ve yalamalar veya bütün bu fotoğraflar bunlarla hiç ilgisi olmayan birinin eline geçmişti; öyle birisi ki bütün bu yoğunluğa rağmen, çeşitli özelliklere ve eğilimlere sahip bu kadınları – aristokrat veya gündelikçi, dindar, nemfoman veya lezbiyen, evli veya dul, çocuk kadar masum veya şehvet düşkünü kadınları geri çevirmekte zorluk çekmezdi.

Büyük ihtimal bu anıların yazarı bölge arşivindeki okurunun sadece tek bir kadınla ve de cinsel bir dürtü veya iştahla değil de ruhunun derinliğine indiği, bir hatırasını sonuna kadar irdelediği için ilgilendiğini bilseydi hiç de mutlu olmazdı. Lipnik, anısına bağlanmış, derinliğine girmek arzusuyla en dibe kadar inmek istemekteydi.

'Büyük Âşık'ın hayatına girmiş olan kadınların çoğu fotoğraflarını vermişler ve o da daktilo ettiği metne yapıştırmıştı.

İlki Zala'ydı, fotoğrafın altında yazdığı üzere: *Zala, Dobrava'dan bir öğretmen, ilk gerçek kadınım.*

7.

İşte böylece bu dosya Lipnik'in eline geçmişti, sadece elleri titremiyordu, Zala adını gördüğü anda bir çeşit baş dönmesi başlamış, adeta ayaklarının altından halı çekilir gibi olmuştu ve ofisi, çalışma masası, pencerenin dışındaki çiçek açmış kiraz ağacı orada değil de sanki başka bir yerdeydi. Sanki bir uçurumdan aşağı bakıyordu. Anılarda yer alan etkileyici sayıdaki kadınlar yüzünden değil, tanıdığını düşündüğü tek bir kadın yüzünden. O dosya eline geçtiği an belki de bir vertigo buhranına kapılmış olabileceğini düşündü daha sonra. Belki bu duyguya, uzun listeden yüz hatlarını bildiği tek bir kadının fotoğrafını tanıdığı anda kapıldı. Koyu renkli kaşlar ve beyaz dişlere sahip kısa saçlı ve daha genç görünümlü bir yüz, ama yine de içinden 'seni tanıyorum' düşüncesini geçiren bir yüz. Fotoğraftaki kadın daha genç görünümlü olmasına rağmen, bedenini kapatan bir mayo giymiş olmasına rağmen, fotoğraf bilmediği bir mekânda çekilmiş olmasına rağmen, bir deniz kıyısında veya Alp dağlarında bir göl kıyısında kayalıklar üzerinde çekilmiş olmasına rağmen ve bütün bu şartlar fotoğrafa bakanın dikkatini önce kadının bedenine ve etraftaki doğaya çekmesi gerekmesine rağmen onun tek görebildiği, kadının gözleriydi. Bu gözleri tanıyordu, çocukluğundan hatırladığı bu yumuşak bakışları, hiç gülmeyen yüzü, endişeli suratı, sınıfa profilini gösteren yüzü, pencerenin yanında durmuş, Maribor'un bir sokağına dönük kırmızı dudakların "Çok iyi Janez, çok iyi," dediğini hatırlıyordu. O yüz, çoğu zaman endişeliydi, bakışları hep uzağa dönüktü. Sanki başka bir yerdeymiş gibiydi,

adeta başka bir şey görüyordu, ama fotoğraftaki kadın yüzünde geniş bir gülücükle ve rahat bir pozda fotoğrafı çeken kimse, ona gülümsüyordu. Bu o olamazdı. Ama öte taraftan olabilirdi de, içinden öyle geçiyordu. Belki de tamamen tesadüftü, aynen üzeri yosun tutmuş, Presto veya Presta yazılı olan, nehirden çıkarılmasını seyrettiği bisikleti görmesi gibi bir rastlantıydı. Fotoğrafta olabilecek o kadını uzun yıllar önce tanımıştı. Çok yüz görmüştü. Hiçbir yerde sağlam bir kanıta rastlamamıştı. Bu sadece bir önsezi, ani bir baş dönmesi, eline geçen seks düşkününün anılarına bir göz attıktan sonra hissettiği, bilemediği bir uçurum. Yazar Zala'nın ilk gerçek kadını olduğunu yazmıştı, hayatının önemli bir dönemi olduğunu.

Lipnik, onu içine çeken uçuruma bakıyordu. "Zala," diye fısıldadı, "Dobrovalı öğretmen. Evet o, benim ilk gerçek kadınım."

8.

Başını, kalp atışları gibi çalışan saatten Marijana'nın her an görünebileceği yürüme yoluna çevirip izlemeye başladığında bakışları birden hıçkırmakta olan bir kadına ilişti. Sonra kadının omuzlarının çıplak olduğunu gördü ve birisinin, kadının üzerinden elbiseyi aşağıya çekmeye çalıştığını, önce asıldığını sonra çekelediğini ve çiçek desenli kumaşı çekiştirerek çıkarmaya uğraştığını gördü. Elbisesi hoş ilkbahar çiçekleri, papatya desenleriyle bezenmişti. Yakında yaz gelecekti, bu ince kumaşlar çıplak tende hafifçe kayıyorlardı. Kadının arkasında biri duruyordu. Bütün görebildiği bir erkeğin elleriydi. Erkeğin başı kadının arkasına saklanmıştı ama elleri kadının hıçkırıklarına aldırmaksızın acımasızca elbisesini çıkarmaya çalışıyordu. Lipnik kadının

bir an yere düşeceğini düşündü. Ama minik bedenli ufak tefek kadının giderek çıplaklaşan bedeni dimdik duruyordu, kadın düşmüyordu, sadece pencere camına hafifçe dayanıyordu. Birkaç saniye sonra çırılçıplak olmuştu ve tamamen hareketsizdi. Onu soyan adam bir platformun üzerine çıktı ve kadının başındaki şapkayı çıkardı – önce şapkayı, sonra saçlarını. Hepsini yerde yayılı bir gazete kâğıdının üzerine fırlattı, ince elbisesini ve peşinden sarı saçlarını, hepsi birlikte kâğıdın üzerinde küçük bir yığın yaptılar.

Yerde yığın halinde duran kesilmiş saçların hatırlattıkları Lipnik'i ürpertti.

Adam kadının başındaki peruğu tutan iğneleri de çıkardı. İğneleri dudaklarının arasına sıkıştırmıştı. Lipnik adamın ayağı kayıp düştüğü takdirde iğneleri yutabileceğini düşündü. Tabi ağzından tükürüp atmazsa. Muhtemelen hepsini tükürmeye zamanı olmayacaktı, belki bir kısmını yutmak zorunda kalacaktı. Üzerinde ne elbisesi ne saçları ne de kafasında iğneler bulunan o çıplak kadın ise sadece ayağındaki ayakkabılarla –tabii ki İtalyan markalı ayakkabılar olmalıydı– pencere camına dayanmış duruyordu. Lipnik kadının boş gözlerle kendisini seyrettiği hissine kapıldı.

Bir süre yoldan geçenleri seyrederek gözlerini görmeye çalıştı. Onların da gözleri, vitrindeki mankeninki kadar olmasa bile, boş boş bakıyordu. Bazıları vitrinde sergilenen şık kıyafetlere, ev eşyalarına, gösterişli tasarımlı metal objelere, stile, vitrinin parıltısına, genç kadının gözlerindeki pırıltıyı ateşleyen kıvılcıma bakarak neşelenmeye çalışıyordu. Bir an neşelenmeye çalıştılar ama sonra vazgeçtiler çünkü her şey çok fazlaydı ve bir şeyden aşırı miktarda varsa ve hepsi büyük bir karmaşaysa o pırıltıyı birisinin gözlerinde yaşatarak mutlu olmak imkânsızdır. Bakışları tekrar önünden geçen veya vitrin camı önünde duranların bacaklarına takıldı.

Bir süre hoparlörlerden gelen müziğin temposuna uygun olarak hangisinin yürüdüğünü anlamaya çalıştı ve sonra bazı kadınların, bacaklarını müziğin temposuna uygun hareket ettirdiklerini ve ondan birkaç adım uzakta durmalarına rağmen müziğe uyduklarını, bacakların diz hizasından büküldüğünü, sağ ayağın ritme uyarak biraz sağa döndüğünü ve pembe eteğin dizin üzerinde hafifçe uçuştuğunu görmeye çalıştı. Daktilo edilmiş o sayfaların isimsiz yazarı kadına doğru yürüyerek onunla konuşacakmış gibi geldi. Ama kendisi? Hayatında hiçbir kadına gidip onunla konuşmuş muydu? Marijana'dan önce tabii ki evet. Fakat sonra hiçbir zaman, bir kez bile hayır. Marijana olmadan önce, dize kadar inen çiçekli bir eteğin altında gizlenmiş kadın bacaklarının görüntüsü, gümbürtülü müziğin temposuyla hareket eden bacakların, –yine o müzik tekrarlanıyordu– eğer yatağının yanında dursalardı neler olacağını merak etmesine yol açardı. Veya yanında uzanmış yatarken. Orada eteğin altındaki bacaklara şimdi jean giymiş bir çift bacak katıldı – o zamanlardaki düşünce zinciri içinde uyumlu olabilirdi. Fakat bugünlerde böyle bir şeyi aklına bile getirmezdi veya hatta bir zamanlar Marijana'dan önce gitmiş olduğu bir caz kulübünde bir caz müzisyeninden duyduğu sözleri hatırlamak bile istemezdi. "Oradaki iyi bir sikişmeyi hak ediyor. Şuradakini de tatlı niyetine sikmeli." Müzisyen programını tamamladıktan sonra bara yönelip dayanmış, orada duran iki kıza doğru eğilmişti, kızlar birbirlerine bakıp gülmüşlerdi.

"Önce seni alacağım," demişti davulcu, "sonra da yanındakini tatlı olarak."

Lipnik, "Şimdi neden bütün bunları hatırlıyorum?" diye sordu. "Bu anılar neden birdenbire aklıma geliyor?"

Yorgun bakışları kalabalığa karışan bacakları seyrediyor, seni... ve seni de tatlı niyetine. Cinsel istismara eğimli

anıların yazarı ancak böyle konuşabilirdi, cinsel içerikli hatırat yazarı, erotik yazar, avukat ve devlet memuru. Vitrin camına yaslanmış olan çıplak mankene bakıyordu. Mankenin bakışları bomboş, benimkiler de belki öyle. Marijana, özel düşüncelere daldığımda benim gözlerimin irileştiğini söylerdi. Gözleri yorgunluktan şiş şiş değildi ve yüzündeki biraz şapşal bakışın nedeni de alışveriş merkezinin korkunç, aptal gürültüsü değildi. Heyecansız ve bitkin göğsünü tırmıklayan ağrının nedeni henüz pek küçüktü, ama kolaylıkla birden akut hale gelebilir ve kavurmaya başlayabilirdi.

9.

Üç hafta önce o cumartesi günü, o güneşli cumartesi üzeri yosunla kaplanmış Presto marka bisiklet Ljubljanica Nehri'nden çıkarıldığında, arşivdeki evraklar arasına gömülmüştü. O akşam evine döndüğünde Marijana'ya nehrin kıyısında kiminle sohbet ettiğini şaka yollu sormuştu. Eski bir sevgili miydi? Marijana ona öyle bir bakmıştı ki ne cevap vereceğini biliyordu, onun yaratıcı bir düş gücü olduğunu ve her zaman bir şeyleri hayal ettiğini söyleyecekti. Herhangi bir şey söylemedi ama o Marijana'nın omuzlarını silktiğinde ne düşündüğünü biliyordu. Lipnik'i pek ciddiye almamıştı. Bu nedenle şakasını yanıtlama ihtiyacı duymamış, bunun yerine sadece omuzlarını silkmişti. Onunla şaka yollu başlayan bir konuşma kolaylıkla etraflı, sıkıcı bir soruşturmaya dönüşebiliyordu. Bir süredir düşüncelerinin kolaylıkla gerçek veya hayali bir noktada sabitleştiğinin ve sonra o noktayı burguyla acımasızca deldiğinin farkındaydı. Bazen de bu zorlama hareketi saplantıya dönüşüyordu. Nasıl durulacağını veya geri adım atılacağını bilemiyordu. Seneler önce, Marijana'nın dairesine taşınmasından daha birkaç gün sonra

ki 'orada mutlu mesut yaşayacaklarını' söylemişti, Budapeşte'den gönderilmiş olan bir kartpostalın üzerindeki fotoğrafa aklı takılmıştı. Marijana zorlu bir öğle sonrası konferansından henüz dönmüştü, yorgundu ve daracık jean pantolonlu ve daha da dar bluzlu ve dünyada giyimlerinden başka bir şey düşünmeyen bu öğrencilerden sıkılmıştı. Masanın üzerinde Budapeşte köprülerinin bir kartpostalı duruyordu. Kartpostalın kimden geldiğini hemen anladı. Öğrencilik yıllarından bir arkadaşı birkaç gün önce Macaristan'a gitmişti. Neşelendi. Her ikisinin de dar pantolon ve bluzdan başka şeylerle ilgilenen bir kuşaktan olduğunu düşündü – örneğin Byron ve Keats veya hiç değilse Lawrence. "Kimden geldiğini biliyorum," diyerek banyoya gitti. Geri geldiğinde Janez sakin bir şekilde masada oturuyordu. "Okumayacak mısın?" diye sordu. Kartpostalı daha önce okumuş olduğunu hissettirmişti ve bu durum da Marijana'nın üniversiteden geldiğinde içinde bulunduğu kötü ruh haline tekrar dönmesine yol açmıştı. Kartpostal Marijana'ya gönderilmişti ve hiç değilse ilk okuma hakkına o sahip olmalıydı. Bu ayrıntıyı görmezlikten gelerek kartı eline aldı, okudu ve kahkahalarla gülmeye başladı. Kartta şöyle yazıyordu:

Her kadının en fazla isteyebileceği dilek benim için gerçek oldu. Kıskanacağını biliyorum. Sarhoş Macar askerleriyle dolu bir otobüste seyahat ettim. En iyi dileklerimle. Jana

"Bunun neresi komik anlamıyorum," dedi Janez.

"Bu bir şaka," dedi Marijana. "Anlamıyor musun? Bir şaka."

"Eğer anlıyorsam," diye sesini yükseltti Janez kızgınlıkla. "Bu ırza geçme ihtimali hakkında bir şaka."

"Evet doğru," dedi Marijana. "Her kadın muhakkak ki sarhoş Macar askerlerince ırzına geçilmesini hayal eder."

"Benimle öyle iğneleyici tarzda konuşma," dedi Janez. "Mesajın içeriği imalı, açık değil ve anlaşılmıyor, en azından alaycı olduğunu söyleyebilirim."

"Alaycı mı? Kimin hakkında? Ne hakkında?"

"Bir kadının saygınlığı ve kişi dokunulmazlığı."

Marijana ciddileşti. Ona mesajın içeriğinin tam tersi olduğunu, Jana'nın o otobüste muhtemelen kendini rahatsız hissetmiş ve seyahatin sonunun gelmesini sabırsızlıkla beklediğini anlatmaya çalıştı.

"Garip olduğunu düşünmüyor musun, neden şehirlerarası bir otobüse binmek zorunda kalmış olduğunu?"

"Belki," diye cevapladı Lipnik, "Budapeşte'den Szentendre'ye gidiyordu. Oraya otobüs veya gemiyle gidilebilir. Ama neden o eski bir Sırp Ortodoks kilisesi ve tarihi ikonları olan küçük kasabaya otobüsle gitsin ki ve de üstelik bir şehirlerarası otobüsle? Neden gemiyle gitme şansı varken o zorlu seyahati yapsın? Bir turist otobüsüne binseydi sarhoş Macar askerleri müfrezesiyle seyahat etmek zorunda kalmazdı." Belki de Szentendre'den Budapeşte'ye geri dönerken oldu, askerler Szentendre'de sarhoş oldular – orası şarap bölgesi ve restoranlarda şarabın en iyisi servis edilir – oraya bir kez gittiği için iyi hatırlıyordu. Marijana arkadaşının bir otobüse binmiş olduğunu ve gemiyle seyahat etmediğini, çünkü Szentendre'ye gittiğine dair herhangi bir işaret olmadığını söyledi. "Kartı yazarken yapmış olduğu seyahat aklına gelmiş olabilir ve o iki satırı karalamıştır, sorun bunun neresinde?"

Evet, bir sorun vardı. Marijana onunla yıllardan beri beraberdi ama onu yeterince iyi tanıyamamıştı. Sorun dağ büyüklüğündeydi. Sorun Janez'in bilmediği okuldan arkadaşı Jana'nın bilinçaltında, derinlerde yatıyordu. Eğer Jana'yı daha iyi tanısaydı, o otobüste başına gelebileceklerin bilinçaltından

neden bu düşünceyle çıkmış olduğu hususunda öneride bulunabilirdi. Fakat mesele Jana ile ilgiliymiş gibi yapmayacaktı. Sorun Marijana'ydı, onun Marijanası, onun Janez'i tanıdığı kadar Janez'in kesinlikle her şeyini bilmediği Marijanası. Birinin ona böyle bir şey yazabileceğini hayal bile edemezdi. Çünkü eğer Marijana onu iyi tanıyan bir arkadaşından böyle bir kart aldıysa, onu ruhunun derinliklerine kadar tanıyan bir arkadaşından, bu durumda her ikisinin de aynı düzeyde olduğunu, birbirlerine mesajlar gönderdiklerini –Marijana'nın affına sığınarak– bunların müstehcen mesajlar olduğunu söyleyebilirdi.

Gün böyle devam etti. Akşama kadar, ta ki Marijana annesine götürecek bir şey yaratana kadar, sadece bu duruma son vermek için. Fakat sonra ertesi gün de devam etti ve üçüncü gün de. Üçüncü gün! Daha ilk günde bulduğu karşı argümanlar tükenmişti – muhtemelen daha başında, belki de hiç söylememesi gereken o ilk cümleyle: "Bu bir şaka."

"Birisi bu başlıkla bir kitap yazmamış mıydı, öyküdeki bütün olay bir kartpostalın üzerindeki fotoğrafla ilgili bir şakayla başlayan?"

"Karşılaştırılamaz," dedi, "o şaka tüm totaliter sistemle alay etmek içindi. Buradaki mesele farklı, kesinlikle gönderen ve alan ne düşünüyorlar, paylaştıkları ortak noktalar neler?"

Ve ta ki çoğunluğu arşivden olan başka hikâyeler aklına gelene kadar böylece devam etti. Bu bahar, hikâyeler bir Sloven Avustralyalıya aitti, bir göçmen ve belli ki bir cins sapkın, erotik maceralarını anlatan. Bütün dikkatini bu konuya verdi. Marijana biraz rahatlayabilmişti, hiç değilse artık o talihsiz kartpostal konusu sona ermişti. Bunun yerine bir hatıratan bahsetmeye başlamıştı. Bir akıl hastanesinden gelen hatıra defterinden. Başka hiçbir konudan söz etmiyordu. Nehrin kıyısında eski bir sevgilisiyle mi konuştuğunu sorsa

da, bütün günlerini arşivde geçirse de, geceleri yatağın kenarına oturup hatıratlardaki hipotezler hakkında konuşsa da, bu gerçekte onu hâlâ sevdiğinin göstergesiydi. Marijana onun kendisiyle değil arşivdeki belgeleriyle uğraşmasını tercih ediyordu, hatta bir kız arkadaşı tarafından Budapeşte'den gönderilmiş olan kartpostalla bile uğraşabilirdi.

10.

Pazartesi öğleden sonra – evet o pazartesi geç saatlere kadar güneş hâlâ parlıyordu, büyük sağanak başlamadan son defa olmasına rağmen – 'Büyük Âşık'ın güncesiyle uğraşmaya devam etti. Eğer anıların yazarını araştırmasaydı kötü bir arşivci sayılırdı. Başında bu sorunun kolayca çözülebileceğini düşündü. Avustralya'daki bazı Sloven derneklerinin üye listelerini tarayacak, birkaç telefon konuşması yapacak ve hayatta kalan üyelere onun kim olduğunu bilip bilmediklerini soracaktı. Ancak onu birden iyi tarif edemeyeceğini fark etti. Sadece herhangi bir isim olmadığı için değil fakat başkaca hiçbir ayrıntı yoktu, birkaç kadın ve onlarla beraber olduğu kasaba isimlerinden hariç. Kadınlara ait çok sayıda fotoğraf vardı ama ona ait tek fotoğraf yoktu. Kızların fotoğrafını çekmişti ama hiçbirinde o görünmüyordu. 'Büyük Âşık'. Öyleyse kimi araştıracaktı? Kendisi hakkında yazdıkları sadece mesleğiyle ilgiliydi ve yaptığı işlerle. Hukuk okumuştu, sonra orduya yüzbaşı olarak katılmıştı, yüksekokul bitiren tüm diğerleri gibi. Savaş sırasında, Zala'nın ortaya çıktığı zaman, hayatının en önemli dönemiydi – savaş sırasında Auersperg orman havzasında küçük rütbeli bir subaydı. Zala ise Dobrava'da öğretmendi. Lipnik haritayı inceledi: Hatıratın sahibi Zala'yı tanımadan önce o bölgede geniş bir alanı ya yaya olarak ya da bisikletle dolaşmış olmalıydı.

Göçmenliğinin başında çevirmen olarak çalışmıştı. Sonra bir bankada ve nihayet Melbourne'da, İtalyan yiyecekleri satan bir şarküteri dükkânı açmıştı. Fakat Lipnik hâlâ kimi arayacağını bilemiyordu. Trieste üzerinden göçmen olarak giden bu adam kimdi; hem Sloven hem İtalyan sevgilileri olduğu için böyle düşünmüştü. Gözleri, deniz kenarında oturan, fotoğrafı muhtemelen yazar tarafından çekilmiş, uzun saçlı, güneş yanığı tenli ve gülümseyen bir kıza takıldı.

Benim şehrim orasıydı. Savaşın devam etmesine rağmen, Trieste elegan ve sakindi. Kafelerde kahve içip Miramar'da denize girmeye giderdik. Maria ince kumaştan ve dar bir mayo giyerdi. Sadece o çekici şekli değil, sarı renkli kumaşın altından siyah tüyleri de belli olurdu. Sicilyalıydı ve aynı yaştaydık. Orada lise öğrencilerine beden eğitimi dersi verirdi. Trieste'de annesiyle birlikte otururdu. Uzun boylu ve zayıf, kahverengi gözlü, burnu biraz kemerli, gülüşü tehlikeli cazibede beyaz dişlerini sergilerdi. Ona ne zaman baksam böyle bir kadınla sevişmenin bütün erotik isteklerimi karşılayacağını düşünürdüm.

Bu bölümde annesinin evde bulunmadığı bir pazar öğleden sonrası yaşananların uzun uzun anlatımı vardı. Maria'yı öpmeye çalışmıştı ama kız da o tehlikeli beyaz dişleriyle adamın dudağını ısırmıştı. Buna rağmen birlikte St. Ivan'a çıkan tramvaya binmişlerdi. Orada birkaç kadeh şarap içtikleri bir otel bulmuşlardı. Maria onu ısırdığı için kendini kötü hissettiğini söylemişti.

Tramvayın son durağında indik. Maria güneşin batışını seyretmek istemişti. Yol kenarında taşların üzerine oturduk ve aşağıda parıldayan kenti seyrettik. Yazlık eteğinin bronzlaşmış baldırlarını gösterecek şekilde bacaklarından yukarıya kaymasına dikkatsizce izin verdi.

Gözlerinin içine baktım. Birdenbire bluzunun düğmelerini açmaya başladı. Beni öptü. "Non ti mordo!" dedi, seni ısırmamaya söz veriyorum. Dudağımın kanadığı unutulmuştu. Elim bacak arasına kaydı. Dikkatliydim. Beni durduracak bir işaret vermesini bekledim. Ama bunun yerine beni okşamaya ve sarılmaya başladı ve gömleğimin düğmelerini açtı. Elini pantolonumun içine soktu. Gözden ırak bir yer aramadık bile, hemen yol kenarına uzandık. Kısa zaman sonra onun içine girmiştim ve o inlemeye başlamıştı.

Trieste'de elinden geçmiş olanlar birkaç kişiydi. Roma'da da birkaç kişi vardı, orada hemen çekici bir oda hizmetçisi bulmuştu. Ve de kızkardeşini. Lipnik yazarın kimlik tespitinin kolay olmayacağını anlamıştı. Fakat biraz da monotonlaşmıştı. Maria ancak 27'nci olmuştu – 100'e daha çok vardı ve sonra gelen diğer yüzlere. 69 numarada çikolatayla baştan çıkardığı genç bir Macar göçmen kız vardı. Spagetti meraklısı değildi ama çikolatayı çok seviyordu.

Çekingendi ve sadece birkaç kelime İtalyanca biliyordu. Beni görmeye geldiğinde ona biraz daha çikolata verirdim ve tatlı likör içerdik. Onu ikna etmem uzun zaman aldı, ama sonunda yatağa uzandı. Birkaç öpücükten sonra donunu çıkardı ve yastığın altına koydu. Bütün vücudunu dikkatle okşadım ve sonra bacaklarının arasını – artık bekâretini kaybetmişti ama kanalı çok dardı. Bırakmak istedim fakat bildiği birkaç İtalyanca kelimeyle "buraya kadar gelmişken..." dedi. Acıyla gülümsedi. Orgazma ulaşmadı. Çikolata almak için beni defalarca görmeye geldi fakat ona karşı isteğim kalmamıştı. Bu zaferden utanç duymuştum.

Ama duyduğu utanç başkalarına yönelmesine yeterince engel olmamıştı. Adlar ve fotoğraflar birbirini kovalamaya devam ediyordu. Her fotoğrafın kısa bir açıklaması vardı:

Lea G., evsahibemin taze kızı... Liana W., güzel ve hayvani... Olga M., bir Slav ruh... Gerta E., timsah avcısı ve benim ilk grup sevişmem ('çocuklar beni paramparça ettiniz') Billy B., kızıl saçlı bir zevk yumağı... Anna Z., orgazm volkanı... Kyo San, doyumsuz Japon vampiri... Gloria V., bir otelde bir gecelik hayal kırıklığı... Nevenka A., sabah sevişmesi (eve geldiğimde temizlik yapıyordu ve Sırpça 'sevişmek ister misin' diye sordu)... Genevieve H., şizofrenik Fransız aristokrat... Nadia E., bir lezbiyen ve sevgilisiyle deneme... Lily ve G., üçlü bir kaçamak (sonunda yatak odasındaydık, kız arkadaşının inlemesi beni tekrar sertleştirdi ve onun da mis kokulu çamlığına girdim.)

Gerçekten artık çok yavanlaşmıştı. Dansçılardan, otostopçulardan, satıcı kadınlardan, dullardan ve arkadaşlarının eşlerinden veya sevgililerinden oluşan bu uzun liste üç evlilik ve çok sayıda çocuğun doğumuyla sonuçlanmış ama bütün bu ayrıntılar aktif hayatını yavaşlatmamıştı. Bazı krizler yaşanmış, valium ve alkol kullanımı olmuş, ayrılıklar, boşanmalar ve histeri krizleri, bahaneler ve kıskançlıklar yaşanmış fakat hayat aynen devam etmişti; açılan yeni bluz düğmeleri ve kalçalar, yeni meme uçları, orada burada açan yeni baharlar, otellerde geçirilen öğleden sonraları, otomobillerin arka koltukları, göl kıyıları ve boş sokaklarda duvara yaslanarak birleşmeler. Her nasılsa yaşamın anlamı bu tarz olmuştu. Ve ne zaman tekrarlansa sıkıcı olmaya başlamıştı.

Ama en önemlisi öğretmen Zala'nın adına hiçbir yerde rastlanmıyordu.

Kısacası 'Büyük Âşık'ın anlatılarının dışına çıkmıştı.

11.

Metnin bölge arşivine nasıl ulaştığı açıklamasıyla üzerine bilinmeyen yazar notu koyabilir ve dosyayı arşive kaldırabilirdi, böylece işi biterdi. Başka biri için belki ama Janez Lipnik için değil. Deneyimli arşivist Janez Lipnik her konuyu sonuna kadar takip eden biri olarak bilinirdi. Bu açıdan meslektaşları tarafından pek sevilmezdi. Sadece bir dipnotu için arşivde, kütüphanede veya bilgisayarının başında günlerce oturur, cumartesi veya pazar günleri bile, kapıcı ve güvenlik görevlisi Mehmet'in yakınmalarına karşın çalışırdı. Hatta sadece bir dipnot için iş arkadaşlarını uzun zaman önce kapatılmış dosyaları tekrar açarak incelemeye zorlardı. Her şey bir dipnot için demişti iş arkadaşı Beno, tanrı aşkına.

İlk ciddi okuma sırasında bir dipnota dikkat etmediğini fark etmişti. Dipnotta her yeni kadınla karşılaşmanın ve sevişmenin karşısında C, A veya M ibareleri yer alıyordu. C'nin karşılığı Chapter veya bir başka ifadeyle C işaretli kadınların hepsinin hayatında bir safha oluşturduğu anlatılıyordu. Bunlardan çok sayıda yoktu – biri Ivica'ydı, sınıfın yıldızı olan bir okul arkadaşı, hiçbir zaman sahip olamayacağını düşündüğü ama tabii sonunda beraber olduğu; Dora vardı, 1944 yılında Trieste'ye geldiğinde ona bakan – bu ikisinden sonra yedi veya sekiz kişi daha, hepsi Sloven veya İtalyandılar. Sonra Ema geliyordu, evlendiği ama kısa süre sonra boşandığı, Avustralya'da evlendiği ve boşanmadan önce onu deliliğin sınırına getiren çılgın Sırp bilimci – bu safhada hayatına valium ve alkol, her ikisi de aynı anda girmişti. Bir düzine civarında daha C'ler vardı hayatında. Ama çoğunluğu A ile işaretlemişti. Bunlar kısa süreli beraberliklerdi; akşam davetlerinde tanıştıklarıyla, Avustralya'ya gelişinden sonra

ilk çalıştığı bankadaki iş arkadaşlarıyla iki veya üç defaya mahsus öğleden sonrası sevişmelerdi, ayrıca seks turizmi için gittiği Tayland veya Filipinlerden kadınlardı. M ile işaretliler ya başarısız seks denemeleri ki, bu durum 'Büyük Âşık' gibi bir sevgilinin dahi başına zaman zaman gelebilir veya seks yapmayı engelleyen dış faktörler olabilirdi –yine de bunların sayısı pek azdı– veya ona delicesine âşık olan ve sonra çılgına dönen kadınlar vardı, bu kadınlardan hem kendisine hem onlara en az acı çektirecek şekilde, biraz gözyaşı, az sayıda mektup ve yoğun telefon trafiğiyle uzaklaşıyordu. Ama adı bilinmeyen kahraman onları da diğerleri kadar çok sevmiş olduğunu ciddiyetle beyan etmeliydi ki 'Büyük Âşık' olabilsindi – evet M diye işaretlediklerini dahi:

> *Hepsini ayrı ayrı hatırlıyorum ve kaçı beni anıyor merak ediyorum. Göresin sevgilim, ister hayatımda bir sayfa, ister bir macera veya hata ol fark etmez, hepinizi hâlâ anıyorum. Hepinizi sevdim. Bazılarınızı diğerlerinden daha fazla, itiraf etmeliyim. Bazılarınızı bir saat boyunca, diğerlerinizi aylarca, yıllarca, on yıllarca, sonsuza kadar. Duygularım ve cinsel duyularım değişmiş olabilir fakat anılarım hiçbir zaman değişmeyecektir.*

Anıların yazarının İkinci Dünya Savaşı sırasında asker olabileceğine ilişkin bir ipucu bulmuştu Lipnik. Tasvirlerden biri tam da bu noktaya işaret etmekteydi:

> *Mileva yatağa oturdu, giysisi hâlâ üzerindeydi, birkaç öpücükten sonra kazağını çıkardı. O taze ve sınır tanımayan gülücüğünü hiçbir zaman unutmayacağım. Ne de öpücüklere boğduğum küçük ve diri memelerini. Birdenbire beni itti. Durumu tekrar düşüneceğini zannetti. Gözlerimin içine baktı ve şöyle dedi: "Ti amo signor tenente." Ben de seni seviyorum Mileva, çıplaklığını örten*

çarşaflar bedeninden ne güzel kayıp gittiler ve sonra ikimiz de senin minik gövdenin ıslaklığında buluştuk.

Yüzbaşı? Şimdi bu muhtemel bir yönlendiriciydi. Savaştan önce 'Büyük Âşık' yedek subaylar için bir askeri okuldaydı ve burada yüzbaşılığa yükselmişti. Onun gibi biri savaşta bir yerde küçük bir sivil memur olamazdı, bu mümkün değildi. Onun gibi biri muhakkak üniforma giymeliydi. Hangi tarafa katılmıştı? Partizanlara mı? Bu abartmak olurdu. Komünistleri yenen Yugoslavya ordusu subayları onları sevmezlerdi. Komünist karşıtı güçler köy korucularıydı ve bir de Yurt Savunucuları' Yoksa Çetnikler miydi, kendilerini kraliyet ordusu mensubuna benzeten? Bu bilmeceyi çözmeliydi.

O pazartesi bir Japon aktrisin 'Büyük Âşık'a ithaf ettiği *skebe* kelimesinin kökenini araştırmak istiyordu. Sadece "çapkın" anlamına mı geliyordu, yoksa "sevgili" de olabilir miydi? Ama öğle yemeği vaktinin geldiğini fark etti. Esasında o fark etmemişti – saatine bakmamıştı, çünkü evraklara gömüldüğünde zamanın nasıl geçtiğini anlamaz ve açlık hissetmezdi. Ne de vatandaşların araştırılması isteğiyle gönderdiği dilekçelerin masasının üzerinde yığıldığını fark ederdi. Veraset ve mülkiyet belgelerinin çıkarılmasını da. Vatandaşlıktan çıkarılma kararlarına dair raporları ve komünist rejim tarafından vatandaşlara verilen zararların ödenmesine ilişkin belgeleri veya savaş sırasında zarar verildiğinin teyidini. Seks düşkününün anılarını incelemek giderek zamanının daha büyük kısmını aldığından bütün bu başvuruları ve kâğıtları masasının bir kenarına doğru itti. Sonunda bütün bu insanların başvuruları ve dilekçeleri masasının üzerinden bir rafa nakledildi. Lipnik arşivde bir konuyu araştırmaya başladığında başka hiçbir şeyle ilgilenmezdi. Masasının kenarına oturan ve öğle yemeği vaktinin geldiğini bildiren iş arkadaşı Beno'yla bile. Birkaç çalışan öğle yemeği için dışarı

çıkacaklardı, onlara katılabilirdi, isterse tabii. Beno'yla yemeğe çıkmayı canı istemedi, yaklaşmakta olan tatil için insanların planlarını dinlemeyi istemiyordu. Ama pencereden dışarıya baktı ve güneşi gördü. Beyaz kiraz çiçekleri öğle sonrası ışığında parıl parıldı. "Öyleyse belki size katılabilirim," dedi. *Skebe* kelimesinin anlamını bulmak için uğraşmayı nasıl da tercih ettiğini düşündü ama öğle sonrasının güneşi aklını çeldi. Keşke çelmeseydi.

12.

İki bin yılının ilkbaharında bir seks düşkününün anıları eline geçmişti ve bir güneşli haziranda, cumartesi öğleden sonra Ljubljanica Nehri'nin kıyısında dalgıçların sudan yosun ve çamurla kaplanmış bir bisikleti çıkarmalarını seyretmişti. Tüm öğleden sonra bu işlemi seyretti çünkü öğretmen Zala aynı yapım bir bisiklete biniyordu, Presto veya Presta marka. Ama bunu teyit edecek bir bulguya rastlamamıştı. O pazar günü tekrar arşive dönmeyi istemişti ama Marijana'nın davetkâr bir bakışı onu durdurmuştu. Dağlarda bisiklete binme sözü yok muydu? Söz vermişti ama unutmuştu. Araştırmalarına fazla gömülmüştü, çok uzun zaman önce yaşanmış bir drama. Zala'nın savaş sırasında binmiş olduğu bisiklet neden şimdi Ljubljanica Nehri'nden çıkarılsın ki? Merak uyandıran bir olasılıktı ama bununla neyi ispat etmesi gerektiğini tam da bilmiyordu. 'Büyük Âşık'ın anılarında bisikletten bahsedildiğine dahi rastlamamıştı. Buna rağmen bir yerde Presto veya Presta marka bir bisikletten söz edildiğini kesin olarak hatırlıyordu. Bisiklet hakkında başka bir yerde bir şey okumamış mıydı? Yoksa rüyada mı görmüştü? 1942 ve 1943 savaş yıllarında Auersperg malikânesinde çalışan genç devlet memurunun, Lower Carniola'da her yere ve

sonlara doğru öğretmen Zala'nın yaşadığı yere sık sık uzun ziyaretler yaparken Puch marka bir bisiklete bindiği anlatılmıyor muydu? Her iki bisikletin de pazartesiye kadar beklemesi gerekiyordu. Marijana'ya bugün dağlarda beraber yürüyüş yapmaya söz vermişti. Birlikte dağlara gittiler. Ama pazartesi günü iş arkadaşlarıyla çıktığı öğle yemeğinde Marijana'nın hayatı hakkında öğrendiği bir ayrıntı onu şaşkına çevirdi ve bir süre araştırmasına ara verdi.

Haziran ayında, savaş zamanından günümüze, Presto ve Puch bisikletlerinden başlayıp bazı gençlik anılarına uzanan bir aralıkta araştırmasının derinliğine gömülmüşken, neredeyse saplantı haline gelen bilgilerle daha da derine inerken, tam o sırada tekrar Marijana'ya dönmüştü, uzun yıllardır huzur ve sükûnet içinde birlikte yaşadığı, adeta etrafında görünmeden dolaşan Marijana'ya. Onun hiçbir zaman bahsetmediği yaşamının bir gerçeğini öğrendiğinde sanki duvara çarpmış gibi hissetmişti.

Başka şeylerde olduğu gibi ondan şimdiki zaman yerine geçmiş zamanla bahsetmek daha kolaydı. Akşam yemeklerinde yemek zorunluluğu olan salatalar, dağlarda yürüyüşler – zaman içerisinde böyle şeyler insanın dikkatini çekmemeye başlıyor. Bu zamanlarda size eşlik eden kişi sanki görünmez olabiliyor. Geçmiş zamanda kalan tatillerde Dugi Otok'a ve aynı adadaki Zaglav'a gitmek birlikteliğin en heyecan verici olaylarıydı. Birbirlerine âşık olmalarının hemen ertesinde Dugi Otok'a gitmişlerdi, o tarihte Hırvatistan'da ölümcül derecede ciddi bir savaş yaşanıyordu. Arşivdeki belgelerde anlatılan savaş kadar ciddi. Dugi Otok adasındaki Zaglav'da, yüksek bir kayanın dibinde Marijana'nın eteklerini kaldırmıştı. Ay ışığında kalçalarını görmüştü, Marijana ona doğru dönmüş ve... burada erotik maceraların büyük yazarı nasıl devam edilmesi gerektiğini tabii ki bilirdi ama

Lipnik bilmiyordu. Duyduğu heyecan hafızasının derinliklerinde korunuyordu; ay ışığında Marijana'nın kalp atışları, inlemeleri ve sonundaki kahkahası.

Dugi Otok düşüncesi ve Bozava, Brbinj, Telascica, Sali veya Zaglav gibi yer isimleri hep o olayla bağlantılı kalacaktı. O kadar yıl sonra bile ne zaman o olayı hatırlasa kalbi daha hızlı çarpmaya başlardı. Ama duyduğu heyecan sadece o gecenin ihtirası ile ilgili değildi – çam ağaçlarının kokusu kayalara çarpan dalgaların sesi, ay ışığıyla yıkanmış yumuşak teni. Her şeydi, her şey. Belki de hayatında yaşadığı en önemli olaydı.

Her şeyin başladığı o ilkbahar ve takip eden fırtınalı yazdan sonra hayatında o kadar heyecanlı herhangi bir şey olmadı, belki sadece kafasını bugün bile meşgul eden, Budapeşte'den yollanmış o acayip kartpostal haricinde. Dugi Otok adasında, Zaglav'daki hariç Janez Lipnik hayatındaki tüm heyecanları ve merakları arşivde yaşıyordu; belgelerde yüzler, manzaralar, kaleler, askeri birlikler, tüm hayatların tasvirleri yer alıyordu. Bazen sanki etrafında dolaşıyorlarmış gibi yoğun olarak içinde hissettiği hayatlar, belki şehrin uzak noktalarında hayal meyal yaşananlar.

O pazartesi sabahı, son güneşli günde, geçmişinden ve imalı sözlerden kurtulup gerçeğe döndü. cumartesi günü bisikletin Ljubljanica Nehri'nden çıkarıldığını görmüştü ve pazartesi güneş hâlâ geçen cumartesi gününde olduğu kadar parlak iken Janez Lipnik, Marijana'nın ona yalan söylediğini öğrendi. Belki açıkça yalan söylememişti, ama geçmişinde yaşadığı bir olay hakkında sessiz kalmıştı – bu Janez Lipnik'e göre yalan söylemeye eşitti. Ve sadece basit bir ayrıntı hakkında değildi ve onu çok etkilemişti çünkü birlikte geçirdikleri yaşamla ilgiliydi. Bu bir şaka değildi, ne yaratıcı bir hayal gücünün sonucuydu, ne de rüyasında görmüştü.

13.

Meslektaşı Beno ve sekreterle çıktığı öğle yemeği sırasında karısının geçmişiyle ilgili öyle bir ayrıntı öğrendi ki bir an gözleri kararadı. Güneşli bir ilkbahar günüydü, adeta sıcak bir yaz günü tembelliği vardı, neredeyse kaynar sıcaktı – gerçekten çok sıcak, nemli bir gündü çünkü fırtına çıkmaya hazırlanıyordu ve çöp kutularından pis bir koku yayılıyordu. Tabaklarında, kullanılmış kâğıt peçetelerin yanında yiyecek artıkları vardı, daha biraz önce tabaklardaki iştah açıcı şeylerin kalıntıları, şimdi oldukça tiksindirici görünüyordu. Garson kahvelerini getirmiyordu, erkekler ceketlerini çıkarmışlardı ve sekreter dolgun dudaklarına ruj sürüyordu, aynı zamanda yarı açık ağzının içinde dişleri arasında kalmış bir yiyecek parçasını tırnaklarını sokarak çıkarmaya çalışıyordu.

"Denizin yüzeyinde güneş ışınlarının parlamasını düşündüğümde, rüzgârın hafif esintisini, belki de motoru hiç kullanmamalıydım," dedi arkadaşı Beno.

"Boşuna uğraşma Benjamin," dedi sekreter. "Kahveni içmelisin ki ofiste uyuya kalmayasın, akşama kadar masanda oturacaksın."

"Belki motoru hiç kullanmamalıydım," dedi Benjamin. "Biraz kürek çeker, sonra yelkeni açar ve 'ah' rüzgârla dolduğunu hissediyorum, yelken çırpınıyor, tekne hafif hafif titriyor, bir kadın gibi, sonra hareket ediyor ve yola çıkıyoruz, hafif dalgaların üzerinde kayarak."

"Bir kadın gibi mi?" diye sordu sekreter hayretle ve sonra çantasından gümüş bir pudriyerlik ve küçük bir ayna çıkardı.

Bitişikteki binanın çöp kutularından kötü bir koku süzülerek geldi. Çürüyen yemek artıkları, kemikler, hatta balık kalıntıları gibi leş kokuyordu.

"Hey Benjamin," dedi sekreter. Ona takılmak istediği zaman Benjamin diye çağırır, diğer zamanlarda Beno derdi, asıl ismini. Sekreterin adı Nedeljka'ydı. Nedeljka, bir elinde minik ayna, diğeriyle alnını pudralarken "Hey Benjamin, ilkbahar sana dokunuyor," diye sataştı.

Janez Lipnik saatine baktı ve barda barmenle çene çalmakta olan garsona işaret etti. Beni görmedi, diye düşündü. Pencereden içeri çok güçlü bir güneş ışığı giriyordu. Kahveyi getirip masayı toplayacak mı acaba, diye düşündü. "Güzel, serin ofisime dönmek istiyorum," daha doğrusu çalışma odasına, ofis kelimesinden nefret ediyordu, üzerinde hâlâ çiçekleri olan kiraz ağacına, güzel, derli toplu üzerinde savaş dönemine ait yeni bulunmuş dosyaların beklediği odasına. Henüz yazarların kim olduğunu keşfedememişti, Avustralya koleksiyonuna o kâğıtların nasıl dâhil olduğunu da. Odasına dönmeyi çok istiyordu. Beno'nun anlatmaya başladığı yelkenli çeşitleri ilgisini hiç çekmiyordu ve çürüyen organizmaların yarattığı o muzır koku yeniden gelmeye başlamıştı.

"Eski günlerde oraya bahar gelir gelmez gitmeye başlardık," diyordu Beno, "ve Kornati'ye kadar yelken açardık... Bu iş beni öldürüyor. Ben deniz insanıyım arşivlerin değil."

"Her yıl olduğu gibi bu yıl da Dugi Otok'a gideceğiz."

Janez Lipnik böyle demişti çünkü bir şey söylemesi gerektiğini düşünmüştü. Yelkenciliği en ayrıntısına kadar öğrenmek istemiyordu. Yelkencilikten bahsetmek ona sıkıcı geliyordu aynen erkeklerin zorunlu askerlik hizmetleri hakkında anlattıklarının kadınlara sıkıcı gelmesi gibi: Nelere göğüs germeleri gerektiği, kimlerin onlara kötü muamele yapmış oldukları, kaytarmak ve içki içmekte nasıl beceri kazandıkları, en iyi arkadaşlarının kim olduğu ve hepsinin gözü olan kadını kankalarından hangisinin baştan çıkardığı gibi konular.

"Dugi Otok mu?" diye sordu Beno. "Pepo ile birlikte Dugi Otok'a gitmiştim. Hangi seneydi o? Kesinlikle Hırvatistan'daki savaştan önceydi. Öyleyse...

Hangi sene olduğunu bir türlü hatırlayamadı. "Pepo'yu tanırsın. Şimdi polis memuru, detektif. Bir gece Pepo'yla birlikte basketbol maçından sonra bira içiyorduk. Bir ilkbahar günüydü –veya gecesi, ılık bir gece– ve Pepo 'tekne bekliyor' dedi. Sadece böyle dedi." Beno cevap vermedi, kalan birayı bardağına koydu – söylenecek ne kalmıştı ki, tekne bekliyor demenin anlamının ne olduğunu biliyordu, yani onları vazgeçirecek hiçbir şey olamazdı. Pepo birini daha davet edebileceklerini söyledi, gündüzleri yelkenle dolaşılır, akşamları arkadaşlarla bir veya iki kadeh şarap içilirdi. Arkadaşlarla güzel bir balık yiyip bir kadeh şarap içmeyecek kadar fanatik yelkenci olunamazdı. Beno da öyle bir fanatik değildi, hele o zamanlar bugünkü kadar bile değil ve öneriyi kabul etti, birkaç kız arkadaşı aradılar, onlardan biri üniversiteden sınıf arkadaşıydı, şimdi adını hatırlayamadığı, diğeri ise Marijana.

Janez Lipnik refleks olarak, "Hangi Marijana," diye sordu.

"Marijana. Maria Ana veya Annamaria değil," dedi Beno. "Sadece tek Marijana var. Biliyorsun."

Janez Lipnik midesine birden kramp girdiğini sandı, sanki biri karnını yumruklamıştı ve bir saniye sonra gözleri kararardı. Esasen hafif bir kararmaydı çünkü hâlâ sekreter Nedeljka'yı görebiliyordu, pudriyerliğini yüzüne tutmuş, kalın rujlu dudaklarını birleştirmiş, makyajını kontrol ediyordu.

"Sana söylememiş miydi?" diye sordu Nedeljka.

Gözlerine inen hafif perdenin arkasından garsonun elinde kahve tepsisiyle yaklaştığını görebiliyordu. Kahve getiriyor

diye düşündü ve masadaki bu pisliği temizleyecek. Başka hiçbir şey düşünemiyordu.

"Muhtemelen söylemiştir," dedi mümkün olduğu kadar lakayt bir tavırla, "sadece unuttum."

"Unutmuş," dedi Nedeljka, "sadece arşivi düşünüyor."

Unutmamıştı. Daha önce Dugi Otok'a gittiğini söylemiş olsaydı kesinlikle unutmazdı. Dugi Otok onların adasıydı, onların hikâyesi, kayalık ve güneşli, başlangıç ve son, alfa ve omega.

"Çok rüzgâr vardı ama Dugi Otok'a varmazdan önce şans yaver gitti ve tekne denizin üzerinde yağ gibi kaydı. Gece on bire kadar demir atmadık."

"Dugi Otok'ta mı?"

"Evet Zaglav'da. Orada bir yakıt istasyonu var. Genellikle oradan yakıt alırız."

Lipnik orada bir yakıt istasyonu olduğunu ve teknelerin depolarını orada doldurduğunu bildiğini söylemek istedi. Rüzgâr durduğu takdirde gerekli olduğundan. Zaglav'da tek bir teknenin dahi olmadığı seneydi. Hırvatistan savaşıyordu ve Zaglav'da sessizlik hüküm sürüyordu. Zaglav'ın yakınlarında deniz kıyısında yüksek bir kayalık vardır, yeri çok iyi hatırlıyor.

"Orası Marijana'nın karanlıkta sahile atladığı yerdi," dedi Beno. "Atladı ve ayak bileğini incitti."

Beno, omzunun üzerinden masaya uzanarak kahve fincanlarını kirli tabakların arasına bırakmaya çalışan garsona eğilerek yol açtı.

"Evet doğru," dedi Janez Lipnik, sakin bir tonda. "Nasıl olur bunu hatırlamadım?"

"Arşive koymadığın içindir," dedi Nedeljka, yüksek sesle ve hiç de hoş olmayan bir tavırla. Dişlerine ruj bulaşmıştı.

"Evet doğru," dedi gülümseyerek. "Arşive koymadım. Tarih öncesine ait bir olay. O tarihte henüz evlenmemiştik," diye ilave etti gayriihtiyari, sanki kendisi için veya muhtemelen Marijana için mazeret bulmak istiyordu, Dugi Otok adasında Zaglav'da ayak bileğini incitmiş biricik sevgilisi için. Ama o noktaya gelmek için canı sıkılan iki yelken meraklısının akşamki basketbol maçlarından sonra önce ona telefon etmeleri gerekmişti. Ne zaman – bir gece önce mi? Kornati'ye yelkenle ne kadar zamanda ulaşılabilirdi?

Garsonun uzaklaşmasını seyretti ve birden kızgınlıkla bağırdı, "Burayı temizlemeyecek misin?"

Garson başıyla onayladı ve içeri girdi. Camdan garsonun bara dayanmış ve barmenle sohbetine devam ettiğini gördü. Bu Janez'i çok sinirlendirdi. Ayağa kalktı ve içeri girdi.

"Sana o masayı temizlemeni söylemiştim," diye bağırdı. "Sen ise burada sigara tüttürüyorsun."

Her ikisi de Janez'e şaşkınlıkla baktılar.

"Ve ayrıca o çöp bidonları leş kokuyor," dedi, sakinleşmeye başlamıştı. "Ljubljanica Nehri'ne çöp bidonlarının neden atıldığı anlaşılıyor. Ben de çöpleri oraya atardım." Bu düşünce her nasılsa onu rahatlattı. "Çöp bidonlarını nehre atarsınız ha sizi kalleşler."

Parayı ödedi ve dışarı çıktı.

14.

Sessiz çalışma odasında masasına oturduğunda önüne, üzerindeki 'C' ve 'Sapkın' kelimelerinin üstü çizilmiş ve 'Büyük Âşık' notu düşülmüş dosyayı çekti. Japonca *skebe* kelimesinin anlamının ne olduğunu araştırmaya hazırlandığını hatırladı. Anıların yazarı Avustralya'dan Japonya'ya geziye gitmişti ve çok sayıda Japon kadın onu *skebe* diye çağırmışlardı.

Dosyayı masanın köşesine doğru savurdu. Özenle kaleme alınmış bu sayfaların artık onu ilgilendirmediğini birden hissetti. Dikkatini dağıtmak için bilgisayarını açtı ve internette dolaşmaya başladı, bazı haberleri okudu, oyun oynadı, herhangi bir meşguliyet aradı. Ellerinin titrediğini hissetmişti. Bu da nereden çıktı diye meraklandı. Bana dokunduğunu söyleme. Onlarla yelken açmışsa ne olur? Pepo *skebe* değil, Pepo sadece bir polis, o kasları yapabilmek için gece gündüz spor yapar, beyni boştur. Kafalı olan Beno'dur, yine de pek sayılmaz, hele öğle yemeğinden sonra, gerçekte her öğle yemeği sonrası başını masasına yaslar ve uyku çeker. *Skebe* belki de odur – o kadar tembel, işe yaramaz bir arşivcidir ki o olabilir. Bütün bunlar ne büyük bir saçmalık. Marijana ve Beno'nun adını dahi hatırlayamadığı bir başka kız – belki Pepo'nunki oydu, göğsünün derinliklerinde bir şey onu yiyip bitiriyor iğne batar gibi hissettiriyordu, belki Pepo kızın adını hatırlar, bir detektiftir, bir sürü isim hatırlar – Marijana ve diğer kız ikisiyle birlikte yelkenliyle dolaştılar, Dugi Otok'ta durdular, öyleyse ne? Bu ikisinin tanışmalarından çok önceydi. İkisinin de tarih öncesi dedikleri dönemden. Üniversite'nin ana konferans salonunda tanıştıkları gün Birinci Gün'dü ve ortak tarihleri o günden sonra başlamıştı; daha önce yaşanmış her şey, önceki ilişkilerinin tümü, hayatlarına girmiş olan tüm kadın ve erkekler tarih olmuştu. Marijana'nın beraber olduğu erkeklerin hepsi – çok da sayılmazdı. Kendisinin caz kulübünde tanıştığı ve eve beraber döndüğü kadınlar – onlar da sayıca çok değildi. Tabi ara ara daha önce yaşamış olduklarından söz ederlerdi – bunları bilmek de fena olmuyor, âşıklar birbirleri hakkında her şeyi bilmek isterler, daha sonra birbirlerini affedebilmek için, diyelim ki daha önce yaşanmış, mühim değil, ama bugün için önemli olan senin ve benim birlikte olduğumuz zamandır,

gerçek tarih odur, bizim hayatımız. Yemekte öğrendiği onların tarihi değildi, çok öncesine aitti – ama yine de onu kemirip durdu. Midesinin üst kısmında kısa ve anlamsız bir sancı, sanki orasından yumruk yemiş. Ve şimdi bu şey onu kemirmekte, göğsünün içinde bir noktayı yoklamakta. Tarih öncesini araştırmıyoruz, o dönem hakkında sorular sormuyoruz, buna hakkımız yok ve bir anlamı da yok, tarih öncesi yazılı malzememiz olan bir dönem de değil, ne anılar var ne de mektuplar; karanlık zamanlar, geçmiş zamanlar, çok geride kalanlar, buzul çağının bilinmeyenlerinde, orada burada rastladığımız birkaç posta kartından bildiğimiz Pleistocene çağında. Birinci gün aydınlığın başlangıcı, sadakat, dürüstlük. Birinci günle başlayarak tüm olaylar belgelenir ve fotoğraflanır, fotoğrafların arkasına tarih konur, hangi kasaba veya kent olduğuna dair ufak bir not, bütün tatiller birlikte geçirilir, en önemlisi olan Dugi Otok'taki tatil, Zaglav'daki o gece. Sonra dağlarda yapılan monoton yürüyüşler başlar, salatadan oluşan akşam yemekleri, yatakta kitap okumak. Birinci günden itibaren hepsi hafızanıza yazılır, ilk öpüşme ve ilk yatak, otelde, birlikte hayatın başlangıcı, tüm gülücükler, dokunmalar, tüm küçük incelikli davranışlar ve gözyaşları ve hastalıklar, tüm yanlış anlamalar ve giderek artan kavgalar. Birinci günden önce yaşanmış olanlar kayda geçmemiştir, nasılsa fotoğrafların hepsi yok olmuştur ve eğer aniden ortaya çıkarlarsa gizliliğin sisine geri dönerler veya en azından önemlerini kaybederler. Her ikisi de hiçbir zaman tarih öncesinden söz etmemişlerdi ve böylesi çok iyiydi. Janez Lipnik böylesinin daha iyi olduğunu biliyordu, arşiv malzemesine mantıklı bakması gerektiğini, bilimsel olarak, uzaktan. Dokunulursa tehlike yaratabileceğini, içinden yaşayan insanların çıkabileceğini, yaralı ruhların, öldürücü günahların, hastalık ve bilinmeyen yerlerde ölümlerin.

Böylesinin daha iyi olduğunu biliyordu çünkü her gün bu konularla uğraşıyordu. Sık sık olayların kendisini etkilemesine izin vermeyeceğini söylüyordu.

O öğleden sonrası seks tutkununun anıları dokunulmadan durdu. Yaşadıkları belirsiz, daha az ilginç bir geçmişe değiniyordu. Diğer insanların hepsi savaştan zor canlarını kurtarmışken ona hiçbir şey olmamıştı. Keşfettiklerini güvenip naklettiği Beno da aynen böyle söylemişti, "O adam savaşta yolunu bulmuş." Öyleyse ne? Savaştan sonra kendisi de aynı şeyi yaptı. Arşivci Janez Lipnik öyleyse yeni bir asrın, yüzyılın başlangıcında ne için endişe duyuyor? Onu endişelendiren başka yeni meseleler birdenbire ortaya çıktı: Marijana kimdir? Bu kadar yıl beraber yaşadığı bu kadın kimdir? Bölgesel arşiv koleksiyonunda korunan belgelerdeki başkalarının kaderleri hakkında bildiği o kadar çok şeyle karşılaştırıldığında onun hakkında gerçekte ne biliyor?

Parkta uzun bir yürüyüşe çıktı. Daha önce fark etmediği, kıvrak hatları olan bronzdan yapılmış çıplak bir kadın heykeli gördü. Birisi metal göğüslerini, narin meme uçlarını ve kadınlık organını kırmızıya boyamıştı. Niçin? Bunu neden yapmışlar ki? Bu ne biçim bir mesaj? Ne çok soru soruyorum, dedi. Şimdiye kadar inandığının tersine bu sorulara cevap vermesi imkânsızlaşırsa ne olur? İnsanı bezdiren bütün bu sorulara cevap vermeye gerek yoksa ne olur? Bütün bu soruların çıkışı yoktur, insanı fasit daireye sokar, tekrar kendisine döner. Ama hâlâ dairenin dışında dolanıyorsanız henüz gerçeği fark etmemişsinizdir. Ljubljanica Nehri'nden çıkarılan bisiklet neden öğretmenin savaş sırasında bindiği bisiklet olsun ki? Veya hiç değilse kendisiyle ne ilgisi olabilir ki? O sadece yosunla kaplanmış bisiklet çıkarılırken nehrin kıyısında yürüyüşe çıkmış biriydi. Herhangi bir anlamı neden olsun ki – bir vincin ucunda sallanan bir

bisiklet, su bitkileri büyüyerek onu sarmalamış, sanki tarih suya gömülmüş, balçığa batan kayıtsızlık, yosundan kefen. Bir banka oturdu ve başını ellerinin arasına aldı. Ona sormayacaktı, Marijana'ya sormayacaktı. O bisikleti düşünerek beynini yormayacaktı, uzatmayacaktı.

Bu saçmalığın beynini didiklemesine izin vermeyecekti, kalp atışlarının beyninde yankılanmasına müsaade etmeyecekti, karmaşık dünya onu boğamayacaktı. Dünyada düzen vardı, aynen bir arşivde olduğu gibi. Her şey açıklanabilirdi, her şey mümkündü.

Başka bir konuda okuyarak kendini unutmak istedi, ilgilenmesini uzun zamandır bekleyen yaşamın kargaşasına ait gerçek bir konuda. 'Studenec' başlıklı dosyada toplanmış, Studenec diye bilinen bir akıl hastanesinde çalışmış bir kadına ait belgeler vardı. Dosyanın adı hastanenin bulunduğu kasabanın ismiydi. Ama bu memlekette herkes 'onu Studenec'e götürdüler' dendiğinde bunun ne anlama geldiğini bilirdi. Akıl hastası olduğunu ve bir akıl hastanesine kapatıldığını anlarlardı. Belgeleri okumak çok üzücüydü. Herkes için olabilir ama Janez Lipnik için değildi. Savaşın bitiminde yazılmış oldukları belliydi, anılar hâlâ tazeyken ve hassasken, savaş zamanında bir akıl hastanesinde yaşananlar – sanki savaşın kendisi yeterince bir akıl hastanesi değilmiş gibi, sanki tüm dünya bir akıl hastanesine dönüşmemiş gibi, henüz dul kalmış bir kadın tarafından yazılmıştı, kadının kocası bir cinayete kurban gitmişti. Kocasının katili kimdi, ismi neydi, metinlerin başında hep bu sorular soruluyordu ve Janez Lipnik dahi merak eder olmuştu. Ama bilmemek daha iyi. Eğer katilin adını biliyorsan bu sadece can yakıcıdır, seni etkiler, ama Lipnik'i değil, kesinlikle etkilenmemeye kararlıydı – savaşta herkes birbirini öldürdü, bunu bilmeyen var mı? Görevi bu belgeleri geride bırakmış olan

kişiyi tespit etmekti ve bu süreç içinde kadının kocasını öldürenin kim olduğunu da bulabilirdi, mesele yok. Eğer bu konularla uğraşacaksanız, aranıza mesafe koymayı bilmelisiniz, akademik bir mesafe, mantıklı bir mesafe, eğer işinizin sizi dibe çekmesini istemiyor iseniz.

15.

Marijana'nın geçmişi hakkında bilgi edinmek konusunda benzer bir mesafe koymak istiyordu, bu yapılması mantıklı ve dürüst tek şeydi. Böylece sakin bir müzik bulunabilirdi ama her yerde beyni zonklatan ritim sesleri ve zorlayan reklamlar hoparlörlerden yükseliyordu. Kendini kirli, buruşturulmuş ve yemek artıklarıyla dolu tabağa atılmış gibi hissediyordu ve ilkbahar asfaltının üzerinde duran çöp bidonunun burnu yakan iğrenç kokusunu aldı. Erkekler tuvaletine giden Beno'yu barda durmuş garsonla sohbet ederken gördü. Her ikisi de camın arkasından ona bakıyorlardı, ama niçin? Beno'nun sesini duydu, "Marijana sana söylemedi mi?" Marijana ona söylememişti, ama niçin? Çünkü tarih öncesindendi. Tekrar ayağa kalktı ve pencereye doğru yürüdü, çiçek açan ağaç oradaydı – senenin bu mevsiminde çiçek açan ağaç hangisidir? Deniz kıyısında ağaçlar daha önce çiçek açarlar, deniz kıyısında, Dugi Otok'ta, onu kemiren şey tekrarlanmaktaydı, o olay Dugi Otok'ta yaşandı, Zaglav'da bileğini burkmuştu. İskeleye atladığı anda bileği burkulmuştu. Eve taşıdılar mı, kim taşımıştı? Pepo, kaslı polis mi yoksa tembel arşivci Beno mu? Midesinin üst tarafına yeni bir darbe almıştı ve midesi kazınır gibi oldu, hâlbuki öğle yemeğinde yedikleri hâlâ hareket halindeydi. Yerdeki parkenin ayaklarının altından çekildiği hissine kapıldı. Marijana Dugi Otok'a gitmişti ama orada beraberlerken daha önce gelmediğini söylemişti. Güzel

bir ada demişti, kayadan bir tekne gibi, daha önce hiç böyle bir adaya gitmemiştim demişti. Lipnik pencerenin kenarına tutundu. Ondan niye saklamıştı? Ondan sakladığı o yelkenli gezisinde neler olmuştu? Tarih öncesinden belki söz etmemişlerdi ama bu birbirlerine yalan söylemelerini gerektirmiyordu. Genel anlamda Birinci Gün'den önce yaşanan olayların, insanların varlığının bilincinde olunmalıydı. Ama o olay herhangi bir yerde yaşanmamıştı. Genel anlamda bile yaşanmamış olmalıydı. Ve ne Pepo veya Beno – bu Pepo da kimdi ki? Beno bir kat aşağıda çalışıyordu, Genel Arşiv Direktörünün yanındaki odada, ama Pepo kimdi, bir polis olmanın dışında, bir detektif, belki de Pepi, bütün bildiği – Beno'nun arkadaşı hakkında ne biliyordu ki, onu hayatında sadece iki kez görmüştü. Eğer doğru işittiysek hiçbirinden herhangi bir belgede veya anıda söz edilmiyordu – Beno ve Pepo'nun, arşivlerinin hiçbir kenar köşesinde izi yoktu, güzel isimleri vardı tam da yelken fanatiklerine uygun isimler. Marijana'nın ve kendisinin hayatlarında yelkenin yeri yoktu veya kayalık adanın tarihinde bilek burkulması, veya adanın veya herhangi bir adanın izi. Bu Benjamin'in, bir kat aşağıda, içtiği kahveye rağmen masasına dayanarak nasıl sızabildiğini düşündü, çünkü arşivde çalışacak biri değildi. Belki deniz adamıydı ama arşiv kurdu olamazdı, arşivde çalıştığı halde. Lipnik arşiv kurduydu, herkes onu böyle bilirdi, hatta bir keresinde kendisinden *Blatta germanica*, *Periplanetta Americana* diye bahsetmişti – Lipnik bir *Anobium*'du, halk dilinde bir böcek, araştırıcı, kitap kurduydu. Kitap kurtları kitapları ve arşiv belgelerini yerler. Beno bir Lipnik ve bir arşiv böceği değildi, o bir deniz kurduydu, *Carcharodon carcharias*, arşivi uyumak için kullanıyordu, uzun zaman önceki olayları, insanları, kaderlerini araştırmak için bitmeyen çaba göstermek için değil. Araştırma yapacağı yer

denizdi, bir deniz kurdu başka ne isteyebilir? Bu Benjamin, arşivi değil, sadece denizi düşünen, disiplin duygusu olmayan biriydi ve belki de bazı konuları karıştırmış ve hatta yalan söylemiş olabilirdi. Marijana'nın aranınca hemen kalkıp gittiğine mi inanmalıydı? Yani Beno veya Pepo'dan bir telefon gelmesi üzerine? Bu onun imajına uygun bir davranış değildi. Tarih öncesi olsa bile işe yaramazdı, eşyasını toplayıp iki erkekle yelken gezisine çıkmış olması mümkün değildi. Yapmış olsa bile, ne bir yanlış ne de yalan sayılsa bile, orada ne yaptılar ki, herkesin küçük veya büyük tekne sahibi olduğu bir zamanda – nerede yıkandılar, tuvalete nerede gittiler, her biri ayrı kabinde mi yattılar veya ne? Eğer ikişer kişi yattılarsa kim kiminle yattı? Marijana Beno'nun üniversiteden adını dahi bilmediğimiz arkadaşıyla mı yoksa Beno'nun kabininde mi, öyleyse Pepo (veya başka bir yabancı), bir detektif, Marijana'nın yanında yatmış olmalıydı. Gerçek şu ki diye düşündü, "arkadaşın ismini nasıl olur da bilmiyoruz?" Marijana'nın arkadaşının adı Jana'ydı. Sadece Jana, Marijana gibi anlık dürtüyle yola çıkmayı kabul edebilirdi. Her ikisi de aynı kafadaydı. Hiç değilse bu soru cevaplanabilmişti. O Jana olmalıydı. Mesajı gönderen ve alan anlaşıyordu, bu olayda hangisinin mesajı gönderdiği veya aldığı önemli değildi. Sadece iki yakın insan, geçmişte aynı sırrı paylaşmış, önemli bir sırrı, birbirlerine böyle şaka yapabilirdi: *Kıskanacağını biliyorum. Sarhoş Macar askerleriyle dolu bir otobüste seyahat ettim.* Hiç değilse bu kadarı açıktı ama bilinmeyen taraf kimin kiminle yatmış olduğuydu. Her birinin ayrı kabinde yatmış olmaları mümkün değildi. Bunun için dört ayrı kabin olmalıydı ki bu da imkânsızdı. Olsa bile yemek yemek, şarap içmek için adaya birlikte çıkmışlar, gülüp eğlenmişlerdi, ay ışığının denize vurmasını

seyretmişlerdi ve bütün bunlar ve muhtemelen başka şeyler de geçmişte unutulup gitmeli miydi?

Janez Lipnik bu konudaki sayfaların hepsini kapatmasının en iyi seçenek olduğunu biliyordu – seneler önce (kaç sene önce, hangi ayda) dört genç insan yelkenle gezmeye çıkmışlardı. Nokta. Hayır nokta konamaz, hiç değilse ne zaman, hangi sene, hangi ay, öbür kadının kim olduğu, üniversiteden arkadaş olanın, bilinmeliydi, hiç değilse bunları açıklığa kavuşturmalıydı, onun mantıken Jana olmasına rağmen, Budapeşte'den gelen kartpostalı gönderen, Szentendre'den bir grup Macar askeriyle aynı otobüste seyahat etmiş olan ve Macar askerleri tabiatıyla Macarca konuştuklarından, söylediklerini anlamasa bile onların vıcık vıcık, imalı laflarına katlanmış olan Jana'ydı. Ama noktayı koymadan önce diğer kadının Jana olup olmadığını açıklığa kavuşturmak gerekliydi. Dugi Otok yakınlarında rüzgâr durmuştu, bir genç kadın ayak bileğini incitmişti, Zaglav denilen limanda karaya atlarken ve bu kadın yıllar sonra onun karısı olmuştu. Nokta. İyi olurdu ama imkânsız olduğunu biliyordu. İkisi Dugi Otok'a gittiklerinde, hayatlarının en güzel tatilini geçirirken, Marijana oraya ilk defa geldiğini söylemişti.

Bunun üzerine kitabı kapatamazdı. O tarih öncesi sayılmazdı.

Kafasında konular tehlikeli bir şekilde yığılmaya başlamıştı.

16.

O gece akşam yemeği için salata hazırlarken onu seyretti, sağlam, ne yaptığını bilen bir kadın, sağlıklı yiyecekler. Sonra odasına geçerek yarın vereceği ders için notlarını hazırlayacak, diye düşündü ve bu nedenle tekrar kendisini

tutması, üstelememesi, mümkün olduğunca bu konuyu unutmaya çalışması, belki de bunun geçmişe ait önemsiz bir şey olduğunu düşündü. Ama bu meseleye karşı yeterince güçlü değildi ve Dugi Otok'a ne zaman gittiklerini hatırlayıp hatırlamadığını sordu.

Marijana, "Hırvatistan'da savaş devam ediyordu, neden soruyorsun?" dedi.

Sadece 1994 yılı mı yoksa '95 mi olduğunu hatırlamaya çalıştığını söyledi. Marijana, "Sanıyorum 1994'tü," dedi masaya salata kasesini koyarken. Tabakları getirmesini söyledi. "Niçin soruyorsun?"

"İnsanlar anılarını nasıl yazıyorlar," diye yüksek sesle düşünmeye başladı, "Hırvatistan'da savaşın ne zaman yaşandığını bile tam hatırlayamıyorum." Arşivdeki masasında tüm detayları, tüm kadınları hatırlayanların anıları yatıyor.

"Sen tüm kadınlarını hatırlamıyor musun?" diye sordu Marijana.

Marijana'nın tabakları mutfak dolabından çıkarırken sorduğu bu soruyu gayet net duydu. Bunlara biz raf derdik, dolap değil diye düşündü. Çocukluğunda rafın üzerinde sesli çalışan bir saat dururdu. Rafta mı? Bu kelimeyi artık hatırlayan var mı? Artık bunlar kalmadı, mutfak dolaplarının buzlu camının arkasından görünen tabaklar, çorba kaseleri ve başka şeyler yok, aynen raf ve isminin unutulduğu gibi, eşyalar ve adları da yok oldu. Oysa mutfak rafı tüm çocukluğunun anısıydı. Bazen kelimeler ve eşyalar birbirlerine tutunurlar. 'Çeyiz sandığı' veya 'sohbet köşesi' yıllarca kullanılageldi.

"Raf kelimesini daha önce duymuş muydun?" diye sordu oturma odasına girerken.

"Sen benim sorumu cevaplamadın," dedi Marijana.

Lipnik dağlardan belli aralıklarla gelen gümbürtüleri, karadan adaya kadar nasıl gittiklerini hatırladığını söyledi ve sık sık 'dinle, o insanlar birbirlerini öldürüyor' diye düşündüğünü söyledi. Eğer birbirlerini öldürmüyorlarsa o gümbürtülerin anlamı neydi. Muhakkak ki ağır topları doldurup rastgele ateş etmiyorlardı, onlar güneşlenirken, yüzerken, adanın etrafında dolaşırken, ılık gecelerde şarap içerken ve savaş zamanı kimse balık avlamaya çıkmayacağından hiçbir yerde bulunmadığı halde yine de taze balık satın almak için dolanırken. Ne motorlu tekne ne de yelkenli vardı etrafta. Hırvatistan'da savaş neden devamlı denize doğru yaklaşıyordu? Çünkü saldırganlar denize ulaşmak istiyorlardı, başka bir yöne değil.

Bir süre sonra Marijana, "Konu ahlak sorunu," dedi, "nasıl olur da adadan çok uzak bir mesafede bile olmayan, ülkenin kuzeyinde cinayetlerin işlendiğinin ve ırza geçildiğinin farkında değildik?" Onlar aşk yaşıyorlardı, savaş onları ne kadar ilgilendiriyordu ki, duymak bile istemiyorlardı, en değerli şey aşklarıydı.

Lipnik bunları hatırlıyordu ama senesini değil '95 veya '94 yılı, hatırladığı ağustos ayının başı olduğu ama adada kimsenin bulunmadığıydı – senenin o ayında ada hiçbir zaman bu kadar sessiz olmazdı. Bu konuda yaptıkları kara mizahı, 'buraya hep savaş zamanı gelelim' diye şakalaştıklarını hatırlıyordu, ya mizah yapamasalardı ne olurdu? Her neyse savaş çok uzaklardaydı, zaman zaman uzaktan gürleme sesleri duyuluyordu, belki bir yeri havaya uçuruyorlardı, Hırvat askerlerinin ülkedeki tüm köprüleri korumalarına rağmen.

Marijana '94 senesi olduğunu söyledi.

"Hafızan çok iyi."

Marijana masaya oturdu ve başını tabağına doğru eğdi, sanki dua okuyacakmış gibi oturmuştu. Hiçbir zaman dua etmemişti ve şimdi de farklı değildi.

"Hatırlıyorum," dedi, "çünkü son defa orada hamile kaldım."

Lipnik ses çıkarmadı. Şimdi devam etmenin bir yararı olmayacağını düşündü, belki başka bir zaman. Çocukları olmamıştı, oysa istemişlerdi. Acı veriyordu.

Lipnik buzdolabından bir bira çıkardı ve Marijana başını kaldırıp ona baktı. Hiçbir zaman akşam içki içmezdi, esasen çok içki içtiği söylenemezdi, belki öğle yemeklerinde bir veya iki kadeh şarap. Çok içtiği zamanlar geride kalmıştı. Bundan dolayı bardağına bira koyup iştahla yudumlarken Marijana onu seyretmişti.

"Canını sıkan bir şey mi var?"

17.

Yatağa uzandıklarında Marijana biraz okudu, o ise arkasını dönüp camdan dışarıyı, yağan gece yağmurunun saçaklardan süzülmesini seyretti.

Marijana kitabını kenara koydu.

"Senin pornocudan ne haberler var," diye sordu.

"O pornocu değil."

"Peki, öyleyse sapık. Kim olduğunu anlayabildin mi?"

"Asker olduğunu zannediyorum. Turjak kuşatmasından kurtulmuş."

"Asker olabileceğine inanamıyorum. O kadar kadını yatağa atacak zamanı nasıl buldu, eğer diğer askerler gibi saldırmış, savunmuş ve askerlere mahsus diğer işleri yaptıysa?"

O kadınların hepsini yatağa savaş sırasında atmadığını, daha sonra askerlik yaptığını, savaş boyunca tek kadını olduğunu anlattı. Savaştan önce birkaç sevgilisi vardı ama çoğunluğu savaş sonrasında oldu, Trieste'de, Roma'da, Avustralya'da, Japonya'da.

Marijana birden Janez'in sapık bir adamla ve savaşla uğraşmaya başladığını söyledi. Savaş şiddet demektir, sapıklık da şiddet getirir. Böyle konularla uğraşması Janez için iyi değildi.

Ah, Marijana. Her zaman her şeyi bilir. Her şeyin açıklaması vardır onda. Sadece tek şey hariç. Bir gün gelecek onu da açıklayacak. Açıklamalı. Yoksa kabul etmesi mümkün olmayacak.

Janez, savaş sırasında insanların olağandışı güçte seks deneyimleri yaşadıklarının söylendiğini anlattı.

"Kimbilir, neden bu böyledir. Belki ölmek ihtimali olduğundan. Yaşama içgüdüsü mü? Nedensiz terk edilmek mi? Bilmiyorum. Auschwitz'e hayvan vagonunda nakledilen bir Yahudi'nin günlüklerini okudum. Vagon tıklım tıklım insan doluydu. Önünde genç bir kadın duruyordu – yüzünü bile göremiyordu, çünkü kadının arkası ona dönüktü. Polonya ovalarından geçerken, sabahın dördünde, insanların yarısı ayakta, diğer yarısı çöktükleri yerde sızmışken kadın adamın önünde kıpırdanmaya başlamıştı. Adama arkasını sürtüyordu. Adam birden istekle coştu. Kadın etekliğini kaldırdı ve öne doğru eğilmeye çalıştı, adam arkasından yanaşsın diye. Ölümüne seviştiler – son defa olduğunu düşünüyorlardı. Adam hayatta kaldı. Kadın için ise son defa mı olduğu, yoksa bir SS subayının onu kamp genelevine mi gönderdiği bilinmiyor. Her neyse, kadın hayatta kalamadı."

"Bunun bir anlamı mı var?"

"Tabi... Bu olaydan bahsedemiyorum, çok korkunç. Dugi Otok'tan bahsedebilirim. Biz savaş sırasında Dugi Otok'taydık."

"Öyle mi?"

"Hımm. O gerçek bir savaştı, Velebit'in öte yakasında bombalar patlıyordu."

"O bizim Dugi Otok'a ilk gidişimizdi... Her ikimiz için de ilkti, değil mi?"

Marijana'nın duymadığı izlenimi edinmişti, muhakkak duyması gereken bir şeyi.

"Sen ve ben değil... şimdi söylediğin gibi... ölüme doğru. Güzeldi. Denizin sesi, geceleri suya ve kayalara ay ışığı vuruyordu. Ve her sabah martıların sesleri."

"O – benim erotik yazarım – Lower Carniolan Springs'ten başlamıştı. Oradaki iki tarafı ağaçlı yolu hatırlıyor musun? Seninle birlikte bir defa orada yürüyüşe çıkmıştık. Bir öğretmenle gezintiye çıktıkları yer işte tam orasıydı. Otelde kalan İtalyan subaylar vardı."

"İnan bana o asker olamaz. Bir kadın bunu anlayabilir."

"Sen nasıl bilebilirsin ki?"

"Biz hissederiz."

"Öyle olduklarını nasıl hissedersiniz?"

Marijana cevap vermemişti.

"O bir *skebe*'ydi. Bunun ne olduğunu biliyor musun? Kadın avcısı, çapkın. Anlat bana Marijana kadınlar bu *skebe*'lere nasıl hemen teslim olurlar? Ne özelliği vardı, o kadar çok kadının onunla yatmayı kabul etmesi için neye sahipti?"

"Belki de özel bir niteliği vardı."

"Ne anlama geliyor şimdi bu?"

"Bilmiyorum. Görünmez bir niteliktir bir adamı bir kadına cazip kılan."

"Dugi Otok'ta bizim sahip olduğumuz, o çeşit bir cazibe mi? O çeşit görünmez bir nitelik."

"Evet doğru."

"Dugi Otok'u biz keşfettik değil mi?"

"Evet. Sanıyorum ben biraz daha okumak istiyorum şimdi."

"Oku öyleyse," dedi homurdanarak. "Sana kim engel oluyor ki?"

Marijana, Lipnik'in saçlarını okşadı.

"Neyin var?" diye sordu. "Bana doğruyu söyle."

"Bir şey yok," diye cevapladı.

Bazı konular vardı ki Marijana anlamıyordu, mesele buydu. Ofisindeki masasında insanların savaş zamanına ait hatıratları vardı. Bir dosya akıl hastanesindendi, bir kadın tarafından yazılmış, tesadüfen rast geldiği bir dosyaydı. Savaş zamanı aşk. Eros. Savaş zamanı delilik. Studenec akıl hastanesi... Kadının kim olduğunu tespit edemiyor, içindeki belgeler mali bir işle ilgili, kadına ait değil. Bir ikincisi bir adamın savaş ve sonrasında tuttuğu erotik maceralarının kayıtları. Savaş sırasında ve sonrasında hangi kadınla nasıl yattığını anlatmış – bu dosyadan ne çıkar? Yaşam boyu şehvet? Veya ölüm korkusu? Bu dosyanın sahibi de bulunamıyor, muhtemelen hiçbir zaman bulamayacak – kuşatma sırasında Turjak Kalesi'nde olan bir subay. Söylendiğine göre partizan kuşatmasını sepetli motosikletiyle yarıp geçmiş. Ondan önce de bir İtalyan subayına ateş ederek öldürmüş. Öldürdüğü subay Guido Gambini olabilir mi, günahsız köylüleri öldüren? Köylüler dizlerinin üzerine çöküp hayatlarının bağışlanmasını istiyorlardı. Askerleri iyi nişancı değildi, ondan dolayı teğmen Guido Gambini birinden diğerine gidip onları enselerinden kurşunluyordu. Turjak'ın dışında onu

hedef alan kurşun ise tam alnının ortasından girdi. Tek bir kurşun, kaçmakta olan bir motosikletlinin attığı.

Kraliyet ordusunun bir bölüğünün görevli listesinde ismi bulunan subay Aleksij Grgureviç yaklaşık yarım yüzyılı kapsayan erotik hatıratın yazarı da olabilir miydi? Bugüne kadar muhtemelen vefat etmiştir veya yabancı bir ülkede yaşamının son yıllarını geçirmektedir.

"Bütün bunların Dugi Otok ile ne ilgisi var?"

Hiç. Bazı insanlar uzun uzun yaşamışlar ama geride hiçbir şey bırakmamışlardır, hiçbir şey. Bu anılar dışında. Ve anılardan bile kim olduklarını tespit etmek mümkün değildir. Bu düşünce onu korkutmaktaydı, her şeyin tamamen yok olması, zaman içinde kaybolacağı algısı ve hatta hatıraların bile silineceği ve geriye sadece üzerinde elyazısıyla yazılmış notlar bulunan kâğıtların kalması. Bütün bunları gerçekle nasıl bağdaştıracaktı?

Marijana onların sadece arşiv belgeleri olduğunu ve içselleştirmemesi gerektiğini söylemişti.

Arşiv belgeleri. Güzel, onları sadece arşiv belgeleri olarak tutalım. Ama o ipek saçlı Marijana'nın kumral lülelerinin çevrelediği alnının gerisinde kimbilir ne biçim arşiv bilgileri saklanmakta.

Janez yürüyüş için dışarı çıkacağını söyledi.

"Çabuk geri dön," dedi Marijana. "Ben biraz daha okuyacağım."

18.

Her şey olağandı – özelliği olmayan tipik bir gece: Marijana biraz daha okuyacaktır, ertesi gün dersi vardır, Janez de her zamanki gibi dolaşmaya çıkmıştır. Döndüğünde Marijana'yı uyumuş bulur, ışığı açık bırakmış ve karnının

üstündeki kitap, kadının aldığı düzenli nefese uygun olarak yükselip alçalır. Ertesi sabah birlikte kahvaltı ederler ve yeni bir gün başlar. Sabah arşiv dosyalarına geri dönerek içlerine dalacaktır, belki şansı yaver gider yazarlardan birinin veya birkaçının kim olduklarını keşfedebilir. Bu tarz araştırma tutkulu olmaya başlamıştı. Kader olarak da bilinen o tesadüfün onu dosyaların dibine kadar inmeye zorladığını hissetmişti – gerçek insanlar ve yüzlerini değilse bile adlarını bulmalıydı. Bulunamayanlar rafına kaldırılmasına gönlü razı değildi, bu insanlar bir zaman yaşamışlardı, isimleri ve yüzleri vardı, hatta zaman içerisinde yitip gitmiş, uzaktaki bir savaşın tarifi olanaksız geçmişi olsalar bile. Yaşamları etkilenmiş olanlar veya kısacası vahşiliklerini yaşamış olanlar dışında o savaşla artık arşivistler hariç kimse ilgilenmiyordu. Ayrıca her arşivist de, meslektaşı Beno gibi, umursamıyordu. Beno'nun tek düşündüğü sahile gidip yelkenliye binmekti. Dugi Otok'a. Onun, Lipnik'in karısıyla. Marijana'yla. Birlikte oraya gittiklerinde henüz evlenmemişlerdi. Oraya ilk gelişi olduğunu söylediği zaman. Janez Lipnik de onunla Dugi Otok'a Marijana henüz karısı değilken gitmişti. Oraya ilk gelişi olduğunu söylediğinde. O tarihte devam eden bir savaş vardı ama ikisi de pek fark etmiyorlardı. Niçin, kendisi o savaşla ilgilenmezken, başka bir savaş, çok daha uzakta olan bir savaş neden saplantı haline gelmişti? Belki de âşık olup başka hiçbir şeyle ilgilenmediğindendi – orada bir savaşın yaşandığını nasıl fark etsindi ki? Birinci Gün'lerinin hemen ertesiydi. Ada hemen hemen terk edilmişti ve sadece bir avuç ilgisiz veya onlar gibi âşık turist, bomboş koyların sahillerinde güneşleniyordu. Yaratılıştaki'ne benzer bir sessizlik ve huzur hüküm sürüyordu.

Janez Lipnik kaldırımda durdu. Büyük bir binanın yan cephesine konulmuş muazzam bir pano dikkatini çekmişti:

Neredeyse çıplak sayılacak dekoltede mayolar giydirilmiş kızlar güneş kremi reklamı ve aynı zamanda yumuşak ve güneş yanığı tenlerinin tanıtımını yapıyorlardı. "Bir savaş devam ediyordu," diye düşündü, "buna rağmen biz geç vakitlere kadar şarap içerek oturup birbirimizin gözlerinin içine baktık. Her kilise ve şapeli gezdik ve adanın ortasında bir köyde kuzu çevirmesi yedik." Sonra tamamen sessiz bir koyda şu jet ski gümbürdeyerek geldi ve skiyi kullanan adam dalgaların üzerinde yuvarlaklar çizmeye başladı, bu onları çok ama çok kızdırdı çünkü tatlı öğleden sonrasının huzuru kaçmıştı. Kara tarafında dağların ötesinden silahların patlama sesleri gelmeye başladığında birbirlerine bakarlardı ve o, "Galiba bir yeri bombalıyorlar," derdi. Başka ne demeliydi – cidden, ne? O tarafta insanlar öldürülüyordu. İnsanların savaşta tanklar, patlayıcılar, tüfekler ve makineli tüfek ateşiyle öldürüldüklerini biliyordu ama bu kadar uzak mesafeden her şeyi duymak imkânsızdı. Savaşı duymayı reddediyorlardı ama bir jet skinin çıkardığı gürültüye öfkeleniyorlardı. Savaş alanından haberler gazetelerde ön plandaydı, radyoda ilk haberler bombardımanlardı, ülkenin iç kesimlerindeki kentlere yapılan saldırılar ki bunlar birkaç yıldır devam ediyordu, ama bunlara alışılmıştı ve uzaklardaydı. Ona savaşı hatırlatan şey 'Sırp evi'ydi. 'Sırp evi' çökmüş bir binaydı. Şarap içerlerken yerel halktan biri ona Hırvat ve Sırp evlerinin arasındaki farkı anlatmıştı. O zamana kadar Janez Lipnik, bölge insanlarının dil ve kültürel farklılıkları yüzünden veya ancak şeytanın bileceği hangi eski zamana ait bir nefret veya kötülüklerin onları ziyaret etmeye devam ettiğinden savaştıklarını zannediyordu. Kötülük. Kötülüğü dünyanın üzerinde dolanan görünmez bir bulut olarak hayal eder ve bu bulutun yeryüzünde nefret fokurdayan yerleri arayıp oraları ateşe verdiğini düşünürdü.

Kötülük bulutu. Şimdi onların mimari gelenek farklılıkları nedeniyle de savaştıklarını düşünmeye başladı. Ama yanılıyordu. Evlerinin farklı mimari özellikleri yoktu, hiç değilse söylemlerindeki kadar, inançları, tarihi geleneklerindeki kadar farklılık. Yirminci yüzyılda Hırvatlar ve Sırplar binalarında aynı mimariyi kullanmışlardı ve her ikisi de Dalmaçya'da, yakın zamanlarda turizmin gelişmesi sonucu, lüzumsuz derecede büyük, kuleleri ve süslü kolonları olan binalar inşa etmişlerdi. Fark nasıl inşa edilme şekillerinde değildi, yıkılma yöntemlerindeydi. Bir 'Sırp evi'nin damı duruyordu ama evin geri kalan her yanına zarar verilmişti. Bardaki yerel rehber, bölgenin kırmızı şarabını tadarlarken, "Bizimkiler (Hırvatlar) evlerin temellerine patlayıcı yerleştiriyorlar böylece evler tamamen çöküyor ama eğer işçilik iyiyse damlar sağlam kalıyor," diye açıklamıştı. Öte yandan bir 'Hırvat evi' havadan tahrip ediliyor, damı paramparça oluyordu. "Meşhur Yugoslavya yurt ordusunun yeni silahları sizin için vuruyor, Zadar'a doğru ilerliyorlar," diye anlatmıştı. Şarapnelleri Hırvat evlerinin tepelerine iniyordu ama Sırplara ait evlere dokunulmuyordu, onlar sağlam kalıyordu. Yugoslav ordusunun iyi nişancıları vardı, hep hedefi tutturuyorlardı. Yine de Hırvatların mükemmel istihkâmcıları karşısında geri çekilmek zorunda kaldılar.

Ne zaman yerli ahalinin sabah sabah dedikodu yaptıklarını ve gürültülü, şamatalı selamlaştıklarını görmeseler her şey gerçekten çok uzaklarda yaşanıyor gibi gelirdi, bazen seslerin yakınlaşmasına rağmen. "Kimse bu savaşı ciddiye almıyor," demişti Marijana.

Ljubljana'da insanlar sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi yaşıyorlardı ve Zagreb'de bile durum aynıydı.

19.

Öyle olmasına rağmen oradan savaş nedeniyle ayrıldılar. Bir tuhaf sabah, saat beşte ikisi birden uyandılar ve güneşin doğuşunu seyretmeye gittiler. Güneşin kırmızı ışınlarının vurduğu kayalık ada parlıyordu, hafif bir esinti Marijana'nın saçlarını yalıyordu ve çevre çok güzeldi. Sonra kahve içmek için arabayı kasabaya sürerlerken çok sayıda askeri aracın yola çıktığını ve kasabanın askerlerle dolduğunu gördüler. Janez radyoyu açtı. Radyoda verilen haberlerde Hırvat ordusunun ve polis güçlerinin plana göre ilerledikleri, başlıca saldırılarda düşmanın savunma hatlarının yıkıldığı, 760 düşman askerinin esir alındığı ve ayrıca yüksek miktarda patlayıcı ve askeri malzemeye el konulduğu rapor ediliyordu. Yola çıkılmaması ve radyolarının başında bulunulması öneriliyordu, böylece insanlar ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşabileceklerdi. Bu kadarı da çok fazlaydı. Artık savaş adaya yaklaşıyordu, onlar da ayrıldılar. Birden adada tahminlerinin üzerinde turistin olduğunu anladılar. Tali yollar bile doluydu ve feribotun da havan atışına maruz kalabileceği tehlikesiyle seferi durdurulmuştu. Zadar'ın dışında Sırpların feribotları hedef aldığı bir gerçekti. Buna rağmen, daha sonra feribot hareket etti ve ana karaya ulaştıklarında ilk 'Hırvat evleri'ni gördüler.

Uzun süren trafik sıkışmalarından sonra huzurlu bir sabah Ljubljana'ya vardılar. Neticede savaştan ziyade tatilden eve dönmüş gibiydiler.

Dugi Otok'u unutabilirdi. Dugi Otok sise bürünmüş geçmişiydi, öğle yemeğinden sonra gözlerini kapatan tül peçe gibi. Kaldırımda ellerinde içki şişeleri bir grup gürültücü genç kız ve oğlana rastladı ve yaya geçidinde kırmızı ışığı ihlal eden bir sürücüden kaçmak için kendini geriye attı – peki

tüm bu yaşadıklarını unutmalı mıydı? Geçmişle ilgili hoşlanmadığımız ne varsa, uygun olmayan şeyler, can da acıtabilirler ve göğüste sızıya sebep olabilirler – bunları unutmalı mıyız? O elyazısı günceler orada masasının üzerinde duruyor, yazarlarının kimler olduğunu keşfedebilmek, içeriğini anlamaya çalışmak, insanları ve olayları şekillendirebilmek için çok uğraşıyor ve burada kendi yaşamını –hayatına giren bir olayı– unutması mı gerekiyor? Sorun Marijana'nın bunu rahatlıkla yapabilmesinde. Geçmiş hakkında yalan söyleyen kimse bugün için de yalan söyleyebilir. Marijana'nın neler yaptığı hakkında ne biliyordu? Birbirlerini görmedikleri günler çok olurdu. Aklına çekmecelerini karıştırma fikri geldi, evet, hatta el çantasını ve not defterini, Beno'nun özel bir telefon numarasına rastlayabilir miydi? Veya Pepo'nun, o adam kim oluyor ki? Beno poliste çalıştığını söylemişti, öyleyse bu Marijana'nın polislerle dostluğunu mu gösterir? Solunda arabaların ön lambaları yanıp sönmeye başlamıştı, sağında ise dükkânların vitrin ışıkları. Janez Lipnik, kentin gece yaşamı içinde hızlanarak yürümeye devam etti, bu gece bu işi bitirme kararı güçlendi. Soruyu cevapsız bırakamazdı, tekrar tekrar aklına geliyordu ve konuşmalarının ne yöne gideceğini de önceden biliyordu.

Çalışma odasına girecekti – hayır, yatakta yanına oturacaktı ve "Akşam yemeğinde sana Dugi Otok'la ilgili bir şey sordum ve Hırvatistan'da savaş varken – sana sorduğumu hatırlıyor musun?" diyecekti. Marijana kitabını yanına koyacak ve kara gözleriyle ona bakacaktı ve Janez de ona Dugi Otok'ta giymiş olduğu pijamaları neden giymediğini soracaktı. "Hayır," diye düşündü, "bu yol bizi bir yere götürmez." Sadece bir yol var. Şöyle diyecek: "Biz Dugi Otok'ta iken Dugi Otok'a daha önce hiç gitmediğini söylemiştin." O, bir şey söylemeyecek. Cevap vermeyeceğine göre tekrar

soracak, "Marijana, daha önce Dugi Otok'a bensiz gitmiş miydin?" Sanki soruyu anlamamış gibi sessiz kalmaya devam edecek, Janez de açıkça soracaktı, "Bunu açıkça sorayım. 1994 veya '95'te –Hırvatistan'da savaşın son yılı hangisiyse– Dugi Otok'ta geçirdiğimiz tatilden önce herhangi bir zamanda hiç Dugi Otok'ta oldun mu?"

Marijana başıyla onaylayacaktır. Artık başka soru sormayacaktır, ayrıntılara ihtiyaç yok. "Teşekkür ederim," diyecektir. Hepsi bu kadar, sonuca vardı. Oysa bu konuyu tamamen sonlandıracak olan hususlar ayrıntılardı. Keşke Marijana anlatmaya başlasaydı. Keşke Dugi Otok'ta kiminle olduğunu söyleseydi, belki Beno'nun adını çıkaramadığı –teknesine o kadar çok arkadaşı binmişti ki hiçbirinin ismini hatırlamıyordu– arkadaşının ismini hatırlayabilirdi, bu kadın o olayın ne kadar onur kırıcı olduğunu anlayamıyor mu? Onun için, sadece Janez için değil. Bu yüzden doğru olan her şeyi dürüstçe anlatmaktı, bütün hikâyeyi, nasıl tek bir telefon üzerine çantasını toplayıp iki adamla birlikte bir yelkenli gezisi için arabaya atladığını, nasıl akşam yemekleri yediklerini, şarap içtiklerini, mehtabı seyrettiklerini, nasıl yüzdüklerini –hayır yüzme faslı yoktu, bu ilkbahardaki gezideydi– ama Janez Lipnik bir teknede neler yapılabildiğini nereden bilsin ki, hayatında yelkenliye binmemişti. Ama bildiği bir şey – bunu çok kere duymuştu– teknelerde hijyenik yaşam olmadığıydı, duş almak, tuvalete gitmek ve bunun gibi işler ve ayrıca gece gürültüleri –horlamalar ve benzerleri– iş sevişmeye geldiğinde, çiftleşmekten söz etmesek bile, dinlemek zorunda kalanlar için garip bir durumdu –erkek homurdanırken kadının inlemesi– bazen de çığlıkları, ağzını eliyle örtse bile engellemesi mümkün olamaz, Marijana'nın Pohorje'deki o otelde duvarları ince olduğundan yaptığı gibi – ah

Marijana! Bahsettiğimiz kadın o, herhangi bir başkası değil telefonla sokaktan çağırılan ve deniz kıyısına götürülen.

Janez Lipnik yokuştan inmeyi bırakıp durdu. Ona ayrıntıları sormayacaktı. "Hayır teşekkür ederim," diyecekti, orada kiminle olduğunu dahi sormayacaktı. Ofiste geçen her yeni gün kiminle olduğunu hatırlatsa bile. Ve eğer kendisi hatırlamayacak olsa bile, öğle yemeğinde o canı sıkılan arkadaşı hatırlatacaktı veya kahvelerini içerken, dolgun dudaklarına kalın bir ruj tabakası süren, ağzının iki kenarında yoğun ruj biriken sekreter Nedeljka, alaycı bir tarzda dudaklarını yukarı doğru bükerek, "Sanırım onu arşivlememişsin, değil mi?" diye soracaktı. Marijana'ya neden gittiğini sormayacaktı, kiminle olduğunu da, soracağı tek soru, "Neden bana söylemedin?" olacaktı. "Orada beraberken gördüğümüz tek yelkenlinin geçişini buğulu gözlerle seyrettiğini şimdi hatırlıyorum."

"Oradayken herhangi bir yelkenliyi düşünmüyordum," diyecektir. Savaş vardı. "Eğer bir şey düşünmem gerekseydi, savaş devam ederken bizim orada neden tatil yaptığımız olmalıydı, neden dışarıda güneşleniyorduk? Sadece o kadar değil, bizim koya büyük gürültüyle giren jet skiyi kullanana da sinirlenmiştik. Dağların öte yanından gelen savaş sesleri bizi rahatsız etmemişti ama jet skiyi kullanan etmişti, benim düşündüğüm buydu," diye aklından geçirdi. Marijana'nın ne düşündüğü hakkında hiç fikrim yoktu. Belki ayak bileğinin hâlâ acıdığını. Yelkenliden sahile atladığında acıttığı bileğini. Kurgu öykülerde ya da rüyalarda petrol sızıntısı veya bilek burkulması gibi olayların yeri yoktur. Muhtemelen ayağı kaymıştı çünkü sahillerdeki kayalıklara yakıt kalıntıları bulaşmıştı. Daha önce güya gitmediği o adaya ilk gidişinde. O tarihte ona birisi yardım etmiş olmalıydı – güçlü erkek kolları onu tekneye geri taşımış ve bileğini sarmıştı. İyi ki ayağını

burkmuştu yoksa rüya gördüğünü zannedebilirdi veya ben böyle hayal ediyorum, ama ayak bileği affetmez, gerçekten sancı yapar ve hakikati hatırlatır. Eğer o ayak bileği olmasaydı her şeyi unutabilirdi. Öyle olmadığına göre, işte şimdi burada bu gece, sokaktaki insanlar ve arabalar giderek azalırken şehri adımlamakta. Tren yolu köprüsü üzerinden bir tren homurdanarak geçti ve Lipnik, cam kenarında tek başlarına oturan birkaç yalnız yolcuyu seçebildi. Oradan uzaklaşmanın iyi hissettireceğini düşündü.

20.

Eve döndüğünde Marijana'yı uyurken buldu. Yanına yatağın üzerine oturdu ve oturma odasından yansıyan solgun ışıkta Marijana'nın yüzünü inceledi. Göz kapakları ara ara kıpırdıyordu, muhtemelen rüya görüyordu. Rüyasında yelkenliyle dolaştığını gördüğünü düşünmek istemedi, bunun yerine Marijana ile yaşamının yegâne hayatı olduğunu düşündü. Bu kadar yıl sonra onu Birinci Gün'deki kadar seviyordu ve onsuz bir hayat düşünemiyordu. Dugi Otok'ta her şey çok güzeldi. Bir gece ada ay ışığıyla donandığında, "Sanki ayın üzerindeyiz, etrafta hiç ağaç yok, sadece şu gümüşi kayalar var," demişti. Nasıl güzel konuşulacağını biliyordu, benim tatlı öğretmenim – İngiliz romanlarını boşuna okumamıştı, şimdi uykusunda bile güzel sözler söylediği muhakkaktı. Şöyle demişti: "Bu ada sanki kayadan bir gemi ve biz üzerinde yelken açtık – daha önce hiçbir zaman böyle bir adaya gelmemiştim." Hiçbir zaman mı? Böyle bir adaya? Belki bu sözlerle şunu kastetmişti... Fakat Janez Lipnik o kadar yorgundu ki bu yorumların devamını getiremeyecekti. Bunun yerine garip bir müzik duydu, sanki pencerelerinin altında bir bando çalıyordu, oturma odasındaki radyoyu açık

unuttuğunu zannetti, ama değildi, radyoyu kapadığını biliyordu. Metalik vurguları olan bu müzik sanki kocaman bir salondan geliyordu – evet, o adada, o küçük kasabada, sakin bir gecede bando müziği duyarak sesin geldiği yöne gitmişlerdi, kornaların davulların ve zillerin sesinin geldiği tarafa. Ses, yerel bandonun çalıştığı, halk merkezinin olduğu eski bir binanın pencerelerinden geliyordu. Arada sessizlik, gecenin sessizliğinde duyulan tek ses olan bando şefinin yönlendirmeleri ya da nota sehpası üzerinde batonuyla tempo tutması, şefin emri üzerine sadece davulların vuruşları, sadece davullar, tekrar sadece davullar ve şimdi ziller, şef Bang diye seslendiğinde trompetlerin müziğe katılmaları. Hayır, hayır öyle değil, şef hepsini susturuyor ve uzun uzun konuşuyor. Bando şefi kocaman salonda sessizliğe hitap ediyor, tribün sandalyeleri geriye duvara doğru toplanmış, müzisyenler iskemlelere oturmuş, müzik aletleri kucaklarında, dinliyorlar. Şef şimdi podyumdan konuşuyor ve yine trompetler ve kornolar kuvvetle patlıyor. Eski bir marş çalmaktalar, Lipnik, "Biz Yapı Ustaları"nı çaldıklarını söylüyor. Marijana, "Repertuar biraz modası geçmiş eski bir komünist marşı değil mi?" diye soruyor. Lipnik, bu marşı şimdi çalışmalarının biraz garip geldiğini söylüyor. Birden Marijana'nın ellerini avuçlarının arasına alıyor, "Ne oldu?" diye soruyor Marijana. "Çok endişeliyim," diyor, "şimdi bir şey hatırladım. Özgürlük anahtarını, özgürlük anahtarı." Geçmiş kaygı veriyor. Çocukken bunu okulda söylerdik. ve çekiçlerimizin çıkardığı parlak kıvılcımlar özgürlüğümüzün sevincini, özgürlüğümüzün sevincini oluşturacak." Tanrım, bu ne kadar zaman önceydi?

O kadının adı da Zala'ydı. Zala D., öğrencisinin not defterine büyük V'ye benzeyen bir işaret koyardı. Bu görüldüğü anlamına gelirdi.

21.

Bir tarafta Benetton diğer tarafta Philips mağazaları vitrinlerinin arasında duran bankta oturmaya devam ediyordu. Önünden alışverişe çıkmış insanlar geçerken o orada oturmuş, eskiye, ileriye, yukarıya, aşağıya, her yöne uzanan yaşam öyküsünün ve yaşadığı affedilemez o günün içine gömülmüştü.

Muazzam alışveriş merkezinin iki gezi yolunun kesiştiği noktadaki kocaman saatin yelkovanı sabahın yedisine doğru koşuyordu. Saniyeleri gösteren rakamların kırmızı ışığı, Marijana'nın terk etmesinden bu yana geçen iki saate işaret eden dakikaların arasında hızlanıp durmaktayken, bulunduğu yerde zaman donmuştu. Yanıp sönen rakamlar sadece dış görünüştü –Lipnik hiç değilse sonunda bunu anlamıştı– sadece bir illüzyon olan ve aslında ilerlemeyen zamanı. İlerlediği yerde ise endişeli bir gecenin uzun gölgesi manzaranın üzerine düşmekteydi. Burada ne gölgeler ne de manzara vardı, burada zaman hep öğleyi gösteriyordu. Müzik diye adlandırdıkları hoparlörlerden gelen ritmik sesler, yavaş yavaş yürüyerek geçen insanlar, çıplak, donuk, saçsız bir kadın manken, boyayla renklendirilmiş suratıyla vitrinin camına yaslanmış ona boş gözlerle bakıyordu. Yanından geçen insanların da anlamsız bakışları vardı, etraftaki ışıltıları seyrederken aslında nereden gelip nereye gittiklerinin farkında değil gibiydiler. Evleri oralarda bir yerdeydi ve onlar evlerine giyecek ve yiyecek götürmeliydiler, kozmetik ve kokulu ürünler ama bu çeşit evler taş devri insanlarının mağaralarından farklı sayılmazdı – ilkel insanlar ise çiğ et parçalarını ve buldukları değerli saydıkları malzemeleri koruyorlar, dünü veya yarını önemsemeden sığınaklarına sürüklüyorlardı. Çünkü orada hiç gölge yoktur, hep

öğle vaktidir, ne öncesi ne de sonrası vardır, sadece şimdiki zaman, hareketsiz, parıldayan, homurdanan ve değişmeyen şimdiki zaman. Janez Lipnik birkaç defa ayağa kalkıp vitrinlerin önünden geçti – burada onu heyecanlandıracak hiçbir şey yoktu, ne endişe verecek ne de ilginç bir geçmiş. Hiç değişmeyen, gürültülü, büyük, şimdiki zamana neden tutunup duruyordu? Bugün yaşanan olayların hiçbirinin arşivde yeri olmayacaktı, hiçbiri elli yıl sonra arşivcileri heyecanlandırmayacaktı, burada ne geçmiş ne de gelecek vardı, hiçbiri, çünkü yarın bugünün aynısı olacaktı, tarih burada durmuştu. Dünya dönmüyordu. Dönseydi, tekdüze olmazdı. Ve bu yer dümdüzdü, gözün alabildiğince, parlak, düz, hareketsiz, çok sayıda kayıp insan barındıran, geçmişlerinin izini kaybetmiş, gelecek beklentisi olmayan insanlar. Gökyüzünü de kaybetmişler, çünkü yukarıda üzerinden yağmurun akıp gittiği camdan bir tavan var, onun yukarısında da bu engin düzlüğü örten hareketsiz bir bulut yığını mevcut. Jet ski dahi aklından çıktı, boş bir çukur bıraktı, hiçbir şeye benzemeyen bir şey.

Gözünün kenarından yaşlı bir çiftin kendi çantalarının yanında durakladığını gördü. Birbirlerine bir şeyler söylediler ve çantaları işaret ettiler, etrafa bakındılar. Lipnik gidip çantalarından birini açtı, böylece ona ait olduğunu anlayacaklardı. Gerçekten anladılar. Konuşmadan etraftaki dükkânların girişlerini incelemeye başladılar, bu defa gidecekleri yeri kararlaştırmaya çalışıyorlardı.

Lipnik de bundan sonra gideceği yere karar vermeliydi. Görünüşe göre Marijana geri dönmeyecekti. Bir yanlış anlama mı? Eve mi gitmişti? Burada Lipnik'in yapacağı bir şey kalmamıştı. Arşivde de yapacağı bir iş yoktu.

22.

Birkaç gün önce Direktör onu odasına çağırmıştı.

"Çok ciddi şikâyetler aldık," demişti, giriş yapmadan. "Delil bulamadığından insanlar mallarının geri verilmesini isteyemiyorlar. Ayrıca miras talepleri de var. Bunlar önemli konulardır Bay Lipnik."

Son günlerde Avustralya dosyalarıyla uğraştığını söylemişti. Belgelerin dökümünü yapıyordu. İncelenmesi gereken bazı kayıtlara rastlamıştı.

Direktör Avustralya dosyalarının bekleyebileceğini anlatmıştı.

"Hayır, bekleyemez," demişti Lipnik.

"Neyin bekleyip neyin beklemeyeceğine burada sen karar veremezsin," demişti Direktör.

O da, hep önemli çalışmalar yaptığını ve bütün bu yıllar boyunca ciddi hiçbir şikâyet almadığını söylemişti. Direktör, Lipnik'in geceleri, hatta hafta sonları gelip çalışmasından memnuniyet duyardı. Ama ne işle meşgul olduğunu kimse bilmezdi. Başvuru sahipleri delil bulunmasını bekliyorlardı. Vatandaşlık ve miras meseleleri gibi çözümlenmeyi bekleyen önemli konular vardı.

"Bunu daha önce de söylediniz," dedi Lipnik, "önemli meselelerle ilgili kısmı."

Direktör elindeki kalemi masasına vurarak bir süre sessiz kaldı. Sonra özel hayatına müdahil olmak gibi bir niyeti bulunmadığını söyledi, ama belki bazı sorunlar yaşamakta olabilir miydi? Onu ilgilendirmezdi, istediği işin tamamlanmasıydı. Ve onu ilgilendirmediği halde yine de sormalıydı, "Sana neler oluyor Lipnik?"

Lipnik sessiz kaldı. Ona bir şey mi olmalıydı?

"Bilmiyorum," dedi. "Bir şey olmalı mı?"

Marijana'nın daha önce, onsuz ve başkalarıyla Dugi Otok'a gidip gitmediğini bilmediği bu durumda ona bir şey olduğunu nasıl bilebilir ki, yoksa o ahmak Beno her şeyi uydurdu mu? Bir türlü çözemiyordu. Subay Aleksij ve genç memurun aynı kişi olup olmadığını da tespit edemiyordu. Olabilirdi, ama olamazdı da. Öğretmen Zala'nın bir Presto marka bisiklete binip binmediğini dahi bilmiyordu ve gözünün önünde Ljubljanica Nehri'nden çıkarılan, o yosun tutmuş, jantları parçalanmış, kötü bir anı gibi olan o bisikletin, sanki tarihin silindiği su altında, nehir yatağında, elli yıl önce yaşanmış olaylarla, arşivist Lipnik'in tam o sırada, güneşli bir cumartesi sabahı bisikleti sudan çıkarırlarken, nehrin kıyısında olması gibi garip bir tesadüfle hiç mi ilgisi bulunmuyordu. Ve cevaplarını bilmediği bu soruları kendine niçin sorduğunu dahi bilmiyordu. Ama tüm bu soruların bir cevabı olduğuna emindi, o hayatlar arşiv belgelerinde gömülüydü ve kesinlikle bazı insanların evlerinin, tarlalarının veya fabrikalarının eskiden onlara ait olduğunu ispatlayacak belgelerden çok daha ilginç, gerçekten son derece daha heyecan vericiydi. Onlar sadece mülktü –yaşamla ne ilgileri olabilirdi?– anlıyor musunuz Sayın Direktör, hayatla?

"Vatandaşlıktan çıkarılma belgeleri için neden bu kadar acele ettiklerini bilmiyorum. Eğer elli yıldır bu mülklere sahip değildiyseler, biraz daha bekleyebilirler."

Direktör derin bir nefes aldı. Kızmak istemiyordu. Arşivde insanlar sakin ve alçak sesle konuşurlar. Sadece kalemini masaya vuruyordu.

"İşte tam bu nedenle," dedi sakin bir tonla. "Tam bu nedenle acele ediyorlar. Elli yıldır bekliyorlar."

Lipnik, gerçekte o mülkleri onların satın almadıklarını düşündü. O mülkleri babaları veya dedeleri çok çalışarak kazanmışlardı. Savaştan sonra mülklere el konulmuş fakat

babalar ve dedeler, anneler ve nineler, hemen hepsi ölmüştü – neden çocukları ve torunları bu mallara sahip olmak için bu kadar acele ediyordu? Kendisini ilgilendirmediğini düşünerek rahatladı.

"Beni ilgilendirmez," dedi, "ama yine de satın alanlar onlar değil. Babalarının ve dedelerinin emeği."

Bu noktada Direktör arşivde alçak sesle ve sakince konuşulduğunu unuttu. Yüksek sesle bağırarak ve ajite olmuş bir tarzda Lipnik'in garip konuştuğunu söyledi.

"Belki bu sözleriniz bahane bulmak içindir Bay Lipnik, ama bitirilmemiş bir iş için çok acayip bahanelerdir. Önce Avustralya dosyalarının masanızın üzerinde aylardır durduğunu belirtmek isterim ve uzun zaman önce saklanmak üzere işleme alınmaları için arşive göndermeniz gerekirken şimdi, üç haftadır, onları karıştırıp duruyorsunuz. Size neler oluyor Bay Lipnik, sorununuz nedir?"

Lipnik bu konuyu daha önce konuştuklarını ve bir sonuç alamadıklarını düşündü. Bu defa da cevap vermeyi gerekli görmedi.

Direktör yerinden kalktı ve pencereye doğru yürüdü. Dışarıda çiçek açmış kiraz ağacını uzun uzun seyretti, Janez Lipnik'in bir kat yukarıdan sık sık seyrettiği aynı ağacın, sadece bakmayıp hafızasına iyice yerleştirdiği, öyle ki rüyasında dahi gördüğü, gece mavisi ay ışığıyla yıkanan kiraz çiçeklerinin beyaz yapraklarını.

"Arşiv işi," diye sabırla konuşmaya devam eden Direktör, "insanların düşündüğü gibi kolay bir iş değildir. Birçok arşivci işin muazzam hacmi ve sonsuz titizlik istemesi nedeniyle bunalım geçirmiştir. Bizler bazen etrafımızdaki bu belgelerde gizli insan kaderlerini düşünmeye cezbedilsek bile, hatta birçoğumuz bazen bu binanın mahzenden damına kadar

geçmiş zamanlarda, geçen asırlardan insanların hayat öyküleriyle dolu olduğunu düşünsek bile, böyle davranmamalıyız, Lipnik. Bunlara dosyalar olarak bakmalıyız – beni dinliyor musunuz? Dosyalar ve belgeler. Sınıflandırılması gerekenler. Konularına veya kaynağına göre düzenlenmesi gerekenler. Elimize geçen her dokümanla oyalanır ve ait oldukları kişileri merak etmeye başlarsak, sonucu iyi olmaz. Bir zamanlar burada bir meslektaşımız vardı, bir gece dışarı çıktı ve Tivoli Parkı'nda çırılçıplak oturdu, belki hatırlarsınız."

Lipnik hatırlıyordu. Parkta çırılçıplak oturan meslektaşının bronz kız heykelinin dişilik organını ve memelerini kırmızıya boyayan kişi olabileceği aklına geldi. Vay canına, düşüncelerim korkutucu bir hızla en olmayacak yönlere seyrediyor, diye düşündü aynı zamanda.

"Çok içmişti," diye devam etti Direktör, "meslektaşımız çok çok içmişti, bu da mesleğimizde maalesef birçok arkadaşımızın başına gelmektedir. Onun işi de aynen şimdi sizinki gibi ilerlemekteydi, demek istiyorum ki hiçbir yere gitmiyordu. Her şey olduğu yerde kalmıştı. Hava sıcaklığının neredeyse dondurucu olduğu bir zamanda çırılçıplak parkta oturmasına sebep olan neler yaşıyordu kim bilir kafasında? Size soruyorum. Adamın kafasından neler geçtiğini düşünmek dahi istemiyorum, belki rüya görüyordu, başka bir yerdeydi, gündüz vakti parkta çırılçıplak değildi – belki bir şeyi protesto ediyordu, belki beni protesto ediyordu, onu hep çalışmaya zorlardım, ama bunu düşünmek bile istemiyorum. Çünkü benim anlama gücümü aşıyor, sadece bir adamın kafasında böyle davranmasına yol açan nelerin dolaştığını merak ediyorum."

"Ama hep bunları düşünüyorsunuz," dedi Lipnik.

"Kim?"

"Siz. Bunları düşünmek istemediğinizi söylediniz ama hep yaptığınız, kafasında neler dolaştığını düşünmek ve merak etmek."

Direktör bir an şaşkınlık geçirdi.

"Belki de haklısın," dedi. "Belki seni de düşünüyorum ve sana neler olduğunu merak ediyorum, üç haftadan beri tek bir bulgu sağlamadın, mülk dosyalarından herhangi bir kanıt, hiçbir şey."

"Avustralya dosyalarından bir öyküyü bir araya getiriyordum," dedi Lipnik.

Direktör bir süre sessiz durdu. Sonra sakin bir şekilde, onun, Lipnik'in orada öykü yaratmasına ihtiyaç olmadığını söyledi. Eğer öykü kurgulamaya devam etmeyi planlıyor ve vatandaşlıktan çıkarma işlemlerine ait gerekli bulgu ve dokümanları yayınlamıyorsa kendisine başka bir iş araması daha akıllıca olacaktı.

"Başka bir iş mi?"

Direktör birine bir şeyi anlatamayan biri gibi içini çekti.

"Ben öyle demedim. Ben dedim ki *eğer*."

Başka bir iş aramasının gerekli olduğunu söylememişti, eğer öykü kurgulamaya devam ederse buna ihtiyaç duyacağını söylemişti.

Lipnik çok ilginç bir öykü olduğunu söyledi.

Direktör öyle olabileceğini ama onu ilgilendirmediğini söyledi. Eğer Lipnik'i ilgilendiriyorsa, o zaman kendisini yazmaya adamalıydı. Ama arşiv işi bambaşkaydı.

Lipnik inatla, ama o çok ilginç, diye düşündü.

İlginç çünkü genç memur, anılarda Zala olarak geçen genç kadını '42 yazında tanımıştı, eski Auersperg malikânesi için ormancılık ofisinde çalıştığı zaman. Eğer yazar olsaydım, onu tarif edebilirdim, diye düşündü. Savaş sırasında

kendini Lower Carniola'da ablukaya alınmış bulan Mariborlu yalnız bir öğretmen. Genç bir memur ve onun tutkusu, partizan saldırılarından kaçıp kurtularak kadına ulaşmasının itici gücü. Kadın, "Bir sevişme için çok büyük risk alıyorsun," diye gülmüştü. Tam da öyle dememişti – ne söylediğini tam olarak bilemiyoruz. Devlet memurunun kaydettiği erotik maceralarında şöyle yazıyordu: Bir ... için çok büyük risk alıyorsun, yazar yakışıksız kelimeler kullanmıyordu. Elma yemişlerdi. Friulili teğmen Guido Gambini de kadının kapısını çalmıştı, tam devlet memuruyla yataktayken. Bir yıl sonra bu memur kraliyet ordusunun üniformasını giymişti ve sonunda o ve Guido, Turjak kalesinin dışında karşılaşmışlardı. Gerçekten ilginç bir öykü, çok ilginç. Aslında onunla ilk defa, kadın iki İtalyan subayı ve Soteska malikânesinde birlikte çalıştığı kız arkadaşı Antonia ile beraber olduğu bir günde tanışmıştı.

23.

En azından bunlar, arşivist Janez Lipnik'in önce 'Sapık' diye başlık attığı, daha sonra 'Fatih' diye değiştirdiği, ama metnin içeriğiyle uygun düşmediğinden 'Âşık' diye düzelttiği ve en sonunda kısa bir süre sonra 'Büyük' kelimesini eklediği adı bilinmeyen yazarın anılarından çıkarabildikleriydi. Fakat 'Büyük Âşık' büyüklüğünü başından itibaren yüceltmemişti. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında şair Jovan Vesel Koseski, 'doğa kanunu ufak gelişmelerle büyür' diye yazmıştı. Aynen, başlangıçta 'Büyük Âşık' henüz büyümemişti. Lower Carniolan Springs dışında Sotesko Kalesi'nde, Auersperg malikânesinde küçük rütbeli bir ofis çalışanıydı, memurdu. Bir yıl önce Sırbistan'da hukuk okurken askeri eğitim için çağırılmış ve böylece zorunlu askerlik görevini

tamamlamıştı. Askerliğe teğmen olarak dönmüş, '41 yılında askere alınmış, ama hiçbir zaman birliğine katılamamıştı çünkü yenilmez Yugoslav ordusu –askeri okulda böyle anlıyordu– o katılana kadar çökmüştü. Ülke teslim olmuş ve o tarihte yaşadığı Ljubljana İtalyanlar tarafından işgal edilmişti. Bütün bunların daktilo edilmiş metnin çeşitli yerlerinde kanıtı vardı. Ama hiçbir yerde yazarın adına rastlanmıyordu, kadınlarından hiçbiri onu adıyla çağırmamıştı. Tabii ki çağırmışlardı ama yazar ustaca örtbas etmişti, ona atıflarını daha önce gördüğümüz çeşitli lakaplarla değiştirmişti. 'Ah seni gidi sabırsız *çocuk*'. Veya başka bir yerde, 'Buraya gel hayatım.' Çünkü başlangıçta henüz 'Büyük Âşık' olmamıştı ve Janez Lipnik onu 'çocuk' veya 'hayatım' diye tespit edememişti, onu bir kadınla yatakta olmadığı veya aralarında geçen olayın tarifi dışında yaptığı işiyle ilgili olarak tanımlamıştı. Bir memurdu, küçük bir memur Kont Auersperg'in malikânesinde. Öylesine bir memur. Ama kadınların adları vardı. Bazılarının soyadları bile veya en azından soyadlarının baş harfleri ve yaptıkları işin ayrıntıları, beden ölçüleri ve tercihleri.

Orman işleri ofisi küçük Soteska kasabasındaydı, kasabanın olduğu noktada daralan hoş bir vadide, nehrin geçtiği, çevresi ormanla kaplı bir kasaba. Yirmi iki yaşındaydı, Ljubljana'yı özlemişti, yazdığına göre kendini huzursuz hissediyordu ve yalnızdı. Akşam yemeklerini de yediği ofiste tüm gün çalışır, geceleri yakında bir köy evindeki rahat odasına dönerdi. Yalnızlığı yazılarına yansıyordu, ev özlemi içinde Ljubljana'daki kız arkadaşına yazdığı mektuplar – 1941 yılında hâlâ posta servisi çalışıyordu. Çevresindeki tek kadın kontesin sekreteri Antonia P. idi, at suratlı bir kadın, onu böyle haince tasvir etmişti, onun bile bir sevgilisi vardı, bir İtalyan binbaşı, işgal bölgesindeki görevi sırasında onunla

gönül eğlendiriyordu. Antonia onu görmek için Lower Carniolan Springs'e giderdi, binbaşının birliğinin konuşlandığı yere. Ev hasreti çeken genç iş arkadaşını eğlendirmek ve Ljubljana özlemini biraz gidermek için, güneşli bir pazar öğleden sonrası kaplıca kasabasının lüks restoranına birlikte gitmeyi önerdi, Antonia orada tabii ki İtalyan binbaşıyla buluşacaktı. Öğle yemeğine bir diğer İtalyan subay daha katıldı ve Zala, Soteska'dan pek uzak olmayan Dobrova'dan bir öğretmen. Bisikletleriyle gittikleri, Zala'nın da Dobrava'dan bisikletiyle geldiği öğle yemeğinin esas amacı aynı derecede genç ve yalnız olan İtalyan subayın öğretmenle tanıştırılmasıydı. Binbaşı çok verici bir komutandı: Yabancı bir ülkede yaptığı askerlik hizmetini kolaylaştırmak için kadın arkadaş bulmaktaki şansını emrindeki, Friuli bölgesindeki Udine'den teğmen Guido ile paylaşmak istemişti. Arkadaşlık kurmaktaki fırsat daha da büyüktü çünkü kızlardan hiçbiri oranın yerlisi değildi, evlerinin olduğu Avusturya sınırındaki Maribor kasabasından birbirlerini tanıyorlardı. Az İtalyanca ve Slovence karışımı ilk tanışma esprileri ve gülücüklerden sonra memur oradaki varlığının gereksiz olduğunu hissetti. Onların ilk buluşmaları olmadığını anlamıştı – bugünün amacı Zala ile esmer teğmeni, Antonia ve binbaşıda olduğu gibi bir araya getirmekti. Kendisini orada fazlalık hissetti çünkü bir keşiş başı gibi kesilmiş kısa saçlarıyla olduğundan çok daha genç gösteriyordu. Anılarında yazdığına göre, gezinti yerleri ve kafelerle dolu olan kentinden ayrılıp bu kasvetli yere gelmeye boyun eğdiği için kendini cezalandırmak amacıyla başını kazıtmıştı. Ve gerçekten kısa zaman içinde kimsenin onu önemsemediğini anladı, her iki genç kadından daha fazla İtalyanca kelime bilmesine rağmen onunla ilgilenmiyorlardı. İki çift de, birbirleriyle yakından ilgilenmeye çoktan başlamışlardı, ikinci çift de giriş

yapmaktaydı, başlangıçta yabancı dil engelini aşmakla uğraşırken epey eğlenmişlerdi. Genç memur İtalyanların nazik davrandıklarını, kızlarınsa Slovence birkaç müstehcen kelime kullanmaktan rahatsızlık duymadıklarını, kahkaha attıklarını ve İtalyanların da anlamadıkları halde sırf Antonia ve Zala gülüyorlar diye güldüklerini izlemişti.

24.

Yemeğin sonuna gelindiğinde ve şarap şişesi boşaldığında Mariborlu kadınların ayrı yönlere gidecekleri anlaşıldı, Antonia binbaşısını kolundan yakalamıştı. Teğmen, Bayan Zala'yı Dobrava'ya okuluna geri götürmeyi teklif etti ama herkesi hayrete düşüren bir cevapla öğretmen teklifi geri çevirdi. Kendini sevgili rolüne hemen sokmuş olan genç teğmenin gururu incinmişti. Onu rahatlatmak çabasıyla Zala, üniformalı bir İtalyan subayıyla etrafta görünmesinin işini zorlaştıracağını açıklamaya çalıştı. Binbaşı da aynı fikirdeydi – yolda bir partizan saldırısına maruz kalabilirlerdi, büyük kasabalardan uzaklaşmamaları emri vardı. Zala'nın beyaz dişlerini meydana çıkaran gülücükleri, bal rengi saçları ve beyaz bluzunun altındaki iri göğüsleriyle baştan çıkmış olan teğmen partizan saldırısına karşı çarpışmaya bile hazırdı. Koridorda Zala'yı durdurmuş ve genç memurun yanında oteline gelmesi için ikna etmeye çalışmıştı. Zala gülmüş ve başıyla reddetmişti. Rahatsız olmuşa benzemiyordu, şartların gerektirdiği üzere böyle bir risk almak istemiyordu. Çaresiz teğmen –ona bir vaatte bulunulmuş olduğu anlaşılıyordu, ama vaat edilenin elinden kaçmasını seyrediyordu– binbaşıdan yardım istedi. Binbaşı Antonia ile pazarlığa başladı, o da Zala'yı ikna etmeye çalıştı. Zala, "Hayır söz vermemiştim. Sen verdiysen o senin sorunun," diyordu. Binbaşı Antonia'ya bir

şeyler söyledi ve o da çevirdi. Guido genç ve umutsuz, yabancı bir ülkede öleceğini düşünüyor. "Bunlar çok ağır argümanlar," dedi Zala. Guido, binbaşının yardımı olmadan araya girebileceğini düşündü. Antonia'ya bir şeyler söyledi, o da çevirdi. Zala'yı çok beğenmişti ve eğer ölecek olsa bile önce onu evine güvenli bir şekilde ulaştırmaktan huzur duyacaktı. Zala bu sözlere yüksek sesle güldü ve Guido kıpkırmızı olmuş bir suratla, kırgın olarak kapıya doğru yürüdü. Sonra Antonia, Zala'nın kulağına bir şeyler fısıldadı. Genç memur ancak bir kısmını duyabilmişti: "Deli misin? Otel çalışanlarının tümü Sloven. İstersen onunla gidiyor gibi yapabilirsin ama ben yapmam."

Sokağa çıkma yasağı yaklaşırken kilise çanları Ave Maria'yı çalmaya başlamışlardı. "Memur Bey," dedi genç memura, "sizin ve benim dönmemiz gerekiyor." İşte o anda ilk defa kendisinin teğmenin yerine geçebileceği düşüncesine kapılmıştı. Yolun bir kısmı ikisi için de aynı geçmişti. Onu Dobrava'ya kadar götürmeyi teklif etmişti, o günlerde orman yolundan tek başına geçmek bir kadın için emniyetli değildi. Zala kabul etti. Talihsiz genç teğmenin yerini alabileceğini düşündü, onu geride, Lower Carniolan Springs'te, adaletsiz kaderi, ölüm ve ölmeden önce kaçırdığı fırsat düşünceleriyle bırakmışlardı. Memur Bey, tıraşlanmış başı ve ormancı üniforması içinde öğretmen Zala'dan daha genç göründüğünü yazmıştı, Alplerden bir köylü gibiydi. Esmer ve gösterişli bir teğmenin yerini alma şansı mümkün görünmese de o yine de öyle düşünmüştü.

Gülerek "Memur Bey," demişti, "beni evime kadar götürebilirsiniz."

Antonia binbaşıyla kalmıştı ama teğmen yalnız bırakılmıştı. Zala D. ve memur, bisikletleriyle ıssız yollardan, ormanlardan ve boş köylerden geçtiler. Bu saatte kimse evinden

dışarı çıkmazdı, sadece kilisedeki ayinden telaşla dönen birkaç yaşlı kadına rastladılar. Dobrava'ya ulaştıklarında, minik pencerelerin perdelerinin açıldığını gördü: Öğretmenimiz bir adamla beraber, Auersperg'in ofisinden bir adam? Zala da seyredildiklerini hissetmişti, yine de onu içeriye davet etti.

Dalga geçerek beni kendisinden uzaklaştırdı. "Ama memur bey insanlar ne derler?" Sonra odadan çıkarken, "Elma getireceğim," dedi... O kadar şehvetli, davetkâr, doğal, serbest görünüyordu ki... heyecanlanmış, kafam da karışmıştı. Benimle dalga mı geçiyordu? Daha büyüktü, daha tecrübeliydi, yatağına girmeye kalksam benimle alay eder miydi? Aşağı kattaki ön kapıyı açtığını duydum, bisikletimi içeriye sokuyordu, sonra kapıyı kilitledi. Son ipucu! Kalbim yerinden fırlayacak gibi atarken aceleyle soyundum, donumla yatağına girdim ve üstümü örttüm, 'Nasıl tepki gösterecek' diye düşünürken, 'ne olursa olsun.'

25.

Köyün sonundaki okulun üst katında yaşıyordu. Kapıyı kocaman bir anahtarla açmış ve bisikletini hole koymuştu. Üç sınıfı da göstermişti, sınıfların her birinde hâlâ Kral Petar'ın subay üniformalı resmi asılıydı.

"Şimdi yaz tatili," demişti. "Gelecek sonbaharda sadece tek sınıfı dolduracak kadar öğrencim olacak. İnsanlar daha emniyetli yerlere göç ediyorlar. Ve sanıyorum o kralın resmini de indirmem gerekecek."

Ayak sesleri boş sınıflarda yankı yapmıştı.

Bu boş binada yaşamaktan korkmuyor muydu? Savaş devam ediyordu.

Neyle yaşayacaktı ki? Havayla mı?

Yirmi sekiz yaşındaydı ve etraf askerle doluydu. Silaha sarılmamış olanlar ise korkudan ölüyorlardı. Kendilerini evlerine kilitlemiş ve perdelerini dikkatle kapatmışlardı. Maribor'a gidemezdi, evinin olduğu yere, çünkü orayı Almanlar işgal etmişti ve hiç Sloven okulu kalmamıştı. Dolayısıyla bu boş okulda tek başına kalakalmıştı.

Yaşadığı bölüm güzeldi. Pencereler tozlu yola bakıyordu, uzakta yeşil tepecikler görünüyordu. Şimdi hepsi yavaş yavaş kararıyordu, ağustos güneşinin son ışınlarını içlerine çekerken.

Birlikte elma şarabı içtiler.

Ona ailesinin fotoğraflarını gösterdi. Babası eski Yugoslavya ordusunda subaymış, Saraybosna'dan bir fotoğraf, omuzlarında apoletler ve belinde bir kılıç. Zoran adında bir büyük ağabeyi varmış, Maribor'da çekilmiş bir fotoğrafta çok şık giyimli. Çok dolaşmışlar, ta ki babası evlerinin olduğu kasabaya atanana kadar. Bu nedenle onun için burada olmak zor değil, taşınmaya çok alışmış. Zaten Maribor'da olsaydı ne yapabilirdi ki? Babası harp esiriydi ama yakında eve döneceğini umuyorlardı. Kız kardeşi bir hastanede çalışıyordu. Kendini kurtarmıştı. Nasıl olduysa geçinebiliyordu.

Ona teğmeni beğenip beğenmediğini sormuştu.

"Guido, o genç adam hoş birine benziyor," demişti.

Öyleyse neden onunla gitmemişti?

Çünkü bu genç subayları çok iyi tanıyordu. Evine gelip erik rakısı içerlerdi. "Onlar Sırplardı, bütün ev erik rakısı kokardı. Çoğu bıyıklıydı," demişti.

Sonra da gülmüştü.

"Şimdi sakal da uzattıklarını duydum. Kral dönene kadar kesmeyeceklermiş."

Memur, genç ve sakalsız kralı düşündü. Subay üniforması içinde kılıcı belinde. Her yer subay dolu, o burada ormancı üniforması içinde, bir köylüye benziyor. Aslında o da bir teğmendi. Kralın Yugoslav ordusunda yedek teğmen.

"Henüz bıyıkların çıkmamış galiba," diye gülmüştü.

Biraz daha elma şarabı vermek için eğildiğinde onu ensesinden öpmüştü.

"Ah, memur bey," demişti, "insanlar görse ne derler?"

Onu kendine doğru çekmiş ve ağzından öpmüştü.

Ona merakla bakıyordu.

"Ama öpüşmeyi biliyorsun."

Ve bir an sonra tekrar gülmüştü.

"Sana bunu kim öğretti?"

Biraz elma almaya gideceğini söylemişti. Ağzına kadar dolu bir mahzen vardı. Aşağı katta bir kapıyı açtığını duymuştu. Sonra uzun süre akan suyun sesini, elmaları yıkıyordu. Ama neden bu kadar uzun sürdü? Belki de banyo yapıyor. Teğmen bunu üstü örtülü ifade etmiş olsa da bu düşüncenin onu heyecanlandırdığını yazmıştı. Sonra dış kapıyı açtığını ve bisikletini içeri aldığını. Artık bir şüphesi kalmamıştı.

Kalbi delice atmaya başlamıştı. Donu kalana kadar üstündekileri çıkarmış ve yatağın içine kıvrılmıştı.

Elinde elma dolu bir tabakla geri gelmişti.

"Nasıl cesaret edebilirsin?" diye sormuştu. Ama sesinde kızgınlık yoktu. Gülümsüyordu.

"Yakında karanlık olacak," demişti. "İnsanlar geldiğini gördüler."

Pencereye gitmiş ve perdeleri kapatmıştı. Sonra üstünde beyaz bluz ve gri etekle ona doğru dönmüştü.

"Benden ne istiyorsun? Yatağıma girmek için izin dahi almadın."

Bir iskemleye oturmuş ve elma yemeye başlamıştı.

"Bir erkek arkadaşım var," demişti. "Gelirse ne yaparsın?"

Bu, o sırada genç memurun konuşmak istediği bir konu değildi.

"Bana elma ikram etmeyecek misin?" diye sordu.

Ona bir elma fırlattı, hemen yakaladı ve başucundaki kitapların üzerine bıraktı.

"Elma istemiyorum," dedi. "Seni istiyorum."

Zala kocaman bir kahkaha attı.

"Elma istemiyormuş. Ah, istediği benmişim, yalnız küçük memurun."

"Benimle ne yapmayı planlıyorsun, genç Bay Memur?"

Yatağa gidip battaniyeyi üzerinden çekmişti.

"Burada neyimiz varmış?"

Donunun altında yükselen mağrur bayrak direğine bir göz atmıştı.

Güldü ve ayağındaki sandaletleri çekip çıkararak fırlattı. Etekliğini belinden gevşetti, donunu aşağıya indirdi, bir dizini yatağa dayadı ve diğerini üzerinden aşırttı, üzerindeki kumaşı çekti ve ıslak kadınlık uzvunu baktığı şeye doğru yanaştırdı. İnledi. Yüzünü iki avucunun arasına alarak ağzından dolu dolu öptü, traşlı başını okşadı, sonra geriye kaykıldı ve sutyenini çözdü, elleriyle memelerini avuçladı, devamlı hareket halindeydi, çılgın kucaklayışı şimdi erkeği zorluyordu, tecrübesiz bir genç memur gibi gelmekten korku duymaya başlamıştı ama yapabileceği bir şey yoktu. "Geliyorum," diye fısıldadı. "Biraz daha bekle," dedi kadın ama çok geçti, gelmişti bile, kadının ve onun üzerindeki her şey sırılsıklam olmuştu, bedenleri, yatak – genç memur o kadar

uzun zaman yalnız kalmış ve bunu hayal edip duruyordu ki başka türlü yapamazdı.

Kadın onun yanına uzanıp yattı.

"Seni sabırsız çocuk," dedi. "Beni beklemedin."

Ayağa kalktı, bir havlu getirdi ve her ikisini de temizledi. Havluyu bir iskemlenin üzerine attı ve yavaşça soyundu. Sonra çıplak olarak yanına uzandı ve serin bir çarşafı üzerlerine çekti. Zala'nın yanında kıpır kıpır hareket ettiğini hissediyordu. Kalçalarını tuttu, bacak kasları titremişti. Parmaklarıyla kadının hareket eden koluna tutundu ve kapalı gözlerini seyretti. Şimdi hızlı nefes alıp veriyordu, benim için birlikte... bir şey yapacağız... ve bu onu o kadar heyecanlandırdı ki, daha önce böyle bir deneyimi olmamıştı, yanında mastürbasyon yapan bir kadın, gücü geri gelmekteydi. Kadının üzerine çıktı, şimdi birlikte yavaş yavaş hareket ediyorlardı, Zala'nın parmaklarının daha hızlı hareket etmesine ve kalça kasları daha güçlü titremesine rağmen... "şimdi," diye fısıldadı Zala, "yaklaşıyorum, ben de..."

Sonra dinlendiler ve elma yediler.

"Söyle bana," dedi adam. "Eğer bugün öğle yemeğine gelmeseydim o esmer teğmenle gider miydin?"

"Guido'yu mu kastediyorsun?"

"Evet."

Kadın güldü.

"Ne diyorsun sersem?"

Sonra sorusunu düşündü.

"Yine de doğru," dedi, "harika şarkı söylüyor. Geçen sefer o çok acıklı şarkıyı söylemişti. La preghiera... la preghieradel legionario. Birliğin duasını. Savaş hakkında. Ölüm hakkında."

Kadından söylemesini istedi. Ona uzun uzun baktı. Neden bir askerlik şarkısını onun için söylemeliydi ki? Ayrıca sözleri de tam olarak bilmiyordu. Melodisini de. Şöyle bir şey: Lala– lalala. Berrak sesiyle Guido'nun söylediği şarkının, birliğin duasının melodisini tekrarlamaya çalışıyordu.

"Neyin var?" diye sordu. "Bana kıskandığını söyleme."

Kıskanmıştı. Hem de fazlasıyla. Umursamadığını söyledi ama kadın umursadığını biliyordu. Âşık olmuştu ve o İtalyan serserisini kıskanıyordu. Beynine bir kurşunu kolayca sıkabileceğine inanıyordu. Savaş sırasında çözüm yolu buydu. Ve bu hareketi vatanı için de muazzam bir olay olurdu.

Sabahleyin horozların ötmeye başlamasından bir süre sonra ayrıldı. Gözleri kan çanağı gibi ve yorgundu, bisikleti dikkatlice yola çıkardı, sonra içeri dönüp ay ışığında kadına sarıldı ve öptü. Köyün dışına çıkan yoldan aşağıya bisikletini sürdü. Ormanın kenarına gelince döndü, tepenin alt tarafından ayrılmadan köyün etrafında geniş bir yarım daire çizdi. Uzakta çiftçileri gördü, toprağın zengin yumuşak, yeşil sathına biteviye darbeler indiriyorlardı. Sabah sisi içinde pedal çevirdi, tarlaları ve karanlıkta nemli ormanların içinden geçti, yoğun yaz yeşilinin içinden.

26.

Genç memurun yaşadığı uzun 'kadınlık organları ve kalpleri tarihi'nin başlangıcında aşk vardı. Öğretmen Zala'yı tanıdığında henüz aşk Fatih'i değildi, olsa olsa Muhtaç Biri'ydi. Soğukkanlı koleksiyoncu ve anlatıcı değildi, ateşli, yalnız genç bir adamdı, savaşın ortasında aniden kendini kırsal bölgede bulan biri. Doğrudur, genç memur daha sonra Slovenya tarihinde en çok kadın kalbi çalan biri olmuştu. En azından bulgular bu konuyla uğraşanlar için yararlıdır.

Geride bol miktarda belge bırakmıştır, hayatına giren tüm kadınların fotoğrafları, yattığı, hamile bıraktığı, cinsel ilişki kurduğu veya ölümünden önce Melbourne Kültür Derneği'nden arkadaşına bıraktığı hacimli dosyada tarif edilen önemli sayıda birleşmeleri nasıl vasıflandırmamız gerekiyorsa öyle. Ama Zala hakkında fevkalade şeyler yazmıştı ve son derece yorucu ve ayrıntılı anlatılara rağmen hiçbir zaman kaba kelimeler kullanmadığını daha sonra vurgulamıştı. En güzel yazılmış sayfaların Zala ile ilgili bölüm olduğunu söyleyebiliriz. Sevişmelerinin yüz kızartmayan ayrıntıları küçük bir memurdan 'Büyük Âşık'a dönüştüğü dönemin başına aittir. Dosyaya daha sonra giren çok sayıda ilişki çok daha yapaydır ve 1960'larda istatistiki bilgiye dönüşmüştür. Zala'dan önce birkaç gençlik seks deneyimi olmuştur, bunları da tarif etmiştir: Banyo yaparken içeri giren hizmetçi irileşen organını görmüş ve becerikli bir şekilde avucuna almıştır; Ljubljana'daki Illyria yüzme havuzunda onunla kabine giren kız – veya onların kullanımına göre soyunma kabini; kolej yıllarında onunla ders çalışan, sonunda yatağa girdiği sınıf arkadaşı ve sonra onu arkadaşıyla bir başka yatakta bulduğunda duyduğu hüsran. Fakat Lower Carniolan Springs'teki otelde İtalyan subaylarıyla yenen öğle yemeğinden sonra yaşananlar bütün bu olayları gölgede bırakmıştı. Soluğu kesen bu buluşmalar 1942 yazı ve sonbaharında devam etmiş ve 1943 yılının sonbaharına kadar sürüklenmişti, onu o kadar duygulandırmış ve mutlu etmişti ki ömrünün sonuna kadar hatırlamıştı. Sonradan gelen tüm kadınlara rağmen düşünceleri ve tensel arzuları hep ona dönüyordu. Hatıratında ondan mecazi olarak yatak eğitmeni olarak bahsetse bile, hatta bir yerde kendini unutarak onu nemfoman olarak vasıflandırsa bile, onu Zala'ya çeken amansız cinsel cazibenin ve peşinden gelen diğer kadınlara yönelmesinin nedenini kendine

sormayı unutmuş olsa bile, hayatını değiştiren kadının Zala olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Aksi halde genç hukukçu ve Yugoslav ordusu ihtiyat subayının Auersperg orman idaresi başkanlığına nasıl yükseldiğini anlamak zor olabilirdi, çünkü bürokraside tayinlere yer olmayan bir zamandı, hele orman idaresinde, hatta Auersperg'lerde bile. Savaş giderek artan bir hızda yayılıyordu ve kısa süre sonra ormanların idaresi sadece partizanlara kalmıştı, onlara karşı İtalyanlar 1942'de Auersperg ormanında korkutucu bir saldırı başlatmıştı. Kont Auersperg köy korucularının şatosuna sığınmasından biraz önce orayı terk edebilmişti, daha sonra partizanlar şatoyu kuşatmış ve İtalyan topları savaşa destek olmuştu, insanların barış zamanında düşündükleri konulara ayırdıkları zaman şimdi yoktu. Hiç zaman yoktu çünkü Zala'nın ve genç memurun bildikleri dünya şimdi şeytana teslim ediliyordu ve çok büyük bir hızla. Kan dere gibi akıyor ve ölümcül yaralar açılıyordu. Ölüm vaktiydi. Ama aynı zamanda sevişmenin de vaktiydi, notlarında buna aşk olarak değinmeyi reddediyordu – orada rastlayamayacağımız bir kelime. Ama yine de genç memurun çok âşık olduğu belliydi. Her cumartesi bisikletiyle Dobrova'ya gidiyor, yolu giderek daha da uzatarak, sık sık bisikletini çamurlu patikalardan sürüklüyor, ormanlardan ve tarlalardan geçiyordu yollardaki askeri kontrollere takılmamak için ve her cumartesi gecesi Zala okulun kapısını açıyor, bisikleti içeriye alıyor ve onu yukarıya, lahana ve kan sosisi kokan dairesine çıkarıyordu. Her pazar gecesi Soteska'ya dönüyordu, her defasında daha büyük engeller aşarak. 1942 yılının sonunda İtalyanlar tüm ana yol kavşaklarına askeri personel kamyonu veya zırhlı araç koymuşlar ve geçen herkesi durduruyorlardı. İtalyanlar giderek daha sinirli olmuşlardı ve sadece kâğıtları görmekle yetinmiyorlardı,

çantalardaki her şeyi çıkartmak gerekiyordu, en alttaki gömleği ve iç çamaşırlarını bile.

27.

Ama genç memur vazgeçmedi. Kendisinin dahi aşk diye adlandırmaya cesaret edemediği bir neden, inatla onu kadına çekiyordu. Kar yağdığında bir çift kayak almış ve tepelerin ağaçsız boşluklarından aşağıda Dobrova'ya kaymıştı, kayakları omuzunda kar yağışının altında ormanlardan, üzeri kar yığılı çam dalları altından, sık sık üzerine dökülen ve yakasından içeri giren karla sırılsıklam olarak bata çıka yürümüştü. Yol giderek daha uzamış ve eziyetli olmaya başlamıştı. Ocak ayında bir gece hava kararmaya başladığında, evinden uzak bir mesafede ama Dobrava'dan da aynı uzaklıkta ona en yakın ve candan insana yamaçta sık ağaçlı bir ormanın içinden geçerek ulaşmaya çalışıyordu. Bayır aşağı kayaklarıyla iniyordu ki birden İtalyan askerlerinin 'Ferno! Alto la!' gibi bir şeyler bağırdığını duydu. Kendini yere attı ve suratını kara gömdü. O sırada birisinin Slovence "Aşağıda, orada, bak... yolda!" diye bağırdığını işitti. Tepeyi ele geçiren partizanlarla aşağıda yolda İtalyan askerlerinin karşılıklı ateş ettikleri bir yamaca tesadüf etmişti. Biliyordu, eğer bağırsaydı, her iki taraf da silahlarını ona doğrultup ateş ederlerdi, karı eşelerken, donmuş toprağa ulaşana kadar elleriyle kazarken bunu düşünüyordu. Yavaş yavaş atışlar yavaşladı, İtalyan aracı birdenbire uzaklaştı ve partizanlar aracın gitmesini makineli tüfek atışıyla kutladılar. Sonra tam bir sessizlik oldu. Yavaş yavaş kendini gömdüğü karın altından çıktı, donmuş bir dere yatağından aşağıya devam etti, terk edilmiş bir eve saklanarak uzaktaki bir aracın motor sesinden korundu ve nihayet sabaha doğru fakat hâlâ koyu karanlık

devam ederken Dobrova'daki okula vardı. Önceden kararlaştırmış oldukları sinyal üzere kapıyı uzun bir süre çaldı, uyku mahmuru Zala kapıyı açana kadar. Neler yaşadığını ona anlattığında Zala, "Bir ... için müthiş bir risk alıyorsun," demişti. Daktilo edilmiş metinde bu cümlede noktalar konarak bir boşluk bırakılmıştı. Belki Zala'nın o sabah kullandığı kelimeyi genç memur hatırlamamıştı, belki de kadın o kelimeyi çok yerinde kullanmıştı, aşk kelimesini kullanabileceği gibi, ama her iki kelimeye de belgelerde rastlamak mümkün olmamıştı.

28.

Kış sona ermiş ve kar erimişti, genç memur Zala'yı tekrar bisikletiyle ziyaret etmeye başlamıştı. Bir cumartesi akşamı bir araba okulun önünde durdu. Bir dakika sonra birisi dairesinin kapısına vurmaya başladı. Uzun bir tereddütten sonra Zala, kapıyı açtı. Genç memur onun birisiyle uzun süre konuştuğunu duydu. İtalyanca kelimeleri duyabiliyordu ve Zala'nın Slovence ve İtalyanca karışımı cevaplarını. Sanki karşısındakini bir şeye ikna etmeye çalışıyordu. Lower Carniolan Springs'ten o subayın sesini tanıyınca şoke oldu. Friulili teğmendi ve adını hatırlıyordu: Guido. Sonra kapı vurularak kapandı ve Zala'nın kapıyı kilitlediğini duydu. Bahçeden gelen bağırtıları duydu ve sonra araba hareket etti.

"Bir şey değildi," dedi Zala geri döndüğünde. "Terk edilmiş evlerde kimse kalıyor mu diye öğrenmek istedi."

"Nerede oturduğunu nasıl biliyor?"

"Nasıl bildiğini nereden bilebilirim ki?" dedi sinirle.

"Onu neden davet etmedin elma şarabı ikram etmek için?" dedi genç memur sitem eder gibi.

"Bana Guido'yu kıskandığını söyleme," dedi Zala.

Kıskanmıştı, kadın söylemişti kıskandığını. Guido'yu. O İtalyan serserisi askeri, 'spagetti yiyeni kıskandığını söyleme' gibi herhangi bir şey de diyebilirdi. Ama "Guido'yu mu?" demişti. Lower Carniolan Springs'te o yakışıklı, esmer Friulili teğmenden birlikte kaçtıkları o günü unutmamıştı. O makarnacı aşığın kendisi gibi kolaylıkla kadınla olabileceği aklına gelmişti. Ofisten iş arkadaşı Antonia P.'nin İtalyan binbaşıyla buluşmaya devam ettiğini biliyordu. Partizanlar muhbirleri aracılığıyla bu ilişkiden haberdar olduklarını ve sabırlarını tüketmemesini Antonia'ya iletmişlerdi. Zala da denemeyi bırakmalıydı, ormandaki o adamların mizah anlayışı yoktu. Zala gücenmişti. Seni neden ilgilendiriyor ki?

"Yani bir kadının istediğiyle birlikte olmaya hakkı yok mu?" diye kızarak bağırmıştı. "Bunun savaşla bir ilgisi yok."

Bu defa o gücenmişti. Bir şey söylemedi. Maribor'dan arkadaşı Antonia'dan bahsettiğini biliyordu. Ama eğer hemen hemen herkesin bildiği üzere, at suratını önemsemeyen ve hatta muhtemelen beğenen bir İtalyan binbaşıyla sevgili olan bir kadın için affedici sebepler bulabilen biri belki kendisi için de bahaneler buluyordur. Neredeyse bundan emin olabilirdi. Kadının oturduğu yeri nereden biliyordu? Neden kapısını çalmıştı? Neden biraz konuştuktan sonra ayrılmıştı? Ona daha sonra geri gelmesini mi söylemişti, kendisi ayrıldıktan sonra? Eğer o gün otelde bulunmasaydı, eğer İtalyan teğmen Guido ona eşlik etseydi, kadın işgalci ordunun subayıyla yatsaydı, bunun da mı savaşla bir ilgisi olmayacaktı? Partizanlar düşmanla ilişki kuran kadınların saçlarını kazıtıyorlardı ve eğer casus olduklarından şüphe ederlerse vuruyorlardı. Zala hâlâ bunun savaşla bir ilgisi olmadığını söylüyordu.

Evet, vardı ve hem de nasıl. Bugünlerde her şey savaşla ilintiliydi, tüm hayatları etkiliyordu. Genç bir memurun hayatını dahi.

29.

Soteska'daki Auersperg ormancılık ofisinin kapatılacağını öğrenmişti. Orman idaresinin artık bir anlamı kalmamıştı. Ormancılar önce İtalyanlar, sonra partizanlar tarafından sorguya çekiliyorlardı. Bir tanesi bir odun yığınının arkasında vuruldu çünkü partizanlar yerleri hakkında İtalyanlara bilgi verdiğinden şüphelenmişlerdi. cumartesi geceleri ve pazar sabahları Zala'yla sevişmeleri daha vahşi ve sarsıcı olmaya başlamıştı. Ayrılık acısı fiziki acı olarak ifade bulmaya başlamıştı. Mart ayında bir gece uzaktaki tepelerden gelen silah ve makineli tüfek sesleri arasında sayısız defa birbirlerine sarıldılar, iç içe geçtiler, yumrukladılar ve ısırdılar, zirveye varamadan. Zala'ya çılgınca sahip olmuştu, sınırsızca, ona tokat atmış, Zala da onu ensesinden defalarca ısırmış ve ancak nefes nefese kaldıklarında durabilmişlerdi, organının kanadığını görmüştü. Zala yataktan kalkmak istediğinde yere düşmüştü. Onu kaldırmak için yataktan fırladığında Zala ayağa kalkmış ve bir havlu alarak onu kurulamıştı, Zala'nın saçlarına yapışmıştı. "Çok canım acıyor ama o kadar iyi ki. Gideceğini biliyorum," demişti.

"Beni de götür aşk çocuğu," diye fısıldamıştı.

Zala'yı beraberinde götüremezdi. Onunla nereye gidebilirdi? O yirmi üç yaşındaydı, Zala ise yirmi dokuz. Ljubljana'ya gidebilirdi –anne ve babası Trbovlje'deydiler– yaşayacak yer ve bir iş bulmalıydı.

"Neyle geçinebiliriz?" diye sordu.

Ama sorun bu değildi. Bir kadınla yaşamaya başlaması için daha çok erkendi. Ve bundan başka, herkesin birbirinin boğazına sarıldığı ve her köşede silahların ateşlendiği bu çılgın ülkeyi mümkün olan en kısa zamanda terk etmeye kararlıydı. Yaşamak istiyordu ve dünyanın bu köşesinde hayatta kalma şansı her geçen gün azalıyordu. Hür yaşamak istiyordu, kendisinden altı yaş büyük kimsesiz bu öğretmeni beraberinde götürmeyi üstlenemezdi.

Bir pazar sabahı veda etmek üzere geldi, notlarında böyle yazıyordu. Antonia oradaydı, ağlamaktan gözleri kızarmıştı. Muhtemelen partizanlar onu tekrar tehdit ediyorlardı. Zala kiliseye ayine gideceklerini söyledi. O, Zala'yla yalnız bir şey konuşmak istediğini belirtti. Antonia okul binasının dışında bekleyeceğini söyledi. Okulun kapısının aşağıda kapandığını duyar duymaz Zala eteklerini kaldırdı. "Son bir kere daha," dedi. Zala'ya arkadan sarıldı. İşi bittiğinde Zala eteklerini indirdi ve gülümsedi. Gülerek, "Üç doktor görmekten daha iyi," dedi.

Üç doktordan daha iyi diye hatıra defterine daha sonra not almıştı.

Zala'nın gözlerinin dolduğunu gördü. "Yapabilirsen ileride ziyaretime gel," dedi.

"Nerede olacağımı bilmiyorum," diye cevapladı.

"Öyleyse bana yazarsın."

Ona yazmayacağını biliyordu. İstese bile yazamazdı. Posta dağıtımı yoktu. Partizanlar tren yollarını havaya uçurmuştu, postaneler de soyulmuştu, şimdi boş binalardan ibarettiler.

30.

Yine de geri dönmüştü. Öğretmen Zala'dan bahseden bölümler sona ermesine rağmen Janez Lipnik geri döndüğünü biliyordu. Oysa bundan sonra anılar Trieste'den itibaren devam ediyor ve Tea, Olga, Adriana, Jozefina, Helga ve Dorotea'dan bahsediyordu, peşinden Roma'dan Melbourne'a kadar çeşitli kentlerden ve yüzlerce başka kadından. Bir arşivistin önsezisi, duygusal ve heyecanlanan biri olarak sevgilinin geri döneceğini biliyordu. Turjak dokümanlarında Auersperg orman işletmesi çalışanlarının isim listesini bulmuştu. Lipnik boşuna bir böcek, kitap kurdu olmamıştı. Kitap kurdu, kitaplar veya arşiv belgeleriyle beslenirdi. O kadar uzun zamandır arşiv belgeleriyle besleniyordu ki, şimdi sonunda mükâfatını almıştı, genç memurun adını da içeren isim listesi elindeydi.

Adı Aleksij'di. Listeyi tutarken Janez Lipnik'in elleri titriyordu ve avludaki kiraz ağacının çiçeklerini seyrediyordu, havada uçuşan beyaz yapraklarını. Soteska'daki Auersperg şatosu idaresi çalışanları arasında 1920 doğumlu bir Aleksij Grgureviç vardı, sene tutuyordu. Bu o Aleksij'di, Turjak kuşatmasından kaçan Aleksij. Kraliyet ordusunda teğmenin yüzbaşı rütbesine atandığı anlaşılıyordu. Savaş zamanında rütbe yükseltmeleri çabuk olabiliyordu. Turjak'taki köy koruculari arasındaki Aleksij de aynı kişiydi. Lipnik kalbinin yerinden fırlayacak gibi attığını hissediyordu – ben bir sondajcıyım, bir kitap kurdu diye düşündü, aradığımı buldum. Kitap kurdu kitap sırtlarına veya dokümanların arasına larvalarını bırakır. Larvalar olgunlaştığında kozaları örer ve kozalardan gelişmesini tamamlamış böcekler çıkar, kitap kurtları ve güveler beslendikleri bilgilerle kozalarını terk ederler, güveler uçup gider. Lipnik avludaki kiraz ağacının üzerinde

uçuyordu. Birden her şey açıklık kazanmıştı ve çok basit görünmüştü: Kraliyet ordusunda bir yüzbaşı. Gambini, Lower Carniolan Springs'te görevlendirilen İtalyan birliğinin listesindeydi. Tanıştıkları yer orasıydı: Guido, genç memur Aleksij, Binbaşı, Antonia ve Zala. Aleksij daha sonra Guido'yu vurmuştu, İtalyan subayı öldürmüştü. Teğmen Guido Gambini'yi. Karşılıklı ateş eden partizanları ve İtalyanları motosikletini kükreterek yarıp geçmişti. Bazıları onun uçtuğunu söylerdi. Her neyse attığı kurşunu büyük bir sevinçle karşılamışlardı. Friuli bölgesinden Udineli teğmen Guido'yu, bir yıl önce Lower Carniolan Springs'te bir otelde birlikte yemek yediği teğmeni tam alnının ortasından vurmuştu. Binbaşının sevgilisi Antonia da oradaydı. Her şey birbirini tutuyordu. Turjak'tan Ljubljana'ya kaçmıştı, oradan da Trieste'ye. Ama bütün bunlardan önce daha da izole edilen ve bir hayalet gibi boş okul binasında dolanan korku içindeki öğretmen Zala'yı defalarca ziyaret etme fırsatı bulmuştu. Oraya gitmek için artık bisikletini kullanmıyordu – şimdi motosikletiyle gidiyordu. Değişip geri dönmüştü. Sadece bir üniforma giydiği için değil, ama artık yeni bir unvanı vardı. Yine de durum tehlikeliydi. 1943 sonbaharında İtalyan ordusu dağılmaya başlamış olmasına rağmen şimdi yolları partizanlar, köy korucuları veya çetnikler dönüşümlü olarak kontrol ediyorlardı. Bütün bu kaotik duruma rağmen kraliyet ordusunun subayı Zala'yı ziyaret etmeye devam ediyordu. Tehlike büyüktü ama Aleksij için Zala D., C harfiyle işaretlenmiş biriydi, yani hayatının bir bölümü. Hayatın böyle bir bölümü risk almaya değerdi. Rahip dehşete düşmüştü. Aşçısı perdenin arkasına gizlenmişti. Uşağı Franz elinde çekiç, balta ve tel ortalıkta dolanıyordu. O zamana kadar Aleksij partizanlara karşı birçok çatışmaya katılmıştı. Bir seferinde devriye gezerlerken bir evde mola vermişler ve birden ateş edilmeye

başlanmıştı. Partizanlar etraflarını çevirmişti. O zaman pencereden dışarı atlayarak canını kurtarmıştı.

"Bunları nereden çıkarıyorsun, uydurmadığına emin misin?" derdi Marijana. O ki, son iki haftadır Dugi Otok'a daha önce gidip gitmediğini bile söyleyememişti. Ya yalan söylüyordu, ya da doğruyu.

"Benim aşırı bir hayal gücüm yok Marijana, hiçbir şeyi uydurmam. Ben bir araştırmacıyım, beslendiğim bilgiyle uçarım ve her şey orada düğümlenir. Bu tarihin labirentidir, kafamın içinde kükreyen, arşivin duvarlarında yankılanan tarih. Bakarken bile başın döner, onun derinliğine, seni içine çeken sonsuzluğa. Labirente rağmen her şey mantıkla birbirine bağlanmıştır, o kadar açık bir bağ vardır – giren bilgiler birbirine eklenir, her şey bağlantılıdır."

O gece, ertesi sabah sevgilisini son defa geride bırakıp motosikletini gümbürdeterek ayrılmadan önce onu bekleyen bir sürpriz vardı. Evinde bir erkeğe rastladı, acıdığı için eve almıştı. İzin kâğıtları yoktu. Zala onun bir ormancı olduğunu düşünmüştü ama elleri hiç de ormancı eline benzemiyordu. Sonra onun Ljubljanalı olduğunu söyledi. Aleksij önce onu kandırıp dışarı çıkartmayı ve sonra okul binasının arkasında vurmayı düşündü. Alnının ortasından vuracaktı, Zala'nın peşinden koşmaya devam eden teğmen Guido'yu vuracağı gibi. Veya elinde balta ve tel gibi bazı tamir aletleri taşıyarak etrafta dolanan rahibin kaslı uşağını öldürmeyi planladığı gibi, sanki makineli tüfeği, tabancası ve sırma apoletleri olan bir adamı korkutabilirmiş gibi. Onu ahırın arkasında öldürecekti. Burasını acaba ben mi ekledim, diye düşündü Lipnik. "Buna benzer bir rüya görmemiş miydim? Bunlar rüya değildi, rüya olamayacak kadar gerçekti." Etrafı sarılmış bir binanın penceresinden atlayarak kaçabilen bir subay bunların hepsini yapabilirdi. Kapıyı

durmaksızın çalarak onu kızdırmanın bir manası yoktu. Gece yarısı Dobrava'ya, sevgilisi öğretmen Zala'nın evine gitmek bir işe yaramazdı.

Ona mantıklı gelmeyen bir şey vardı. Bir seferinde öğretmen Zala D.'nin evi boş okulun üst katındaydı, başka bir zaman giriş katında. Belki yukarıda sınıfların üstünde boş bir odası vardı. Her ayrıntıyı incelemek arşivist Lipnik'in âdeti olmasına rağmen bu husus araştırmaya devam etmesini durduramadı. Temel olan konu Aleksij'in varlığıydı, bir zamanlar genç bir memurdu, 1942'de henüz aşk konularında acemiydi, sırılsıklam âşık olsa bile, 1943'te cesur ama inançsız bir askerdi, bir yüzbaşı, ve sonra büyük fatih. Genç memur Aleksij'di ve Zala'nın dairesi ya üst ya da giriş katındaydı. Bisiklet Presto markaydı veya mevcut bile değildi.

Bazen açık mavi bisikleti hayal ediyorum, diye düşündü. Ona henüz çok gençken biniyordu, sabahın erken saati gibi taptazeyken, etekleri tekerleğin etrafında uçuşuyordu ama jantlara dolanmıyordu çünkü çok iyi marka bir bisikletti, arka tekerliğin üzerinde bir koruyucu file ve tabii güçlü frenleri vardı çünkü hemen hemen yeni alınmış gibiydi.

Aleksij'in anılarının sonuna doğru partizanların Zala'nın saçlarını kazıdıkları ve Antonia'yı vurarak öldürdüklerine dair kısa bir bilgi mevcuttu.

31.

Telefon çaldı. Arayan Marijana'ydı. "Arşivde mi uyumaya niyetlisin?"

Evet geceyi arşivde geçirmeyi tercih ederdi. Karısını tanıdığından daha iyi bildiği insanlarla. Artık onu tanıyamıyordu. Sanki arşivde kalsaydı uyuyabilecek miydi? Ona nasıl "Arşivde mi uyumayı planlıyorsun?" diye sorabilmişti. Orası

hayatın olduğu yerdi, belgelerin hayatı, düşüncenin hayatı, orada uyunmazdı. Veya aynı nedenle evde de – tavanı seyredip karısının düzenli nefes alışını dinlerdi. Arşivde onu bekleyen hayatları düşünüp onu tekrar çağırdıklarını duyardı. Yanında yatan ve uykusunda düzenli nefes alıp veren, arada sırada hafif horlayan veya homurdanan Marijana'yı düşünmemeyi tercih ederdi. Belki bir tekneden atladığını görüyordu rüyasında. Teknenin ahşap kenarıyla taş rıhtım arasında kalan derin, yumuşak deniz onu çekiyordu – uçuyor ve düşüyordu. Hepimiz arada bir rüyamızda düştüğümüzü görürüz. Lipnik, dağların yeşil yamaçlarının üzerinden uçar, çok aşağılarda bir ağaç vardır, ağacın yapraklarının oluşturduğu tacın detaylarını görebilmektedir, tanımıştır, kış fırtınasının yerle bir ettiği ağacı, içine düştüğü meşe ağacını. Marijana ise rüyasında bir tekneden düştüğünü görmektedir, insanın havasızlıktan boğulduğu, ciğerlerinin ve kulak zarlarının patladığı derinliklerde boğulmaktan korkmaktadır, denize düşmekten korkacağına taş rıhtıma düşmekten korksun, Beno'nun kolunu uzatarak onu yakaladığı yere düşmek de ne kadar saçma. Düşüp bileğini incitmeden önce uyanmalı. Ama Marijana uyanmaz, geceleri hiç kalkmaz, en kötü rüyaları görebilir ama hiçbir zaman uyanmaz. Bırak uçsun, bırak düşsün, köpekbalığı dolu çalkantılı bir denize – yine de uyanmayacaktır. Eğer uyansaydı, "Yine uyuyamıyor musun? Neden uyuyamıyorsun?" diye soracaktı. Marijana'nın bedeninin sıcaklığını hisseder, bir kadını çevreleyen o görünmez ve bizim de sıcaklık diye adlandırdığımız kokuyu. Aslında işler tamamen bambaşkaydı – bir rayiha, bir titreme, hızlanan kalp atışları, görünmez arzu. O arzu her zaman bedende mevcuttur, olmasa bile, hissetmesen veya düşünmesen bile. "Neden uyuyamıyorsun?" diye sorup bir kolunu erkeğe uzattığında ve parmaklarını erkeğin

saçlarının arasında dolaştırdığında, erkek kadının üzerindeki ipeksi kumaşa dokunur, elini pijamasının içine kaydırır ve belini, sırtını, göğüslerini, boynunu, organının sıcaklığını, her şeyi okşar ve hisseder. Bu bir kez gerçekleşmişti, tabii her zaman uyumuyordu, uyandığı o zaman ay ışığı yatağının üzerinde parıldıyordu. Yüzü mavimsi bir gümüşi, açık bir renge bürünmüştü, fısıldadı ve adını çağırdı. "Tekrar okşa lütfen, tekrar." Sonra kalkmış ve adanın etrafını dolaşmışlardı. "Ay bizi yönlendiriyor," demişti.

"Rahat edemezsin," demişti "arşivde uyumayı düşünüyorsan."

Cevap vermeden telefonu kapatmayı düşünmüştü.

"Hemen geleceğim," dedi. "Biraz işim kaldı."

32.

"Çok rahat değil," demişti kadın bağlandığında. Ama kadının fikriydi. O saçma oyunlardan biriydi.

"Yatağın baş ve ayak uçlarına ellerimi ve ayaklarımı bağlarsın, gözlerimi bantlarsın, sonra odadan çıkarsın ve bir süre sonra geri dönersin."

Söyleyecek söz bulamamıştı. Söyleyecek bir şey aramıştı ama aklına doğru dürüst akıllıca bir laf gelmemişti. "Yani yabancı biri gibi mi davranayım?" diye sormuştu sadece. Ah, çok sıkıcı. Bütün ayrıntıları anlatmama ne ihtiyaç var. Hiç hayal gücün yok mu o arşivist kafanda?

"Tabii" demişti, "ama nereden ip bulacağım?" Kadın ona yardım etmişti ip bulması için, bir dükkândan satın almışlardı. Marijana ipi satıcı kadının önüne bıraktığında Lipnik'e manalı bir atış fırlatmıştı.

"Yeterince sağlam mı dersin?"

O öğleden sonrası Marijana'yı bağlamıştı. "Çok rahat değilim," demişti Marijana. "Ama ilginç," diye devam etmişti gözlerini siyah bir mendille bağladığında. Yan odada heyecanla sigara içerken neler olacağı hakkında bir fikri yoktu, nerede ajite olması gerekiyordu, esasen heyecanlanmıştı bile, yoksa bunu Marijana'ya kim öğretti diye merak mı etmeliydi? Sonra odaya girdi ve cinsel heyecanı arttı, bu işin sınırları yoktu ve biraz da komik gelmişti çünkü sutyenini çıkarırken Marijana elini ipten kurtarmış ve "Bu ipi yeterince sıkı bağlamadın," demişti. Gülmüşler ve eğlenmeye devam etmişlerdi. Zavallı arşivist kafasında Marijana'ya göre hayal gücü yoktu, birden nereden geldiğini anlamadığı olaylarla dolmaya başlamıştı; Marijana'nın orada öylece yatarak, ona daha dokunmadan bacaklarının arası ıslanmış beklemekte olması başını öyle döndürmüştü ki – bir kere bu durumu düşünüp bölge arşivinde mastürbasyon yapmasına yol açmıştı. Güvenlik görevlisi Mehmet'in ağır adımlarla koridordan gelişiyle durabilmişti.

Bu deneyimi son defa Dugi Otok'ta tekrarlamışlardı. Orada bir gece, kiralık dairenin yatak odasında Marijana'yı yatağa bağlı bıraktıktan sonra, mutfak dolabından bir bıçak almıştı. Soğuk metal cildine değdiğinde Marijana bedenini geri çekmişti.

"Bu nedir?" diye sormuştu.

"Bir bıçak," demişti. Teninin üzerinde gezindirmiş, göbeğine, memelerine ve boynuna dokundurmuştu.

"Hayır," diye bağırmıştı, "bu çok fazla oldu."

"Bana güvenebilirsin," demişti, "bana her şeyinle güvenebilirsin. Bu tam güven konusu."

Marijana hoşlanmamıştı. Kahvaltıda tehlikeli bir oyun olduğunu söylemişti. "Tekrarlamayacağız."

"Bir gün seni traş edeceğim," demişti, "vücudundaki en son tüye kadar."

"Hayır, yapmayacaksın, bu oyun olmaktan çıktı, gözlerinde tehlikeli bir bakış var." Tehlikeli baktığının farkında değildi, sadece zavallı arşivci beyninde hayal gücünden bir minik parçanın nihayet serbest kaldığını düşünmüştü.

Onu tekrar bağlamasını bir daha istememişti. Sadece bir defa son olarak Dugi Otok'da yaşanmıştı. O gün de dışarıda bahçe parmaklıklarını tamir etmekte olan adamı Marijana'nın bağlı olduğu odaya getirmeyi düşünmüştü.

33.

Pencereyi açtı. Çalışma odasından gelen ışık yağmur sularını aydınlattı. Birkaç gündür yağıyordu, sadece kısa aralıklarla. Yağmurun saçaklardan köpürerek dökülmesinin sesini duyabiliyordu. Sanki geniş bir şelalenin altındaymış gibi dışarıdaki kiraz ağacının her tarafı yağmur damlacıklarıyla kaplanmıştı. Çiçeklerin hepsi dökülecek, yarın sabah toprak çiçek yapraklarıyla kaplanacak. Ama beyaz olmayacak. Rüzgâr ağacın dallarını salladığında yerler bembeyaz olurdu, geç ilkbahar günlerinde sanki yerlere kar yağmış gibiydi. Şimdi ise berbat bir çorba gibiydi ve yer kuruduğunda Mehmet gelip hepsini süpürerek kenarda bir yığın haline getirecekti. Sonra olgunlaşan kirazlar dökülmeye başlayacaktı, beton avluyu bu defa hortumla yıkayacaktı. Ve kiraz ağacı, önce çiçekleri, sonra meyveleriyle – bir bahar daha geçmiş olacaktı. Herkesin sadece bir gerçek baharı vardır. Zala ve genç memur, daha sonra yüzbaşı, baharlarını savaş sırasında yaşamışlardı. O ve Marijana baharlarını Dugi Otok'ta yaşamışlardı, Ljubljana'ya ilkbaharın gelmesiyle başlamış ve adada yaz boyunca devam etmişti. Ve bunların hepsi sonlanmıştı

– Zala ve genç memur, Dobrava ve Dugi Otok. Marijana halen buradaydı ama onunla kayalık adanın her tarafını yürüyerek gezen o tatlı genç kadından geriye ne kalmıştı ki?

Pencereyi kapadı, tanımadığı ve hayal dahi edemediği bir insan hakkında mükemmel bir yazıyla kaleme alınmış kâğıtları kaldırmaya başladı. Yine de hayatını ve hatta adını biliyordu. Tariflerden ve fotoğraflardan sevgililerinin hepsini biliyordu ama onun tek bir fotoğrafı bile yoktu. Onu bisikletiyle Zala'yı ziyarete giderken görebiliyordu, Trieste'de veya Ljubljana'daki Illyria yüzme havuzunda. Geçmiş bir hayat şimdi yok olmuştu. Ve yine de canlı, olabileceği kadar hayat dolu, kendisinin arşivci kitap kurdu hayatından çok daha fazla canlı. Marijana'yla Adriyatik denizindeki adada yaşadıkları kadar yaşayabildi. Şimdi bu da geride kaldı. Ona kalan sadece arşivdeki hayatlar, sesler, imgeler, ihtiraslı aşkla sarılmış bedenler, Lower Carniola tepelerinde yer değiştiren askeri birlikler, Turjak kalesindeki patlama ve Franz adında elinde tel etrafta dolanıp duran bir uşak.

Bunları artık okuyamayacağım diye düşündü. Hikâyenin içine o kadar girdim ki batıyorum, boğuluyorum. Bazen bilemiyorum hikâye olan ne, gerçek hangisi ve hangi gün, sabah veya akşam. Belki meslek değiştirmem gerekiyor.

Sokağın neon lambaları, boşalan yağmurun altında ıslanan kiraz ağacını aydınlatıyordu. Anıları bir çekmeceye koydu ve birden merdivenlerden aşağıya indi. Her zaman yaptığı gibi bazı basamakları ikişer ikişer atladı, uçarak alçı süsleri olan ıslak, bakımsız Biedermeier sütunlarını geçti. Ana giriş kapısına geldiğinde kapının kapalı olduğunu fark etti. Gece bekçisinin bulunduğu bölümün penceresine gitti ama içerisinin karanlık olduğunu gördü. Mehmet'in uyuya kalmış olabileceğini düşündü, belki de masasının altına kendine yatak yapmıştı. Camı tıklattı. Kimse cevap vermedi. Holdeki

ışık söndü. Elektrik düğmesini aradı, kapının yanında olması gerektiğini düşündü; elini duvarın üzerinde gezdirdi ama düzgün plastik kareyi bulamadı. Düğmenin karşı duvarda olabileceği aklına geldi ama burada hiçbir zaman ışık açmamıştı. Mehmet her zaman orada olurdu, arşivdeki belgeler kadar güvendiği bir durum, raflarda ve kasalarda en değerli dokümanlar bulunurdu, ortaçağ Urbarium'u, kasaba konseyi tutanakları ve arsa tapuları. Mehmet her akşam ve gece, tıpkı arşiv belgeleri gibi oradaydı. Ama şimdi yok olmuştu. Biraz endişelenmeye başladı. Defalarca çağırdı, ismini seslendi ama cevap yoktu. Yukarı çıkarak çalışma odasından telefon etmeyi düşündü veya belki de masasına oturur ve işler çözülene kadar orada uyuklardı. Sonra bir gıcırdama sesinden sonra bir tangırtı duydu, sanki birisi kapıyı açıyordu. Sesi takip etti ve eliyle bir kapıya dokundu. Kapıyı açtı ve ayaklarıyla yeri yoklayarak aşağıya indi. Daha önce bodruma hiç inmediğini anlamıştı. Kentin bu tarafındaki binaların çoğunda bodrum bulunmazdı çünkü eski bataklık çok yakınlardaydı, bastığınız zaman yumuşak toprağın içine gömülürdünüz. Binalar bataklığa inşa edilmişti, devrilmemeleri için özel temellerin üzerine. Deprem olduğunda sadece biraz yalpalanırlardı. Altımızdaki dünya harekete geçmiş diye düşündü. Ljubljana bataklığını besleyen sular dağın öte yanındaki toprak altı kaynaklardan gelip buradan geçiyormuş, bir gün ya dağın öte tarafında ya da burada sonlanacak. Bodrumdan su şakırtısı sesleri geldiğini duydu ve sanki bodrum sallanıyormuş gibi geldi, belki bir gün arşivin tümü suyla sürüklenip gidebilirdi. Hiçbir fonksiyonu olmayan bodrumla birlikte. Hiçbir işe yaramıyorlardı çünkü bodrumları kazıp güçlendirme çalışmaları sonuçsuz kalmıştı, tersine ıslaklık daha fazla artmış ve hatta en kalın taş duvarlara bile işlemişti. Belgelerin belli bir nem

oranında saklanması gereken bir arşivde, hava ne çok nemli ne de çok kuru olması gerekirken, yolunu bulmaya çalıştığı bu dehliz tamamen lüzumsuzdu. Nereye gittiğimi sanıyorum, o sesi takip ederek diye düşündü, bu dehlizde benim işim ne? Bir çeşit endişe, belki korku göğsüne yayıldı. Kendini bu binanın karanlık çukurunda yavaş yavaş bataklığa sürükleniyormuş gibi hissetti, geceleyin ve bir yağmur fırtınasında ıslanmış olarak.

Birden bir ışık huzmesine maruz kaldı. Titredi ve içgüdüsel olarak geriye fırladı, geçtiği kapıya doğru.

Birisi üzerine bir el feneri tutuyordu. Gülme sesleri duydu. Karanlıkta bir adamın güldüğünü.

Kahkaha aşağıdan, karanlıktan geliyordu, gözlerini kısmasına sebep olan ışığın öte yanından. Yukarı çıkmak istedi ama yolda tökezledi ve düştü. Ayağa kalktı ve koşmaya devam etti ama kapı girişinde durdu. Aşağıdan yanıp sönen bir ışık merdiven boşluğunun duvarlarında dans ederek yaklaşıyordu. Merdivenlerden yukarıya ayak sesleri geldi. Gözleri kamaştığından güçlü el feneri ışığıyla onu kör eden kişinin kim olduğunu seçemiyordu.

"Nereye gittiğini sanıyorsun?" diye sordu ses.

Lipnik rahat bir nefes aldı. Sesin sahibini tanıyordu.

"Bugünlerin birinde bacaklarını kıracaksın."

Mehmet'ti, resepsiyon görevlisi ve gece bekçisi.

"Merdivenlerden atlayarak indiğini duydum," dedi gülerek ve el fenerini yüzüne tutmaya devam ederek.

"Merdivenlerde kesin bacağını kıracak diye düşündüm."

34.

Alışveriş merkezindeki bankta oturmaya devam ederken Lipnik yitip gitmeyi düşünüyordu. Işık ve müzik dolu, insanların bir şey daha satın almak için vitrinler arasında kendilerini kaybettikleri bu yeryüzünden kaybolmayı. Burası artık onun ait olmadığı bir dünyaydı. Belki Marijana da burada yoktu. Onun gerçekten ilgisini çekecek hiçbir şey. Buraya yeni bir duyguya kavuşmak için gelmişti, Marijana'yla sonuna kadar –bu çöküşün, bu tahribin– etrafına dolanan yaşamdan tamamen kopmak için ölümün kenarına kadar gitmek zorunda kalmıştı, ait olduğu kabileden dışlanmak için, bu kabilenin içindeki kötülükten kurtulmak için gelmişti. Alışverişe çıkmış bu masum insanlar hepsini tekrarlamaya hazırlardı, tekrar tekrar yaşamaya. Bu aynı insan sürüsü diye düşündü Lipnik, yaralı, canı acıyan ve yok edilmiş hayatlar, bu yüzeysel yaşam kötü niyetli bir kalabalığın şeytani içgüdülerini örtbas ediyor. Mutsuzlukla, sonsuz, acımasız iç tatminsizlikleriyle dolu olarak, bir an geliyor içlerindeki derin boşluğu kendilerini dükkândan dükkâna atarak, alışveriş sepetlerini ve arabalarını ağzına kadar tıklım tıkış doldurarak gidermeye gayret ediyorlar, bu gürültü içinde, bu tahrik eden, yapmacık alışveriş merkezleri yaşamı içinde, sonunda sadece çantalara tıkıştırılmış, yemek borularından aşağıya midelere bastırılmış, dolaplara ve çekmecelere doldurulmuş doyumsuzluklar kalıyor. Bu ışıkların altında, sayısız bacaklar yarışmakta ve tüketmekte, tanıdıklara ve arkadaşlara karşı sözle ve başla verilen nazik selamların yarattığı huzurlu atmosfer her an eyvahlara dönüşebilir, eyvahlar çığlıklara, çığlıklar cehennemi şiddete, bu şiddetin benzeri bu ülkede hep mevcuttu, her yerinde, yumrukla, kurşunla insan hayatını sonlandıran şiddet, mağaralarda, akıl hastanelerinde sönen hayatlar, eski bir gizli

kötülük burada çok derinlerde gömülüydü. Gökyüzündeki kümülüs bulutları, üzerinden yağmurun kayıp gittiği camdan dam, yağmur ve bütün bu masum tıkıştırmalar, alışveriş arabalarının gıcırtı sesleri, müziğin ritmik vuruşları ve yağmurun dama vuran görülmez sesiyle Lipnik bir zavallılık duygusuna kapıldı, bir kırılganlık, artık burada olmama arzusuna, başka bir yerde olma isteğine, her şeyin başladığı yerde, tatminsizlik ve endişenin insanı ezmediği ve bu gezi alanlarının parlak aydınlığını karartmadığı bir yerde. Ah, diye düşündü Lipnik, geçmiş bugünden daha güçlü, arşiv gizlenmiş kötülüklerin sırrını saklamakta ve fenalıklar burada parlak renkler ve ışıklarla korunmakta. Bodrumda hiçbir işe yaramayan mahzenler var. Arşivde mahzene dönemeçli bir merdivenle inilir. Arşivleme için kullanılamayan bu nemli mahzen eskiden insanlar için kullanılırmış. Ne arşiv olarak ne de patates saklamak için uygun. Dayak atmak için. Gestapo'nun işkence odaları. Babasının suratını dağıtmışlar, Zala'nın erkek kardeşini falakaya yatırmışlardı. Daha sonra bu mahzenleri Udba, komünistlerin gizli polisi kullanmış. Kentlerimizin altında çok zengin bir yeraltı dünyası var diye düşündü, kavlar ve mahzenler, işkence odaları ve hapishaneler. Ülkenin diğer tarafında, eskiden yaşadığı kentte, nehrin kıyısında, kendini asarak intihar etmiş olan bir adam bir mahzende bulunmuştu. Ayakkabılarını çıkarmış ve ayaklarında çoraplarıyla bulunmuştu. Bir ağaca asılarak intihar etmek ve ayakkabıları ağacın altında bırakmak daha iyi değil mi – neden o adam kendini patates ve küf kokan bir mahzenin tavanındaki boruya assın? Bir ormanda yok olmak, dört tarafı duvarla çevrili bir mahzende yok olmaktan farklıydı. Şimdi kendi de benzer bir yokluğu hissediyordu, bu alışveriş merkezinde, bu aydınlık gezi alanında. Sanki buraya hiç gelmemişti. Bu dünyadan ayrılmış

insanların kayıtları arasına giriyordu. Etrafındaki gürültülü dünyanın içinde çaresizliği varlığını yok ediyor ve başka bir yerdeki varlığı ise hem geride kalmış hem de mahvolmuştu. Evi oradaydı, kaybolmuş, mahvolmuş anılarda.

Dikkatini tekrar, ağzında toplu iğneler olan adamın vitrin camına dayadığı çıplak mankene verdi. Ama daha önce, adam mankenin kafasından peruğu çekip almıştı – saçını, yere fırlatıp attığı o sarı saç yığınını. Boş gözlerle ona bakıyordu. Saçlarım nerede, o güzelim saçlar diye soruyordu. Üzerinden çıkardıkları elbise için bir şey söylememişti. Elbiseler değiştirilebilir, vitrinde ilkbaharda başka bir elbise, sonbaharda daha başkası giyilir, yaz gelince mayo verirler. Ama perugum, saçımı başımdan çekip alamazlar, bu doğru olmaz, değil mi Lipnik?

35.

Janez Lipnik'in ilk defa eskiyi düşünmeye başlamasından birkaç gün önce kiraz ağacının çiçekleri dökülmüştü. İlkbahar geride kalmıştı. "Zaman durmuştu. O anılara ve daha başkalarına dalıyorum, akıl hastanesinden olanlara." İlk defa bu dünyadan uzun zamandır uzaklaştığı düşüncesiyle çarpıldı. Arşiv belgelerinin arasından bir güve havalandı ve yolunu bulana kadar pencerenin camına çarpıp durdu, sonra kiraz ağacının çiçekleri arasından uçup gitti – bunların hepsini izlemişti. Ben Turjak'ta değil miydim diye merak etti, sondaj ustası, kitap kurdu ve daha önce Dobrava'da? Ona bir şey olursa onunla ilgilen dememiş miydi bana Aleksij? Aleksij'e bir şey mi oldu? Bir mayınla mı parçalandı? Yoksa hakikaten motosikletiyle Turjak ormanları, Krim Dağı üzerinden geçip, Ljubljana'nın güneyindeki bataklık arazilerin üstünden mi uçtu? İlk defa haziran ayı olmadığını, ilkbahar

olmadığını düşündü, kiraz çiçekleri bitmişti. Avlunun betonu çiçek yapraklarıyla kaplı değildi, orada çok haşmetli bir ağaç vardı, belki de bir çam ağacı. 2000 yılının ilkbaharı değildi, belki de sonbahardı, 1943 yılının sonbaharının başlangıcı, ağaçlardan dökülen yaprakları görebiliyorum, kayın ağaçlarının, akağaçların yaprakları henüz çürümeye başlamadılar, üzerlerinde yürürken ayakları kayıyor, dik yokuşu tırmanırken. Uzaklarda ara sıra atılan silah sesleri geliyor, son yaralıları öldürüyorlar. Devam et – yaralı bir insanı kim öldürebilir ki? Turjak Kalesi'nin dışında ve aşağıda Veliki Laşçe'de – her yerde silahsız köy korucularını vuruyorlar, Turjak Kalesi'nde teslim olanları ve buradan çok uzak olmayan bir yerde çetnikleri, partizanların Grçarice'de çevirdikleri. Gözlerinin önünden, bir partizan gizli polisinin vurduğu, ellerinin bağlanması için silahları alınmış diğer köy korucularının yanında bekleyen genç bir çocuğun yüzü geçiyor. Onu tanıdı, teknik okulda aynı seminere katılan Sloven arkadaşı, gözlerini görmemek için sırtını dönüyor, karnının üzerine yere yatmasını emrediyor ve ensesinden vuruyor. Ama iyi nişan alamamış, kurşun kafatasını deliyor, kanlı bir delik bırakıyor, biraz kemik ve kıkırdak parçalıyor, arkasında duran askerin üzerine kanlar sıçrıyor. Bu bir rüya olamaz diye düşündü Janez Lipnik, bunu arşivde oturup kiraz ağacının çiçeklerinin avluya dökülmesini seyrederken gördüm. Fakat neden o yokuşun sonuna ulaşamıyorum? Çalılıkların arasından her tırmanışında yere düşmüş olgun bir yaprağın üzerine basıp düşüyor ve bütün ağırlığıyla geri kayıyor –ağırlığı arttıkça sürati de artıyor– geriye, aşağıdaki dereye kadar iniyor.

Nereye doğru çekildiğini biliyordu – ağaçtan indiği yere. Ama şimdi saklanmalıydı. Yollarda partizan grupları vardı. Aralarında, şurada burada bağlanmış esirler vardı.

Ağaçların tepelerinde bulutlar alçaldı. Yağmur yağmaya başladı.

O öğleden sonra Dobrava'nın menziline girmişti. Şimdi o kelimenin ne anlama geldiğini çok iyi biliyor, menzil: Bir tüfeğin vurabileceği mesafe. Çan kulesini ve kilisenin damını gördü. Biraz daha beklemeye ve penceresini karanlık çöktüğünde tıklatmaya karar verdi. Zala ışığı söndürecek ve karanlıkta "Orada kim var?" diye soracaktı. Sonra kapıyı, Aleksij'e açtığı gibi açacaktı. Şimdi onun için açmaktadır. Yıkanacak ve yatağa onun yanına uzanacaktır. Aleksij'i düşünmek istemedi, bulunduğu yer orada yukarılarda bir yerde, çamların üzerinde, daha da ötede, yıldızların üzerinde, kutsal Jerusalem'in etrafında gezinip duruyor. Belki onu görüyor, belki ne düşündüğünü de biliyor – sonra neler olacağını nereden bilebiliriz ki? Ona söylememiş miydi, emretmemiş miydi, gerçekten, ona bir şey olursa Zala'ya göz kulak olmasını? Aleksij'e ne olduğunu bilmiyordu, ama artık Aleksij yoktu. Onu düşünmek istemiyordu, Zala'yı düşünüyordu, nasıl geceliğiyle, belki ipek iki parçadan oluşan yatak giysisiyle yanına uzanacağını. Sonbahar rüzgârının dalları arasında ıslık çaldığı kocaman bir çam ağacının yosun tutmuş gövdesine sırtını dayayarak oturdu, hava hâlâ ılıktı ama yakında kış gelecekti. Sıcaktı, yorgunluk tüm vücuduna yayılmıştı. Uykuya daldı.

36.

Araba motoru gürültüsüyle uyanmıştı. Üç kamyon ağır ağır aşağıdaki vadiden geçen yolda ilerliyordu. Alman askerlerinin mantara benzeyen parlak miğferlerini görebiliyordu, tüfeklerini kalça hizasında taşıyan ve aynı kasisli yolda önlerinde giden kamyonları takip edenleri. İtalyanlar gitmiş

yerlerine Almanlar geliyordu. Ormanın içlerine doğru gitti ve motor gürültüsünün uzaklaşmasını bekledi. Sonra ormanın kenarına kadar indi ve Dobrava evlerine doğru uzun yumuşak inişte ilerledi. Ormandan çıktıktan sonra okulun Zala'nın kaldığı taraftaki giriş kapısının açık olduğunu gördü. Bir ışık huzmesi bahçeye süzülüyordu. Bisikletinin kapının dışında duvara dayalı olduğu dikkatini çekti. Açık mavi bir bisiklet, güzel, modern bir alet, bir Presto. Birden bisikletin yanında silahlı bir erkek belirdi, Zala'nın dairesinden çıktığı açıktı. Hemen arkasından Zala sanki biri onu dışarı itmiş gibi sendeleyerek göründü. Gerçekten biri bunu yapmıştı – arkasından iki silahlı daha geliyordu. Janez Lipnik hemen ormana geri döndü ve eğreltiotlarının arasına saklandı. Zala'nın papaz evine doğru baktığını görebiliyordu, sanki oradan yardım gelmesini bekliyordu. Sonra onların arasında orman yolundan yukarıya doğru ormanın içlerine yürüdü. Aleksij'in çok sefer kullandığı orman yolundan ve kısa bir zaman önce bir sabah Aleksij'in motosikletiyle, Janez'in de sepette, hızla uzaklaştıkları yoldan.

Bodur çam ağaçlarının olduğu kenarda durdular.

"Öt bakalım," dedi bir tanesi. "Subayın nerede?"

Janez Lipnik sadece seslerini duyabiliyordu, yüzünü toprağa gömmüştü, çok yakında gibiydiler, bundan dolayı başını kaldırıp bakamıyordu. Zala'nın ne yüzünü görebiliyor ne de sesini duyabiliyordu. Zala sessizliğini koruyordu.

Bir başka ses, "Beyaz orospuyu vur," dedi. "Bu seni neden rahatsız ediyor?"

"Onu zamanı geldiğinde vuracağım," dedi birinci adam.

Janez Lipnik, onu vurmayacak diye düşündü. Onu vurmayacak. Yakında bir Alman müfrezesi var, eğer vurursa silah sesini duyarlar. Eğer başımı kaldırırsam beni kesin vururlar

diye düşündü – çünkü ne olduğunu anlamaya vakti olmayacaktır. O öğrenciyi vurdukları gibi beni de vuracaklardır, ensemden, kanlı bir delik bırakarak.

Kuvvetli bir şaplak sesi duydu, Zala'nın suratına inen darbenin, ağır bir erkek elinin kadının yanağına çarpmasının sonucu. Şaşkınlık içinde inleyen Zala'nın sesini duydu, "Beni neden dövüyorsunuz?" Sonra sanki biri onu duyup yardıma gelecekmiş gibi yüksek sesle tekrar ederek, "Beni niçin dövüyorsunuz? Neden?" diye bağırdı.

Birinci adam, "Subayın nerede?" diye tekrar sordu.

Diğeri, "Orospu," diye ekledi.

Bir süre sessiz kaldılar.

"Seni gidi azgın orospu," dedi diğeri sanki daha önce söyledikleri yetmezmiş gibi. "Çocuklarımızı eğiteceğine gece gündüz orospuluk yapıyorsun."

"Ama onlara ders verdim," dedi Zala yavaş bir sesle. Bağırdığında onu duyan olmamıştı, "Beni niçin dövüyorsunuz?" diye çığlık attığında. Bu nedenle adamlardan kurtulmak için başka bir yöntem denemekteydi, acele etmiyorlardı – belki bir ağaca yaslanmış duruyorlar, belki de aralarında Zala oturuyorlardı. Janez Lipnik orada neler olduğunu kestiremiyordu çünkü yüzünü toprağa gömmüştü, nemli toprağı içine çekiyor ve yavaş yavaş nefes alıyordu, Zala'nın konuşmasından bile daha yavaş.

"Çocuklara her gün ders verdim," diyordu.

"Sonra geceleri orospuluk yapmaya gittin," dedi bir üçüncü ses, o ana kadar konuşmamıştı.

Birinci adam sabırla, "Subayın nerede?" diye sordu.

"Belki Ljubljana'dadır," dedi Zala.

"Yani belki Ljubljana'da mı? Yoksa bir yerlerde adamlarımızı mı doğruyor?"

"Hakikaten bilmiyorum beyler, nerede olduğunu gerçekten bilmiyorum."

En acımasızı, "Gebert onu, beyaz orospuyu," dedi.

"Belki haklısın," dedi birincisi.

Çok ikna edici değildi. Sesi kararlı çıkmıyordu. Kadını korkutmaya çalışıyordu.

"Eğer bize söylerse," dedi, "hangi birlikten olduğunu, seni ne zaman ziyaret ettiğini, ne zaman ayrıldığını sana bir şey olmaz."

"Onu bağlayayım mı?" diye sordu üçüncü ses, çok fazla konuşmayan.

"Önce yapabiliriz... hiç değilse ben yapabilirim," dedi kötü olanı. "Bak ne kadar hoş bir bluzu var."

Biraz itiş kakış sesleri geldi, sonra Zala'nın inlemeleri.

"Onu rahat bırak," dedi birincisi. Ve biraz sonra, daha kararlı bir tonda, "Onu rahat bırak dedim."

Kötü olanı berbat bir havadaydı.

"Yani bu orospuya gerçekten dokunacağımı mı sandın?" diye sordu.

"Bluzumu yırttın," dedi Zala yavaşça.

"Tamam öyleyse onu bağla," dedi birincisi. "Makasın var mı?"

Makası yoktu, bunun yerine bir bıçak çıkardı.

"Durun," dedi ikincisi. "Bende makas var. Kadına ait, dışarı çıkarken aldım." Sonra kahkaha attı. "Saçlarını tıraşlama zamanı geldi."

Janez kadının inleme seslerini duydu, sonra biraz daha itiş kakış oldu, elleriyle kulaklarını kapattı ve başını iyice ormanın zeminine gömdü. Sonra adamların patika yoldan yürüdüklerini duydu. Kötü olan, "Biliyor musun, kadına kafayı

taktığımı biliyor musun? Onu vurmalıydım, beyaz orospuyu, kafasına bir kurşun sıkmalıydım," diyordu.

37.

Zala'nın evine geldiğinde onu bir sıraya oturmuş masanın üzerindeki yemek artıklarını seyrederken buldu. Demekki Zala'yı ormana götürmeden önce yemek yemişlerdi. Kadın başını kaldırmadı. Tıraşlanmış başında yer yer kalan saçların arasında kan izleri vardı. Ayrıca yüzünde, burnunun altında ve yarılmış üst dudağında kurumuş kan vardı. Banyoya gitti ve biraz su getirdi.

"Hiç kimse yoktu," dedi kadın, "etrafta hiç kimse yoktu."

O gece Zala yatakta oturdu ve onu omuzlarından sarstı.

"Gitmen gerekiyor," dedi, "geri gelecekler."

"Şimdi gelmezler," dedi Janez.

"Gelecekler ve ikimizi de öldürecekler."

Boş gözlerle odayı süzüyordu.

"Aleksij," dedi.

"Ben Aleksij değilim," dedi Janez Lipnik.

Kadın yine, "Aleksij," dedi. "Sabah olunca Antonia'yı getirmeye gideceğim. Her yerde kargaşa var."

Bütün gün yağmur yağdı. Janez kadının dairesinde gezindi, uyudu, yemek yedi ve tekrar uyudu. Sonra pencereye giderek dışarıda yağan, rüzgârın iri yapraklar gibi cama vurduğu sonbahar yağmurunu seyretti.

Akşam olana kadar kadının Lower Carniolan Springs'ten geri dönmesini bekledi. Sırılsıklam olmuştu.

"Hâlâ burada mısın?" diye sordu, başka bir yerde olması gerektiğini ima eden bir ses tonuyla değil.

"Başka nereye gidebilirim?" dedi. Yağmurda ıslanayım mı, savaşa mı gideyim, ormana mı, bir ağaca mı tırmanayım nereye, diye düşündü.

"Yemek yedin mi?" diye sordu kadın çamurlu çizmelerini çıkarırken. Sonra başını ve saçından geriye ne kaldıysa onu bir havluyla kuruladı, yatak odasına gitti ve kapıyı arkasından kapadı. Somyanın yaylarının gıcırdadığını duydu. Kapıya gitti ve dinledi.

"Yatıyor musun?"

Kapıyı açtı. Bir zamanlar oda beyaz renge boyalıydı. Birisi tavanı delik deşik etmişti.

"Kapıyı açma," dedi, "üstümü değişiyorum."

Ama kapı açılmıştı bile. Kadın yatağa oturmuş bacaklarından ıslak çorapları çıkarıyordu, cildi de ıslaktı. Bacaklarının parlak, yumuşak cildi şimdi soğuktan kıpkırmızıydı.

"Bakma bana," dedi, ıslak kırmızı dudaklarıyla, başında makastan kaçıp kurtulmuş, hâlâ nemli bir saç tutamı kalmıştı. Sen de bana bakma diyebilirdi, çünkü kadın gözlerini onun gözlerine dikmişti, bakışları bedenini delip göğsünden aşağıya, hızlanarak çılgınca atan kalbine ulaşıyordu. Sen de bana bakma çünkü öyle bakmaya devam edersen kalbim kontrolden çıkacak ve gözlerini başka tarafa çevirmezsen bir zamanlar karyola gıcırtısının geldiği, seni inlerken ve iç çekerken duyduğum bu kapıyı bir daha kapatmayacağım. Ama şimdi onların hiçbir anlamı kalmadı çünkü sen elinde o ıslak çoraplar yatağının üzerinde tek başına oturuyorsun, beyaz tenin ıslak ve soğuktan kızarmış, saçının o tutamının arkasından bana bakıyorsun ve sadece başka bir yöne bakarsan, bana bir daha kapıyı açmamamı ya da kapatmamı söylersen belki o kapıyı hakikaten kapatacağım ve belki gerçekten gideceğim, onun için öyle söyleme. Ve bana

bakmaya devam et, ıslak ve nemli, dudakların ayrık, tertemiz gıcırtılı yatağının üzerinde otururken bana bakmaya devam et, gözlerini kaçırma ve beyaz bacaklarını örtme, hiçbir şey yapma, hiçbir şey söyleme.

Kadına doğru ilerledi ve ıslak saçını okşadı. Kadın geri çekilmedi. Sadece başını eğdi ve elinde tuttuğu ıslak şeye baktı, çorabı nereye koyacağını bilemediğinden yatağın kenarından aşağıya fırlattı. Kadının önünde durdu ve elini ensesinden aşağıya kaydırdı. Elleriyle şimdi diğer ayağını tutmuş, ayağındaki çorabı çıkarmak istiyordu ama bunun yerine elleri yukarıya çıktı ve kalçalarından tuttu. Kadın başını Janez'in karnına doğru kuvvetle yasladı, kadının titrediğini hissediyordu, birkaç nedenle titriyordu sanki bir ağlama krizine girmek üzereydi. Ağlamaya başladı, hıçkırıklarının birkaç nedeni vardı, belki de yalnız olmadığı için memnuniyetten hıçkırıyordu, çünkü bu korkunç, anlamsız zamanda yaşanan ve muhtemelen yaşanacak her olaya karşın yalnız değildi. Kadın bir iki kararlı hareketle Janez'in gömleğini pantolonunun içinden çekip çıkardı ve yatağa uzandılar. Kadının nemli bacaklarının arasını eliyle yakaladı, çorap hâlâ ayağındaydı. Kesik kesik nefes alıyor ve devamlı hıçkırıyordu, biraz sonra Janez'in başını iki avucunun arasında tuttu ve onu öpmeye ve kendisine çekmeye başladı. Başını bıraktığında kadının gözlerinin yaşla dolduğunu gördü, ona bir şeyler oluyordu, durdurulamayacak bir şey. Janez de duramıyordu, gözlerini kapattığında uzaktaki patlamaların yankılanmasını duydu ve kale duvarının yıkıldığını gördü, arkasında uzandığı duvarın. Gözlerimi kapatamıyorum diye düşündü. Kadını seyretti, çıplak göğüslerini, ıslak suratını, gözlerini tavana dikmiş bakarken homurdanmalar dökülen ağzını. Sonra o da tavana bakmaya başladı, arka üstü yatarken rüzgârla cama ve dama çarpan yağmurun sesini dinledi. Tavandaki deliklere

baktı, makineli tüfek ateşiyle dökülen sıvaların bırakmış olduğu izlere, üzerindeki parçalanmış gökyüzüne.

38.

"Bunu yapmamalıydım," demişti. "Ama daha ne kadar yaşayacağımı bilmiyorum."

Antonia başına neler geleceğini biliyordu.

Bir süre Lower Carniolan Springs'teki otelde yaşadı. İtalyan ordusunun geri çekilmesini pencereden seyretti. O ve binbaşısı son geceyi beraber geçirdiler. Antonia'ya bir fotoğrafını vermişti.

Otel odasının kapısı vuruldu. Kapı tokmağının çevrilmesini korkuyla seyretti. Korktuğu an gelmişti.

Ellerinde makineli tüfekleriyle iki partizan içeri girdiler.

"Neden geldiğinizi biliyorum."

"Gidelim," dedi partizanlardan biri.

Partizan subayı onu uzun süre sorguladı.

"Ona ne bilgiler verdin?"

"Hiçbir şey."

"Birliğimizin hareketlerini rapor ettin."

"Böyle bir şey yapmadım."

"Seni almaya neden geldiğimizi biliyor musun?"

"Neden geldiğinizi biliyorum. Saçımı tıraş edeceksiniz."

"Hayır, demek ki bilmiyorsun."

Saçlarını tıraş etmeleri için hazırlıklıydı. Onlardan tıraş etmelerini isteyecekti. Diz çökmeye de hazırdı. Bu insanlar binbaşıya bilgi taşıdığına inanmışlar. Ama ne bilgisi? Hiçbir şey bilmiyordu ki. Sadece onunla yatmıştı. Her şeyi partizanlara anlatabilirdi. Sevişmelerini. Düzüşmelerini. Organını ağzına aldığını. Ama onu öldürmek niye? Bırakın at

suratıyla yaşamaya devam etsin. Herkes onun at suratlı olduğunu söylerdi. Sadece binbaşı söylemezdi. Binbaşıyı sevmişti. Partizanlara bunu söylemezdi, sadece Zala bilirdi. "Bırak saçlarını tıraş etsinler. Hepsini. Nasılsa tekrar uzayacak," demişti.

"Saçlarını tıraş etmeyeceğiz," dedi subay. "Çünkü sen sadece basit bir orospu değilsin. Eğer sadece bir İtalyan'ın orospusu olsaydın, esasen öylesin, ülkemizi işgal edenlere kendini veren bir orospu... Sadece böyle olsaydın, adamlarımızı öldürten bir adamın yatağına giren azgın bir kahpe, o takdirde saçlarını tıraş ederdik."

"Bana ne yapacaksınız?" Çaresizliğin getirdiği terin bütün bedeninden fışkırdığını hissediyordu.

Pencereden ılık eylül rüzgârında ağaçların tepelerinin sallandığını görebiliyor ama hışırtılarını duyamıyordu.

"Bakalım göreceğiz. Eğer zaman kalırsa mahkemeye çıkacaksın."

Ama mahkeme için zaman yoktu. Onu ormana götürdüler ve vurdular. İnfaz görevini yerine getiren genç partizanın elleri titremişti. Yüzüne bakamamıştı – kimse bakamazdı. Partizanlar kurbanlarını enselerinden vururlardı ve o da arkasından vurmuştu, ormanda bir patikadan aşağıya yürürlerken. Elleri titrediği için ilk kurşun kulağını sıyırmış ve bir anda her tarafı kanlar içinde kalmıştı. Dizlerinin üzerine çökmüş ve hemen çalılıkların arasında sürünmeye başlamıştı. İkinci kurşun omurgalarının arasına girmiş ve onu sırt üstü dümdüz yere yatırmıştı ve o bir kez daha ağaçların tepelerinin rüzgârda sessizce sallandıklarını görmüştü. Hafifçe hışırdayan yapraklar. Kavaklar mı? Prekmurje'de kavak ağaçları vardır. Maribor civarında kayın ağaçları ve daha uzun boylu çam ağaçları, köknarlar bulunur.

Duyduğu son söz "*Tanrı belanı versin sersem,*" oldu. Patikadan aşağıya koşarak inen bir subay söylemişti ve genç partizanın elinden tabancayı kapmıştı. Sonra kadına doğru yürümüş ve tabancasıyla alnının ortasından vurmuştu.

Kan bulaşan ellerini yaprakla temizledi. Beceriksiz gibi duran elleri kürek gibi genişti ve deneyimliydi. "Bana neden öyle bakıyorsun?" diye sordu titreyen genç çocuğa. "Kan görmeye dayanamıyor musun?"

"Bu Ljubljanalı öğrenciler," dedi ağaçların arasında acemice bekleyen diğerlerine. "İşler gerçekten kızışmaya başladığında tavşanlar gibi kaçarlar."

39.

"Aleksij," dedi Zala. "Beni yalnız bırakma. Beni vuracaklar."

"Ben Aleksij değilim," dedi Janez Lipnik. Aleksij yirmi üç yaşındaydı ve Turjak'tan kaçmıştı. Belki Trieste'ye varmış dahi olabilirdi.

"Başımdaki kesiklere bak Aleksij," dedi Zala.

"Onlar makas kesikleri," dedi Janez Lipnik. Maribor'daki o balkonda başına saplamıştın. Bunu rüyamda mı görmüştüm? Yoksa şimdi mi rüya görüyorum? Almanlar erkek kardeşini vurdular. Partizanlar saçlarını tıraş ettiler. Başında yaralar açtılar. Seni balkonda gördüğümü söylesem rüya mı görüyor olurum? Yağmur yağıyordu. Sadece sekiz yaşındaydım. Şimdi neredeyse altmış yaşındayım. Sana yardım edememiştim. Şimdi de edemiyorum.

"Bana ne yapacaklar?" diye sordu. "Maribor'a nasıl dönebilirim?"

"O güzel açık mavi bisikletini al, Presto'yu, ve Ljubljana'ya git. Oradan Maribor'a geçebilirsin," dedi.

"Ljubljana çok uzak mesafede," dedi Zala.

"O kadar değil," diye cevapladı. "Ben Aleksij'in bisikletini alacağım. Motosiklet daha iyi olurdu ama Aleksij onunla gitti. Eğer şanslıysam yarın akşam Üçlü Köprü'nün üzerinde dolaşabilirim.

"Erkek kardeşim," diye sordu. "Zoran mı?"

"Evet."

"Onu vurdular değil mi?"

"Evet. Maribor hapishanesinin avlusunda."

40.

Alışveriş merkezinin hareketli gezi alanında boş gözlerle ortaya çıkmasından birkaç gün önce Marijana ona uykuda gezdiğini söylemişti. Her zaman ısrarla uyuyamadığını söylüyordu ama bu doğru değildi, Marijana akşamdan sabaha deliksiz uyurken ve hatta horlarken onun uykusuzluk çektiği doğru değildi. Bir gece önce rüyasında konuştuğunu duymuştu. Yatakta oturmuş birbirini tutmayan cümleler söylemişti. Bedeninin üst tarafı, tanrısıyla konuşan bir Yahudi haham gibi öne eğilip kalkmıştı.

Akşam yemeği için Marijana kocaman rengârenk bir salata hazırlamış ve Janez'in aklından neler geçiyor bilmesinin mümkün olmadığını söylemişti.

"Aklından neler geçmesi gerekiyordu ki?"

"Geceleri uzun uzun abuk sabuk konuşuyorsun. Başka zaman da susuyorsun," demişti. "Benimle konuşmuyorsun."

"Seninle ne hakkında konuşmalıyım?"

"Aklından geçenler hakkında. Hiç değilse işinden bahsedebilirsin. O bisikleti buldun mu?"

"Hangi bisikleti?"

"Ljubljanica Nehri'nden çıkardıkları. Pornografi yazarının notlarında geçen bisiklet olabileceğini söylemiştin. Orada neler oluyordu? Kimin yazdığını bulabildin mi?"

"Bunu bana daha önce de sormuştun. Sana söylemiştim, o pornografi yazarı değil."

"Öyleyse daha da kötü – sapkın biri."

Marijana yüksek sesle gülmüştü. Janez bu gülüşünden rahatsız olmuştu. Komik olan bir şey yok diye düşünmüştü, bunun neresi komik?

Marijana birden ciddileşmişti.

"Biliyorum bundan hoşlanmayacaksın," demişti, "ama sana söylemem gereken bir şey var."

Marijana'ya bakmıştı. İşte anlatacak. Canın neye sıkılıyor biliyorum, diyecek. Dugi Otok'a birlikte gitmemizden önce başka birisiyle orada olmuş olabileceğim düşüncesi seni hırpalıyor. Tekneden atlarken ayak bileğimi incitmiş olabileceğim. Devam et söyle.

"Dişine salata parçası yapışmış," demişti Marijana.

Yüksek sesle kahkaha atmaya başlamıştı. Her akşam dişinde salata parçası kalıyordu, çünkü her akşam Marijana salata hazırlıyordu.

"Sağ tarafında köpek dişiyle kesici dişin arasında yeşil bir parça var."

"Seni rahatsız mı ediyor? Ben rahatsız olmuyorum."

"Hayır, ben de rahatsız olmuyorum," demişti. "Komik. Sanki iki dişin arasında yeşil bir dolgu var."

Çatalını masaya bırakmıştı.

"Belki maydanozdur," demişti.

"Maydanoz kullanmadım," diye cevaplamıştı.

"Öyleyse sarımsak," demişti. "Sarımsak geceleri insanı geğirtiyor."

Küçük bir yeşillik parçası, yeşil salata veya maydanoz. Günlük hayatta diğer insanların kusurları bizi rahatsız eder. Bu insanlar en yakınlarımız, en sevdiklerimiz olsalar bile. İhtiras duygumuz üstün geldiğinde ise bizi rahatsız edecek bir şey kalmamıştır artık – ne koku, ne ter, istediğimiz de budur. Ama sabah uyandığımızda tekrar köpek dişimizle kesici dişimiz arasına takılmış olan bir parça yeşil salataya döneriz. Normalde sabahları salata yeme adetimiz olmadığı halde. Ve emin olmak için dişlerimizi çok dikkatli fırçaladığımız halde. Fakat sabahları bizi rahatsız eden bir şey daha vardır. Geceden daha çok, sabahları. Doğruydu, uzun zamandır birlikte uyumuyorlardı. Ne kadar zaman? Soluğumuz kesilene kadar birbirimize sarılarak yatmayı isterdim. O yazar Aleksij gibi mi? Daima tekrarlanan öykülerinde olduğu gibi. Lipnik'in istediği buydu. Ama ilk önce bazı kelimeleri kullanmak gerekir ve o bunu beceremiyordu. Birlikte geçirdikleri tatilden önce Dugi Otok'a gidip gitmediğini soramıyordu. Ne zaman? Ne zaman olursa. Marijana da Lipnik'i neyin rahatsız ettiğini soramıyordu – kendisiyle ilgili bir konu muydu?

Söylediği tek şey "Aklından geçenlerin ne olduğunu bilmem mümkün değil," demekti. Aklımdan neler geçiyordu? Aklımdan geçenlerin neler olduğunu bilmek zorunda mıyım? Ama eğer "Sadece bizimle ilgili bir şey mi?" diye sorabilseydi. "Seni rahatsız eden şey bu mu?"

O da biraz açılabilirdi, "Beni rahatsız eden bir şey var," diyebilirdi ve böylece birlikte bir yere varabilirlerdi, çünkü biri bunu söylediğinde kıskançlığını açığa vurmuş oluyordu. Ama Lipnik kıskandığını açıklamayı reddediyordu. Hiçbir zaman açıklamayacaktı. Neden ilk adımı Marijana atmıyordu,

niçin köpek dişiyle kesici dişi arasına sıkışmış yeşil salata parçasından söz ediyordu – herkes bunun aptalca ve iğrenç bir görünüm olduğunu bilir, öyleyse niçin aptal ve itici göründüğünü eklesin? Söylediği tek şey aptalca olduğuydu, ama iğrenç olduğunu da düşünüyordu, tabii ki maydanoz yapışmış bir dişin görüntüsü iticidir, yeşil dolgu gibi görünen maydanoz. Marijana konuşmak istemiyordu – diş dolguları hiç yeşil renkte olur mu? Altın belki. Ama son zamanlarda onların yerini porselen dişler almakta, söylendiğine göre insanın ağzında o kadar metal olması sağlıklı değilmiş. Fakat maydanozun bir zararı yok, sarımsağın da. Öyleyse susup oturmak daha iyi. Aksi halde Marijana, "Kafanda yine o jet ski yapanı yarıştırıyorsun," der. Ne zaman aralarında bir yanlış anlama olsa tekrar o konuya döner. Uzun zamandır beraberler, aralarında ara sıra yanlış anlamalar olmaması mümkün değil. Birbirlerini en iyi Dugi Otok'ta anlamışlardı. Fakat şimdi orada şu yelkenli var, sıcak kamarasında iki çift yatıyor. İki kadın, iki erkek. Erkeklerden birinin adı komik bir isim, Pepo. Diğerinin adı Beno ve o bir aptaldır. Guido tarzı bir aptal. Hiç değilse Guido mutsuzdu, lejyonerin ölümünü anlatan o acıklı şarkıyı söylemişti. Ve gece Zala'nın kapısını çalmıştı. Zala ona kapıyı hiç açmış mıydı? Bilmiyor, çünkü Yüzbaşı Aleksij bile bilmiyor. Eğer bilseydi muhakkak kayda geçirirdi. O aptal Beno ise hiçbir zaman mutsuz olmamıştır, çarşamba akşamları basketbol oynar ve yazları yelken yapmaya gider. Marijana'nın böyle bir aptalla ortak sırrı var, bu Dugi Otok'la ilgili bir sır mı? Sadece canı sıkıldığından çalışma odasına gelen, sadece uğramayıp her defasında – yani her zaman, son defa da dâhil, sadece selamlamak için uğramayıp çalışma masasının üzerine dayanarak yarım oturan birisiyle. Tamamen garip bir rastlantı, Beno'nun da onunla aynı işte çalışması. Beno'nun borsada çalışması

gerekirdi. Her gün düşmekte olan bir şeyden söz eder. Tam insan bunun yağmur veya kar olduğunu düşünmeye başladığında onun borsa rakamlarından bahsettiği anlaşılır. Ayrıca ciğeri peş para etmez. Arzu ettiği her kadını nasıl baştan çıkardığını anlatır. Bu eskinin şerefsizi her adımda, her fırsatta salyasını tutamaz. Bir fırına girer ve genç satıcı kıza, "Her gün bu fırına neden geldiğimi biliyor musun?" diye sorar. Ve çenesinden görünmeyen şehvet salyaları süzülürken kıza çapkın bakışlar fırlatır. Satıcı kız gülümser çünkü sadece tek bir cevap vardır ama o kızı şaşırtır, önce biraz bekletir, her kadının niçin diye sormayı bekleyeceği kadar, ama o kız sormadan, "Haşhaşlı kekler için," der, "mükemmeller." Ve böylece bir temas başlatmış olur, sinsi, alçak, sahtekâr adam, aralarında bir bağ oluşmuştur, sadece ekmek ve haşhaşlı keklerle ilgili olmayan, bir sonraki gelişinde orada servisin mükemmel olduğunu söyler ve bu böylece devam eder, bir akşam "Ekmeğiniz bitmiş, bir kahve için bana uğramak ister misiniz?" diye sorana kadar. Veya buna benzer saçma bir neden söyler, işe yarayacak bir neden, işe yarayacaktır çünkü üstü kapalı sözlerle koca bir bina inşa etmiştir, bu yöntemi hâlâ işe yaramaktadır.

Beno kadınların kolaylıkla teslim olduklarını çünkü iradeleri bulunmadığını söyler. Bunu bir yerde okumuş olmalı.

Niçin Janez Lipnik gibi duygusal bir insan, en azından kendini öyle bulan biri, Marijana da aynı düşüncede, ayrıca Zala'nın da uzun süre böyle düşünmüş olduğunu söylemeli, niçin Beno ve Pepo, Pepo ve Beno gibi iki avanakla uğraşmak zorunda kalmalı. Niçin onların yelkenlide bazı ipleri kullanıp kullanmadığını merak etmek zorunda – yelkenlilerde her boydan ip bulunur, el ve ayak bileklerini bağlamak için, niçin Jana veya bir başkasının da o yelkenlide olup olmadığını düşünmek zorundadır, her şeye ek olarak

bir de sarhoş Macar askerleriyle dolu bir otobüste seyahat etmesini? Şarkı söylemişler midir? Ay ışığında teknede, Beno şarkı söylemiş midir? Belki onda da biraz ruh vardır, basit de olsa, Guido gibi bir melodi söyleyebilir. La preghiera... la preghiera del legionario.

İşte kadınların âşık olduğu şarkılar. Onunsa dişlerinin arasına maydanoz takılmış. Veya yeşil salata yaprağı. Her neyse.

Meslektaşı Beno'yu yakışıklı bulup bulmadığını ona soracak.

"Ne bakımdan yakışıklı?"

"Biliyorsun. Bir erkek olarak. Bir köpek balığı. Bir filmde rol alabilirdi."

Başta ona şaşkınlıkla bakacaktır, sanki ne demek istediğini anlamaya çalışıyormuş gibi. Sonra kahkahalara boğulacaktır. Ağzından masanın üzerine yiyecek parçaları ve biraz şarap saçılmıştır.

Şöyle der, "Yakışıklı bir erkek kadar cazip olmayan hiçbir şey yoktur."

41.

Dışarı çıkmış ve eve biraz sarhoş dönmüştü. Erkek müşterilerle dolu bir banliyö barında ışık görmüştü. İçeri girmiş ve peş peşe birkaç kadeh hoş kokmayan bir viskiden içmişti. Buna alışık değildi ve neredeyse hepsini çıkaracaktı. Eve döndüğünde Marijana'yı çoktan uykuya dalmış buldu veya uyur rolü yapıyordu. Sakin havasını kıskandı. Marijana'nın önceki hayatından nefret ediyordu. Onu uyandırıp tatsız birkaç laf etmek istedi, orospu, kahpe gibi birkaç kelime veya onu tokatlamayı. Sonra Marijana her şeyi anlatabilirdi ve belki de sevişirlerdi. Zala ve Aleksij'in yaptığı gibi. Marijana'yı uyandıramadı. Belki artık onu sevmiyorum diye

düşündü, belki Zala'ya âşığım. Kıskançlık ve garez duyuyordu, içkiliydi. Sarhoş, kıskanç ve berbat haldeydi. Oturma odasında kanepede uyudu.

Sabah olduğunda Marijana, "Neyin var?" diye sordu. "Acayip davranıyorsun. Konuşmuyorsun. Uyumuyorsun. O arşivde saklanıyorsun, bazı hikâyelere dalıp gidiyorsun. Şimdi de içmeye başladın. Eskiden içmezdin. Artık seni anlayamıyorum," diye konuştu.

Sözleri kulağında vızıldayıp duruyordu.

"Geçenlerde arada sırada başının döndüğünden bahsetmiştin. Bunu konuşmamız gerekmez mi?"

Bu durum hakkında bazı şeyler okuduğunu söyledi Marijana. Başka şeylerin yanında vertigonun da psikolojik dertlere bir işaret olabildiğini, ofisteki anlaşmazlıkların, insanın kafa dengesini bozan sıkıcı problemler olduğunu. Kişinin psikolojik endişeleri fiziki olarak vertigo halinde ortaya çıkarmış.

Yüksek sesle kahkaha atmaya başladı. Bu, dün akşamki kesici ve köpek dişleri arasına sıkışmış yeşil taç şeklindeki salatadan bile komikti. Psikolojik endişenin fiziki olarak ifade bulması? Böyle bir şeyi daha önce kim duymuş olabilir? Bir psikiyatriste görünme ihtiyacı olduğunu mu anlatmak istiyor acaba?

Yorgun ve darmadağınık olmasına, bir gece için kenar mahalleli bar kuşu gibi davranmasından dolayı kendisine şaşmasına ve gözleri de biraz kan çanağına dönmüş olmasına rağmen hafızası mükemmel çalışıyordu.

"İnsanlar her zaman anlamadıkları şeylere inanmayı tercih ederler," dedi. "Oysa biraz daha gayret gösterseler bunları anlayabileceklerdir. Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?"

"Yine o jet ski yapanı mı düşünüyorsun?" diyebilirdi Marijana. "Rüyalarına mı giriyor?"

Ne zaman Janez'in garip davrandığından ve uykusuzluğundan söz etmeye başlasa, "Sana neler oluyor? Bana hiçbir şey anlatmıyorsun. Biliyorsun yaptığın işi önemsiyorum," der ama hiçbir zaman jet ski yapandan bahsetmezdi.

"İşle ilgili değil. Kimse bana o işi vermedi," diye cevaplardı.

Sonra aralarında sessizlik olurdu.

"Her neyse," derdi Marijana.

Her neyse diye düşünürdü Janez. Her neyse, herneyseneysene. Eğer o açıklamayacaksa ben de cevap vermeyeceğim, her neyse.

Neyse ne, ne söylemesi gerekirdi, yapmakta olduğu işi canıgönülden yaptığını Marijana gayet iyi biliyordu. Gerçeği bilmek istiyordu. Geçmişimizden kaynaklanan bir endişe duygusu. Ona verilmiş olan görevin veraset haklarının ispatı için delil bulmakla ilgili olduğunu Marijana çok iyi biliyordu. Vatandaşlıktan çıkarılmış olanlarla ilgili. Savaş tazminatları hakkında. Tazminatlarla ilgili işler onun için mühim değildi, gözü kapalı halledebiliyordu. O, anıların derinliklerine giriyordu. Uzak geçmişte yaşanmış olayların. Öyleyse neden böyle saçma bir soru soruyordu ki? Olayların beyninde çoğalmaya başladığını anlamıyor muydu?

42.

"Bugün pazartesi mi yoksa salı mı?"

Janez Lipnik hâlâ büyük alışveriş merkezinin gezi alanında bir bankta oturuyordu. Yaşlıca bir kadın az kalsın Janez Lipnik'in ayaklarının dibinde duran ve kızgınlıkla kenara çekmeye uğraştığı torbaların üzerine basıyordu. Kadın etrafı arsız bakışlarla süzdü ve gideceği yönü tespit etmeye

çalıştı. Hangi gün olduğunu bilmediği halde nereye gidebilir ki diye düşündü Lipnik.

Alışverişten yorulmuş, saçları grileşmiş yanındaki beyefendi, "Salı günü," diye açıkladı. Demek ki salıymış.

Demek ki salıymış diye düşündü Janez Lipnik. Böyle saçma şeyler hakkında nasıl da konuşup duruyorlar. Yok maydanoz, yeşil salata, yok altın veya bakır dolgu, yok kesiciler veya köpek dişleriymiş.

"Tatil günlerinde hep aklım karışıyor," dedi kadın, ne yöne gideceğini kestirmek için etrafına bakınırken torbaları tekrar ezerek. "Pazartesi günü tatilse, o zaman salıyı hafta başı zannederim çünkü pazartesi tatili bana hep pazar günüymüş gibi gelir."

Janez Lipnik giderek daha çok kızmaya başlamıştı.

Öyleyse çarşambanın salı ve pazarın da cumartesi mi olduğunu zannediyor?

"İnsanların sanki bir şey söylemeleri gerekiyor, herhangi bir şey," derdi Marijana.

Öyleyse dağların yeşil olduğunu neden söylemiyorlar?

Çünkü söyleyemezler, "Bak dağ ne kadar yeşil." Alışveriş merkezlerinde dağlar yok ki.

Marijana son derece akılcıdır. Her soruya cevabı vardır. Ama her sorunun cevabı olamaz ki, yoktur işte, o kadar. Cevabını veremediği bir soru biliyorum. Daha önce Dugi Otok'a gidip gitmediği. Cevabını veremediği, ona sorsam açıklayamayacağı bir soru. Ama cevabı olmalı, açıklamalı, çünkü eğer açıklamazsa hayatının çoğu yılını tanımadığı bir kişiyle geçirdiğini düşünecek. Ama sormayacak, Marijana'ya sormayacak. O sormadan açıklama yapması gerekir. Çünkü gerçeğe ulaşmak için karıştıracağı bir arşiv belgesi değil Marijana. Kendisi soruya cevap verebilir. Şimdi Lipnik beyninde

vızıltılar duymaya başlamıştı, ama sesin parlak ışıkla aydınlatılmış yerden gelen müzik sesi mi yoksa yıllar önce sinirlerini tahrip eden ve hâlâ etmeye devam eden jet skinin gürültüsü mü olduğundan emin değildi. Şimdi vızıltı sesi ve durmadan torbalarına basan kadın sinirlerini yeniden tahrip etmekte. Kadın torbalarına tekme attığının farkında bile değil. Torbalarda ekmek ve süt var. Ayrıca Fransız peyniri, bir şişe Bordeaux şarabı ve Marijana'nın ipek çorapları, yastık kılıfları, portakal ve bir bıçak. Bıçak ekmek kesmek için ama yine de keskin bir bıçak. Sinirlerini doğrayabilecek keskinlikte bir bıçak.

Sonunda kadın ne tarafa gideceğine karar verdi, ayakkabı dükkânına doğru – başka neresi olabilirdi ki. Ama o yöne gitmeden torbalarına bir kere daha baktı (peynir olana mı? Yoksa süt olana mı?) ve gri saçlı adam peşinden koşturmaya başladı.

Günlerden salıydı. Tatil gününden sonraki salı, onun ve Marijana'nın birbirlerine karşı sessiz kaldıkları gün. cumartesi gününün tamamını arşivde geçirmişti. Pazar günü konuşmamışlardı. Pazartesi sabahı Marijana dışarı çıkmıştı. Ama kafasını kurcalayan Marijana'nın gidişi veya bindiği taksi değildi. Kafasını kurcalayan sessiz kalmalarıydı. Pazar öğleden sonrasındaki sessizlikleri, o günün akşamı devam eden sessizlik, pazartesi günü çalması gereken telefonun sessizliği. Bugün salı, salı günü, torbalarını ezen kadın pazartesi olmadığından emin olamasa bile, her tatilin ertesinde kafası karışıyor. Sanki bir gün başka bir günle aynıymış gibi. Birbirlerine benzemezler. Pazartesi Marijana'nın ayrıldığı gündü ve telefonun sessiz kaldığı gün. "Kafandan nelerin geçtiğini nasıl bilebilirim ki," demişti. Benim kafam Dugi Otok'taki o Tanrının belası jet skinin gürültüsüyle parçalanıyor diye açıklamak istemişti. İşte bu nedenle aklımdan neler geçiyor

anlatamıyorum. Kafamda olaylar birikiyor – geçip gitmiyorlar, bir baraj setinin arkasında biriken su gibi çoğalıyorlar. Ama hiçbir şey söylemedi. Vitrinin camına yaslanan o manken gibi – Marijana da bir şey söylemedi.

43.

"Ruhun nerelerde dolaşıyor?" diye sormuştu Marijana. "Benden uzaktasın," demişti, "başka bir yerde." Olayların kafasında giderek çoğaldığını Marijana anlamıyor muydu? Bir baraj setinin arkasında çoğalan su gövdesi gibi. Zala D.'nin de kafasında çoğaldığı gibi. Maribor hapishanelerinde vurulan esirlerin mektupları arasında onun erkek kardeşinin de adına rastlamıştı. Aynı soyadını taşıyordu, erkek kardeşi olmalıydı. Kurşuna dizilecek esirlerin son bir mektup yazmalarına Almanlar izin veriyordu. Zoran D., anne ve babasına veda etmişti. Onun öldüğünü öğrendiklerinde ıstırap duyacakları için üzgündü. *Zala'ya onu ne kadar özlediğimi söyleyin. Sizlerle yıldızların ötesinde buluşacağız, tekrar bir arada olacağımız yerde. Düşüncelerimde sizleri kucaklıyor ve öpüyorum. Zoran.* Eğer o Zala'nın erkek kardeşiyse –ki kesinlikle oydu, uzman arşivist Lipnik bunu kesinlikle ispat edecektir– bu durumda Zala'nın mektubu alıp almadığı sorusunun cevaplandırılması gerekiyordu. Nerede? Lower Carniola'da kalmış olamazdı – 1943 sonbaharında o bölgede kaos yaşanıyordu, partizanlar, köy korucuları, çetnikler, geri çekilen İtalyanlar ve ilerleyen Almanlar. Genç öğretmenin terk edilmiş, artık hiçbir öğrencisi olmayan bir okul binasında tek başına ve korumasız, ondan şüphe duyan komşulara ve gizli partizan ajanlarına, ona kötü gözle bakan kiliseye ve erkek arkadaşı subay Aleksij tarafından nasıl aşağılandığını hiç unutamayan Franz adındaki işçiye karşı savunmasız yaşaması

mümkün olamazdı. İmkânsızdı. Öğretmen kesinlikle Maribor'a dönmek istiyordu, anne ve babasıyla arkadaşlarının olduğu yere, ama oraya dönmesi Lower Carniola'da kalmasından daha da güçtü. Oradan ayrıldı, tek gidebileceği yer Ljubljana'ydı. Bisikletini Ljubljana'ya doğru sürdü, geri çekilen İtalyan birliklerinin yanından geçti, devrilmiş kamyonların ve yol kenarında kurşunlanarak can çekişen katırların yanından geçti. Bisikletini bir kamyonun kasasına attı ve siyah saçlı askerlerin rahatsız edici bakışlarına tahammül etti. Ljubljana'nın dış mahallelerine vardığında kamyondan atladı, bir trenden atlar gibi, onlara el sallayarak veda etti. Gerçekten böyle mi olmuştu? Kent Lower Carniola ve Styria'dan gelen göçmenlerle doluydu. Yine de göze batmamaya çalışarak, kimsenin dikkatini çekmeden kalınabilecek, tüm göçmen kalabalığına rağmen ve sık sık yönetim değişikliği olmasına karşın hiç değilse belli bir düzen vardı orada. Ljubljana'ya gitmiş miydi?

44.

En olabilecek çözüm yakınındaydı, tahmin edebileceğinden daha yakında, en heyecanlı rüyalarında bile göremeyeceği kadar. Yaklaşık bir metre ötede. Ama göremiyorsan önemi yok, ister bir metre isterse bin metre ötede olsun, ister hemen yanında veya bir arşiv deposunda kaybolup gitmiş, belki de yanlış numaralandırılmış veya yanlış bir dosyaya girmiş olsun.

'Büyük Âşık'ın anılarına geri dönerek orada bir ipucu bulmaya çalışıyordu. Bir yerde Zala çocukluğundan bahsediyordu ve başka bir subaydan, babasından. Babasının ve asker arkadaşlarının oturma odalarında geceleri bir araya gelerek içki içtiklerini ve onun da battaniyesinin altında onların

topçu birliğinin anılarını veya süvarilerin başarı öykülerini dinlediğini, genç kralın ve Yugoslavya'nın zaferine kadeh kaldırmalarını izlediğini anlatıyordu. Veya Carinthia Savaşı hakkındaki anılarını. Alman vatanseverlerin Puncer adındaki bir Sloven subayını göğsünden nasıl hançerlediklerini. Onu bir köy evinde yakalayıp yere yatırdıklarını ve göğsünden süngülediklerini. Zala'nın dinlediği öyküler bunlardı. Ama bunlara benzer öyküler Lipnik'e de yabancı değildi. Bıçaklar hakkında öyküler. Babasının esir kampından anıları. Sonra bazen şarkı söylerlerdi, *marş ileri, marş ileri, Kral Petar'ın askerleri.* Ah, Janez Lipnik o geceleri çok iyi biliyordu. O sesleri tanırdı –ancak o sesler oturma odasından gelmezdi çünkü büyüdüğü evde oturma odası yoktu– duyduğu sesler küçük mutfaklarından gelirdi. Gecenin içinden gelen derin erkek seslerini bilirdi, gürlemelerini ve şarkı söylemelerini tanırdı: Özgürlüğün anahtarı, özgürlüğün anahtarı, bizim sevincimiz. Ama adamlar gittikten sonra Zala annesinin ağladığını duyardı, Zoran'ın suçlamalarını da. Ondan yaşça daha büyük olan kardeşi babasıyla sık sık tartışırdı.

45.

Çözüm Beno'dan geldi. Dünya yüzündeki en ilgisiz ve beceriksiz arşivciden. Öğleden sonra Lipnik'in ofisine gelmiş ve masasına tünemişti. Sakız çiğniyordu. Salatadaki sarımsak kokusunu gidermek istediğini söylemişti. Sakız çiğnemesi Lipnik'i rahatsız etmiyordu, onu rahatsız eden devamlı yelkenden bahsetmesiydi ve yelkenli teknesiyle dolaştırdığı kadınlardan. Daha da ötesi masasının üzerine oturmasıydı. Lipnik onun bayağı ve kibirli tavırlarından nefret ediyordu. En çok da Beno'nun masasının üzerine oturmasını kibirden

değil de dostça bir tavırmış gibi düşünmesine illet oluyordu. Şimdi şöyle diyecekti, "Hâlâ çalışıyor musun?"

Beno, "Hâlâ çalışıyor musun?" diye sordu.

"Gördüğün gibi," dedi Lipnik başını kaldırmadan.

"Dışarıda hava çok güzel."

Dışarıda güzel bir ilkbahar havası vardı, yakında yaz gelecekti ve o, Beno'nun yelkencilikten bahsetmesini istemiyordu.

Beno ondan savaş ve göç yaşandığı zamanlarda yolunu bulan o sapkın adamın, ağaca tırmanıp veya bir çukura saklanıp kurtulan kadınlar hariç her dişiyi yakalayan çapkının notlarını ödünç vermesini istedi. Lipnik dosyayı hâlâ incelemekte olduğunu söyledi. Beno'nun yelkencilik hakkında tek kelime etmemesini öylesine istiyordu ki. Ve Beno da söz etmedi. Yağmur yağdığını söyledi, gerçekten dışarıda kovayla su döküyorlardı sanki. Lipnik dikkati dağılarak bakışlarını pencereye doğru çevirdi. Tabii yağmur yağıyordu. Pencere camlarından yağmur damlaları aşağıya kayıyordu ve hoş bir yağmur dışarıdaki kiraz ağacını ıslatıyordu, üzerinden sular süzülüyordu. Tehlikesiz bir denemeydi, Beno kiraz ağacıyla ilgilenmiyordu – dikkat bile etmiyordu. Düşündüğü şey onunla yelkenliye binecek genç birini nerede yakalayabileceğiydi. Zala ve birkaç bin başka kadınla beraber olan o azgın adamın da bunun gibi olabileceğiydi. Hayır, Beno kadar ebleh olamazdı. İmkânsız. Ne de Beno gibi kibirli, daha da ötesi poposunu, hem de yarısını, dosyalarının biraz ötesine, masasının kenarına yerleştirmenin agresif ve terbiyesiz bir davranış olduğunu bilmeyecek biri gibi olamazdı.

"Borsa düşmekte," dedi Beno sakızını sesli bir şekilde çiğneyerek. "Bugünkü rakamları gördün mü?"

Lipnik'in günün rakamlarını görmediğini çok iyi biliyordu. Niye bir arşivci borsa rakamlarını takip etsin ki? "Bu

arşivde çürüyüp gitmemek için," diye izah etmişti Beno çok zaman önce. Kredi al ve hisse senedi veya tahvile yatır, sonra gazeteden rakamları takip et. Bazen paranın düşerken çırpınma sesini duyarsın, diğer zamanlarda da şangırdar. Bu arşivde çürümeye niyeti yoktur. Adriyatik'te bir adada ev satın alacaktır. Belki turistler için bir spor salonu açar. Akşamları deniz kıyısında bir barda oturup sek kırmızı şarap yuvarlar – plavac şarabı. Lipnik, Beno'nun odadan çıkmasını öylesine istiyordu ki. Ondan nefret ediyordu. Yelken yapmaktan ve Beno'dan ve borsadan nefret ediyordu. Ve Marijana'dan da, biraz, eğer doğruysa. Gerçekten doğruysa?

"Bu arşivde çürüyeceksin," dedi Beno. Masasının üzerine uzandı ve el yazısı bir kâğıt yığınının üzerinde duran klasörü aldı, açtı ve içindeki sayfaları çevirmeye başladı. Birkaç cümle okudu.

"Oh, şimdi bunlar nedir?" diye sordu. "Bana senin de delilerle uğraştığını söyleme sakın."

Lipnik, Beno'nun elinde tuttuğunun ne olduğunu biliyordu. Ivanka K.'nın notlarıydı. Savaş sırasında Studenec'te hemşirelik yapıyordu. O dönemde dışarıda hastanedekinden daha çok akıl sağlığı yerinde olmayan insan bulunduğunu yazmıştı.

"Aklını tamamen yitireceksin," dedi Beno, klasörü masanın üzerine fırlatıp poposunu oradan kaldırarak.

Lipnik neredeyse müteşekkir bir bakış fırlattı. Aklına bir fikir gelmişti. Ayrılırken ona gülümsedi bile. Beno, Lipnik'e baktı, sakızını çiğnedi ve başını salladı. Lipnik büyük bir heyecanla Beno'nun masaya fırlattığı klasörü kucakladı. Birden aklına gelmişti: Bu notlarda genç bir öğretmenden bahsedilmiyor muydu? Oraya yağmurlu bir günde getirilmişti. Ivanka K. ondan bir yerde bahsediyordu. Baktığı kadınların

birçoğunu tarif etmişti. Ama hiç isim vermemişti. 1944'de kocasını öldüren yurt korucularının adlarını vermişti, akıl hastanesinin nalbant ve seyisinin adlarını. İşkence yaptıkları sırada yüzünü tamamen parçalamışlardı. Şimdiye kadar Lipnik onun notlarına sadece bakıp durmuştu. Şimdi Zala'nın da notların bir yerinde olduğunu hissediyordu – hemşire Ivanka K.'nın savaş boyunca gördüğü korkunç kabusların bir yerinde.

46.

O akşam şöyle düşünmüştü: Ah, bizim bu akşamlarımız yok mu, bu salatalar, televizyon haberleri, bacaklarımızı uzatıp yattığımız şu kanepe. Gece haberlerinin ortasında birden bire yerinden kalkıp televizyonu kapatmıştı. "Tüy dökücü reklamlara bakmayı, şu boş kafalıları dinlemeye yeğlerim," demişti. Artık bu adamları dinleyemiyordu. Marijana, yine de haberlerin devamını dinlemek istediğini söylemişti. O seyrederken televizyonu pat diye kapatamazdı. Marijana ne dinlemek istiyordu: Siyaset palavracılarını mı, pozcu entelektüelleri mi, yoksa mali yolsuzlukları mı, hangisini seyretmek istiyordu? Tartışılabilir de olsa hepsini tüy dökücülerden daha ilginç bulduğunu söyledi Marijana.

"Cımbızla tutup çekmek, tıraş etmek," diye bağırdı Janez, "bütün bunlar çok daha ilginç değil mi?"

"Belki," dedi Marijana televizyonu tekrar açarak. "Ama şimdi dünyada neler olup bitiyor daha çok merak ediyorum."

"Hiçbir şey, hiçbir şey olmuyor. Her şey çok zaman önce olup bitti," dedi Janez. Başını göstererek "Ve her şey bunun içinde," diye devam etti.

Tekrar televizyonu kapatarak, "her şey bunun içinde," dedi. "Her şey kafamın içinde. Anlamıyor musun?"

Anlamıyordu. Şimdi yaptığının zorbalık olduğunu söyledi.

"Zorbalık mı?" diye bağırdı Janez, "sen buna zorbalık mı diyorsun?"

"Evet. Bana hükmetmeye çalışıyorsun."

"Zorbalığın ne olduğu hakkında hiçbir fikrin yok."

"Onun da mı ne olduğunu öğrenmem gerekiyor?" diye hırsla sordu Marijana.

Janez kapıyı çarpıp evi terk etti.

47.

Zala D.'nin, 'Büyük Âşık'ın güncesinde adının geçtiği zamanla savaştan sonra Maribor'da ilkokul öğretmeni olarak ortaya çıktığı zaman arasında neler yaptığını bulmaya çalışıyordu. Erotik bölümün sonunda Zala'nın saçlarının kim oldukları bilinmeyen partizanlar tarafından kazındığı ve Antonia'nın temizlendiği yazılıydı. Devlet memuru bu tabiri kullanmazdı. O Antonia'nın öldürüldüğünü yazardı. *Temizlemek* tabirine arşiv belgelerinde her rastladığında şaşırırdı. Hesapça çok temiz bir tabirdi –*yedi hain görüldükleri yerde temizlendiler*– o kadar kolaymış gibiydi ama o ne zaman rastlasa ürperirdi. Ne kan, ne ağlama, ne acı ve ne de terör –hiçbir şey, burada bir kişi, orada yedi kişi temizlendiler, konu kapandı– insan hayatlarının sona erdiğine zor inanırdınız. Belki de tetiği çekenin yaptığı işi temizlemek olarak görmesi onu rahatlatıyordu – bir infaz bile değil, sadece bir konuyu kapatmak, üzerini çizmek, nokta, son. Sadece Zala'nın arkadaşı Antonia temizlenmemişti, erkek kardeşi de Maribor'da merkez hapishanesi avlusunda Naziler tarafından temizlenmişti. Savaşta Almanya'da ev hapsinde tutulan Latince dil bilgini Yahudi Viktor Klemperer, Nazilerin de

bu terimi kullandıklarına dikkati çeker: On yedi halk düşmanı temizlendi gibi.

Zoran kurşuna dizilmeden önceki gece bir veda mektubu yazmıştı. Mektup nereye gönderilmişti? Ljubljana'ya. Zala 1943 Eylül ayının bir kısmında Lower Carniola'daydı, sonra Ljubljana'ya gitmişti.

48.

Sabah olduğunda Marijana onu arşivden telefonla aradı. Ona evde söyleyemediklerini telefonda anlatmak istediğini bildirdi. Niçin söyleyememişti? Niçin? Çünkü kapıları çarpıp duruyordu. Ve de televizyonu kapatıyordu. Çünkü ya hiçbir şey söylemiyor ya da bağırıyordu. Onu terk edecekti. "Bu da nereden çıktı? Acelesi neydi ki? Aniden?" demişti. O kadar uzun zaman her şey yavaş yavaş devam ederken şimdi hızlanmıştı. Marijana ona "Ne olur beni dinle," demişti. O da "Dinliyorum," diye cevaplamıştı. Neler olduğunu bilmiyordu... "kafamda neler olduğunu," demişti. Bundan daha önce de söz etmişlerdi.

"Öyleyse, tekrar dinle, lanet olsun."

Telefonu kapatmak istemişti. "O seks manyağının notlarını keşfetmenden sonra başka bir insan oldun," demişti Marijana. Başlarda o olağanüstü belgede ortaya çıkan birini takip etmekten bahsetmişti üstünkörü. Artık hiç anlatmıyordu. Birisinin yatak maceraları hakkındaki notların neden olağanüstü bir belge olması gerektiğini Marijana hiç anlamıyordu. Çünkü savaş zamanıydı ve savaşta herkes çatışmalardan bahsederdi fakat o kadınları anlatmıştı. Bunun için mi? Marijana Beno'yla konuşmuştu. Aha, Beno'yla mı, ne hakkında? Janez'den söz etmişlerdi. Onun hakkında konuşmuşlardı. Beno da onun son zamanlarda garip davrandığını

düşünüyordu. Müdürü ve arşivin direktörü de. Aha, demişti Lipnik, aha patronum! O ikisi ne bilir ki. Beno'ya, Avustralya'dan gelen kutuda çok olağanüstü bilgilere rastladığını söylediğinde o sadece gülmüştü. "Şaka ediyorsun," demişti Beno, "yani bu adamın savaşı sevişerek mi geçirdiğini söylemek istiyorsun." "Söylediğimi duydun mu?" dedi Lipnik. Yahu o dâhinin buluşum hakkında, araştırmamla ilgili söyleyebildiği işte bu kadar.

"Lütfen beni dinle. Lütfen."

Anılarda anlatılan biri vardı, bir kadın, Lipnik'le bağlantılı biri. Verdiği bilgi ancak bu kadardı ve bu da açık değildi. Muhtemelen uzun zaman önce ölmüş olan veya hayattaysa çok çok yaşlı bir kadının Lipnik'le ilgisi ne olabilirdi, yaşamıyla ilgili? Lipnik'in daha fazla açıklaması için çok uğraşmıştı, sadece merak ettiği için değil, ama birlikte yaşadığı adamın, kocasının, en yakınının, canının bazı zorluklarla karşılaştığını düşünmüştü. Ve bu zorlukları buluşundan kaynaklanıyordu, ofisteki masasının üzerinde yatan veya bölgesel arşivin kilitli çekmecelerinde bulunan kâğıtlardan. Ne hakkında olduklarını bilebilseydi belki ona yardımcı olabilirdi. Sonuna kadar gitmesi için destek verir veya tamamen vazgeçmesini telkin ederdi. Lipnik hiçbir zaman çok konuşkan biri olmamıştı, çoğunlukla başını kaldırmadan saatlerce kitap okurdu ve bazen hiç konuşmadan pencereden dışarıya bakar, düşünür, kendini talihli bulurdu, çok zaman önce Marijana'ya böyle demişti. Ama son birkaç hafta o kadar düşünür olmuştu ki dayanılmaz hale gelmişti. En küçük bir olay sesini yükseltmesine yol açıyordu, Marijana'nın hayat boyu anlayamayacağı şeyler söylüyordu ve sonra da çekip gidiyordu. Marijana'ya anlatması gerekenin bu kadar mı olduğunu sormuştu. Anlatması gereken başka şeyler de olabileceğini düşünmüştü.

"Ne hakkında?"

"Ruhların göçü. Dememiş miydin? Ruhun nerelerde dolanıyor?"

Nefes alıp verdiğini duyabiliyordu. Ne demek istediğini anlamadığını söylemişti.

Sonra artık dayanacak gücü kalmadığını.

49.

Ama aslında dayanabilirdi. İnatçı bir kadındı. Uzun yıllardır birlikte yaşadığı, ama her geçen gün daha az tanımaya başladığı bu sorunlu adamın kafasının bir yerlerinde birdenbire kaybettiği huzurlu hayatı kurtarmaya çalışmıştı. Onu bir Çin restoranına öğle yemeğine davet etmişti.

"Hiç değilse bir öğleden sonrası için izin kullansan çok iyi olur. Eskiden olduğu gibi birlikte öğle yemeği yeriz."

"Tabii olur, eskiden olduğu gibi yaparsak."

Restorana girdikten sonra Marijana ile tartışmamıştı ama bunun yerine yemeklerden birinin 'ağaca tırmanan karıncalar' diye adlandırılmış olmasının sebebi konusunda garsonla münakaşa etmişti.

"Eğer Çinliyseniz bunu bilmeniz gerektiğini düşünmüyor musunuz?" Çinli garson az Slovence bilgisiyle bazı yemeklerin çok eski zamanlardan kalma acayip adları olabildiğini söylemişti. Çinli garsona minik etlerle karıştırılmış incecik tel şehriyelerin niçin öyle adlandırıldığını sormuştu. Garson omuzlarını silkmiş ve bilmediğini söylemişti. Belki de Slovencesi yeterli değildi.

"Öylesine adlandırılmış işte," demişti.

Lipnik ağacın nerede olduğunu çıkaramadığını söylemişti. Bu minik et parçaları sembolik olarak karıncaları temsil edebilir – ama ağaç neredeydi?

Marijana bir de bunu mesele yapmamasını rica etmişti.

"Kim mesele yapıyor?" diye sormuştu Lipnik, sesini yükselterek. "Ben mi bu konuyu abartıyorum? Tel şehriyelerin ağaç olması hiçbir şekilde mümkün değil, sembolik dahi olsa, ama karıncalar olabilir – fakat insan neden karınca yesin ki sembolik olsalar bile?"

Kafası karışan garson ona bakmış ve omuz silkmişti.

Tabii demişti Lipnik, muhtemelen eski zamanlarda sizin ülkede insanlar karınca yiyiyorlardı. Hâlâ solucan yiyiyorsunuz. Ve ateş böceklerini. Garson esnemişti. Restoranın arka tarafına gitmiş ve Marijana garsonun birine bir şeyler anlattığını görmüştü. Sonra ikisi birden masaya gelmişlerdi. Size nasıl yardımcı olabilirim bayım? diye sormuştu diğer Çinli. Hesap demişti Lipnik, bana karıncaların hesabını getirin.

Marijana her iki garsona gülümsemişti. "Bir şey yok," demişti, "sorun yok sadece hesabı ödemek istiyoruz. Hepsi bu."

Başıyla onaylayarak destek vermişti. Garsonlar da başlarını sallamışlar ve gülümsemişlerdi. Birinci garson "Sadece hesabı mı istiyorsunuz?" diye emin olmak için sormuştu. "Hepsi o kadar," demişti Marijana.

Marijana hesabı öderken Lipnik ayağa kalkıp restoranı terk etmişti.

Marijana peşinden bir süre kızgın adımlarla yürümüş ve yakındaki alışveriş merkezinin dükkânlarının ve kahvehanelerinin önünden geçmişti, ona son bir defa bir veya birkaç laf etmeye hazırdı. Bunun böyle devam edemeyeceğini, en küçük bir sebeple kalkıp gitmesinin alışkanlık haline geldiğini, bazen televizyonu kapatıp kapıyı çarpıp çıktığını söyleyecekti. Janez'le alışveriş merkezinin ana yolunda her an karşılaşabileceğinden emindi, burada amaçsız dolanıp durmayı alışkanlık haline getirmişti – gerçekte tek amacı vakit

öldürmekti, Marijana bir veya diğer dükkândan çıkana kadar. Bazen rahat dolaşabilmesi için eline tutuşturduğu alışveriş torbalarına göz kulak olurken parlak ışıkla aydınlatılmış bu mekânda geniş bir sıraya oturur, kitap okurdu.

Ama bu defa Janez hiçbir yerde görünmüyordu. Arabaya gitmiş olabileceğini düşündü. Ama otoparktaki arabada da yoktu, Marijana da yedek anahtarını çıkardı ve arabayla oradan ayrıldı. Gelecek günlerden birinde Janez'in evi terk edebileceğini düşündü.

Bir hafta kadar önce gazetede kayıp bir adamın fotoğrafını görmemiş miydi?

"Biliyor muydun?" diye sormuştu, "bu ufak Slovenya'da her zaman yaklaşık yüz kişi kayboluyor. Bazıları hiçbir zaman bulunamıyor. Yok oluyor."

"Bu adamın yapması gereken şey," demişti Janez fotoğrafa bakarak, "bıyığını kesmektir, onu kimse tanıyamaz."

"Çoğunluğu," demişti, "yutulup gidiyor. Belki bir veya ikisi ormanın derinliklerinde kendilerini ağaca asıyorlar."

"Bunlar ne kadar acayip düşünceler," demişti Marijana. "Etrafta dolaşan çok sayıda dengesiz insan var. Onlardan da sorumlu olamayız."

"Başka ülkelere gidebilirler," diye devam etmişti Janez ihtimaller arasında dolaşırken. "Ormanda kaybolabilirler – Slovenya'da sık ağaçlı geniş ormanlar var. Karst bölgesinde bir çukura düşebilirler. Veya oraya bilerek giderler, bir süre mağarada yaşayıp sonra geri dönmek için. Ama bazen geri dönemeyen insanlar olmuştu."

Marijana gazeteyi Janez'in elinden çekip almış ve kayıp adamın fotoğrafına bakmıştı.

"Slovenya," dedi Janez, "bir deniz süngeri gibidir. Toprağın altı delik deşiktir. Yeraltı ırmakları sağa sola akarlar.

Yeraltında hoş, düz arazide akan bir nehri takip edersin ve Alpler vadisinin dibinde başka bir nehirden geri dışarı çıkabilirsin."

Bu geceyi yine kenar mahalleleri dolaşarak geçirmişti.

Eve çok geç dönmüş, alkol kokuyordu, eğer konyağın kokusu için böyle söylenebilirse. Marijana'nın yanına uzanmış ve hemen sızmıştı. Sabahın dördünde onu pencerenin yanında otururken görmüştü Marijana. Solgun yüzüne neon ışığı yansıyordu. Marijana'ya doğru, kan çanağı uykusuz gözleriyle bakmış ve garip bir şey söylemişti.

"Hayatıma bir şey karıştı. Karanlıktan, yağmur perdesinin arkasından, gecenin içinden, geçmişten gelen bir şey."

"Geçmişin baskınına uğradık," dedi, "bizi bu yağmur gibi boğacak ve hiç hava kalmayacak."

Ne kastetmişti acaba? Janez her şeyin birbiriyle ilintili olduğunu düşünürdü veya daha çok hissederdi, ince ipliklerle birbirine bağlı olduğunu. Her an kopabilirlerdi.

50.

Lipnik'in okuduğu satırlar şöyleydi:

Şimdi ben bu satırları yazarken iki numaralı koğuştayım, gece nöbetinde ve hayatımdaki olayları anlatabilirim. Arkadaşlarım benimle alay ederler, burada çalıştığımdan akıl hastalarından bana bulaşan şeyler olduğunu söylerler. Ama bu beni hiç yıldırmaz, bu duvarların dışında savaşta insanların birbirlerine yaptıkları bizim hastanemizde yaşananlardan daha normal değil. Üç Kral Günü'nde birkaç yıl önce meydana gelen bir olayı hatırlıyorum: Kadınlardan biri beni öyle kuvvetle sarsmıştı ki kendimi yerde bulmuştum, akıl hastası bir kadının sahip olabileceği korkutucu gücüyle beni boğmaya

çalışıyordu. Canımı kurtarmak için mücadele ediyordum. Korkak birisi değilim, çocukluğumdan itibaren bir çiftlikte çalışmış olduğumdan narin de değildim. Ama birdenbire güçsüz kalmıştım, bunu ne zaman hatırlasam titrerim. Soğuktan değil, çünkü burada oturmuş yazarken bir battaniyeye sarıldım. Diğer hastalar neler olduğunu gördüklerinde bana yardım etmeye koştular ve birden kendimizi bir yığın halinde yerde bulduk ve onların yardımlarıyla dahi kendimi kadının kızgın pençesinden kurtarmak için pek az mücadele edebiliyordum. Bu insanların hangi şartlarda yaşadıklarını ve neler yaptıklarını görmemiş olan herhangi biri durumu hayal bile edemez. Ama bizim koğuş hoş bir yerdi, yaklaşık seksen hasta vardı, bazen daha fazlası olurdu, bazen de daha az, iyileşenlerin ve yeni gelenlerin sayılarına göre değişirdi. Burada hastalar serbestçe dolaşırlar, kışın içeridedirler, yaz gelince yürüyüş yapabilecekleri çitle çevrili bir bahçemiz vardır. Sabah yedide kalkarlar ve akşam altıda yatarlar. Akıl hastası olmayan hastaları buraya getirmemeleri daha iyi olurdu. Tüberkülozluları ayrı bir ahşap barakada tutarız. Şu sıradaki salgında, sona yaklaşmış bir kadın hasta var, ödem toplamış olan bedeninde büyük bir yarası mevcut, hayatta kalmasını sağlayan tek şey yapılan igneler. Doktordan kadını huzur içinde ölmesi için bırakmasını istedim, çünkü çok acı çekiyordu. Ondan başka hastalarımızın çoğu saralı, felçli veya aklını dinle bozmuş olanlar, bu sonuncular tedavisi en güç olanlar. İyileşen ama onları almaya gelen kimseleri olmayan hastaları görmek iç acıtıyor Bazı hastaların yakınları, hastalıkları tekrarlar diye onları evlerine götürmek istemiyorlar, maalesef hastalık bazen tekrarlıyor. Bu hastalar ömür boyu hastanede kalmaya mahkûmlar, eğer yakınları istemiyorsa nereye gidebilirler ki? Baktığım hastalardan biri Marija R. muhtaç, terk edilmiş,

herkes tarafından reddedilmiş. Gayrimeşru bir çocuktu, annesi gündüzleri hizmetçilik yapardı, bu nedenle çocuk amcasının evinde hiç ilgi görmeden yaşardı. On beş yaşına geldiğinde sokaga bırakılmıştı ve hemen yanlış yola sapmış ve bir çocuk doğurmuştu – daha o yaşta. Bebeği boğup bir nehre atmıştı. Sonra bir başka kasabaya gitmiş, orada da ikinci bir bebeği olmuştu, o bebeğe de aynı muameleyi yapmıştı. Yakalanarak hâkim karşısına çıkmış ve çok yıla mahkûm edilmişti, ama hapishanede sinir krizi geçirdiğinden Studenec'e gönderilmişti. Dokuz yıldır buradaydı. Çok normal birine benzerdi ve bana sık sık "Bu delilerin arasında olacağıma hapishanede normal cezamı çekmeyi tercih ederim," diye şikayette bulunurdu. Diğerlerini kontrol edebilmeme çok yardımcı olurdu çünkü kadınlar ondan korkarlardı. Odaya girdiğinde bir aslan kesilirdi, diğerleri kenara çekilip ona yol verirlerdi, kocaman gözleri acayip bir ateşle parlardı ve sizde korku yaratırdı. Yine de gönderildiği takdirde onu özleyeceğim.

51.

Çin restoranında öğle yemeği için 'ağaca tırmanan karıncaları' yerlerken jet ski yine kafasının içinde gümbürdemeye başladı. Dugi Otoklu o jet ski olayı *furore brevis*'ti. Kısa bir delilik. Fırtına'dan kaçtıkları zamana rastlamıştı, bir doğa olayı değildi, ama Hırvatçası *Oluja* olan bir askeri operasyondu. Kaçmak mı? Janez bu kelimeye çok kızıyordu, onlar kaçmıyorlardı, geri çekiliyorlardı, tatillerini kısa kesiyorlardı, çünkü radyoda Hırvat ordusunun Knin civarında Sırp birliklerine karşı geniş bir operasyonla karşı saldırıya geçtikleri haberlerini veriyordu. Ama sadece radyo haberleri onları huzurlu –o vakit öyle görünüyordu– Adriyatik'teki veya

başka bir denizdeki o en sakin adadan ayrılmalarına sebep olamazdı. Kentlerin bombalandığı haberleri, siren sesleri ve insanların sığınaklara kaçışma görüntüleri Bosna'da savaşın kızıştığını bildiriyordu. Televizyonda bir Bosnalı mülteci, insanların ormanlık alanlarda saldırıya uğradıklarını ve vahşi hayvanlar gibi öldürüldüklerini anlatmıştı. Sonra Marijana o raporları nasıl dinleyebildiklerini –Janez sabah akşam haberleri dinliyordu– ve buna rağmen güneşlenip, kimsenin olmadığı adada yürüyüşlere çıkıp, yüzdüklerini ve mehtapta sevişliklerini sık sık sormaya başlamıştı. Ama birbirlerine âşıktılar –başka ne yapabilirlerdi?– yeni evliydiler ve birbirlerini seviyorlardı, adada yalnızdılar, savaştan çok uzakta. Ama jet ski yapan adam yakındaydı. Hiç kimsenin olmadığı, mükemmel sükûnetin hüküm sürdüğü, çam ağaçlarının altında ve dalgaların aşağıdaki kayalara çarpma seslerinin arasına jet ski sanki gökten düşmüş gibiydi. Daha doğrusu cehennemden, cehennemden büyük bir gümbürtüyle gelmişti. Genç bir adam üzerine abanmıştı, vahşice gaz pompalıyordu, arkasından su fışkırtıyordu. Koyun içinde tam daireler çizmeye başladı, sonra oval daireler, ani hamlelerle gaz veriyordu, sonra uzun kavisler ve sonunda yorulduğu açıktı.

Kükreyerek gelişinin ilkinde Janez uyuyordu.

Rüyamı böldü, diyerek gözlerini açtı. Marijana bu sözlerini sonra defalarca tekrarladı.

52.

Zala D.'nin savaşın son yılına kadar Studenec'teki akıl hastanesine gönderilmiş olması mümkün mü? Ivanka K., savaş hizmeti sırasında orada çalıştığı dönemde Ljubljana'dan genç bir öğretmenin getirildiğini anılarında yazmıştı. Bir yerde öğretmenin Mariborlu, babasının ise Yugoslavya ordusu

subayı olduğunu ve erkek kardeşinin de Maribor hapishanesi avlusunda Almanlar tarafından öldürüldüğünü not etmiş. Janez Lipnik hemen bunun Zala olduğunu tahmin etmişti. Ama neden oradaydı? Partizanların o korkunç olayı aklını kaybetmesine mi yol açmıştı? Anıların yazarı hiçbir yerde adından söz etmiyordu, esasen metinde tam isimler kullanılmamıştı. Her şeyden öte savaş sırasında akıl hastanelerinin faaliyette olabileceğini kimse beklemiyordu. O zamanlar dünya aklı yerinde olmayan insanlarla doluydu ve hepsi ortalıktaydı.

Bu anıları kaleme alan –veya güncenin, çünkü metnin bir bölümü savaş dönemine aitti– aynı şeyi merak etmekteydi. Delilerin çoğunluğunun nerede olduğunu artık bilemediğini yazmıştı ve ayrıca akıl hastanesi duvarları dışındaki insanların birbirlerine yaptıkları, hastane duvarları içindeki insanların birbirlerine muamelelerinden daha normal değildi. Zavallı insanların acıklı durumlarının farkında olmadan orada öldüklerini anlatmıştı hemşire Ivanka K. En korunaklı koğuşta hastalar ot yığınlarının üzerinde çıplak yatıyorlardı. Üstlerine bir şey giymeye dayanamıyorlardı ve hemen yırtıyorlardı. Bunlar en ağır vakalardı diye yazmıştı Ivanka K. Bazıları ot yığınlarının rahat koltuklar olduğunu ve en güzelinden ve lüks donatılmış misafir salonlarında oturduklarını zannederlerdi. Onlara karşı cesaretli olmalıydınız, sabah kahvelerini getirdiğinizde kapıyı içerden kilitlemeniz gerekir yoksa kaçarlar ve onlardan korkmadığınızı belli etmeniz lazım yoksa size saldırırlar. Bu insanların hayatları son derece acıklıdır. Çömelirler veya otururlar, hayvanlar gibi yemek yerler ve bazen korkunç çığlıklar atarlar. Onların bir vakit normal insanlar gibi başkalarıyla beraber yaşadıklarına, sağlıklı, yakışıklı ve genç olduklarına zor inanırsınız. Görünüşleri sizi derinden sarsar ve Tanrım beni bu korkunç

beladan koru – bu insanlar yaşayan ölüler diye düşünürsünüz. Bazıları haftalarca yemek yemeyi reddederler ve siz onları bebek gibi beslemek zorunda kalırsınız. Veya burundan sokulan bir tüple beslenirler, çünkü hasta dişleriyle tüpü sıkıştırır veya ısırarak parçalar. Neyse ki devamlı bir doktor hazır bulunur. Bunlar bir tip hastalardır. Başka bir tip hasta günlerce sadece oturur, sabahtan akşama kadar camdan dışarı bakar veya kapı eşiğinde hareketsiz ayakta durur, öyle ki dışarı çıkabilmek için onları kenara itmek zorunda kalırsınız. Bu hastaların biraz daha iyi odaları vardır, her birinde dört demir karyola ve üzerinde ot yataklar. En kötü koğuş deliler evi dediğimiz olanıdır. Orada hiç kontrol edemediklerimizi, tehlikeli olanları kafes gibi bir yerde kilit altında tutarız. Bazıları döşemenin üzerinde yatarlar, bebekler gibi kundağa sarılıdırlar, bazıları deli gömleği giyerler, diğerleri meşin kemerlerle bağlanır. Tamamı üç koğuştan oluşur. Birincisi deliler evidir, ikincisini heyecanlılar diye adlandırırız çünkü hastalar ajite edilmişlerdir fakat konuşabilecek kadar açıktırlar. Üçüncüsü sakinler koğuşudur. Orada kimse çığlık atmaz veya bağırmaz, bazıları oldukça iyidir ve evlerine dönmeyi beklerler.

53.

Jet ski yapan kişi ertesi gün geri gelmişti. Sakin koyda deli gibi dönüp durmuştu. Janez, orospu çocuğunu limanda yakalayıp jet skisini parçalayacağını söylemişti. Bütün gece beyninin içinde jet ski yaptığını, beyninin zonkladığını ve uyanıp yataktan kalktığında evin içinin ne kadar sessiz olduğunu fark edip şaşırdığını söylemişti. Başka bir koya geçtiler. Ama kırmızı mayolu genç bir erkek kılığında, aracının üzerine abanmış, vahşice gürültü çıkarıp etrafında dalgaları

allak bullak eden, küçük daireler halinde dönüp duran ve vızır vızır dolaşarak sahile kadar yaklaşan şeytan orada da ortaya çıkmıştı. Ağustos ayıydı ve Janez artık uyuyamadığını söylemişti çünkü o şeytan beyninde gece boyunca vızıldayıp duruyordu. Kalkıyor ve sonra yatağa geri dönüyordu, gece karanlığında deniz kenarına kadar yürüyor ve sonra parmaklarının ucuna basarak odaya geri geliyordu ama her defasında Marijana uyanıyordu. Janez Lipnik'in günlerce ve gecelerce dengesini bozan jet ski vızıltısı daha kötü bir şeyin habercisiydi, adaya yaklaşan savaşın. Bir ağustos sabahı, Janez uykusuz geçen bir gece turundan geri döndüğünde birlikte güneşin doğuşunu uyanık, kulakları ve burun delikleri açık beklemeye karar vermişlerdi. Güneşin doğuşunu ciğerlerine kadar içlerine çekmeyi istediklerini söylemişti Marijana, kasabaya bakan tepenin üzerinde sabahın tazeliğini hissetmeyi denemek istemişlerdi. Jet ski olmadan. Tepede beklerken Marijana, "Güneşin bin yıldır böyle doğduğunu düşünmek –bin yıldan bile fazla, ama daha fazlasını hayal etmek zor– güneşin nasıl oluştuğunu..." demişti. Ama o sabah diğer bin ağustos sabahı gibi değildi. Aşağıdaki yoldan binlerce aracın gürültüsü gelmeye başlamıştı – bunlar jet ski değildi, bunlar limana doğru giden bir kamyon konvoyuydu, orada birtakım gemiler onları bekliyordu. "Bu ordu," dedi Janez. Bir şey oluyor. Arabalarını kasabaya doğru sürmüşlerdi, kasaba üniformalı genç adamlarla doluydu, muhtemelen onlar adanın her tarafından gece boyunca oraya toplanmışlardı. Bazı askerler sokaktan aşağıya limana doğru koşuyordu. Gün doğuşu diğer bin ağustos sabahı gibiydi ama yine de farklı. Birden kasabada endişeli bir atmosfer oluşmuştu. Onlara kahve servisi yapan otelin sahibi sarışın bayanın gözleri kızarmış ve dolu dolu olmuştu. Neler oluyor? Kadın, "Anakaraya gidiyorlar, oradaki benim oğlum," dedi

ve başıyla üniformalı gençlerin oturduğu masayı işaret etti. "Seferber olmuşlar," dedi Janez.

Marijana ve Janez adadan adeta kaçtılar.

Yakılıp kül olmuş köylerin içinden geçerlerken "Hep aynı savaş," diye anlattı Janez. "O jet ski beynimi delmeye devam ediyor, başımın dönmesine, beni sersem etmeye yol açıyor ve o şey tekrarlanıp duruyor, aynı hikâye, daima aynı şey."

54.

Ljubljana'dan getirdikleri yeni hasta, genç bir öğretmendi, kısa bir süre ağır hastaların koğuşunda kalmıştı ama sonra hemen sakin hastaların olduğu koğuşa nakledilmişti. Yağmurlu bir günde arabayla getirmişlerdi. Arabadan sakin bir tavırla çıkmış, hiç tanımadığı bir yere gelmiş gibi etrafına bakmıştı; burası daha önce görmediği bir yerdi. O kadar kendine hâkim ve uyanık bir haldeydi ki doktor ıslanmasın diye ona şemsiye tutmuştu. Sadece bakışları iyi olmadığını anlatıyordu. Buraya getirilen herkesin yaptığı gibi tedirgin şekilde öne arkaya bakıyordu, biraz korktuğuna hiç şüphe yoktu ama o gözleri... Aklı pek yerinde olmayan bir insanın değişik bir ajitasyon içinde olduğunu ele veren tek şeydi.

Ivanka K. güncesine onun gelişinden bir ay kadar önce başka bir öğretmenin intihar etmiş olduğunu yazmıştı. *Sorumlu olduğum koğuşta kendini asmıştı. İçeri girdiğimde onu ölmüş buldum. Ondan sorumlu olduğum için kalbim acıdı. Onu nasıl aşağıya indirdiğimi ve yapay solunum uyguladığımı hiçbir zaman unutmayacağım. Hiçbir işe yaramadı. Diğer hemşireler koşarak yardıma geldiler, doktoru çağırdık ama çok geçti. Dünyada çektiği acılardan kurtulmuştu. Hayal görürdü, her zaman ölüme mahkûm edildiğini ve şeytanın kapıda ruhunu beklediğini söylerdi. Onun için her şeyin bittiği an benim için zor zamanın*

başlangıcıydı. Olayın her detayını soran üç doktora ve müdüre hesap vermek mecburiyetindeydim – nerede olduğumu, ne yaptığımı ve hastadan ne kadar uzaklıkta bulunduğumu.

Bir arkadaşım, "Bak sana yeni bir öğretmen verdiler," dedi. Ama yaşanmış bu olaydan dolayı yeni hasta geldiğinde aşırı dikkatliydim ve kimseye güvenmiyordum. Sakin birine benziyordu – sadece göz bebekleri fıldır fıldır dönüyordu. Yatakta yanına oturdum ve ona neler olduğunu sordum ama açık bir cevap alamadım. Doktorlardan biri –buna koridorda kulak misafiri olmuştum– erkek kardeşinin Maribor'da kurşuna dizildiğini söylemiş. Savaşın giderek yoğunlaşması, o zor zamanlarda çok sayıda talihsiz insanın başına geldiği üzere evine dönmesini engellediğinden, gidip annesini teselli edememiş ve bu ona ağır gelmeye başlamış. Garip davranmaya başlamış, hatta acayip şeyler yapmış. Doktorlardan biri bir hemşireye –o hemşire bana daha sonra söyledi– Lower Carniolan Springs'te bir otelin önünde elbiselerini çıkardığını anlatmış. Uzun bir süre hiç konuşmadı ama sakindi. Herkes rahatlamıştı, çünkü intihar edeni hatırlıyorlardı. Yeni hasta anlaşabilecekleri birine benziyordu. Onu sakin hastaların koğuşuna naklettiler. Oradaki insanların çoğu savaşın başlangıcından sonra kötü tecrübe yaşamışlardı. Doktorlar psikolojik yaralarının zamanla iyileşeceğini söylüyorlardı ve yapacağımız şey beklemekti.

Ama hiç de öyle olmadı.

İlk ziyaretinde, doktoru uzun ve grileşmiş sakalından yakalayıp eline doladı, hepimiz onu uzaklaştırmak için ayağa fırladık ve büyük zorlukla doktordan ayırdık. Onu nemli beyaz çarşaflara sararak sakinleştirmeye çalıştık. Bir yatağın üzerine altı adet nemli yatak çarşafı yaydık ve üzerine çıplak olarak yatırdık, sıkı sıkı sardık ve yatağa iki uzun bantla bağladık. Sonra üzerine altı adet kuru battaniye örttük ve onların da üzerine

iki adet kuştüyü yorgan yaydık. Onu iki saat öyle bıraktık, terleyip sinirleri yatışsın diye.

İki hafta sonra öğretmen sakin hastalar koğuşuna geçirildi. Bir süre onun hakkında hiçbir şey duyulmadı. Ama doktorların söylediğine göre zaman psikolojik yaraları iyileştirecekti ve sadece beklemeleri gerekiyordu. Gerçekten de sonuç öyle oldu. Yavaş yavaş sakinleşti, hemşirelerle ve hastabakıcılarla konuşmaya başladı. Bir süre sonra da onu hastaneden çıkardılar.

55.

Rahatlamıştı. Ama sonra jet skinin sesini bir saniye için tekrar duyduğunu zannetti. Ses beyninde vızıldamaktaydı. Bazen ıslık çalmaktaydı. O Lojze'nin tırpanıdır diye düşündü, otların arasından parladığında tırpancılar bir tur daha atmış olurlar. Tarihin akışı içinde insan kalabalıklarının sokaklara yığılmasının, her biri gizemli havaya sahip büyülü adlar verilmiş tarihi kasabaların meydanlarını doldurmalarının üzerinden henüz çok vakit geçmemişti.

Gdansk, Leipzig, Timişoara, Vilnius – ne isimler!

O zamanlarda yorgunluk nedir bilmiyordu. Akıma karşı duruyordu, eski rejime karşı, rejim eski kokuşmuş gücüne dönmeye çalışırken onun korkutucu gücüne karşı direnmişti. Gösterilere katılmıştı. Kongre Meydanı'nda, hükümetlerin düşürüldüğü meydanda, şimdi başka bir hükümet de düşmüştü. Çok heyecanlanmıştı. Meydan da farklı görünüyordu. Meydan, içinden tarihin gümbürtüyle fırlayacağı bir nehrin kaynağı gibiydi ve o da bunu içinde hissediyordu. Zaman güçlü bir şelale gibi coşarak içinden akacaktı. Oysa şimdi buradaydı, bu hareketsiz zamanda, gözleri alışveriş merkezinin dijital saatinin yanıp sönen rakamları üzerine sabitlenmiş olarak. Marijana'nın kuaförden gelmesini

bekliyordu. Veya güzellik salonundan. Zaman içinde bazı şeyler yok oldu. Bir şeylerin değiştiğini kesinlikle hissediyor ama ne olduğunu bilemiyordu. Kafasında bazı görüntüler oluşuyordu. Ekin biçenler! Patlamalar! Tüneller! Kan içinde bir el bir tabancayı doldurmaya çalışıyor. Tarihi kasabaların meydanlarında kalabalıklar. Çam dallarından, altında uyuyup kalmış insanların üzerine dökülen kar. Fotoğraflar, görüntüler, yüzler, damdan aşağı boşalan yağmurun sesi. An donmuş, görüntüler ise uçup gidiyordu.

56.

Zadar'da birkaç gün durmuşlardı, kent askerle doluydu. Kirli üniformalar içinde sakalları uzamış erkekler bir yerlerden gelip bir yerlere gidiyorlardı, geceleri sirenler çalıyordu. Oteller mültecilerle doluydu, neredeyse kalacak bir yer bulamayacaklardı. Beynindeki jet ski vızıldaması giderek kötüleşiyordu. Marijana'ya kendisine ne olduğunu anlatmaya çalışmıştı.

"Burada savaş yaşanıyor, insanlar birbirlerini öldürüyorlar," demişti Marijana. "Eve nasıl dönebileceğimizi dahi bilmiyoruz, sen ise kafanı saçma bir jet skiye taktın. Her zaman bir detaya gömülüp, Tanrının belası bir ayrıntıyla uğraşıyorsun."

Marijana'nın haklı olduğunu düşünmüştü. "Şimdi de o bisiklete kafamı taktım," diyordu. Pazar günü Marijana, "O savaş belgelerinin neresinde bisikletten söz ediliyor?" diye sormuştu. Marijana'ya anlatmamıştı. Çünkü yine, "hep ayrıntı, her zaman önemsiz bir ayrıntı," diyecekti. Yelkenliden atlamış mıydı? O ayrıntı hakkında ne söyleyebilirdi, tekneden atladığını mı, ayak bileğini incittiğini mi? Bildiğini öğrendiği takdirde ne diyecekti, sarhoş Macar askerleriyle

aynı otobüste seyahat eden Jana'nın da o teknede olduğunu çok iyi bildiğini. Yanlarında iki kaslı aptalın bulunduğunu, Beno ve Pepo'nun – hiç değilse Benjamin ve Joze olarak çağırsalardı, Beno ve Pepo olarak değil. Ama bütün bunlar detay, hepsi ayrıntı.

Fakat bilmiyordu. Ona sorana kadar bilemeyecekti. Ve Marijana'nın cevabı her şeyi açıklayacaktı. Ama o vakte kadar bilemeyecekti. Yarım yüzyıl önce neler olduğunu biliyor ama birkaç sene önce olanları bilemiyordu. Alışveriş merkezinin gezi alanının karşısındaki vitrinde teşhir edilen televizyon, sanki içi görünen bir pencere gibiydi. Herkesin bu yetisi yok ama ben bakıyorum ve öte tarafını görüyorum diye düşündü Lipnik. Kendi hayatımı görüyorum, onların yaşamını da görebiliyorum. Marijana ona çok zaman önce söylemişti, çok zaman önce ona her şeyi gözlerinin önünde çok canlı hayal edebildiğini söylemişti. Sanki kendisi oradaymış gibi canlı görebiliyordu. O kadar gerçek ki sanki onları fiziki olarak hissedebiliyordu. Bir çay fincanı, otların üzerinde sabahın çiği, bir tırpanın keskin tarafı– bütün bunları hissedebiliyordu, hatta onları duyabiliyordu; gece atılan bir silah sesi, ciyaklayan karyola yayları, kapının vurulması. Pohorje'nin asırlık ağaçlarının soğuk kış rüzgârında sallanmasını görebiliyordu. Altında ellerinde tüfekleri soğuktan donan insanların üzerlerine ağaçların dallarından dökülen karları. Ateş etmelerini. Ayaklarının dibinde yatan insanlara ateş etmelerini. Onlar yarı ölü veya yarı canlı partizanlardı. Pohorje çamlarının altında karların içinde yatıyorlardı. Onları öldürüyorlar, hâlâ kımıldayabilenleri vuruyorlar. Lipnik onların adlarını biliyor, yüzlerini tanıyordu. Cesetlerin yanında fotoğraf çekmişlerdi, canilerin isimlerini biliyordu, isimleri hafızasına çok zaman önce kazınmıştı. Onları silemezdi.

57.

Hiçbir şeyi silemiyordu. Studenec'teki akıl hastanesinde öğretmen Zala'yı tanımış olabilecek Ivanka K. dâhil. Ne de onun toparlak el yazısını, iri harflerle kocasının parçalanmış kanlı suratını anlatışını. Bugün hâlâ ayakta kalan o yüksek binanın etrafında dolaştı. İçeri girip Ivanka K. adında birini tanıyıp tanımayacaklarını sormayı düşündü. Arşivlerinde onun hakkında bir kayıt mevcut olabilirdi. Ona 1944 yılında hastaneye gelen öğretmenin Zala D. olup olmadığını sormak istiyordu. Ama artık Ivanka K., kafasında darmadağınık olan görüntülere dâhil olmuştu ve kafasını bir türlü toparlayamıyordu. Çünkü geride Studenec akıl hastanesindeki olaylar hakkında bir dosya bırakmış olan Ivanka K. şimdi, 1944 yılında sadece dışarıda yaşandığını zannettiği çılgınlığın, sonunda hastaneye de girdiğini anlatıyordu. Öğretmene ne olduğunu bilmediğini söylüyordu. Hastaneden taburcu edilmişti. Savaş sırasında korkunç ıstırap çekmiş ve büyük bir şok yaşamıştı. Ama iyileşmişti. Çok muhtemel öğretmenliğe geri dönmüştü, başka ne yapabilirdi ki? Ivanka K. da o dönem çok korkunç olaylar yaşamıştı, hastane dışındaki deliliğin hastane duvarları içindekinden daha büyük olduğunu düşünüyordu, ama sonra dışarının deliliği içeri girdi. O zamana kadar kendisi ve hastanenin atölyesinde çalışan kocası bu zor zamanları atlatabileceklerini düşünüyorlardı. Ama o yıl Almanlar müdürü almaya geldiler, hastaların arasında yaralı partizanları ve Kurtuluş Cephesi mensuplarını sakladığı gerekçesiyle götürdüler. Kısa zaman sonra bir başka doktoru, bir memuru, bir hemşireyi ve de bir tamirciyi tutukladılar. Tehlike çanı onların ve çocuklarının üzerinde çalıyordu. Savaşın belki en tehlikeli senesiydi. Yurt korucuları ve partizanlar her yerde çarpışıyorlardı ve insanlar kayboluyordu.

O korkunç yılın mart ayında, diye yazmıştı Ivanka K., *iki yabancı gece saat 21:30'da evlerinin ön kapısını çaldı. Adamlardan biri yurt korucusu üniforması giyiyordu, diğerinde ise sivil kıyafet vardı. Kocamla mutfakta oturdular. Çocuklar uyuyordu.*

Sivil kıyafetli olan Bay K.'yı yarım saat için havaalanına sorguya götüreceklerini söylemişti. Bazı bilgilere ihtiyaçları vardı. Ona sadece yarım saat ihtiyaçları vardı ve sonra arabayla geri getireceklerdi.

Ivanka K. karşı çıktı. "Çok uzun bir gündü," dedi, "insanları gece sorgulamanın anlamı ne?"

Sivil kıyafetli daha genç olan, "Ne diyorsun, günde sekiz saat mi çalıştığımızı sanıyorsun?" diye sordu.

"Belirlenmiş çalışma saatlerimiz yok," dedi. "Gece yarılarına kadar çalışırız, gerekirse de bütün gece boyunca. Gitme Jozko," dedi Ivanka. "Şimdi gidersen bir daha geri gelemezsin."

Bir daha geri gelmedi diye yazmıştı Ivanka.

Bir ay boyunca her gün onu aramıştı. Polise gitmiş, havaalanındaki yurt korucularına, Ljubljana'daki Yüksek Komutanlığa, orada birisi, "Kocanız, Kurtuluş Cephesi üyeliği borcunu ödedi," demişti. "Eğer borcu bu kadarsa Almanya'ya zorunlu çalışmaya gönderilecektir. Eğer daha fazlası varsa ona neler olacağını söyleyemeyiz. Evinize gidin Bayan, çocuklarınıza." Evine dönmüştü. Ama mayıs ayı başlarında demiryollarında çalışan işçilerden bazı duyumlar almaya başladı, Sava Nehri'nden cesetler çıktığına dair. Cesetlerden üçü Laze'deydi. Oraya gitti ama Alman nöbetçiler hepsinin gömüldüğünü söylediler. Onlara Jozko'nun fotoğrafını gösterdi fakat hiç kimse tanıyamadı. İçlerinden biri cesetlere dikkatle bakmadığını söyledi, baksaydı bile suda o kadar uzun kalmışlardı ki tanınmaları mümkün değildi.

Mezarlarda isim yoktu. Mezarların önünde uzun zaman durdu ve içlerinden birinin kocası olup olmadığına dair bir işaret gelmesini bekledi.

Tarlada çalışmaları gerektiğinde hastaneden çıkıp Sava Nehri boyunca devam eden bu otlaklardan geçerdi. Kocası da ekin biçenlerden biriydi, o kadar iyi iş çıkarırdı ki tırpanı otların arasında ıslık çalardı, sabahları ilk işi evlerinin etrafındaki otları kesmekti. Şimdi burada oturmuş cesedinin dalgalarla sahile vurmasını bekliyordu. Hâlâ öldürülmediğine dair küçük bir ümidi vardı. Sava Nehri üzerinde feribotta çalışan adama boğulan insanların ne kadar suda kalabildiğini sormuştu. Üç aya kadar kalabiliyorlardı. "Sular yükseldiğinde ne kadar çok cesedin sahile vuracağını göreceksiniz." Mayıs ayının ortalarında bir sabah Ivanka K. bir komşusunun uğrayarak –onun da kocası götürülmüştü– yeni bazı cesetlerin sahile vurduğu haberini verdiğini yazmıştı.

Ve gerçekten komşusu kocasını Laze morgunda bulmuştu. Suda şişmiş bedeni orada yatarken ikisi adamı incelemişlerdi. Bıçaklanmıştı ve başında bir kurşun yarası vardı. Ivanka bütün erkek cesetlerine baktı. Şimdi deliliğin ne olduğunu anlamıştı. Bu çılgınlık içinde baktığı hastaların yaşadıkları deliliği anlamıştı. Sonrası uzun, karanlık bir rüya gibiydi. Cesetler arasında yürümüştü. Litija'ya giden trene binmişti çünkü tren yollarında çalışan adamlar orada başka cesetlerin bulunduğunu söylemişlerdi. Trenden, Jevnica ve Krenice arasında suyun üstünde, kıyıda dallara takılmış bir cesedin yüzdüğü gözüne ilişmişti. Kalbinin sıkıştığını hissetti: Kocasıydı. Krenisce'de trenden indi ve Sava boyunca yukarıya doğru koştu, gördüğü o havuz gibi yere kadar, varmasına biraz kaldığında bazı insanların orada toplandığını gördü. Bazı köylüler bir çukur açmışlardı ve ceset otların üzerinde yatıyordu. Kalbi patlayacak gibi atıyordu, cesedin

yanına gitmeye cesaret edemedi. "Senin mi?" diye sordu köylülerden biri. Görmek için yaklaştı. Onunki değildi. Janko'ydu, akıl hastanesinin tamircisi, daha önce götürdükleri birisi. Uzun boylu bir adamdı, sopa gibi, güzel bir gövdesi vardı ama şimdi alnı bir kurşunla şakaklarına kadar parçalanmıştı ve bacaklarını balıklar koparmıştı.

Suyun kenarında durdu ve Joze'sini getirmesini bekledi. Köylülerden biri yanına gelerek, Sava boyunca yukarı doğru yürümesini, jandarmaların galiba başka bir ceset daha bulduklarını söyledi. Onu gömmüşlerdi. Ivanka fotoğrafını gösterdi, Slovence konuşan jandarma o olmadığını söyledi. Eve döndüğünde Janko'nun yakınlarına cesedi nerede bulabileceklerini anlattı.

Lipnik güncede şu satırları okudu:

Öğle vakti bir jandarma geldi ve kocamın fotoğrafını göstermemi istedi. Fotoğrafı ona verdim ve baktığında o olduğunu söyledi.

"Onu buldunuz mu?"

"Evet."

"Nerede?"

Cevap Polje morgunda olduğuydu. Oraya nasıl gittiğimi bilmiyorum, çocukları da yanıma aldım. Yol boyunca titriyor ve onu nasıl bulacağımı düşünüyordum, ama sonra, insanların yakışıklı bir adamı nasıl korkunç bir hale getirebildiklerini gördüm. Tabutun kapağını kaldırdığımda, Tanrım, bu gerçekten Baba mı – Franzka, Marija babamıza ne yapmışlar bakın görün. Baktım ve gözümün önünde her şey kardı, kendimde olmamama rağmen onun korkunç görüntüsü karşısında bilincimi yitirmedim. Tabii yara almamış birisi su içinde beş hafta kalırsa çok korkunç görünecektir ama o, parmak kalınlığında bir iple bağlanmıştı, elleri bedeninin arkasında bağlıydı, sol elinin

parmakları yoktu, darbe aldığı alnı yoktu, şakaklarından vurulmuştu, sol kolunun kemikleri kırılmıştı. Ona bakmaya devam ettim, o olduğuna inanamıyordum, ama jandarma dikkatimi dağıttı, o olup olmadığını sordu, tabii ki oydu, fiziği, kıyafeti, her şey, ama suratı, beni rahatsız eden oydu. "Jandarma iyice bak, yakından bak," dedi. Bakıyordum ama acayip bir şey vardı, o zaman alnının tamamının olmadığını fark ettim, bundan dolayı acayip görünüyordu, insan kılığındaki o canavarlar kasıtlı olarak onu bu şekle sokmuşlardı, bulunduğu takdirde tanınmaması için. Çocuklar öyle ağlıyorlardı ki sakinleştirmem mümkün değildi, tabutun içini görmeleri için tutup kaldırdığımda o kadar korkmuşlardı ki kapağı kapattım daha fazla korkmamaları için. Istırap içindeydim, beni bekleyen geleceğin ne olduğunu bilmiyordum, korkunç geçmiş arkamda kalmıştı, neden beynimin hücrelerine girmişti, niçin o kadar mutsuz olmalıydım, tüm hayatım sadece Istırap doluydu. Çocuklarım vardı ve sadece onlar için yaşayabilirdim, yine de umutsuzluk içindeydim. Çalışmaktan kaçındığım için değil, çalışmak insanı kuvvetlendirir, ama insanın verdiği kötülük o kadar acı çektirmişti ki, beni umutsuzluğa sürükleyen işte buydu, bu kadar alçak insanların arasında yaşama zorunluluğu. Bütün gece uyumadım, dökecek gözyaşım kalmadı, gözlerimde sanki kor var, kalbimdeki yara her türlü fiziki acıdan daha fazla acıtıyor.

58.

Birkaç gün önce Marijana sormuştu, "Ne düşündüklerini biliyor musun?" "Evet," diye cevaplamıştı.

"Bazen onların yerine geçerim, belgelerde bahse konu insanların. Onların ne düşünmüş olabileceğini düşünürüm. Biliyorsun, sen de benim şimdi ve o zaman ne düşündüğümü

düşünüyorsun. Devamlı neler düşünmüş olabileceklerini düşünürüm ve sık sık da senin ne düşündüğünü."

"Ama bu senin düşüncen," dedi Marijana. "Ne? Pornografi yazarının mı ne düşündüğünü düşünüyorsun?"

"Doğru. Ve sen de benim ne düşündüğümü düşünüyorsun. Ben çok sık senin ne düşündüğünü düşünürüm."

"Bunun başka bir açıklaması, bunların hepsinin senin kafanda olup bittiğidir. Evet, belki bir kısmı gerçekten kafamın içinde oluşmuştur. Bütün bilgileri toplayan, olayları ve bilgileri mantıklı bir düzene sokan biri gibi. Bugün yaşananların geçmişte yaşanmış olanlarla bağlantısı vardır, her şey birbiriyle bağlantılıdır, Marijana, ince mantık iplikleriyle. Görüyorsun, bir şey için bugün veya yarın olmuş diye ayrım yapamayız, zaman hareket etmez, bize ediyormuş gibi gelir."

Marijana anlamadığını söylemişti, aklına yatmıyordu. "Önemli değil," dedi Lipnik. "Ben bütün bağlantıları kurup, iplikleri birbirine bağladığımda ne olduğunu sana açıklarım. Çok basit olduğunu anlayacaksın. Tek sorun hiçbir şeyi silememendir, hepsini birbirine bağlamak zorundasın, anlamıyor musun?"

Hiçbir şey silinmiyor ve hepsi kafasının içinde birikmeye devam ediyordu. Şimdi kafasındakiler ne jet ski gibi vızıldıyor ne de Lojze'nin tırpanı gibi ıslık çalıyordu. Şimdi Ljubljana'nın dış mahallelerindeki alışveriş merkezinin geniş, parlak zeminine güm diye çarpıyordu, vuruyordu, ekranlarda yansıyordu, etrafı çantalarla çevrili olarak bankta otururken önünden alışveriş yapanlar sessizce geçiyorlardı, sadece bacakları ve alışveriş torbaları, o günün pazartesi mi yoksa salı mı olduğunu dahi bilmeyen bu insanların tarih girdabını bilmeleri nasıl mümkün olabilirdi ki. Her şeyin biraz sallandığını, eğilip büküldüğünü hissediyor, muazzam

gezi alanı, vitrinler, vitrin camına dayanmış mankenler. Lipnik bunların böyle hareket etmesinin nedenini altımızdaki dünyanın boş olmasından kaynaklandığına yorumluyordu. Siz alışverişe veya gezintiye çıkmış olanlar sizin de başınız dönüyor, sadece benimki değil, birçoğunuzun. Sakın bana hepimizi etkisi altına alan bu baş dönmesinin ne olduğunu bilmediğinizi söylemeyin. Affedersiniz diye mırıldandı Lipnik, ama ben baş dönmesine alışığım, hatta tarih girdabından dolayı baş dönmesinin ne olduğunu daha iyi biliyorum. Aşağısı, bu alışveriş merkezinin altı boşluk. Orada büyük mağaralar var, bazıları yeraltı kanallarıyla birbirlerine bağlı. Nasıl mı biliyorum? Onları keşfetmiş olan insanlar biliyordu, içine kırmızı boya akıttılar, boya bir mağaradan diğerine aktı. Ne düşündüğünüzü biliyorum diye mırıldandı Janez Lipnik. Ne düşündüğünüzü biliyorum: Aşağıdalar, mağaralar aşağıda bulunuyor ama burası aydınlık, bir vitrinden diğerine gidiyoruz, torbalarımızı ve alışveriş arabalarımızı dolduruyoruz, eve vardığımızda torbalarımızı açıp mutlu olacağız. Ama bütün bunları sizin elinizden aldıkları takdirde hâlâ mutlu olur musunuz, sahip olduğunuz her şeyi elinizden alıp ileride kayalık tepelerin altındaki düzlüğe götürseler, diye sordu Lipnik. Eğer sizi oraya zorla yürütseler ve yemek için sadece çorba verseler? Alışveriş arabalarınızı, sosisli sandviçlerinizi ve tüm diğer sosis ve salamlarınızı ve sahile götürmeyi düşündüğünüz lastik botlarınızı, küreklerini, elinizden alıp hepsini bir yığının içine atsalar? Sonra yüzüklerinizi ve kolyelerinizi, çantalarınızı ve not defterlerinizi, gözlüklerinizi ve peruklarınızı, hepsini elinizden alsalar? Böyle yapıldığını Auschwitz'de gördüm ve babam meydanda beklerlerken nasıl her şeyi aldıklarını bana anlattı. Bu baş dönmesi, tarihi sersemlik, ben bunları sabahın dördünde dinlerdim, her şeyi aldıklarını, yoklama için önce bir siren

sesi duyulduğunu ve dışarıdaki geniş alana koşarak çıkmak zorunluluğu olduğunu ve tasmalı Alman köpeklerinin –biz onlara kurt köpeği deriz– her yerde havladığını. İşte bu baş dönmesidir der Lipnik, böyle şeyler yaşandığı zaman, eğer ne olduğunu bilmezseniz, altımızda ve tüm bu bölgede bir zamanlar neler yaşandığını, bu baş dönmesi sizin de başınıza gelecektir. Aynı şeylerin tümünü tekrar yaşayacaksınız, başınız dönecek, bugünden çok daha fazla, pazartesi mi yoksa salı mı olduğunu bilemediğiniz takdirde.

Baş dönmesi her şeyin daire içinde hareket etmesinden de kaynaklanır veya geniş bir elips halinde. Ama hemen değil, uzun zaman içinde. Onların ne düşündüğünü düşünürsünüz ve birden başka bir öyküye geçmişsinizdir ve o öyküden sonra başka bir tanesine yol alırsınız ve belki de yol alırken biraz sapma olabilir dolayısıyla daire mükemmel olmaz. Bu nedenle Lipnik hareketin daire değil elips olabileceğini düşünmüştür ama düzgün bir daire olması daha mantıklıdır çünkü tüm o dönüşler ve yan sapmalardan sonra başladığınız noktaya gelir, kendinize dönersiniz. Çocukluğunuza doğru dönersiniz ve babanızdan dinlediklerinize, sonra yaşlılığa doğru ilerlersiniz ve Zala D.'nin öyküsüyle karşılaşırsınız, öğretmenin, çocukluk öğretmeninizin. Bu nedenle yaşam öyküsü ne ileri ne de geridir ama dönüp dolaşır, bir daire veya elips halinde hareket eder. Baş dönmesi buradan kaynaklanır ve isteyen herkes bunu anlayabilir. Bazen olaylar kafamızın içinde fırıldak gibi dönerler ama bunun neden olduğunu Lipnik söyleyemez. Lipnik eskiye, doğduğu zamana doğru dönmesi gerektiğini anlamıştır, hatta embriyo haline ve daha da öncesine, ta ki yeniden ileriye doğru gitmeye başlayabilsin, ta ki ilerinin veya gerinin olmadığı noktaya, ne yukarının ne de aşağının, sadece bir dairenin olduğu noktaya ulaştığını anlayana kadar. Buradaki

herkesten veya arşivde bir belgede kayıtlı kalmış olanlardan geriye sadece el yazıları ve kâğıtlar kalır başka hiçbir şey değil. Ve bütün bunların birbirleriyle ilintisi olduğuna şaşarız. Ve bizi sersemleten sadece bu da değildir. Şaşırmamızın tek nedeni bir daire içinde hareket ettiğimizi bilmememizdir. Yaşayan veya ölü, hiç fark etmez. Hadi sende diye düşünür Lipnik, bu da nesi, yaşayan veya ölü? Sadede gelin, alışveriş sepeti taşıyanlar, hepiniz kasanın önünde sıraya girmiş olanlar, yoklama yapın, hemen on beşinci yüzyıla geri döndüğünüzü göreceksiniz, biriniz dağlarda bir çiftlikte rençber, diğeriniz Alman topraklarının bir tarafında misyoner. Ve sıradaki hepiniz o dairenin kıyısına dizilecektir. Önemli olan şeyler olaylardır, bedenleriniz değil veya kasa önünde sıralanmanız. Başımızın dönmesine yol açan başkalarını sorumlu tuttuğumuz olaylardır ve bu nedenle sürekli aynı dairenin çevresinde dönüp dururuz.

59.

Marijana anne ve babasıyla yaşamak üzere evden ayrıldı. Böyle devam edemeyeceklerini söylemişti. "Kafanda neler olup bitiyor bilmiyorum," demişti. "Eskiden ne demek istediğini anlamadığım laflar ediyordun, şimdi ise susuyorsun. Konuşanın ben olmam gerektiğini söylüyorsun. Ama ne anlatmamı istediğin hakkında hiç fikrim yok. Eskiden arşivde rastladığın belgeler hakkında konuşurdun, ama artık onlar hakkında da bir şey söylemiyorsun. Hiçbir şey söylemiyor sadece susuyorsun," demişti.

"O kadının nesi önemli, niçin aklın ona takılı kaldı? Ona bir seks manyağının anılarında rastlamıştın – bu şahıs kim? Neden onu tanıdığını söylüyorsun? Onu nereden tanıyorsun, adına arşivde rastladığın bir kadını nasıl olur da

tanıyabilirsin? Ljubljanica Nehri'nden çıkarılan bisikleti görür görmez doğru arşive koştun – arşivde bulabildin mi? Sadece eksantrik değil aynı zamanda kesinlikle ne yapacağı belli olmayan bir insansın, bunu biliyor muydun? Ama bunun da yeni bir şey olmadığının farkında mısın? Dugi Otok'ta bir jet ski kullanan kişi seni çılgına çevirdi ve savaş anakarayı kasıp kavururken sen o münasebetsiz jet ski kullanan hakkında konuşup durdun, bu yaptığın gerçeklerden kaçmak değilse eğer, nedir? Yakılıp yerle bir edilmiş Sırp köylerinden geçerken sen jet skinin gürültüsünün beyninde vızıldadığından şikâyet edip durdun, şimdi bu normal bir şey mi? Her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu söyler, bu savaşın da bir öncekiyle irtibatlı olduğunu ve tarihin zamanda değil ama olaylarda yaşandığını söylerdin – nasıl bir düşünce bu? Babanın başına gelenlerin senin de başına geldiğini – hiç böyle bir şey duyulmuş mudur? Sen hiçbir zaman bir temerküz kampında kalmadın, o tarihte sen daha doğmamıştın, öyleyse aynı şey senin başına nasıl gelebilir? Niçin arşivde hep bu hikâyelerle uğraşıyorsun? O insanlar öldüler, kim oldukları bilinmiyor, yok oldular – yaşayanlar bizleriz, sen ve ben, anlamıyor musun? Şimdi de aniden gün be gün bana sessizliğinle saldırmaya başladın, sana karşı ne yanlış yaptım, bana söyleyebilir misin? Konuşmayan bir adamla nasıl yaşayabilirim, bütün gece dolaşıp duran ve sonra tekrar sessizliğe bürünen? Her sabah aynı şey – sessizlik. Şimdi kafanın içinde neler dolaşıyor nasıl bilebilirim? Hayatı kafamızda yaşamıyoruz veya arşivlerde, veya anılarda, veya güncelerde – anlamıyor musun hayat tam burada, bugün, şimdi – bu artık sana bir şey ifade etmiyor mu? Şimdi seni terk edeceğim ve sen susmaya devam edeceksin, değil mi? Dugi Otok'ta aklını kaçırdın, o jet ski seni rahatsız ettiği zaman. O zaman jet skinin rüyanı böldüğünü söylemiştin. Ne

rüyası, neredeydin? Rüya görürken kıpırdanır ve dönüp durdun, sarhoş biri gibi, aklını kaybeden baban gibi."

"Sakın bana baban gibi çıldıracağını söyleme. Onun yataktan atlayıp bahçede çılgınlar gibi dolaştığını sen anlattın. Bu bir an durup düşünmen için yeterli değil mi?"

Marijana bavulunun içine birkaç kitap ve dosya fırlatıp attı.

Bütün bunları söylemesine gerek yoktu diye düşündü Janez.

Masanın üzerinde duran bıçağa baktı. Bu bıçak körleşmiş, yenisini almalıyız diye düşündü. O, Polonyalı bir SS'in göğsüne bıçağı saplamıştı ve geri çektiğinde her tarafı ve yanındakilerin üstü başı kan içinde kalmıştı.

Taksi çağırmak için telefonun tuşlarına basarken Marijana'nın elleri titriyordu. Gerçekten gidecekti.

"Her zaman geri gelebilirim," dedi. "Sadece beni ara ve eskiden olduğu gibi birlikte yaşamaya devam edeceğimizi söyle. Beni suskunluğunla dövme, çünkü nedenini anlamıyorum."

Giriş holünde durdu ve ona baktı. Janez'in yapması gereken tek şey birkaç kelime etmekti. Marijana ve Janez, savaş sırasında o muhteşem adaya, Dugi Otok'a birlikte gitmeden önce Marijana'nın oraya gidip gitmediğini sormalıydı. "Delirdin mi, kıskanç olma diyecekti," Marijana. "Sana bir şeyi açıklayayım." Ama Janez hiç açıklama duymak istemiyordu. Eğer Dugi Otok'ta Marijana'nın neler yaşamış olduğunun temeline kadar inemezse –ikisi birlikte Ada'ya gitmeden önce onun orada bulunup bulunmadığını– masasının üzerinde duran elyazmalarında anlatılanların doğruluğuna nasıl ulaşabilecekti? Her şeyin yeni baştan inşa edilmesi gerekirdi – geçmiş bugünde, bugün geçmişte. Her ikisi de aynı değil mi, diye düşündü. Hayır değil. Geçmiş karanlıktır, ruhlarımız karanlık bir geçmişin içinden gelerek büyürler, bilmediğimiz olayların içinden, bizler doğmadan çok önce yaşanmış

olayların, hatta her birimiz daha cenin bile değilken, belki sadece bir baş ve erkeğin mırıltılarını duyan kulaklar oluşmuştur, erkek yatakta kadına aynı olayı tekrar tekrar anlatmaktadır, ayrılmadan hemen önce çektiği acıyı ve ölümü, tekrar ve tekrar.

Marijana taksiye binerken Janez pencereden dışarı baktı.

Arabayı neden almamıştı ki?

Ona seslenmek için pencereyi açtı, hiç değilse şunu soracaktı, "Neden arabayı almadın?"

60.

Babam mı? Babam aklını mı kaybetmişti? Babam deli miydi? Gece yataktan aşağıya atladığında sarhoş muydu yoksa deli miydi, "yoklama" diye bağırarak komşularını uyandırdığında, battaniyesini kucaklayıp avluyu boydan boya koştuğunda, "yoklama, yoklama" diye bağırarak ve bahçenin ortasında zangırdayarak durup sonra battaniyesiyle yeşil salata ekili bahçeye girip salataları tekmelemeye başladığında, arkasından kendini sebze yataklarından birinin üzerine atıp uykuya daldığında. Marijana bunların hepsini biliyordu, ona anlatmıştı, babasından utanıyordu ve kendisinden, gece karanlığında babası sık sık gelip onu ite kaka yataktan çıkardığında kalkmak zorunda kaldığı için. "Oğlum giyin," derdi. Sonra mutfak sigara dumanıyla dolardı, gedikliler kulübünden karanlık adamlar 'Bizler Gücümüzle İnşa Ederiz' marşını söylemeye başlamış olurlardı. Gidip akordeonunu getir derdi babası. Akordeonu kucaklar, yorgun, beceriksiz çocuk parmaklarıyla 'Biz Yapı Ustaları' marşının doğru notalarını basacağı tuşları arardı, öğrendiği bir marştı, aynen 'Doğu ve Batı Uyanın' ve 'Kendime Bir Tepe Satın Alacağım' marşlarını bildiği kadar. Babasının güçlü elleri –şimdi güç

kazanmışlardı ama kamptan döndüğünde bir çocuk eli kadar zayıftılar, tekrar gelişmiş ve kuvvetlenmişti– onu akordeonuyla birlikte havaya kaldırıp masanın üzerine bırakırdı, şişelerin ve sigara izmariti dolu küllüklerin, pastırma ve ekmek dolu tabakların arasına, tavandan sarkan elektrik kordonunun ucunda sallanan, gözlerinin içinde parlayan ampulün altına. "Şimdi çal," derdi. "Özgürlük anahtarını mı?" diye sorardı. "Evet onu," derdi babası, "onu çal." O da çalar ve gedikliler kulübü üyeleri söylerdi. "Peki 'Kahraman Slovenler'i de çalayım mı?" diye sorardı. "Evet," derdi babası. "Bize 'Kahraman Slovenler'i de çal." Marijana bunların hepsini bilirdi. "Çılgın baban seni hırpalamış, sarhoş arkadaşları için çaldırmış," derdi. "Şimdi sen de çıldırmaya başladın. Kıskançlık ve tarih ve kimbilir daha nelerle." Bunlar bıçak gibiydi. Onun sözleri bıçak gibiydi. O SS subayının göğsüne giren bıçak gibi. Çılgın babasının anlattığı öykü. Her gece tekrarladığı. Ruslar onları kurtardıktan sonra SS yandaşlarını içtima alanında sıraya sokmuşlar ve kamptaki esirlerin güçsüz elleriyle onları yumruklamalarına izin vermişler. "Bir Polonyalı," diye anlatmıştı babası, bir Polonyalı bir bıçak çıkarmış ve SS subaylarından birinin göğsüne sokmuş. Bıçağı geri çektiğinde kan fışkırmaya başlamış. İşte o bıçak, Polonyalının bıçağı sanki Janez Lipnik'in başına saplanmıştı.

Son patlama sesleri yankılanmaya devam ediyordu. Tüm dünyanın çok zaman önce yerle bir olmuş olmasına ve son kalan tuğlanın da un ufak edilmesine rağmen uzaktan hâlâ patlama sesleri gelmeye devam etmekteydi. Bu büyük patlamanın sonrasıydı, oysa dünya sakin yeni bir güne başlıyordu. Daha gün doğmamıştı, etraf hâlâ karanlıktı çünkü babasının mutfakta homurdandığını duyuyordu, o battaniyelerin altında sıcacıktı, büyük savaşın son patlama sesleri

uzaklardan geliyordu, mızmızlanan babası mutfakta savaşın sonuna kadar hayatta kalmayı başarmış diğer adamlarla birlikteydi.

Belki bütün bunlar daha o doğmadan yaşanmıştır. Belki battaniyelerin altında dizlerini karnına doğru bükmüş yatıyordur, belki de annesinin karnında, lıkır lıkır eden bir ortamda cenin pozisyonundadır, kadının içi büyük, ılık bir okyanus gibi dalgalanmaktadır. Eğer bunlar o doğmadan önce yaşanmışsa o henüz Janez değildir, hatta Lipnik bile değil, mutfakta homurdanan iri adam Lipnik'tir, ön adı Anton'dur ve Janez'in babasıdır. Ve ayağa kalkıp dolaşan, onu karnında taşıyan kadın annesi Rosalia'dır, özür dileyen bir sesle komşusuna Anton'un bahçedeki yeşil salataları niçin tekrar ezdiğini anlatmaya çalışmaktadır.

Alışveriş merkezinde dolaşan insanlara, özür dilerim der Lipnik, burası arşiv değil, benim kişisel geçmişim, benim doğmadan önceki hayatım. Çantaların ortasında oturmuş ve kendi kendine söylenen, hafızasını zorlayan bu adama kimse dönüp bakmaz. En minik embriyo hücresinde, belgelerle dolu bu muazzam binanın tamamındaki belgelerde, yangına karşı korunan ve ancak şifreyle açılabilen kalın metal kapılar ardında bodrumundan tavanına kadar dolu dosyalarda saklanan bilgi ve tarihten çok daha fazlası vardır. Onun ve meslektaşlarının araştırmalarında ortaya çıkarabileceklerinden çok daha fazla tarih minicik bir ceninde mevcuttur.

Uykusunda neden battaniyeyi yataktan çekip alarak kapıdan dışarı fırlıyor ve kendini yeşil salataların üzerine atıyor? Çünkü uykusunda "yoklama var" sözcüklerini duymuştu, temerküz kampının ortasındaki boş geniş alana çağıran kelimeleri. Cızırdayan hoparlörden "yoklama" çağrısını duymuş, bunun üzerine bahçeye koşmuş ve yeşil salataların üzerine atlamıştı. Komşunun eğer bu tekrarlarsa polise haber

vereceğini ve milislerin her şeyi yoluna koyacağını söylediğini duymuştu. Her yoklama çağrısından sonra bahçeye yeniden yeşil salata ekmeye devam edemezdi. Tohumlar pahalıydı ve bu zor günlerde bulmak çok zordu.

Kocaman çocuk kulakları her şeyi duyardı. Büyük, çocuk kalbi Alman subayın göğsüne saplanan bıçağı, babasının utanç veren, gün ağarmadan bahçeye koşarak yeşil salataları ezmesini unutmak isterdi. On sekiz yaşına bastığında Janez Lipnik okul gazetesine bir makale yazarak bıçağı, gece geç saatlerdeki bağırmaları ve pır pır eden sokak lambası altında çaldığı 'Özgürlüğün Anahtarı' marşını unutmak istemişti. Babasını artık aklından çıkarmıştı, geriye kalan sadece babasının huysuzluğu ve kabusların sona ermesi beklentisiydi, büyük bir ümit içindeydi.

Ama geri dönüp bunları düşündüğünde beyni tiktak ederdi. Geriye kalanın hepsi buydu, bir saatin tiktakları. Annesinin alçak sesle kitap okumasını, babasının bağırmalarını, Janez'in akordeon çalmasını, sarhoş gedikliler liginin marşlarını çıkardığınızda geriye saatin tiktakları kalıyordu. Ayık olduğunda babasının anlattığı, kamptan nasıl ayrıldıklarına dair o hoş birkaç öyküden bir tanesiydi. Ruslar geliyordu, topları uzakta gümbürdüyordu ve büyük ordu geniş ovanın üzerindeki ilkbahar çamurunun içinden yaklaşıyordu, uzakta bir şehir yanarken tanklarının sıçrattığı çamur iz bırakıyordu.

61.

Sayın baylar ve bayanlar, affedersiniz, burası arşiv değil, bu bir ceninin hafızasıdır. Birden insanların çıkışa doğru yöneldiklerini gördü, daha doğrusu bir perde gibi açılan muazzam Benetton reklamına doğru, insanlar toplu olarak ilerideki

bir çayıra doğru yürüyorlardı, ilkbaharla birlikte neredeyse yaz gelmiş ve ılık bir yağmur çiseliyordu. Bayan Pazartesi ve Bay Salı çizgili üniformaları içinde önlerinde bir alışveriş arabasını iterek ilerliyorlardı, araba ağzına kadar satın aldıklarıyla doluydu. Çayıra doğru ilerleyen insanların sayısı giderek artıyordu. Baba, anne ve küçük oğulları arkalarından bir plastik sandal çekiyorlardı –baba ve anne sandalı, çocukları kürekleri çekiştiriyordu– belki tüm dünyayı saran bir tufandan kaçma çabasına girmişlerdi veya uzaktaki dağlara ulaşmaya çalışıyorlardı, çıplak kayalık olanlara, arka plandaki büyük masif kayaya. Giderek daha çok insan parlak ampullerle aydınlatılmış alışveriş merkezinden çayırlığa doğru yürüyüşe katılıyordu, onlar da çizgili pantolon ve ceket giymişlerdi, vitrini düzenleyen dekoratör koltuğunun altına mankeni sıkıştırmış, dudaklarının arasında toplu iğneler, mankenin peruğu cebinden dışarı sarkmış, yakındaki kuaförün stilisti, Marijana'nın saçlarını yapmakta olan kuaför ve Marijana da çayırlığa yayılan kalabalığın arasında olmalıydı. Boşalmış, insansız kent, Ljubljana diye adlandırılan bu şehir, meydanları, gökdelenleri, köprüleri, kalesi ve tarihi binalarıyla yok olmuştu. Vitrinin arkasında açılan muazzam sahnede büyük bir boşluk vardı, çizgili giysiler içindeki alışveriş kalabalığı çayırda ilerliyordu. Çayırın öte tarafında küçük kulübeler vardı, bu taraftan pek minik görünüyorlardı, ama yaklaştıkça onların büyük ve uzun olduklarını göreceklerdi, her birinin bin kişiye kadar insan aldığını ve ortalarında geniş boş bir alan olduğunu, toplanma alanı, babasının zıplayıp komşusunun yeşil salatalarını ezdiği yer. Babası orada bir yıl yaşamıştı ve bırakılmayı bekliyordu, eve döndüğünde kırkbeş kiloya inmiş olacaktı ama şimdilik orada bekliyordu ve her yeni gelen de beklemeye başlayacaktı. Onları barakalardan dışarı ve içeri iteceklerdi,

zaman sanki durmuştu, bir asır daha o anın sonsuz gibi geldiğini düşüneceklerdi, ayrılmalarından hemen önceki anın. Ve hiçbiri Anton'un geceleri yeşil salataları ezmesini eğlenceli bulmayacaktı çünkü şimdi hepsi beklemenin ne olduğunu anlamıştı, kasanın önündeki sırada beklemenin değil, ama Appelplatz'da beklemenin, uzakta toplar patlarken, büyük kalabalığı alışveriş merkezinden temerküz kampına itelerken ve şimdi ellerinden her şeyleri alınırken, girişteki üniformalılar bunu yapmaya başlamışlardı bile, insanların kısa bir zaman önce pırıl pırıl binadaki dükkânların çeşitli köşelerinden arabalarına yükledikleri her şeye el koyuyorlardı. Lastik botların hepsi yığının üzerine atılmıştı, hiçbir işe yaramayacaklardı, ne tatillerde kürek çekebilecekler, ne de dünyayı saran bu çılgınlıktan kaçmalarına yarayacaklardı. Kocaman bir yığının üzerine attılar onları, başka bir yığında çamaşır makineleri vardı, bu yığın daha ağırdı, çamaşır makineleri ağırdır, asansöre o kadar zor sığar ki Lipnik zar zor içeri girebilir, onu yatakta sevgiyle, istekle bekleyen Marijanasına geri dönmeye uğraşırken. Üçüncüsü mankenler yığınıdır, kolları ve bacakları her taraftan sarkmaktadır. Bir tanesi öyle bir kuvvetle yığının üzerine fırlatılıp atıldı ki bir bacağı ve kafası koparak uçtu ama atanların umurunda değildi, başka manken var mı diye etraflarına baktılar ve sonra bir tanesini daha yakalayıp yığının üzerine fırlattılar, mankenin kopan kolunun ellerinde kalmasını da umursamadılar. Parfüm ve şişelerin ayrı bir yığını vardı. Bebek arabaları ve tekerlekli iskemlelerin de. Postişler ve peruklar ve gözlükler de yüzükler ve saatler gibi ayrıydılar – yüzükler, babasının bir yığının içine attığı oydu, sonra Dresden bombalandığında, bırakılmalarını beklerken zamanın donduğu son anda, kamptan dışarı cesetleri çıkarmak için toprağı kazdırdıkları, altın toplamak için, şişmiş

parmaklardan altın yüzükleri çıkarmak çok zordu, onlar da hepsini birlikte aldılar, parmaklarıyla birlikte her şeyi, yüzükleri çıkarmak için parmakları kestiler, bu kadar basitti ve belki alışveriş yapanlar da benzer bir şey yapmalıydılar. Lipnik de onlarla birlikte hareket eder, babasını bulmak için bütün barakaların içine bakar ama birden kimsenin yüzü olmadığını fark eder, aynen alışveriş merkezindekiler gibidirler, yüzsüz. Bayan Pazartesi ve Bay Salı'nın yüzlerinin yeri bembeyazdır, esasen yüzleri de olmamıştır, alışveriş merkezinde onun çantalarını tekmelerken bile yüzsüzlerdi. Hatta Beno da burada bir yerlerdedir, onun da suratı yoktur ve Mehmet ve Marijana, hepsinin adları hâlâ vardır ama suratları yoktur, o da onlardan birine seslenmek ister, örneğin Marijana'yı çağırmak ister, ona seslenebilir ve babasına da, adı Anton'dur ama Appelplatz'de ne yeşil salatalar ne de Anton vardır. Orada sadece kiraz ağacına benzeyen devasa bir ağaç vardır ama kiraz değildir, bahar çiçekleri açmamıştır, ne meyvesi ne de yaprakları vardır, göğe uzanan bir ağaçtır, aynen eski Pohorje Slovenlerinin inandıkları gibi, bir duman gibi göğe yükselen bir ağaç, yanan bir tarladan yükselen, sanki devamlı çiseleyen ılık ilkbahar, neredeyse yaz yağmurunun kaynağı bulutlara ulaşan bir duman gibi.

Şimdi herkes ellerindeki her şeyi çayırın ortasında duran büyük yığınların üzerine atmaktadır, bedenlerini örten çizgili giysileri dışında toparladıkları hiçbir şeyleri kalmamıştır, sadece sabah kahvaltı, öğle yemeği için verdikleri ısırgan otu çorbası vardır. Şimdi hepsi eskiden olduğu gibi burada toplanmış sessizce gitmeyi bekliyorlardır. Ne isimleri ne de yüzleri kalmıştır ne de zaman. Her şey durmuştur, hareketsiz, ayrılmalarından hemen önce. Sabah vaktidir.

Meydanda bir sabah vakti.

62.

Belki o sabah hiç de öyle değildi. Herhangi başka bir sabah gibiydi. Sabah dörtte hoparlörler günlük yoklama için gümbürdediler. Önce esirler barakalar boyunca sıraya dizildiler, sonra geniş bir resmigeçit alanına doğru düzgün adım yürüdüler, sabahın puslu havası üzerlerinden yalayarak geçti. Sis örtüsü yere kadar inmişti, insanlar transparan gibiydiler, sanki bakışlarınız onları delerek geçebilirdi. Her yönden akın akın gelen, bir deri bir kemik kalmış, bitik insan kalıntıları, dışarı fırlamış, aç, yorgun gözlerini iki yandan kapatan dik yakalı, yırtık pırtık, kirli üniformalar içinde alanda toplanmak üzere sisi yararak yürüyorlardı. Sis denizinin içinde titreyen bacaklar dalgalanıyor, sabah karanlığında boş bakan gözler parlıyordu. Kimse tek kelime etmiyordu, sessizce ilerliyorlardı, dudakları sımsıkı kapalıydı, sanki bin yıldır bir gülümseme veya bir öpücük için bile açılmamıştı. Mahpuslar toplanacakları ve emirleri alacakları alana doğru her yönden tehditkâr bir sessizlik içinde akın akın geliyorlardı. Belki görünür değildi ama sonsuz sıralar oluşturan bir deri bir kemik kalmış bedenlerde bir rahatlama havası olduğu sezinleniyordu. Cesetleri yutmuş olan binadan artık duman tütmüyordu. Oysa daha düne kadar kalın, çamur gibi gri renkte bir duman kütlesi oradan yükseliyordu. Nem olduğunda duman kütlesi aşağılara iner ve barakaların arasında havaya karışırdı. Sis, dumanı aşağılara iter ve mahpuslar o havayı çorbalarıyla birlikte yutmak zorunda kalırlardı. Ceset ve tükeniş kokan dumanı. Sürekli öğürür, tükürür ve öksürürlerdi, o iğrenç yiyeceği ağızlarına götürmek zorunda olduklarında. Bu sabah o uğursuz bina sessizlik içindeydi. Belki bazı aletleri bozulmuştu, ama fırınlara beklenmedik bir şeyler olmuştu – bacalardan hiçbir şey çıkmıyordu, kirli gri duman görülmüyordu, ne de koku vardı,

hiçbir şey. Sessizlik. Mutfak olarak inşa edilmiş yeni barakada da hareket yoktu çünkü lahana ve patates çorbası pişmiyordu. Esas mutfak depo olarak kullanıldığından. Bu durum en aç ve en cesaretli mahpusları harekete geçirmişti, –ama onları harekete geçiren nedenin açlık mı yoksa cesaret mi veya her ikisi birden mi olduğu, açık değildi– geceleri depoya sızarak yarım kasa patatesle çıkıyorlardı. Ertesi gece cesaretli arkadaşlarının yerini bir başka grup alıyordu. Gruptan ilk kişi dışarı adımını atar atmaz nöbetçi kulelerinden tutulan spot lambasıyla gözleri görmez olur ve arkasından bir makineli tüfeğin yaylım ateşi duyulurdu. Standart talimatlara uyan iki asker önce cesedi krematoryuma sürüklerler ama karanlık bina artık ceset yutmadığından onu tel örgünün üzerine atarlardı. Orada beden kıpırdamadan sarkar kalırdı, sabah yanından geçen mahpuslar cesedi aşağıya indirmeye cesaret edemezlerdi, oysa o onların kutsal göreviydi, dostluk vazifesi, arkadaşlarını bir Hristiyan gibi gömmeye söz vermişlerdi. Öğleden sonra daha rahat hareket edebilirler ve bunu yapabilirlerdi. Onu barakalardan birinin içine gömer, duasını yapar ve haç çıkarırlardı, söz yerine getirilirdi. Yakın zamana kadar böyle bir hareket dayakla ve hatta ölümle cezalandırılırdı ama şimdi her şey farklıydı. İşkenceciler ve cellatlar düşünceli düşünceli dolaşmaya başlamışlardı, toplanma alanını ve barakaları geçip etrafa ilgisizce bakmaktaydılar. O gün hiç mi hiç beklenmedik bir olay meydana gelmişti. Komutan iki tabak yemek dağıttırmıştı. Sanki arasına bir şey sokmuş gibi iki bacağı yanlara açık, ellerini beline dayamış bir pozda birden "iki tabak dağıtın" diye bağırmıştı. Önce kimse inanamamıştı ama sonra kazanlara koşmuşlar ve etrafını çevirmişlerdi tekme yumruk dağıtılana kadar. Komutan ayrıca başka bir şey daha yapmıştı, değişimin, yakın gelecekteki olayların habercisi bir

şey. Aşçılardan birini dövmüştü, ona küfürler yağdırmıştı, zavallılardan birinin kafasına kepçeyle vurmuştu, sadece içinde lahana parçacıkları yüzen su dolu kazanın başında durup, uzun zaman içine baktığı gerekçesiyle.

Mırıldanmalar, alçak sesli konuşmalar, sessiz gevezelikler Appelplatz diye adlandırdıkları toplanma alanına yayılmıştı. Pek yakında bu cehennemden kurtulacakları düşüncesinin esirler arasında yayıldığına işaretti. Bu cesur, cüretkâr, kışkırtıcı düşünce alevler gibi yayıldı, atlayarak veya sürünerek herkese sirayet etti. Sabah soğuğunda ısınmak için her taraflarını ovuştururlarken, dişleri takır takır birbirine vururken birbirlerine belli etmeden olumlu kelimeler ve jestlerle cesaret verdiler. Heyecan o kadar belirgindi ki, gözcüleri onları durdurmakta zorlandılar. Buna rağmen söylentiler durulmadı. Mahpuslar bakışları ileriye dönük dikkatle beklediler, bu dünyada kimse onların çok az işitebilecek ve görülebilecek dudak hareketlerini engelleyemezdi. En güvenli zaman sabahları komutanın önünden hoparlörlerin kustuğu emirler eşliğinde yaptıkları gürültülü, tempolu geçitler sırasındaydı. Sabah sabah kimsenin canı konuşmak istemese de birbirleriyle en rahat bu sırada sohbet edebiliyorlardı. Marşların yaygın, kuvvetli temposu mırıltı seslerini emiyordu, ta ki o sesler yavaş yavaş daha kuvvetli çıkıp tek bir çığlık olana kadar, zafer çığlığı: Özgürlük. İşler hâlâ eskisi gibi devam ediyordu. Her zamanki uyarılar ve günlük talimatların verilmesinden sonra dirilmek için kazanlara doğru yöneliyor ve zor çalışma gününe hazırlanıyorlardı. Kahvaltı dedikleri, içinde garip sebze parçalarının yüzdüğü sıcak suydu, yuttukları bu suyun içindekiler daha çok ısırgan otu gibiydi, sis dağılmış, güneş şimdi sessizliğe bürünmüş krematoryumun bacalarının arkasından yükseliyordu. Bu en iyi zamandı, güneşin ve umudun doğduğu zaman. Son bir

kaç gün bazı değişiklikler olmaktaydı, artık dayak atılmıyordu ve açlıktan ölmekte olan bir gövdenin veya gövde kalıntısının bir subay tarafından kurşunlanmasını ve çizmeli bir ayağın küfrederek cesedi alt üst etmesini seyretmek zorunda kalmıyorlardı veya Alman kurt köpeklerinin, o kurtların, tempolu yürüyüşe adım uyduramayan perişan halde, dayak yemiş bir mahkûmu parçalamalarını görmüyorlardı. Son günler sadece sükûnet içinde oturup çorbalarını yudumladıkları için güzel değildi, aynı zamanda güneşin doğuşunu da görebiliyorlardı. Birçoğunu perişan eden ve kavurarak öte dünyaya yollayan, buna karşılık onların ise yapabildikleri tek şeyin tel örgüler arkasından seyretmek olan o güneşe bakmak şimdi serbestti, üçüncü veya dördüncü veya kimbilir kaç sabahtır sakince yükseliyor, sessizce, mükemmel bir güneşin nasıl doğması gerekiyorsa öyle, onların hapishaneden ve kamplardan seyrettikleri güneş gibi değil, gerçekten olması gerektiği gibi yükseliyordu. Hatta nöbetçinin –belki bir gece önce arkadaşlarını makineli tüfeğiyle tarayan ve dikenli tel örgünün üzerine bedenini fırlatıp atan nöbetçi de olabilirdi, şimdi güneş vurmuş ve garip bir şekilde aydınlatmıştı– yüzünde iyi niyet izleri belirmişti ve mahkûmlara nazik davranıyordu. Kahvaltılarını yapıp biraz kendilerine geldikten sonra yüzlerindeki, işkencecilerini dahi gizliden korkutan sertlik, örtülü direniş ve mücadele izleri hayret verici bir şekilde kaybolmuştu. Herhangi birisinin idaresi altına alabileceği ve yönetebileceği adsız bir güruh oluşturuyorlardı. Ve gerçekten yöneticileri onları sabah barakalardan çıktıklarında halsiz, zavallı, aç ve donmuş oldukları zamandan daha kolaylıkla sıraya sokuyor, tekmeliyor, üzerlerine tükürüyordu çünkü şimdi kendilerine gelmişler ve daha kuvvetli hissediyorlardı. Bu uysal sürü toplantı meydanına

sakin bir şekilde yayıldı ve emirleri beklemeye başladı. Her şey gelir geçerdi ve artık bunun sonu yakındı.

63.

Sabah saat dokuz sıralarında toplanma alanında hâlâ uzun fakat artık biraz dalgalanan sıralar halinde beklemeye devam ederken, günlük çalışma ve taş ocağında çekilecek eziyet için hazırlanıyorlardı, birbirlerini süzmeye ve kahvaltı biter bitmez subayların çekildikleri alçak komutanlık binasına şaşkın gözlerle bakmaya başladılar. Sevindirici veya üzücü bir gelişme olduğunu sezinlemişlerdi, özgürlük veya ölüm havası vardı. O kadar belirgin, o kadar açıktı ki, aynı gün daha önce hissettikleri endişeye tekrar kapılmışlardı. Onları etkileyen gerginlik ne olursa olsun endişe içinde oldukları yavaş yavaş acılı yüzlerinden anlaşılmaya başlamıştı. Endişe taşıyan gözleriyle etraflarını çeviren nöbetçilerin ve yöneticilerin ifadelerini taramaya başlamışlar, neler olduğunu açıklığa kavuşturacak ve anlatacak herhangi bir şey, bir huzursuzluk işaretine rastlamaya çalışıyorlardı. Ama sürü sürüdür ve hiçbir zaman en mükemmel anın veya kader anının gelmiş olduğunu anlamaz, ne zaman harekete geçmeleri gerektiğini. Onların sürüden farkı yoktu, sadece bir sürüydüler.

Saat ona yaklaşırken SS adamlarında bile garip huzursuzluk emareleri baş gösterdi, başlangıçta üstün güçleri ve yenilmezlikleri nedeniyle neler olduğunu anlayamamışlar, dolayısıyla durumu saklamak için daha rahat ve kendilerinden emin davranmışlardı. Nasıl ve ne zaman olduğunu fark etmeden hepsi birdenbire bir araya toplanmışlar, birbirleriyle alçak sesle konuşmaya başlamışlardı. Tabiatıyla onların her hareketini dikkatle takip eden kamptaki mahpuslar, içlerinden birinin sanki saatler boyunca ayakta durmaktan

yorulmuşçasına ağırlığını bir bacağından diğerine geçirdiğini görmüşler, diğerinin sanki sırtı ağrıyormuş gibi öne doğru eğildiğini, sonra birkaçının keplerini düzelttiklerini, kol altlarını kaşıdıklarını, alın terlerini sildiklerini, tüfeklerini bir omuzdan diğerine geçirdiklerini veya tuttukları copları bir elden diğerine aktardıklarını görmüşlerdi. Fazladan özel bir çaba göstermeden veya risk almadan onların hareketlerini izleyebiliyorlardı, ayak değiştirmelerini, kaşınmalarını ve kampın orta yerine doğru mahpuslardan uzaklaşmalarını. Görünmez bir güç tarafından yönlendirilmiş gibi, korkudan veya başka bir nedenle, birden bir araya toplanmışlar ve kollarını kaldırarak bu veya o yön diye işaret etmeye başlamışlardı. Tabii bu yaptıkları çok açık ve anlamlı bir nedene işaretti – yaklaşan bir şey vardı, büyük bir şey olmuştu veya olmak üzereydi, pek yakında. Sonunda sürü kıpırdamaya başlamıştı. Huzursuzluk tam merkezde patladı. Uluyarak ve kollarıyla vurarak ortada oluşan yığının üzerine çullandılar, çılgına dönmüş biri diğerinin üzerine çıkmış, birbirlerinin giysilerini parçalayanlar, yumruk atanlar, ısıranlar, ayağıyla birbirlerinin üzerine basanlar, kahkahayla gülenler ve zıplayanlar. Hayvanlar gibiydiler, bir sürüydüler. Gözcüler hemen üzerlerine çullandılar, önce coplarıyla birbirlerinden ayırmaya çalıştılar, tekme ve küfürlerle, böylece tekrar eski düzgün sıralarına sokabilecekler ve tek tek takip ederek kontrol altına alabileceklerdi. Ama bu defa sanki sürü uzaydan gelmiş görünmeyen bir güç tarafından yönetiliyordu, kurnaz veya başka bir etki vardı, birbirlerine sıkı sıkı tutunan bir yığındılar ve ayrılmayı reddettiler. Etraflarını saran nöbetçi kordonu ve onların gerisindeki silahlı SS subayları ne kadar zor kullanarak ortalarına girmeye çalışmış olsalar, ne kadar insanlık dışı bir şiddet gösterseler de, grup sağlam bir kale gibi durdu, yenilmez, fethedilemez, sağlam bir kale.

Kendilerini yeniden düzene soktular ve birbirlerine destek oldular ve sessizliğe büründüler, sürü o kadar kararlı ve ısrarla sessiz duruyordu ki tepeden tırnağa silahlı nöbetçiler, vahşi domuzlar gibi kuvvetli ve dayanıklı, korkudan ve öfkeden ter içinde kalmışlardı. Saldırdılar ve sonra geri çekildiler, sessiz grubun içine girmeye uğraşıyorlardı, nereye geldiğine bakmaksızın darbeler savuruyorlar ve kükrüyorlardı. Sonra komutanlığın kapısı yavaşça açıldı ve tek başına ufak tefek bir adam dışarı çıkıp savaş alanına doğru ilerledi. Gözetmenler kenara çekildiler ve mahpuslar derin bir sessizlik içerisinde dalgalanmaya başladılar. SS komutanı tek başına geniş alanı kararlı bir şekilde yürüyerek geçti, onlara azami sükûnet içinde yaklaştı, iyice yaklaştığında, haber vermeksizin ve tek kelime etmeden kolunu kaldırdı ve sessiz gruba doğru bir el ateş etti. Birisi inledi, peşinden tepkiler gelmeye başladı, sanki ortalarına bir bomba düşmüştü. Çığlıklar göğe yükseldi, her yöne doğru kaçışmaya başladılar, yerlere düştüler, barakaların arkasına saklandılar, tel örgülere doğru koştular, her hendeğe sığınmaya çalıştılar, ayakları toprağı ararken elleriyle boş yere bir yerlere tutunmaya çalıştılar. Kimse özel bir çaba göstermeksizin, başka bir kurşun sıkmadan, birini dövmeden veya üzerlerine köpekleri salmadan emirlere uymaya başladılar. Başlangıçta düzgün olmayan sıralar kolaylıkla yönlendirilmeye başlandı. Kısa zaman içinde düzgün sıralar oluşturdular, sakin, dikkatli, dik ve tam bir yenilgi içindeydiler.

Saat on bire doğru güneş etkisini gösterdi ama kimse şikâyet etmeye cesaret edemiyordu veya karşı koyamıyordu. On iki olduğunda suratlarından ter boşanmaya başladı ve ihtiyaçlarını pantolonlarının içine giderdiler, etraf idrar kokmaya başladı. Saat bire geldiğinde komutanlığın kapısı açıldı ve subaylar alana yığıldılar. Kalabalık derin endişeye kapılarak

taş kesilmişti. Subaylardan biri yavaşça, gözlerini mahpuslardan ayırmadan gözetmenlerden birinin yanına gidip kulağına birkaç kelime fısıldadı. Hareketlerinden bunun bir emir olduğunu çıkarmak mümkündü çünkü kendisi de muhtemelen çok heyecanlıydı ve bunun için beceriksiz el hareketleriyle kendini kontrol etmeye çalışıyordu. Gözetmen dikildi, topuklarını birbirine vurdu ve haykırdı, "Barakalara doğru marş marş!" Alanın her tarafından aynı komutlar yankılanıyordu, deri kemik kalmış yaratıklardan beklenmeyen bir süratle sıralar barakalara doğru boşalmaya başladı. Barakalara girin. Biraz sonra barakaların karanlık ağızları hepsini yuttu ve muazzam alan bomboş ve sessiz kaldı.

64.

O öğleden sonrası büyük bina kompleksini ve barakaların üzerindeki havayı garip bir sessizlik doldurdu, gün boyunca birkaç kez oluşan gerginlik, her defasında hafifledi. Hava çok elektrikliydi. Gözetmenler alanda ve barakaların arasında coplarını pantolonlarına vurarak dolaştılar ve gözetleme kulelerindeki askerler tüfeklerini hazır tuttular. Mahpuslar ilk başta uzun bir süre sessiz beklediler ama sonra barakalardan homurdanmalar yükselmeye başladı, aynı o sabah toplantı alanında olduğu gibi, ancak bu defa kapalı barakalardan geldiğinden daha ısrarlı ve tehditkârdı, tanıdık olmayan bir diyardan, kaynağı ve sebebi bilinmeyen yeraltından gelen gümbürtüler gibiydi. Bir kurşunla her tarafa kaçışan ve her köşeye saklanan o hastalıklı, bir deri bir kemik kalmış yaratıklar ortalıkta yoktu. Sadece devasa, gecekondu barakalar vardı mırıltıların duyulduğu. Geceye doğru homurdanmalar durdu, baraka tahtalarının aralıklarından etrafı kolladıkları ve pek muhtemel dışarı çıkmaya, kendilerini

katillerinin insafına bırakmaya hazırlandıkları seziliyordu, yine de cesur ve gözüpektiler, ölüme meydan okuyorlardı.

O gece geç vakit rüzgâr uzaktan trompet seslerini taşıdı. Bu sesler yaklaşan Sovyet ordusunun toplarının gürültüsüydü. Yavaş fakat emin adımlarla yaklaşıyorlardı. Uzaktan gelen o seslerin yankılanması gibi daha önce duyulan mırıltılar giderek daha yüksek veya alçak tonlarda dalgalanmaya başladı veya bir an tamamen durdu ve sonra tekrar yükseldi. Barakalardan duyulan homurdanmalar artmaya başladı. Barakalardan birinin duvarına vurulan ısrarlı darbeler hızlanmaya başladı. Biri duvara bir kaşık veya başka sert bir cisimle vuruyordu. Birdenbire barakaların duvarlarına binlerce darbe vurulmaya başlandı, mahpuslar duvarları yumrukluyorlar, tekmeliyorlar ve başlarını vuruyorlardı. Kısa süre sonra tüm kamp kuvvetli darbe sesleriyle gümbürdemeye başladı. Hepsi tempoyla vuruyorlardı, sanki dalgalar çarpıyordu ve darbelere ek olarak iç çekmeler veya nefes nefese haykırmalar veya garip sesler çıkarıyorlardı, anlaşılmayan, bilinmeyen kelimeler bağırıyorlardı. Durmayı reddeden dayanılmaz bir ritim, aç bıılaç gırtlaklar ve ufak, çelimsiz eller giderek daha güçlü kendilerini duyuruyor, muazzam bir törene dönüştürüyordu, durdurulması imkânsız bir fırtına oluşmuştu. Muazzam alan kendine özel içgüdüsel, pagan, ilkel bir ayinle ve sonsuz güç ve istekle dolmuştu. Nöbetçiler kulaklarını tıkadılar ve coplarıyla baraka duvarlarına vurmaya başladılar, bağırarak ve sahipsiz, ele avuca gelmeyen, hiçbir yerde görülmeyen bu korkutucu güçten çekinmekteydiler. Bir yerlerden makineli tüfek atışları duyuldu. Sonra komuta kulesindeki hoparlörden canhıraş çığlık duyuldu, 'Yoklama!' Bunu takip eden sessizlik daha da kötüydü ve çok daha işkence ediciydi. Suskun, cani bir sessizlik.

Barakaların kapıları tekrar açıldı ve içerilerden, her yönden, açlıktan ölmekte olan sayısız beden dışarıya çıktı, bir deri bir kemik insanlar, derine kaçmış vahşice parlayan gözlerle, namluları üzerlerine doğrultulmuş tüfek ve makinelilerin bulunduğu nöbetçi kulelerine baktılar. Ve arkalarında duran karanlık, tanınmayan suratlara. Aynen sabah yaşandığı gibi boş alanın ortasında insan gövdeleri birleştiler, birbirlerine yapıştılar, sanki böylece tehditkâr tüfek namlularından korunabileceklerdi. Muazzam karınca yuvasına tepelerinden, her taraftan ışıldaklar tutulmuştu ve insanlar korkuyla ellerini yüzlerine örtmüşlerdi, sanki onları aydınlatan ışık yaklaşan bir tehlikenin işaretiydi.

Makinelilerin namluları ve hoparlörlerden yükselen bitmeyen bağırtıların yardımıyla gözetmenler mahpusları ancak düzgün olmayan sıralara sokabildiler. Battaniye dağıttılar ve iki sıra halinde düzenlediler, madende çalışmaya gittikleri günlerde olduğu gibi. Yola çıkıyorlardı. Nereye doğru? Gece karanlığında uzun bir yürüyüşe. Birisi bağırdı. "Bizi öldürecekler." Gitmemek için direndiler. Bulutlar hafif bir yağmur getirdi ve uzaktan gelen gürültüler duyulmaz oldu, yağmurun sesine karıştı. Gece on bir sularında subaylardan biri toplandıkları alana koşarak geldi ve buz kesmiş, donmuş, yarı uyanık mahpuslara bağırmaya başladı.

Sonra onları uyumaları için barakalara iteklediler.

65.

Babam oradaydı, Marijana. Ben çok gençtim, on yedime yeni girmiştim, yaşadıklarını yazdım. Neden biliyor musun? Çünkü ben o zaman bile can sıkıcı birisiydim, o yaşta bile. Babamın bana anlattıklarını hayal edebiliyordum. O kuaförden geri geldiğinde veya nerede olursan ol sana niye

yazdığımı anlatacağım. Çünkü ben de oradaydım. Dinlediğim, gördüğüm şeylerdi. Bana sabahın dördünde on beş dakikada anlattığı tahliye edilme anısını yazmak için haftalar harcadım. Kurtulmak veya ölmek arasında kapana kısıldıkları zamanı hissederek yaşamak istedim. Bana yaşadıklarını anlattığında ben de oradaymışım gibi hissetmek istedim. Bu duygunun nereden geldiğini bilmiyorum. Seni hiçbir zaman pek ilgilendirmedi. 'İnsanların başına her şey gelir,' derdin. Tahliye edilmelerinin hemen öncesinde bu yaşadıkları senin için neden bu kadar önemli? On yedi yaşımda yazmış olduğum öykünün başlığıydı: Tahliyeden hemen önce. Çünkü bunu defalarca dinlemiştim Marijana, defalarca. Her şey çok açıktı. Yağmur, bekleyiş, sis, bıçak. Marijana, dedi Janez Lipnik, belki bütün bunları unutmak istiyordum. Bu nedenle yazmıştım. Ama yazdıktan sonra, ben de oradaymışım gibi hissettim. O kampın içinde yürüdüm ve hayal ettim. Bu deli olduğumu göstermez. Sadece bazen vertigo gibiymişim gibi hissediyorum. Eğer o marşı duyarsam, *özgürlüğümüzün sevincini yaşayacağız*... akordeonla çalıyordum, masanın üzerinde etrafımda gedikli partizanlar liginden adamlarla. Sonra beni yatmaya yollarlardı, genelde sabaha karşı olurdu. O mutfağın şarkılar ve politika sohbetleriyle dolu olmadığı zamanlarda annem bana kitap okurdu. Pohorje'den peri masalları. Bir tanesini çok iyi hatırlıyorum, üzerine adam tırmanan ağacı, güneyli bir adam, ağaca tırmanır ve başka bir ülkeye gelmiş olur. Pohorje'de çok ağaç vardır ve hepsinin adları bulunur ama bu adsız ağaçtı.

Muhteşem yükseklikte bir ağaçtı, benzeri dünyada yoktu, olamazdı da. Alevler içinde bir araziden yükselen duman gibi göğe uzanırdı, dolayısıyla sadece gövdesini ve güneşi görülebilirdiniz ama dallarını ve de yapraklarını göremezdiniz. Eğer dallarının ve yapraklarının çeşidini bilebilseydiler,

insanlar bu dev ağaca bir ad vermek isterlerdi. Yıllarca ilk dallarına kadar tırmanacak kahramanı aradılar. Ama boşunaydı çünkü onu bulamadılar. Bir gün basit bir adam, bir çoban çıkageldi. Uzaktaki güney ülkelerinden gelmişti ve yıllar süren arzularını yerine getirmek için söz vermişti. Eğer işi yaparsa iyi bir ücret ödenmesini istemişti, ama önce üç balta, en yüksek dağ uzunluğunda ip ve ona yemek taşıyacak bir kartal. İpi beline bağladı, birinci baltayı ağacın gövdesine sapladı ve baltanın sapına tırmandı, sonra ikinci baltayı gövdeye sapladı ve sonra üçüncüyü başının üzerinde bir yere, sonra da birincisini olduğu yerden çıkardı. Böylece ağacın gövdesinde yukarılara kadar tırmandı. Gün ve gece boyunca tırmanmaya devam etti. Açlığı aşağıda, yeryüzünde bir gün geçirdiğini hatırlattığında ipi çekti ve ona bağlı yiyeceği yedi. İpin artık yeryüzüne ulaşamadığı bir noktaya geldiğinde yiyeceğini bir kartal getirmeye başladı. Sonu gelmeyen bir günün tadını çıkarıyordu. Yedinci yılın sonunda artık kartal da gelmez oldu.

Kahramanın neden sonu gelmeyen günden keyif aldığını hiçbir zaman anlamamıştım. Orada, yukarıda bitmeyen bir gün mü vardı? Daima aydınlık mıydı? Eğer dünya dönüyorsa, ekseninde dönüyor ve güneşin etrafında turluyorsa, bir ara karanlık, gece de olmalı değil mi?

Ama bu durum ağaca tırmanan adamı hiç rahatsız etmemişti, zaten onu rahatsız eden hiçbir şey yoktu, rüyanızda zaten böyle tırmanabilirsiniz, soğuğu hissetmezsiniz, sivri dalları hissetmezsiniz, uluyan rüzgârı, hiçbir şeyi. Rüzgârın ulumasını duyuyordu, ama daha yukarılara çıktıkça, rüzgâr azalmıştı, baltanın sapında kaymasına sebep olan yağmur gibi, birden o da kesilmişti, ne rüzgâr, ne yağmur, ne soğuk, ne acı kalmıştı, bulutlar bile çok aşağılardaydı. Kitap kurdunun çimenlerin üzerine uzandığında gökyüzünde

seyrettiği ve adsız ağaca tırmanan adamın içinde gözden kaybolup gittiği bulutlar. Ağacın adı yoktu çünkü ne dalları ne de yaprakları vardı – dalları ve yaprakları çok çok yukarılardaydı, güneydeki topraklardan gelen çoban oradan yedi yıl önce geçmişti. Gövdeye tırmanmaya başlayalı tam yedi yıl olduğunda ağacın ilk dalına ulaşmıştı. Dalı kesip yumuşak gövdeden aşağıya yeryüzüne geri mi kaymalıydı yoksa ağacın tepesini keşfe devam mı etmeliydi, buna karar vermeliydi. Tabii ki kararı keşfe devam etmekti. Kim böyle bir karar vermezdi? Kısa zaman sonra son dalın üzerine çıktı ve böylece tekrar sağlam zemin üzerine basmış oldu. Etrafında çok geniş bir ova vardı. Karanlık oldu – şimdi gerçekten hava kararmıştı ve çoban ne yapacağını bilemedi ta ki uzakta titreşen bir ışık görene kadar. Titreşen ışığın olduğu yöne doğru gitti ve ışığın giderek büyüdüğünü gördü. Sadece tek penceresi aydınlatılmış olan bir şatoya ulaştı. Dikkatlice o pencereye yaklaşarak içeriye baktı. Bir masada çok güzel bir kadın oturuyordu, derin düşünceye dalmıştı, bir elini başına dayamıştı. Cesaretini topladı ve camı tıklattı. Güzel kadın, "Genç adam nereden geliyorsun ve burada ne arıyorsun?" diye sordu. "Yatacak bir yer ve çalışacak iş arıyorum. O adsız ağaca yedi yıldır tırmanıyordum ve sonunda toprağa ayak bastım ve şimdi nereye gidebilirim bilmiyorum." Kadın geceyi orada geçirmesine izin verdi ve ertesi sabah ücret karşılığı yardım etmesini teklif etti. "Çok fazla işin olmaz," dedi. "Üç ata bakacaksın – bir bronz, bir gümüş ve bir altın ata. Eğer onlara iyi bakarsan benimle burada uzun zaman kalabilirsin. İyi çalışırsan her zaman yemeğin hazır olacak ve ne istersen sahip olabileceksin."

O ağaç, Marijana ve adamın o ağaca tırmandığı düşüncesi bana mutfağı ve homurdanan adamları, yoklamayı ve

bıçaklı Polonyalıyı unuttururdu. Unutmak istiyordum, hepsi bu kadardı.

Almanların su kenarında bir evi olduğunu söylerlerdi. Drava Nehri onu sürükleyip götürmüştü. Ama sadece evi sürüklememişti, daha önce tüm aileyi, tanıdığım ve birlikte oynadığım beş çocuğu da almıştı. Babam kamptaydı, onların babası ise Alman ordusunda, Rusya cephesinde, yaralandığı ve sakat kaldığı yerde. Ailenin adı Remer'di, terk ettiler, ilk başta fena olmuştum ama sonra unuttum, unutmak istiyordum. Bütün hayatım boyunca unutmak istemiştim. O ağaca tırmanan güneyli adam gibi. Ayağını bir sonraki basamağa atıyorsun, baltanın sapına basıyorsun ve bir öncekini hemen unutuyorsun. Unuttuğum şeyler o kadar çok ki! Drava kıyısından o Almanları, Remer ailesini, şimdi onları hatırlıyorum, ama o zaman, bir gece geç vakit ayrılmışlardı, herkes Almanya'ya gittiklerini söylemişti, beş çocuklu bir aileyi, onları unutmuştum. Birisinin mahzende intihar ettiğini de unutmuştum, bir karaborsacı olduğunu söylemişlerdi, anlaşılan orada kumaş topları bulmuşlardı, yünlü kumaşlar ve aralarında sallanan bir adam. Ayaklarında çorapları. Kendini asmadan önce ayakkabılarını çıkarmıştı. Ve başka her şeyi hatırlıyorum, mutfaktaki sarhoş adamların seslerini, politika konuşmalarını ve sabahlara kadar partizan marşları söylemelerini, bunu da hatırlamak istemiyordum, hiç değilse babamın beni bazen uyandırmasını ve akordeon çalmaya zorlamasını. *Biz inşaat ustalarıyız*, diye söylüyorlardı, *ve bizim gücümüz veya çekiçlerimizden çıkan parlak kıvılcımlar özgürlüğümüzün sevincini yaşatacaktır.* Annesi sarhoş babasının pantolonunu giydirirdi, bazen kamp yüzünden aklını gerçekten yitirmiş gibi olurdu. Annesi minicik bir kadındı ama babası giderek daha ağırlaşmakta ve her ay kilo almaya devam etmekteydi. Kalkıp anneme, babama pantolonunu

giydirmesine yardımcı olurdum. Büyüyünce iyi bir insan olacaksın oğlum, diye mırıldanırdı. Bazen bütün bunları rüyada gördüğümü düşünürdüm. Anlamaya başladığımız anda rüyalarımızı yitiririz. O adam, benim aklını yitirmiş babam, soğuktan dişlerinin zangırdadığı, cehennemin korkunç varlığının mevcut olduğu bir yerden gelmişti. Ezeli ve ebedi alevlerin dehşetinden çığlık çığlığa kalınan, yükselen dumanın bir ağaç gibi gökyüzüne uzandığı, her şeyi duman ve şüphenin kapladığı, içini bile, suya ve toprağa hükmedenin olduğu, krematoryum fırınlarının bacalarından duman çıkan o yerden. Beklenilen, beklenilen tahliyenin hemen öncesinde. Ama bir kitap kurdu bunların hepsini görür. Bunları duyan insanlar geceleri kitaplara sığınmakta, arşiv belgelerini hatmetmekte, bu saati ölüm saati olarak adlandırmaktalar. Ruh parçalanır, lime lime edilir, boşluk içinde paramparça olur, boşlukta çarmıha gerilir. Arkasından ışığın göründüğü bir yarık bırakarak.

Özgürlüğün anahtarı, özgürlüğün anahtarı.

66.

Marijana annesine gitmek üzere evi terk etti. Belki ona vurduğu için evi terk ettiğini düşündü. Ona vurmuş muydu? Ona ne yapmıştı ki böyle birden yok olmuştu? O kuaförden neden geri gelmiyordu? Gidip araması gerekirdi. Yoksa annesine telefon mu etmeliydi, belki oradaydı. Muhtemelen burada buluşmak için sözleştiklerini unutmuştu, alışveriş merkezinin ortasındaki oturma bankında, Benetton'un ve Philips'in karşısında, Benetton ve Philips mağazalarının tam ortasında, ayakkabı dükkânından sonra, buluşacakları yer orası değil miydi? Marijana nerelerdeydi? Eğer ona tokat attıysa kötülük çarpmıştı. Oysa iyilik kazanabilirdi. Kötülüğün

iyiliğe rağmen dünyada var olduğu açıktı. Kötülük kötü sayılmazsa iyilik nasıl iyi olabilirdi ki? Kötülük yapmaya niyetlenebiliriz ve hatta kötülük de yaparız iyiliği anlayabilmek için. Onlar iyi zamanlarımızdı, Marijana. O Macar askerler yüzünden sana vurmak istemezdim. Masanın üzerinde bir bıçak duruyordu. Onu elime almadım. Beni eskiden öpen ama şimdi sadece yalanlar söyleyen ağzına vurdum. Sen o otobüste değildin, sen Dugi Otok'taydın. Ağzın biraz kanadıysa ne olur, annene koşmak zorunda değilsin sırf bunun için. Bir kadın o seks manyağının kulağını ısırmıştı, sonra yıkadı ve tentürdiyot sürdü. Terk etmeseydin ben de sana aynı şeyi yapacaktım Marijana.

Gitmişti. Öte yandan Zala gittikçe yaklaşıyordu. Yaklaştığını Janez hissedebiliyordu.

Janez de gitti. Bu alışveriş merkezine gelmeden önce bir sabah arabasının ön koltuğuna oturmuş yağmurun ön camdan aşağıya süzülmesini seyrediyordu. Belki arabasını şehrin başladığı yere doğru sürmeyi, şık villaların olduğu, bahçeler ve patikalar arasında uzanan geniş bir mahalleye, o evlerden birinin önünde durmayı, en iyi bildiği evin ve ön kapının açılarak Marijana'nın elinde dosyalar ve kitaplar dolu bir çantayla dışarı çıkmasını beklemeyi planlıyordu. Marijana şemsiyesini açarken yolcu koltuğu tarafındaki kapıyı açacak ve şöyle söyleyecekti: "İhtiyacın yok, şemsiyeye ihtiyacın yok, seni üniversiteye ben götüreceğim." Yanına oturacak ve "Gerçekten garip davranıyorsun," diyecekti. Belki bir süre sessiz kalacak ve sonra, "Bunları yaşamamız gerçekten gerekli miydi?" diye ekleyecekti. Tabii bu cümlede bir yakınlaşma hissedilebilir çünkü esas anlamı, 'Bütün bunları yaşatmak zorunda mıydın?'dır. Ama Marijana hassas bir kadındır ve ancak şöyle ifade edecektir: "Bunları yaşamamız gerçekten gerekli miydi?" Böylece kabahatin bir kısmını

kendisi üstleniyor anlamına gelecekti. Gerçekte böyle düşünmese bile, öyle söyleyecekti. Aslında Janez'in geçmişten gelen bazı belgeler ve olaylarla ilgili saplantısı olduğunu, çocukluğuna ve sadece arşiv belgelerinde adı geçen insanlara döndüğünü, bu insanlarla Marijana'nın ortak bir yanının olmadığını ve hatta onları tanımadığını düşünecekti. Janez'in bu saplantısının getirdiği yükün ağır olduğunu düşünecekti. Janez onun bu düşüncelerini duymak istemiyordu. Marijana, "Bunları yaşamamız gerçekten gerekli miydi?" diye sorsa bile bu ciddi yanlış anlamaya Janez'in yol açtığını ve artık dayanamayacağını düşünecekti. "Başkalarının ne düşündüğü senin için her zaman bu kadar önemli mi?" diye soracaktı. Bu soruyu duymak istemiyordu, ne de Marijana'nın ne düşündüğünü. Gaza bastı ve arabayı ne Marijana'nın annesinin evine doğru, ne de arşiv yönünde sürdü, ama çevre yoluna doğru gitti ve birden hangi yöne gittiğini anladı, kuzeye, daha doğrusu kuzey batıya, o yağmurlu haziran sabahı, şairin dediği gibi bu küçük ülkenin kuzeyine doğru uçarak yol aldı.

Kuşluk vaktine doğru geniş bir nehrin kıyısında yürüyor ve akıntılı, yükselen suları seyrediyordu. Alp dağlarının üzerindeki karlar erimeye başlamıştı, sular yükseliyordu, ağaçları ve dallarını sürüklüyordu, büyük bir ağaç gövdesi kıyıya saplanıp kalmıştı. Yukarıdaki St. Joseph Kilisesi'nin çan kulesi suya doğru meyil yapmıştı. Bu her zaman böyleydi diye hatırladı, suyun kokusu, dik kıyısında uzamış çalı gibi bitkiler, nehir yatağının kokusu, hatta balığınki, diye düşündü, bu sudaki balık bile aynı kokuyor, çok iyi anımsıyordu. Yayaların geçebildiği tahta bir köprünün yanında çok içerilere giden bir tünel girişi vardı. Savaş sırasında Almanlar inşa etmişlerdi, aslında tünel bomba korunağıydı ve Drava Nehri'nden başlayarak toprağın içine

giriyordu ama Lipnik nereye uzandığını biliyordu; doğrudan Carinthian Tren İstasyonu'na. Çocukken hep o tünele girmek isterdi ama derine gitmeye cesaret edemezdi, birkaç metre sonra soğuk, insan dışkısı kokusu, karanlık, üzerinden aşabileceği ama hiç denemediği demir parmaklıklar yüzünden ilerlemeye cesaret edemezdi, hiçbir zaman da edemedi. Nehir kıyısında yukarılarda bir zamanlar yaşadıkları evin önünde durdu, penceredeki perdelere baktı, arka tarafında bir yatak odası olduğunu biliyordu ve biraz ötesindeki mutfağın, o yüksek kapısından homurdanan erkek seslerinin geldiğini hatırlıyordu. Her iki pencerede asılı perdelerden biri biraz kıpırdayınca yerinden sıçradı. Birisi perdeyi kenara çekmiş ve camı açmıştı, bir kadın bir masa örtüsünü camdan dışarı silkmeye başladı, belki kahvaltıdan kalan ekmek kırıntılarını silkiyordu. Bakışları karşılaştı. Sanki ondan korkmuştu, pencerenin dışında durmuş onu seyretmesinden, pencereden içeri bakmasından rahatsız olmuş gibi hemen camı kapatmış ve perdeyi çekmişti. Kadının onu seyrettiğinden emindi, yabancının ne yöne gideceğini merak ediyordu. Bir şey düşünmeksizin uzun sokak boyunca ilerledi ve tekrar nehre doğru indi, köprünün üzerinde biraz durduktan sonra birden şehrin göbeğinde olduğunun farkına vardı, öğleden sonra alışverişleri için insanlar yanından gelip geçiyorlardı, bazıları dönüp ona bakıyordu, çünkü şemsiyesi yoktu ve saçları ıslanmış alnına yapışmıştı. Balkonu olan mütevazı hoş bir evin önünde durdu ve bir saniye sonra karar vererek geniş ve karanlık girişine daldı. Merdivenlerden yukarı koşarak çıktı ve bildiği bir kapının önünde nefes nefese durdu; aynı kapıydı, bronz süslemeli, kalın ve yarı şeffaf camlı. Zili çaldı.

67.

Zili çaldı ve kapıda Marijana'nın ayak seslerini duymayı bekledi. Kapıyı açmasını ve "Neredeydin?" diye sormasını bekledi. 'Sana her şeyi izah edeceğim,' diyecekti ve 'sen de bana her şeyi anlatacaksın.' Marijana'nın onu duymadığını düşündü. Belki yüzünü pudralıyordu veya minik fırçayla kirpiklerini düzeltiyordu, ama zilin çalındığını duyar duymaz gelecek ve kapıyı açacaktı, o da Marijana'ya, 'Ah! Her şey o kadar önemsiz ki – Kornati adasına kadar bir yelkenliyle gidip dönmenin ne önemi olabilir?' 'Haklısın. Önemli değil, eski olaylar geride kaldı. Bu kadar yıl sonra nereye şarap içmeye gittiğinizin ne önemi var veya affedersiniz ama, çişinizi Adriyatik denizine yapmış olmanızın. O seyahatten kalan tek iz yok, deniz hepsini örttü.' Marijana kapıyı açmadı. Görünmedi, belki kuaförden yakında geri dönecektir ve 'Sıkıldın mı?' diye soracaktır. O da 'Eve gitmemizin zamanı geldi,' diyecektir. Böyle söyleyecektir, birkaç gün önce, kafasını karıştıran küçük bir olay yaşandığını bile bile. Karısının yaşamı hakkında ufak bir iki ayrıntı öğrenmişti. Büyük alışveriş merkezinin ortasında bir çanta yığını arasında oturan adam sanki dünyanın farkında değil, alışveriş yapmaktan yorulan insanlarınki gibi gözleri biraz şişmiş – ama niye orada o kadar uzun zamandır oturuyor ve neden hiç kıpırdamıyor? İnsanlar buraya hareket etmek için gelirler, mümkün olduğunca dolaşırlar, çünkü dolaşmazsan göremezsin, beğenemezsin, tadını çıkaramazsın, satın alamazsın, eve boş elle ve mutsuz dönersin, oysa buraya gelmenin amacı eve, iç zenginliğine kavuşmuş ve coşkulu dönmektir. Belki geçenlerden biri ona dikkat edebilir –genellikle insanlar onu görmezler, çünkü başka taraflara bakmaktadırlar, vitrinlere, arkasındaki veya uzağındaki raflara, başka vitrinlere ve raflara– belki biri ona dikkat eder, çünkü çantalarına ayağı

takılmıştır, muhtemelen onun yalnız ve mutsuz olduğunu düşünür, hani şöyle gerçekten tatsız bir olay çıkarabilecek birine benzetir. Burada tek başına oturmuş, onu vitrinden vitrine kolundan tutup sürükleyecek sevdiği biri olmayan, yalnız ve mutsuzdur. Geniş bir daire çizerek uzağından geçmeye dikkat etmelisiniz; Bayan Pazartesi ve Bay Salı, veya üçünüz birden, Baba, Anne ve Küçük Oğlan Çocuğu, herkes sizler gibi keyifli değil diye uyarıda bulunan bu tiplerden uzak durmak yapılacak en iyi iştir.

Ruhunu derin bir kıskançlık ele geçirmişti. Ah evet, ama sonra o duygu da geçti. Şimdi Marijana'yı bekleyecek ve birlikte eve döneceklerdi. Janez Lipnik kendi hakkında çok mantıklı düşünebilen bir insandı. İki bin yılının güneşli bir ilkbahar gününe kadar arşivci Janez Lipnik için her şey yolunda gidiyordu. Ve sadece onun için değil, eve dönmeden önce tatmin olduğunu gösteren bir bakış fırlattığı masasının üzerindeki işi de; sarı dosya kapakları içindeki belgeler, kurşun ve sarı keçe kalemler askeri bir düzen içinde sıralanmış olurdu. Siyah ton üzerinde sarı dikdörtgenler olan masasıyla ilgili her şey mükemmeldi, her gün öğle yemeğine giderken geçtiği bölgesel arşivin cilalı koridorları ve hatta sakin adımlarının gürültü çıkarmasını engelleyen ayakkabılarının yumuşak lastik tabanları bile kusursuzdu. Zamanın akıp gittiği bina burasıydı, zamanın, insanların ve uzak geçmiş olayların sessiz çağlayanı. Bütün belgeleri incelendikten, sayı verildikten ve dosyalara konulduktan sonra son duraklarının burası olduğunu hiçbir zaman düşünmemişti. Doğrusu her zaman devam ettiklerini hissetmişti, olayların ve insanların, sisli bir geçmişten gelip belirsiz bir geleceğe doğru. Bu binanın durağan sakinliği içerisinde görünmeyen, duyulmayan zamanın, doğumların ve ölümlerin durduramadığı koşan zamanın gelgitini hissedebilirdiniz, sararmış

fotoğraflardan bakan canlı gözleri, o gözlerin tüm delillere göre şimdi ölmüş olmaları gerekirdi ama öyle değildi, zamanın sonsuz akıntısını hissedebilen bir insan için hâlâ canlıydılar. Onlar sadece burayı ziyaret ediyorlar diye düşünürdü sık sık, biz onlara kısaca göz atıyoruz ve onlar da bize ve evet ayrıca onları envantere geçiriyoruz, numara veriyoruz, sonra zaman onları alıp götürüyor. Aynen bizleri de bilinmeyen uzaklıklara götüreceği gibi, Janez Lipnik dâhil ve karısı Marijana'yı, her şey kabul edilebilir, başka türlü olması zaten mümkün değil.

Birden arşivde işlerin o kadar da iyi gitmediğini fark etti.

Beno ona hiç açıklama yapmadan neden işe gelmediğini sormuştu. Müdür açıklama isteyecekti, hazır olmalıydı.

Bir an için arşivdeki odasının boş olduğunu hayal etti ve eşyalarının karton kutulara konmuş olarak duvarın önüne dizildiğini. Pencere açıktı ve panjurlar şiddetli rüzgârın ve yağmurun etkisiyle çarpıyordu.

68.

Marijana daha önce Dugi Otok'a gitmediğini söylemişti.

Nihayet bu işin sonunu getirmeye karar vermişti, kesin olarak bir açıklığa kavuşturmaya. Eğer o savaş öyküsünü çözemezse, eğer aklında Lower Carniola'dan okul öğretmeni Zala'nın hikâyesini Mariborlu o öğretmenin hikâyesiyle bağdaştıramazsa, eğer tüm deliller arasında Auersberg Şatosu'ndaki genç görevlinin nasıl Yüzbaşı Aleksij'e dönüştüğüne ve Turjak Kalesi'nden kurtulup Avustralya'da ortaya çıktığına dair bir boşluk varsa, hiç değilse bu işi çözüme kavuşturmalıydı.

Pazar sabahı arşive gitmiş ve Mehmet tarafından isteksizce karşılanmıştı.

"Bana bütün gün ofiste çalışacağını söyleme," demişti Mehmet.

O ise cevap vermemişti.

Sabah sisinin örttüğü ağacın dallarındaki kirazları seyretmişti. Yağmur bir an için durmuştu, topraktan ve duvarlardan nem fışkırmaktaydı.

Marijana'yı aradı. Telefona annesi cevap verdi. Orada olmadığını söyledi.

"Orada olduğunu biliyorum," dedi. "Lütfen telefona çağırın."

Annesi, "Sana burada olmadığını söyledim," dedi ve telefonu kapattı. Bir süre telefonun sinyal sesini dinledi. Tekrar aramayı denedi. Bu defa Marijana cevap verdi. Geri planda annesinin tıslayarak, "Niye cevap veriyorsun? Seni üzmeye devam ediyor," dediğini duyuyordu. Marijana, "Hiç vazgeçmeyecek misin?" diye sordu. Son bir defa dahi olsa onunla konuşmak istediğini söyledi. Bir şeyi açıklığa kavuşturmak istiyordu. Marijana, Janez'in, her zaman bir şeyi açıklığa kavuşturmak istediğini söyledi. "Her şeyi açıklığa kavuşturmayı saplantı haline getirmiş olduğunu düşünmüyor musun?" Çok uzun zaman birlikte yaşadıklarını, son bir defa dahi olsa onunla buluşup konuşmaya hakkı olduğunu söyledi Janez.

Marijana bir süre sessiz kaldı.

"Peki," dedi. "Zaten evden almam gereken bazı şeyler var."

Pazar günü, ofisindeki masasının üzerinde duran muntazam katlanmış sayfalara dokunmadı. Şaşkınlık içindeki Mehmet'in yanından geçip gitti.

Mehmet arkasından, "Çalışmayacak mısın?" diye bağırıyordu.

'Bu adam nasıl böyle her dakika bana hitap edebiliyor?' diye düşündü. Birden tam bir berraklıkla bir ses ve bir dizi

görüntü gözünün önüne geldi – hepsinde Mehmet vardı, önce resepsiyonist penceresinde, sonra koridorda elinde bir el feneriyle ve asık bir suratla binlerce farklı minik görüntü, daima aynı üç veya dört cümleyi tekrar ederken: Bana işe geri gideceğini söyleme, bana günün tamamını oliste geçireceğini söyleme, bugünlerin birinde bacağını kıracaksın. İlk defa bugün farklı bir cümle kullandığını fark etti, şöyle demişti: Çalışmayacak mısın? İlginç diye düşündü. Bu sanki bir dönüm noktası gibiydi.

69.

Kalbi güm güm çarparken, ama hâlâ bir muamma olan konuda şöyle sordu:

"Savaş sırasında Dugi Otok'a gittiğimiz o yılı hatırlıyor musun?"

"Ah! Yine başlama. Bana pazar sabahı içki içtiğini söyleme."

"Hayır içmedim," dedi. "Nefesimi koklamak ister misin?"

"Hayır," dedi Marijana. "Tamam öyleyse. Bana söylemek istediğin şey neyse söyle. Sonra kalan son birkaç parça eşyamı alıp gideceğim."

"Sana Hırvatistan'daki savaşı hatırlayıp hatırlamadığını sordum. O sırada Dugi Otok'taydık."

"Hayır," dedi Marijana. "Hatırlamıyorum."

Bu imkânsız diye düşündü, olamaz. Bu konuşmayı belki en az yüz kere aynı soruyla başlatmıştı. Ve sonra her zaman Balkan Savaşları hakkında konuşmaya devam etmişler ve tatillerini nasıl geçirdiklerini, sonra da ayrıntılara inerek tek başına duran küçük kiliseyi, deniz kenarındaki sevişmelerini, balıkları, kuzuyu, gecelerin nasıl da sessiz olduğunu, martıları ve bazen de o sefil jet skiyi. Sonunda bir meselenin

derinliğine inecek sohbeti başlatmak istiyordu ama hayır diye cevaplamıştı, hatırlamıyordu.

"Marijana!" diye içini çekti. "Dugi Otok'a gittiğimizi hatırlamıyor musun? Oluja, Hırvat saldırısı nedeniyle oradan ayrıldık. Sonra Zadar'da durduk ve devamında bombalanmış köylerden arabayla geçtik."

"Muhtemelen rüyanda gördün," diye cevapladı Marijana, "Ben hayatımda Dugi Otok'a gitmedim, bir kez bile."

"Ama gitmiştin Marijana, 1995 yılında."

"Hayır gitmedim. O tarihte sarhoş Macar askerleriyle dolu otobüste seyahat ediyordum. Belki ırzıma geçmelerini istemiştim. Hepsinin, birbiri ardına."

Gözlerini dikerek ona uzun uzun baktı. Tokatlamak istiyordu. Daha önce kimseye tokat atmamıştı. Şimdi ona vurmak istiyordu, artık tanıyamadığı karısına. Marijana da onu artık tanıyamıyordu. Marijana'ya vurdu. Masanın üzerinde duran eli havaya kalktı ve Marijana'nın ağzına doğru uçtu. Ona elinin tersiyle vurmuştu, eklem kemikleri dudağına ve dişine çarpmıştı. Marijana ona hayretle bakmıştı, böyle bir davranış beklemiyordu. Yüksek sesle inledi. Yüzünde acı hissetti: Janez'in eline kan bulaşmıştı.

"Affedersin," dedi. "Bunu yapmak istememiştim."

"Ne yapmak istemiştin? Ne yapmak istemiştin?"

"Ne mi yapmak istemiştim? Ne mi yapmak istemiştim?"

Marijana ayağa kalktı ama Janez de ayağa fırlayarak hemen yanına gitti ve masanın üzerinde duran kahve fincanını devirerek Marijana'yı iskemleye geri oturmaya zorladı. Marijana çığlık atmaya başlayınca eliyle ağzını kapattı.

"Ağzını tıkamamı istemiyorsun, değil mi?" diye sordu.

Marijana hayır anlamında kafasını salladı.

Ayağa kalkmak istediğini hissedince bütün gücüyle omuzlarından geriye iskemlenin üzerine itti.

"Ah evet," dedi Janez. "Doğru, ne isteyebilirim ki? Seni bağlamayı. Bunu yapmayı isterim. Sen de bunu istersin değil mi?"

Marijana, ancak anlamış gibi kocaman açılmış gözlerle ona baktı. Mücadele etmeyi bıraktı.

"Onu mu istiyorsun?"

Başını salladı.

"Şimdi olmaz," dedi ihtiyatla. "Daha sonra."

Aynen daha önce Mehmet'le beraberken olduğu gibi şimdi garip bir berraklık hissetti, beyninde bir şimşek çakmıştı. Daha sonrası olmayacaktı. Eğer onu bırakırsa Marijana Beno'ya gidecektir. Janez o çocuğu öldürebilir, aynen Aleksij'in İtalyan Yüzbaşı Guido'yu Turjak Şatosu'nun dışında vurduğu gibi, tam alnının ortasından. Tek kurşunla bütün hesabı görecektir.

"O ipi nereye koyduğumuzu hatırlıyor musun?"

Marijana'nın göz bebeklerinin fırıl fırıl dönmekte olduğunu fark etti. Bir çıkış yolu arıyordu.

Sakin bir tarzda, "Yatak odasında olduğunu zannediyorum," dedi. "Gardropta battaniyelerin altında."

"Battaniyelerin altında değil," diye cevapladı Janez, kanepenin üzerindeki yastığı yere fırlatıp altında duran ipi Marijana'nın boynuna dolayarak.

"Tanrım," diye fısıldadı. "Ne yapıyorsun? Boğacaksın beni."

Onu susturmak için ipi çekiştirdi.

"Seni boğacak değilim," diye fısıldadı. "Sadece bağlayacağım. Yatağa. Eskiden olduğu gibi. Ve gözlerini de bağlayacağım."

Marijana'nın gözlerinden yaşlar akmaya başlamıştı.

"Ağlamak yok, Marijana, ağlamak yasak."

Onun da yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı.

"Ağladığını görmeye dayanamıyorum. Seni bağlayacağım, sonra dışarı çıkacağım ve tekrar geri döneceğim. Bu defa yabancı biri gibi – nasıl olduğunu hatırlıyorsun. Çok eğlenmiştik. Yine eğleneceğiz. Marijana. Ama önce sen farklı konuşmaya başlamalısın, şimdi konuştuğun gibi olmaz."

Yüzü yaşlarla ıslanmıştı, Marijana'yı yatak odasına sürükledi. Marijana kapıda durdu.

"Lütfen," dedi. "Yapma."

İpi çekti, bir saniye nefes almasını engellemişti. Yatağa tökezleyerek ulaştı. "Uzan," dedi Janez. Uzandı. "Kollarını kaldır." Kollarını kaldırdı. Bileklerinden yatağın başucuna bağladı, eski günlerde olduğu gibi, dizlerini aşağıya iterek dümdüz yaptı, bacaklarını ayırdı, ipi ayak bileklerinden birine bağladı ve ucunu da yatağın ayakucundaki ahşap kolona, sonra aynı işlemi diğer bileğine de uyguladı. Gardroptan kaşkollerinden birini çıkardı ve onunla da gözlerini bağladı.

"İşte gördün mü?" dedi. "Hiç canın yanmadı."

"Janez," diye fısıldadı. "Bana bir şey yapmayacaksın, değil mi?"

"Aptal olma," dedi Janez. "Ama biraz korkman gerek. Sen demiştin biraz belirsizliğin heyecan verdiğini."

Yatakta yanına oturdu.

"Bu oyunu son oynadığımızda," dedi, "veya belki son defa değildi. Emin olamıyorum ama her neyse bunu Dugi Otok'ta oynadığımızda. Hatırlıyor musun?"

Marijana başıyla onayladı.

"Daire kiraladığımız site tamamıyla terk edilmişti. Savaş vardı, tabii bu nedenle etrafta kimse kalmamıştı. Bazen top seslerini binanın içerisinden bile duyuyorduk ve insanların

bir yerlerde birbirlerini öldürdüklerini düşünüyordum. Hiç turist yoktu ve yerel halk kasabalara sığınmıştı. Sadece uzakta vızıldayan jet skinin sesi vardı, hâlâ duyabiliyorum. Yarı çıplak bağlı yatıyordun, ben sigara içmek için dışarı çıkmıştım. Tam geri dönecektim ki yandaki binanın bahçe çitini tamir etmekte olan yaşlıca bir adam gördüm. Yapılıydı, muhtemelen bir maden işçisiydi ve nasırlı elleri vardı. Ne düşündüğümü biliyor musun? Ya seni okşayan nasırlı elleriyle o adam olsaydı? Senin o kadar sene sonra bile hâlâ güzel, yumuşak, bembeyaz narin cildini. Cildin hassas, narin, altındaki her şeyi, karaciğerini, bağırsaklarını, safra keseni, hepsini örten ince bir zar gibiydi. O adama gidip, 'Gel bak yukarıda neyim var,' demeyi istedim. Ama tam o sırada beni çağırdın. Gülüyordun ve 'Bunu iyi bağlamadın,' dedin, serbest kalan elini bana doğru sallayarak, hatırladın mı? Tamam, bir şey söylemek zorunda değilsin, sadece başınla işaret et."

Marijana baş hareketiyle onayladı.

Bir mendil aldı ve çatlak dudağındaki kanı sildi.

"Dudakların çok güzel," dedi.

"Janez..." diye fısıldadı. "Sakinlediğin için memnunum."

"Ama biliyorsun senden hiçbir vakit vazgeçmedim," dedi, "ve kesinlikle o maden işçisi için değil. Veya ne de Guido Gambini için. Hiç kimse için."

"Guido kim?"

"Bir İtalyan subay. Suratı aynen Beno'nunki gibi. Alınları aynı."

Marijana sessizdi.

"Belki şimdi bir şeyler düşünüyorsun, değil mi?" diye sordu.

"Evet," dedi Marijana. "Bana ne yapacaksın?"

"Her zaman yaptığımı," diye cevapladı. "Ama belki bu sefer seni önce tıraş etmeliyim, oranı, buranı. Ve saçlarını. Henüz karar vermedim. Korkuyor musun?"

Marijana başıyla onayladı.

"Şimdi gidiyorum," dedi. "Biraz peynir ve bir şişe şarap almam gerekiyor öğle sonrası için. Tamam mı? Kısa zaman sonra dönerim."

Kapıyı arkasından çekti ve bir süre orada durup bekledi. Marijana kimseyi çağırmıyordu. Zaten sesini kimseye duyuramazdı. Giriş holüne kadar kapalı iki kapı daha vardı.

70.

Anahtarı kilidin içinde iki kez döndürdü ve cebine soktu. Asansörü çağırmak için düğmeye bastı ve beklemeye başladı. Yukarı katlardan gelen birkaç ses duydu. Yukarı katlarda birisi asansör kapısına çarpıyordu, muhtemelen bir mobilya veya bir çamaşır makinesi yüklemeye veya çıkarmaya çalışıyordu. O kadar uzun zaman bekleyemezdi. Merdivenlerden aşağıya inmeye başladı ve önünden geçtiği kapıların ardından gelen çeşitli sesler duydu. Birisi bangır bangır çılgın bir müzik çalıyordu, müzik 'jet ski yapan' beyninin içinde çınladı, etrafa pazar günü pişirilen yemeklerin kokusu yayılıyordu, bir başkası eti ızgaraya koymuştu bile. Dış kapıya ulaştığında karanlık ve geniş, yağmurdan bir perdenin indiğini gördü. Orada durdu, sağanak yüzünden dışarı çıkamadı. Bir sigara yaktı. Bir şemsiye, dönüp şemsiye almaya karar verdi. Sigarasını bir yağmur birikintisine fırlatıp attı ve geri dönerek tekrar asansörü beklemeye başladı. Üst katların birinde hâlâ asansöre bir çamaşır makinesi veya bir parça möble yüklemeye çalışıyorlardı. Kahretsin, bu yük asansörü olmamalı diye düşündü. Yukarıya koşarak çıkmaya başladı,

pazar gününün et kokusunu aldı, jet ski yapanın müziğini geçti ve dairelerinin giriş kapısına ulaştı.

Zili çaldı. Giriş holünden Marijana'nın ayak seslerinin gelmesini bekledi, elinde pudriyeri kapıya gelecekti ve ona, "Kornati'ye küçük bir yelkenli gezisi yapmaya ne dersin?" diyecekti. Ama kapıya gelemez diye düşündü, gelemezdi.

Aceleyle anahtarı çevirdi ve içeri girdi. Girişteki şemsiyelere baktı ve Marijana'nınkinin hâlâ ıslak olduğunu gördü. Tabii, bugün geri gelmişti, kısa zaman önce. Sonra yavaşça mutfağa geçti. Yatak odasından iniltiler geliyordu. Bir çekmeceyi açtı ve ekmek bıçağını aldı. Keskin tarafını parmağıyla kontrol etti. Yıllardır kördü, hep yeni bir bıçağa ihtiyaçları olduğunu söylerdi. Ama insanlar bıçakları hep unuturlar, her zaman daha önemli işleri vardır. Alışverişe bir dahaki gidişinde liste yapacaktı.

Yatak odasının kapısını açtı.

Marijana dudaklarını kıpırdatıyordu.

Onun yanına gitti ve gözlerini örten kaşkolü çıkardı. Birkaç adım geride durdu.

Marijana, gözleri fal taşı gibi açılmış ona bakıyordu. Çığlık atacağını düşündü. İstiyorsa çığlık atabilirdi. Burada neler olduğunu zaten anlamıyordu. Janez'in cehennemi gördüğünü, uyanıklığın ötesi rüyalarını ve rüyalardan ötesi geçmişini, doğumundan öncesini ve geriye bir yerlere doğru gittiğini, mütemadiyen geriye gittiğini anlamıyordu. Her olayın, son haftalarda yaşanan olaylar dizisinin, o dipten gelen bir bakış olduğunu, derin bir çukurun dibinden, hayatındaki her şeyin çok zaman önce yaşandığını ve o zamandan beri sadece tekrar ettiğini anlamıyordu. Çığlık atmadı. Açılmış gözleriyle elindeki bıçağa baktı, sonra alnına, sanki onu sakinleştirebilirmiş gibi, yattığı yatağın uzağında tutabilirmiş gibi. Ağzı açıldı ve Janez onun pembe boğazını gördü,

şimdi çığlık atmaya başlayacak. Ama çığlık atmadı, sadece hızlı hızlı soludu, bağırmaması iyiydi.

Yatağa gitti ve bir dizini yatağa dayayarak eğildi. Marijana'nın bileklerinden birinin etrafındaki ipi kesmek için bıçağı kullandı. Yavaş yavaş kesebildi. Bıçak kördü ve ip çok sayıda sağlam düğümle bağlanmıştı. Çok sıkı bağlamışım diye düşündü, ama bunu gülmesini engellemek için yaptım, böylece "Bak iyi bağlanmamış," diye dalga geçemeyecekti. İp çözüldü ve ayak bileğinin etrafındaki kızarıklığı okşadı. Diğer bileğindeki ipi de kesti ve sonra ellerini serbest bıraktı. Yatağın yanına diz çöktü ve başını yatağın ahşap başucuna dayadı. Omuzları titriyordu. Marijana bacaklarını dikkatle kendine doğru çekti, ellerini dizlerinin üzerinde kavuşturdu ve bu pozda bir süre oturdu, hâlâ hızlı hızlı nefes alıyordu. Sonra bacaklarını yatağın kenarından aşağıya sarkıttı ve oturdu. Bluzunu giydi, birkaç düğmesi kopmuştu. Elini yavaşça birkaç teli grileşmiş olan koyu renk saçlarına götürdü fakat birden geri çekti. Ayağa kalktı, yerden bıçağı aldı ve mutfağa doğru yürürken yerden kopan düğmeleri topladı. Bıçağı çekmeceye attı, girişte çarçabuk ayakkabılarını giydi ve pelerinini omuzlarına koydu. Şemsiyesini aldı ve dışarı çıktı. Bir süre asansörün kapısı önünde durdu. Asansör hâlâ meşguldü. Sonra merdivenlerden yavaş yavaş inmeye başladı ve pazar gününün karanlık yağmur perdesini yararak dışarı çıktı.

71.

Ertesi gece saat dört civarında gözlerini açan Janez'in odanın aynı gümüşi renge boyandığı dikkatini çekti. Yatağın karısı Marijana'nın uyuması gereken tarafını elledi. Beyninde birden şimşekler çaktı: O gitmişti, artık kesin olarak gitmişti. Ve birden bu durumu kabullendiğini hissetti,

Marijana'nın artık orada olmaması ona olağanüstü bir şey gibi görünmedi. Oysa odadaki aydınlık olağanüstüydü. Nereden geldiğini anlamak için bir süre kıpırdamadan yattı, çünkü gecelerdir yağmur yağıyordu ve ne yıldız, ne ay, ne de Marijana vardı. Ayağa kalktı ve pencereye gitti. Gördüğü şey o kadar acayipti ki rüya mı görüyordu yoksa gerçek miydi bilemedi: Pencerenin dışında, yol geçmesi gereken yerde bir bahçe vardı. Çok acayip diye düşündü, bu bahçe birdenbire nereden çıktı? Bölge arşivindeki ofisinin penceresinden gördüğü avluya çok benzeyen bir bahçeydi, binaların yanındaki tarhlarda büyüyen çiçeklerin aynıları vardı ve birden o avlu buraya gelmişti, park etmiş arabaların uzun sıralarının olduğu sokak değildi ve bahçe ay ışığıyla yıkanmıştı, ay ışığının bir kısmı gümüşi bir çağlayanla yatak odasına akıyordu. Tamtamına aynı benzerlikte bir avluydu veya bahçe, çiçekleri bakımından, ama bu ağaç gözleri belge okumaktan veya bilgisayar ekranına bakmaktan yorulduğunda onları dinlendirmek için baktığı yaşlı kiraz ağacı değildi. Bu daha önce benzerini görmediği bir ağaçtı. Ne kirazdı, ne çam ne de meşe ağacı.

O sabah Ljubljanica Nehri boyunca yürüdü. Hafif bir yağmur çiselemekteydi ve suyun yüzeyini sis kaplamıştı. Birkaç hafta önce bisikletin sudan çıkarıldığı noktada nehrin kıyısındaki duvarın yanında durdu. Presta veya Presto marka bir bisikletti, Lower Carniola'dan bir öğretmenin bindiği gibi bir bisiklet. Artık kim olduğunu keşfettiği öğretmen çocukluğundaki Zala D. idi. Ona şiir okumayı öğreten ve The Night Traveller şiirini, *I am your companian, my name's pestilence*, büyük bir cesaretle ve harika bir şekilde tek yanlış yapmadan okuduğunda onu sıkı sıkı sarılarak kucaklayan öğretmeni. O kadının bisikletinin suya nasıl düşmüş olduğuyla veya Aleksij'le ihtiyat subayının veya daha doğrusu

devlet memurunun aynı kişi olup olmadığıyla beynini meşgul etmekten vazgeçmişti. Dugi Otok da çok uzaklarda kalmış ve kendisinin –Lipnik'in– o adada yürüyüş yapmış olması, karısı Marijana'nın da orada yürüyüşe çıkmış olması veya birkaç yıl daha önce, orada yelkenliyle gezinti yapmış olması artık onun ilgilenmediği bir konuya dönüşmüştü. Sonunda Karadeniz'e ulaşan Sava Nehri'ne doğru akan suları seyretti. Su sakinleştiriciydi ve o etrafında insanların yarattığı olaylara karşı kayıtsızdı, çözülemez düğümler oluşturan olaylara. Küçükken bir akarsu kıyısında yaşıyorlardı – Drava Nehri'nin kıyısında– o da Karadeniz'e doğru akar. Su geçen zamanı önemsemez, olayları örter ve birinin içine attığı eski bisikleti. Her tarafını yosun kaplamış bir halde sudan çıkardıklarında olaylar da beraberinde dışarı çıkmaz, olaylar insanların hafızalarında tutsak kalmıştır, sadece hafızalarında. Arşive uğramayı düşündü, sonra alışverişe giderdi, Marijana'ya rastlayabileceği yere.

72.

Bugün günlerden salı. Tatilin ertesi günü. Tatil günlerinin ertesinde Marijana ile birlikte alışverişe giderlerdi. Büyük gezinti alanında her şey ışıl ışıl ve gürleyen müziğin ritmik vuruşları zamanı durdurmuştu. Öğleye doğru arşive gitti. Mehmet ona Direktör'ün beklediğini söylemişti. Karar verici o ise, bir hafta önce işe neden gelmediğini soracaktır. Direktör'e uğramadı. Doğrudan odasına gitti. Odanın kapısı açıktı ve içeri girdiğinde odasının boşaltıldığını görüp şaşkına döndü. Evrakları duvar dibine dizilmiş karton kutulara yığılmıştı. Bunun ne anlama geldiğini birinden öğrenmeliydi. Direktör değilse Mehmet'ten. Veya sekreter Nedeljka'dan. Veya belki Beno'dan. Hayır, ondan olmaz, Aleksij

Grgureviç'in Guido Gambini'yi vurması gibi onu da alnının ortasından vurmalıydı. Ama sonra alnı neye benzerdi ki? Belki demirci ustası Joze'ninkine, Ivanka'nın kocası olan – diğer bir deyişle alın diye bir şey kalmazdı, sadece kanlı bir delik. Avludaki kiraz ağacına baktı. Çiçeklerinin hepsi dökülmüştü. Yağmurlarla beyaz çiçeklerin hepsi yere düşmüş ve ıslak toprağın üzerinde çamura bulanmıştı. Mehmet toprağın kurumasını bekliyordu, sonra yaprakların hepsini bir defada süpürecekti. Şimdilik yağmur hâlâ devam ediyordu, gerçi daha hafifçe ama yakında tamamen duracaktı. Öğle vakti sessizliği büyük binayı sarmıştı, zaman durmuştu, tarihin aktarılması, o uzak olaylar, hepsi tamamen bitmişti, uzun zaman önce burada belgelerin üzerine eğilmiş insanların yüzleri yok olmuştu, ofisi zamanın akıp geçtiği bir kanyon olmaktan çıkmıştı, her tarafta bir sükûnet vardı, asırlardır savaşılmamış ve acil durumla karşılaşılmamıştı, gezegenler güneşin etrafındaki yörüngelerinde ilerlemekteydiler ve Janez, iki gün önce, pazar günü duyduğu, ruhunu kaplayan acıyı burada da hissettiğini düşündü, garip bir acı, arkasından gelen taşkınlık, onun *furor breve* –*daha güçlü*– diye tarif ettiği bir durum. Boş ofisin ortasında dururken, içeriğini bilemediği elyazmasını anlamaya çalışırken, yosun bağlamış ve nehrin çamuruna bulanmış bisiklet sudan çıkarılırken, sonra ekin kesenler geçerken kendisini hem burada hem orada hissettiğinde başlayan duygunun tekrarlandığını hissetti. Pencerelerin tamamı sonuna kadar açıktı ve panjurlardan biri sallanarak çerçeveye çarpıyordu. Dışarıda ılık bir rüzgâr yağmuru savuruyordu, birkaç damla odanın içine düştü. Janez yerdeki ıslaklığa baktı.

Sonra birden kendini alışveriş merkezinin içinde buldu. Marijana'nın güzellik salonunda mı yoksa bir erkeğin, genç bir erkeğin köpüklü saçlarına masaj yaptığı kuaförde mi

olduğunu bilmediğini itiraf etti. Ve işte burada, alışveriş merkezinin ortasında ayaklarının dibinde çantalarla Marijana'nın gelmesini bekliyordu. Bu bekleme biraz aptalca değil miydi? Marijana anne ve babasının evinden dönmüş müydü? Kaç gündür annesinin evindeydi, artık ona dayanamadığını söyleyerek gitmişti. Belki geri dönmüştür, belki onu evde bekliyordur. Zamanın akışı diye düşündü, şimdi beni yakalayacak. Bulanık geçmiş zamandan bir şeyin peşinden geldiğini maddeten hissedebiliyordu, sanki hiçbir gücün durduramayacağı çok büyük bir selin ortasında kalmıştı. Eski dosyalar tekrar açılıyordu. O, onların koruyucusuydu. Sırların bekçisi, bazı yazarların o eski yaşamlara biraz girebilseler çok saçmalayacakları hikâyelerin koruyucusu, ama hayır, yaşam öyküleri onda saklıdır, yedi mühürlü bir dosyadır Janez Lipnik.

73.

Eskiden olduğu gibi Marijana'yla konuşuyordu.

"Nasıl olduğunu sana anlatacağım," diyordu.

"O neye benziyordu?"

"Küçükken çok parlardım, zırvalardım," dedi.

"Şimdi de parlıyorsun. Ateşin var."

"Şimdi yetişkiniz. Şimdi başka türlü konuşuyoruz."

"Ne kadar farklı?"

"Daha anlaşılır."

"Ama daha az anlaşılıyoruz."

"Üstümüzden bir asrın tamamı geçti."

"Yüz yaşında değilsin."

"Ben elliyi geçtim. Aynı şey sayılır."

Nehre yakın bir evde yaşardık. Sel aldı götürdü. Drava Nehri sürükleyip götürdü. Aynen Remer'lerin evini sürüklediği gibi, içinde beş çocuk, Alman savaş malulü baba, anne, köpek ve kedilerle birlikte. Bizim evimiz Drava üzerinde sürüklenirken uzaktan onlarınkini de görebiliyordum, bizimkinden daha önce kıyıdan ayrılmıştı. Hermann diye bağırdım, Hermann bekle. Hermann en küçük çocuklarıydı, sol ayağıyla futbol topuna vururdu ve her zaman yenilirdi çünkü sol ayağını kullanırdı. Sonra süzülüp gittiler. Bizim evimiz de kayıp gitti. Defalarca rüyamda gördüm. Kuibyshev'in rüyamda elinde kanlı bir tel yoldan aşağıya yürüdüğünü gördüm. Kızmış ve zırvalamaya başlamıştım. Objeler daralır ve genişlerler. Odama mehtap vurmuştu. Sloven rüya tabirleri. Hiç de doğru değildi. Sadece rüyada görmüştük. Neredeyse tam bir yüzyıl. Çocukken arkadaş olduğum Kuibyshev, bir partizan, bana "Vatan haini olduklarını düşünmeyi bırakırsam onları neden öldürmemiz gerektiğini anlayamam," demişti. Kimi öldürmüştün Kuibyshev? Çetenin tamamını, hepsini. Elinde kanlı bir tel var mıydı, kanlanmış bir cop taşıyor muydun, rüyana giriyor mu Kuibyshev? Hiç rüya görmüyorum, onlar haindi, öyle olmaları gerekiyordu, anlamıyor musun? Bunun özrü yok, hiç yok, en ufağından. Sebepsiz yere bir insandan nefret edemezsin. Ama bir hainden evet, bütün gözyaşlarına ve kıvranmalarına rağmen. Kmer Rouge gözlük takanları ölüm tarlalarına göndermişti çünkü onlar burjuva sınıfının mensuplarıydı ve özellikle yumuşak ellere sahip olanları gönderdiler. Muhakkak bir neden olmalı. Kuibyshev'i sık sık rüyamda görürüm, elinde kanlı telle. Ne zaman bağırsam annem korkma oğlum derdi. Bu bir masal, ağaca tırmanan adamın masalı. Pohorje'de yaşanmıştı ama sadece bir peri masalıydı. "Bir gün o kadar yükseğe tırmanabilecek miyim?" diye sormuştu. Annesi, "Tabii

tırmanacaksın," demişti. "Büyüdüğün zaman, bulutlara kadar çıkacaksın. Korkma, korkacak bir şey yok, odaya giren ay ışığı, başka bir şey değil, uyu benim tatlı küçük oğlum."

74.

Titredi. Sanki ormandaydı. Kuşların kanat sesleri alışveriş merkezinin damı üzerinde kış gecesinin uğuldamasına karıştı. Ama kış değildi. Öyleyse neden titriyordu, eğer kış gelmemişse? Aslında yalnızım diye düşündü. Ne annem babam ne de çocuğum var. Meslektaşlarım sadece yelkencilik ve hisse senetleri hakkında konuşan budalalar. Ama tarih, içimden görünmez, sessiz bir nehir gibi akıp geçiyor. Mutfaktan o seslerin gelmeye başladığı zamandan beri. Kampı anlatan, siyasetten bahseden babasının sesi. Onu almaya gelecektir ve yataktan kaldırırken 'Janez,' diyecektir, 'canım Janez'im şimdi bizim için çalacak.' Gözleri kızarmış, hışırtılı sesli adamlar için çalardı. Onlar gedikli partizanlar ligi mensuplarıdır, kazananlar. Masanın üzerinde ekmek ve pastırma, bardaklar ve şişeler arasında ayakta durup partizan marşları çalardı. Marijana geçmişten kaynaklanan acıları hiçbir zaman anlamayacaktı. Bu ıstırapları bilenler hep ağır bir yük altında yaşayacaklardır.

Ve annesinin sesi. Ona adsız ağacın öyküsünü okumuştu. İlk cümleyi hâlâ hatırlar: Şaşılacak büyüklükte bir ağaç vardı, adsız bir ağaç.

Annesi ona Lojze'nin tırpanı hakkında da okumuştu. Resimli Sloven dergisinden, Kırkdördüncü Cilt. Resimleri dahi hatırlarım. Şapkasına bir çiçek tutturulmuş genç bir adam vardı, bir tırpan bilemekteydi, arkasında kayalık Slovenya dağları vardı. Resmin altında *Alojzij Hocevar Hardware, Ljubljana* yazılıydı.

Hep sivri hep sağlam
Genç kız gibi keskin
Hep kesen bir tırpan al
Tırpanını Lojze'den al

Şiirin on kadar dörtlüğü vardı, her biri Lojze'nin tırpanlarının güzelliğini, keskinliğini ve kullandığı bileği taşının verimini yüceltirdi. Bu ayrıntılar bir insanın hafızasında neden yer ederdi ki? Bugüne kadar iki dörtlüğü ezbere bilirim çünkü annem şiiri defalarca tekrarlardı – en azından güneyli adamın adsız ağaca tırmanmasını anlatan masalı anlattığı kadar.

Tırpanımızda çiğ damlası parıldar,
Orakçıların şansı artar.
Lojze'nin tırpanını kullanan
Orakçılar tarla boyunca kayar.

Çocuksu gözleri bu manzarayı rahatça resmedebilirdi. O zamanlar tarlalarda orakçılar hâlâ çalışırlardı. Hatta şehirde, parklarda veya futbol sahasında. Tek başına bir orakçı –şapkasına çiçek tutturmuş olan– futbol sahası kadar geniş bir tarlada otları kesmekte. Nehrin öte yakasında uzakta bir futbol stadyumu vardı ve Lojze'nin tırpanlarına çok iş düşerdi. O Pohorje peri masalında da tırpancılar vardı – güneyli adam onları, tırmandığı ağacın yükseklerinde bir yerde aşağı indikten kısa bir zaman sonra görmüştü. Ve ölüm diye çağrılan o iskelet de elinde hep bir tırpan taşırdı. 'The Nighttime Traveler' şarkısındaki baş belası da pelerini altında bir tırpan saklar, keskin tarafı her hareketinde görünüverir: Senin yoldaşınım, bana veba derler!

Titredi. O zamanlar yalnız ve güçsüzdü. Ve şimdi de öyle. Ve sonuna kadar öyle kalacak. İlerdeki bir mezarın üzerinde sönmüş ve soğumuş bir mum gibi olacak.

Birdenbire arşivdeki çalışma odasında mı, ışıl ışıl alışveriş merkezinin ortasında mı, yoksa bir kadının hikâyesini anlattığı Studenec'teki akıl hastanesinde mi oturuyor bilemedi. Rüyalarında bile olmak istemediği bir yerde oturuyordu – hakikatin içinde. Akıl hastanesinin gerçeğinde, masasının üzerinde bekleyen belgelerin gerçeğinde. Burada yatağının üzerinde oturmuş kadınların gevezeliklerine kulak kabartıyor, parmaklıklı pencerelere doğru yükselen ve sonra ağır taşlar gibi yere düşen boş sözcükler, gerçek hayattan daha gerçek ağır sözler başına yağıyor. Ve Zala burada. Son haftalarda ona daha da yaklaşmıştı, neredeyse yanına gelmişti. Ama Marijana onu terk etmiş ve çok uzaklara gitmişti. Zala çocukluğundan ona yaklaşmıştı ve o da sendeleyen bir nedenin, soğuk bir ormanın içinden geçerek bir anaforun içine, geriye doğru yol almıştı. Bir akordeon sesi duydu, tanıdık bir melodiydi ve biliyordu: İkisi, Zala ve o, kendi yönlerinden hareketle birbirlerine yaklaşıyorlardı.

75.

"Kim anahtar dedi?"

Sınıf sessizdi ve öğretmen biraz daha piyanoda oturmaya devam etti, sonra ayağa kalktı, piyanonun taburesini itti, kaba parke yer taburenin bacakları altında gıcırdadı. Öğretmen pencereye doğru yürüyüp, durup sisli sabahın boşluğuna bakarken çocuk yüzleri onu takip etti. Pencerenin yanında biraz durdu, sanki dışarıda bir şey görmüştü, ama görülecek bir şey yoktu: Kestane ağaçları, altlarında sonbahar yağmuru birikintileri, pencere camında oluşan çiğ.

"Biriniz 'anahtar' diye söylemeye devam ediyor," dedi öğretmen pencereden dışarı bakarak, "özgürlüğün anahtarı." Sonra sınıfa yüzünü döndü. İlk sıraya doğru yürüdü, sessizlikte yer parkesi kauçuk ayakkabı tabanları altında gürültüyle gıcırdıyordu. "Doğru kelime 'sevinçtir' 'anahtar' değil, 'özgürlüğün anahtarı' değil." Bozuk yer döşemesinin üzerinde sıralar arasından yürüdü ve Janez'in yanında durdu. Öğretmenin dayandığı sıranın kenarı tam Janez'in göz hizasıydı ve üzerindeki gergin etekliğinde sıranın izi kalmaktaydı. Öğretmenin yuvarlak çehresi ışıkların altında sessizce "Janez ayağa kalk ve metni oku," der gibiydi.

Mürekkep bulanmış parmaklarıyla dolmakalemle oynarken Janez ses çıkarmadı. Şimdi bütün sınıf ona doğru dönmüştü.

"Veya onu söyleyebilirsin."

Janez yavaşça ayağa kalktı. Öğretmen sıraya vurarak tempo tutmaya ve söylemeye başlamıştı.

"... *ve çekiçlerimizin parlak kıvılcımları*... sonra nasıl devam ediyor?"

özgürlüğümüzün anahtarını yaratacaktır," dedi Janez yavaşça ve sınıfın tamamı kahkaha atmaya başlayınca etrafına şaşkınlıkla baktı, bütün sınıf ona bakıyor ve gülüyordu.

Öğretmen "Susun," dedi ve çocuklar sessizliğe büründü. "Sen olduğunu biliyordum," dedi öğretmen. "Seni duyabiliyordum. Majda, ayağa kalk ve Janez'e nasıl söylendiğini anlat."

Birinci sırada oturan Majda ayağa kalktı, Janez'e döndü ve tiz bir sesle söylemeye başladı:

ve çekiçlerimizin parlak kıvılcımları
özgürlüğümüzün sevincini yaratacaktır.

"Duydun mu Janez? 'Özgürlüğümüzün sevincini yaratacak'. Ne yaratacak Janez? Ne yaratacak?"

Janez bir şey söylemedi. Majda sarı saçlarını kulağının arkasına doğru iterek ona baktı ve ne yaratacağını neden bilemediğini anlayamadı, sonra kendini tutamayarak "Kaderin anahtarını, kaderimizin anahtarını," dedi.

"Doğru," dedi öğretmen ve piyanoya geri döndü. "'Kaderin anahtarı', 'özgürlüğün sevinci' – hatırlaması o kadar zor mu? Özgürlüğümüzün anahtarını yaratmadı, kaderimizin anahtarını yarattı, yani sevincini demek istedim, onu yaratan kıvılcımlar değil ama bizim gücümüz, bizim kuvvetimizdir. Kıvılcımlar hiçbir şey yaratmaz, şekil verir, ışık şekillendirir." Piyanoya geri oturdu, tuşlara vurdu ve yüksek sesle tempo verdi, "Üç, dört!" ve çocuklar söylemeye başladılar:

Biz yapı işçilerinin gücü
Kaderimizin anahtarını yaratacaktır
Çekiçlerimizin parlak kıvılcımları
Özgürlüğümüzün sevincini yaratacaktır.

Yoldaş Zala kaderin anahtarını demişti. Janez ona âşıktı. Şarkı söylediğinde yankılanan bir sesi vardı. Piyano çalardı. Öncülerin töreninde çok iyi şiir okuduğu için onu bir portakal vererek ödüllendirmişti. Şiir, Öncüleri seven yoldaş Tito hakkındaydı. Geceleri komşularının bahçesine girerek sağa sola saldıran ve onların yeşil salatalarını ezen babasını sevmiyordu. Hatta annesini de çok sevmiyordu, çünkü babasından korkuyor ama aynı zamanda ona yardım etmeye çalışıyordu. Gedikli partizanlar ligini de sevmiyordu, sallanan mutfak ampulünün altında onlara akordeon çalmak zorunda olduğundan. Aslında hepsinden nefret ediyordu, annesi hariç, ama babası kesinlikle dâhil ve tüm kalbiyle. Zala'ya âşıktı. Ona bir portakal ve öpücük vermiş, sıkı sıkı kucaklamıştı.

Dudakları kırmızıydı. Güzel kokardı. Yumuşak ve sıcacıktı. Ve hüzünlü. Sık sık düşüncelere dalardı. Uzun uzun Maribor'un yan sokağının manzarasını seyreder, sonra sınıfa döner, nerede olduğundan emin değilmiş gibi olurdu. Janez hep kendisine baktığını zannederdi. Onu çok severdi. Bir defa Janez'e, "Baban çok acı çekti. Ona anlayış göstermelisin," demişti. Janez anlaması gereken şeyin ne olduğunu anlamamıştı. Anlıyordu – herkes çok acı çekmişti. Zala'nın erkek kardeşi Maribor hapishanesinin duvarının önünde kurşuna dizilmişti, bunu ona babası anlatmıştı. Zala'nın erkek kardeşini tanıyordu. Old Whistler diye çağırdıkları Celje hapishanesine gönderilmeden önce tanımıştı. Zoran kurşuna dizilmeden önce bir mektup yazmasına izin verilmişti. Anton Lipnik, babası, bir toplama kampına gönderilmişti ama önce onu dövmüşler ve hayalarına tuğla bağlamışlardı. Ondan sonra hayaları balkabağı gibi kocaman şişmişti. Bunu mutfaktaki adamlardan, gedikli partizanlardan duymuştu, anlatıp gülüyorlardı. Sonra da marşlar söylemeye devam etmişlerdi. Her şeyi anlıyordu, sadece neden akordeon çalmak zorunda olduğunu, özgürlüğün anahtarını veya sevincini ve kaderin anahtarını anlayamıyordu. "Bravo," dedi öğretmeni Zala, "ne kadar güzel çaldın," ve ona sıkıca sarıldı, yumuşak, dik göğüslerine bastırdı, güzel kokuyordu. Hüzünlüydü ve Janez onu çok severdi. Kentin merkezinde yaşar ve okula bazen bisikletle gelirdi. O tarihte insanlar bisikletle gidip gelirlerdi. Sonra aynı derecede sevdiği insan Irena olmuştu, ama bu çok sonraydı, on ikinci sınıfta –Irena on birinci sınıftaydı– Pohorje'de okula gittikleri bir çayırlıkta ay ışığına büründüğü zaman. Dağ evinden okul arkadaşlarının çıkardıkları sesler geliyordu, Irena ise otların üzerine uzanmış ay ışığıyla yıkanıyordu. Irena'nın yanına uzanmıştı. Beyaz çizgili mavi kazağının altında iki yuvarlak tepe vardı. Onları öptü

ve kazağının altından onlara uzandı. Irena'nın kalbi çılgınca atıyordu, onunki de. Ama bu çok daha sonra yaşanacaktı.

76.

Yoldaş Zala sık sık okula gelmezdi. Yedek öğretmen daha yaşlıcaydı ve hiçbir zaman düşüncelere dalmazdı, her zaman gülümserdi. Ama buna rağmen Janez Lipnik onu sevmezdi. Gülüşü yüksek sesli ve zorakiydi, gece geç saatte mutfaklarından gelen gedikli partizanların gülüşü gibi. O, Zala'yı beğenirdi, sessiz ve düşüncelere boğulmuş Zala'yı. Ne zaman okula gelmese öğretmenler onun çok ciddi hasta olduğunu söyler ve birbirlerine bakarlardı. Bazen tedavi olması gerekirdi, sınıf arkadaşlarından biri savaş nedeniyle olduğunu söylemişti. Janez Lipnik için bu olağanüstü bir durum değildi. Babası da savaş nedeniyle tedavi görmüştü. Bay Remer de, bir bacağını kaybetmiş olan Alman askeri, çok muhtemel o da tedavi görmüştü çünkü devamlı açılan ve cerahat akan yaraları vardı, oğlu anlatmıştı. Birçok insan tedavi olmak zorunda kalmıştı. Ve birçoğu da tedavi olmak istemiş ama imkân bulamamıştı. Öyleyse Zala'nın da tedavisi olmayacak bir şey değildi. Ne zaman okula gelmese onu özlerdi. Ona, onu özlediğini ve eğer tedavi olması gerekiyorsa bunda yanlış bir şey olmadığını söylemek isterdi, çünkü yoldaş babası da tedavi olmak zorunda kalmıştı ve daha aşağı sınıftan biri, sadece azarlanması gereken bir Alman askeri olan Remer'in de tedavi olması gerekliydi. Zala'nın kentte nerede yaşadığını biliyordu, balkonlu o güzel binalardan birinde. Bir kere, sağlığı yerindeyken, onunla evine kadar yürümüş ve okul defterleri dolu çantasını taşımasına yardım etmişti. Binanın dışında ayrılmışlar ve Zala ona doğru evine gitmesini söylemişti, yoksa annesi kızacaktı. Ama o biraz daha

orada beklemiş, sonra binanın geniş, karanlık holüne girmiş, merdivenleri çıkmış ve dışarı hafif aydınlık geçiren camlı ve pirinç süslemeleri olan kapısının önünde durmuştu. Nerede yaşadığını biliyordu ve hastalandığında sık sık gelip kapısında beklerdi. Tekrar ne zaman iyileşeceğini ve okula döneceğini sormak isterdi.

1954 yılının sonbaharında sevgili yoldaş Zala günlerce okula gelememişti. Yerine bakan öğretmen, Zala'nın ciddi hasta olduğunu söylemişti. Eğer hastaysa o zaman yatakta olmalı diye düşünmüştü Janez. Ama yatağında değildi. Yatağında olmadığını biliyordu çünkü apartmanının önünden yürüyerek geçip bakıyordu. Bir öğleden sonra kimsenin bulunmadığı kaldırımda bekleyip balkonda duran Zala'yı seyretti. Zala onu görünce içeri girdi. Davranışı ona garip gelmişti. Babasının garip davranışlarına alışıktı. Ama babası insanlara bağırır, yumruğunu masaya vurur ve partizan marşları söylerdi. Zala ise bir gölge gibi içeri süzülmüştü.

Yokluğunun üçüncü veya dördüncü gününde evinin önündeki kaldırımda bir kalabalık gördü. Aralarında mırıldanıyorlar ve apartmanının balkonuna bakıyorlardı. Birisi dairesinin giriş kapısında polis olduğunu söyledi. Diğeri bunu kasten okul müdürünün Zala'nın evine gönderdiği notla bağdaştırdı. Kapının uzun süre vurulması ve kapı zilinin çalınmasına rağmen kapıyı açmamıştı. Notu götüren kişi içeride birisinin dolaştığını ve hatta yere düşen bir tasın çıkarmış olabileceği metal sesi duymuştu. Müdür, polis çağırmıştı. Şimdi buradaydılar, kapısının dışında. Janez Lipnik'in çocuk kalbi babasının her akşam onu yatağından kaldırıp giyinmesini söylediği zamanda olduğu gibi hızla atıyordu. Zala'ya ne oluyordu? Ona ne kadar çok yardım etmek isterdi, ne oluyorsa olsun. Birisi eğer gerekirse içeri zorla

gireceklerini, yani kapıyı kıracaklarını söyledi. Zala kapıyı açmazsa kıracaklardı.

Sonra Zala balkonda göründü. Geceliği üzerindeydi, üzeri lekelerle doluydu. Darmadağınık ve garip görünüyordu, dalgın dalgın yukarı bakıyordu, bakışları duvarları, damları geçip Pohorje tepelerine uzanıyordu. Kalabalığın üzerine tam bir sessizlik çöktü. Balkonun açık kapısından ön kapının yumruklandığı duyuluyordu. Yağmur yağıyordu. Yağmur damlaları yüzünden aşağıya süzülüyordu. Janez onların gözyaşları olduğunu düşündü. Ama pek ağlıyor gibi değildi, suratı şekil değiştirmemişti, sadece gözleri, sadece yolun karşısındaki binaların damları üzerinde bir noktaya, belki Pohorje'ye, sabitlenmiş bakışları farklıydı. Seyircilerden bazıları neye baktığını anlamaya çalıştılar – neye bakıyordu, ne görüyordu? Birisi ne zaman yağmur yağsa acayip davrandığını söyledi. Hava basıncındaki ani değişikliklerin sebep olduğunu söyledi başka biri. Diğeri üç gündür evinde aşağı yukarı dolaştığını ve bütün gece ışıklarını açık tuttuğunu söyledi. Janez onun apartman dairesinde dolaşmasının gerçek olduğunu ve hasta yatağında olmadığını biliyordu. "Tanrım," dedi parlak renkli şemsiyesinin altında duran bir kadın, "atlayacak."

'Ah Zala, benim Zala'm, ne kadar da yalnızsın!' diye düşündü Janez, kalbi yerinden fırlayacak gibi atıyordu. Korkmuştu, Zala için üzülüyordu, anlamadığı bir şeyler oluyordu burada, babasına da neler olduğunu anlayamadığı gibi. Ona yardım edebilmeyi istediğini biliyordu. Ama nasıl?

Sokaktaki kalabalık giderek büyüyordu ve bazıları şemsiyelerini kapatıyorlardı onu daha iyi görebilmek için. Bisikletçiler bisikletlerinden indiler ve neler olduğunu sordular. Yan selesi olan bir motosiklet kalabalığın arasından geçemedi. Motoru durdurdu ve seyircilere katıldı.

Bir an için Zala geri dönerek baktı, sanki kapısını yumruklayanların artması onu rahatsız etmişti. Polis içeriye girmeye çalışıyordu. Balkonunun altında sokakta insan kalabalığının giderek çoğaldığını dahi fark etmemişti. Elini kaldırdı, bir makas tutuyordu, bakışlarını başka yöne çevirmeden koyu renkli gür saçlarından bir tutam kesti. Kesilen saçlar kaldırıma düştü. Bir kısmı da ıslak alnına yapıştı. Başını öne doğru eğerek daha şiddetli kızgınlıkla makası saçlarına batırmaya ve kesmeye devam etti, şakaklarında ve tepesinde beyaz teni görünene kadar, kanlı noktalar hemen oluşmaya başlamıştı. Saçlarını ve hatta başının derisini acımasızca kesti. İnsanlar rahatsız olmaya başlamışlardı ve "Kendisini öldürecek!" diye bağırdılar.

O noktada Janez, kaldırımın ayaklarının altından çekildiğini hissetti. Başı dönmeye başladı. Durduğu yerdeki kalabalık, başlarında şapkaları ıslak suratlar ve şemsiyeler altındaki karanlık yüzler hepsi dönmeye başladı. Binaların duvarları etrafında dans etmeye başladı. Yere düşeceğini sandı ama düşmedi, bir evin pürüzlü duvarına dayanmayı becerebildi.

Sonra giderek çoğalan, daha gürültülü kalabalığın bacaklarının arasından, bisikletlerin ve gövdelerin arasından fırlayarak koştu ve geri dönüp bakmaya cesaret edemedi, Zala'nın atladığını veya makası kendisine batırdığını görmeye tahammül edemezdi. Ah Zala, sana yardım etmeyi ne kadar isterdim. Ama edemedim. Sadece bir çocuktum, neredeyse altmış yaşında bir çocuk. Ve bugüne kadar sana yardım edemedim. Yakında yaşlı bir adam olacağım, ancak sekiz yaşında.

77.

Yağmurlu bir sabah alışveriş merkezinin gezinti alanında birden ortaya çıkmadan birkaç gün önce Zala'nın Maribor'da

kent merkezindeki dairesinin kapısının zilini çalıyordu. Başta kapının arkasından hiç ses gelmemişti, orada birinin yaşadığına dair herhangi bir iz yoktu. Sonra giriş holünde bir şeyin kıpırdadığını duydu, holde ışık da yakılmıştı ve o kapının kalın cam paneline hatları belirsiz bir gölgenin yaklaşmakta olduğunu görmüştü. Kapı yavaşça açıldı ve aralığından dışarı bakan kırışmış yüzün bir kısmını gördü. Küçük gözler onu bir süre süzdüler ve sonra ağızdan "Postacı geldi sandım," sözleri döküldü.

Postacı olmadığını söyledi. Öğretmen Zala D.'nin hâlâ orada yaşayıp yaşamadığını merak ettiğini söyledi.

Yaşlı kadın, "Çok uzun zamandan beri hayır," dedi ve kapıyı açtı. Bir çeşit renkli gömlek giyiyordu ve ayaklarında terlikler vardı, parke üzerinde kayarak onları cilaladığınız cinsten. Terlikler parlıyorlar ve taze yer cilası kokuyorlardı.

Zala D.'nin öğrencisi olduğunu söyledi. Bazen ona defterlerini taşımasına yardım ederdi.

"Size nasıl yardımcı olabilirim?"

Mahcup hissetti. Ona nasıl yardımcı olabileceğini biliyordu, hemen söyleyebilirdi.

"Onu ziyaret etmek istiyorum," dedi. "Şimdi nerede yaşadığını biliyorsanız tabii."

Kırışık yüzdeki minik gözler bir süre bakışlarıyla onu tarttı. Kapıyı suratına kapaması mı yoksa merakını gidermesi mi daha iyi olur karar veremedi. Merakı yendi.

"Öğretmenin miydi?" diye sordu.

"Evet," dedi. "Hepimizin onun hakkında güzel anıları var. Bunu ona söylemek isterim."

Kapıyı açtı. Böylece kapı eşiğinde durması gerekmeyecekti.

Janez giriş holüne girdi, etrafta parke cilası ve yaşlı kadın kokusu vardı.

"Yani sen bilmiyor musun?" dedi kadın. " O öldü."

Yaşlı bir kadının yalnızlığı içinde ona baktı, sanki Janez bir akrabaydı veya Zala'yla ilişkisi olan birisiydi. Öyleydi, kadın başka türlü davranamazdı. Uzun bir süre sessiz kaldılar.

Kadın ona orada beklemesini söyledi – onu içeriye davet etmek gibi bir niyeti olmadığı açıktı. Uzaklaştı, Janez kadının içeride bazı kutuları karıştırdığını duyuyordu ve yarı açık kapıdan masanın üzerinde duran kağıtlara baktığını görebiliyordu. Sonra elinde sararmış bir gazete kesiğiyle geri geldi.

"On yıl önceydi," dedi, "yine haziran ayında."

Janez haberin başlığını okurken elleri titriyordu:

BİSİKLETÇİ ÖLDÜ

Ljubljana, 30 Haziran. Dün gece saat 17:00'den kısa süre önce yetmiş yaşındaki Zala D. bisikletiyle Trieste Sokağı'ndan kent merkezine doğru gidiyordu. Bir tank kapanı yanında Kara Kuvvetleri mensupları ona durması için bağırdılar. Bisikletçi bu uyarıyı dinlemedi ve yolda dönüş yapmakta olan bir kamyonun arka tekerlerine doğru bisikletini sürdü. Yaralı bisikletçiye ilk yardımı Kara Kuvvetleri askerleri yaptılar ve onu Clinical Center'a götürdüler, yaralı ciddi kafa ve göğüs yaralarından dolayı sabah saat 4:00'te hayatını kaybetti.

"İyi duyamamış," dedi yaşlı kadın. "Aldığı ilaçlardan dolayıdır, biliyorsun. Çok kuvvetli ilaçlar kullanıyordu."

"Hasta olduğunu biliyordum," dedi Lipnik.

"Aklı yerinde değildi," diye açıkladı yaşlı kadın. "Bazen makası alır ve saçlarını kesmeye başlardı."

"Biliyorum," dedi Lipnik.

"Bu hep oluyordu," dedi yaşlı kadın. "Bu nedenle Ljubljana'daki yeğeninin yanına taşındı. Ona çok yardım eden bir doktora yakın oldu. Yeğeni Zoran'ın oğluydu, biliyorsun, Almanların kurşuna dizdiği. Sana adresini verebilirim."

"Gerekli değil," dedi Lipnik. Nasıl bir bisikleti olduğunu bilip bilmediğini sordu, ne renkteydi.

"Ah, evet," dedi kadın. "Ne renk olduğunu bilmiyorum ama binmeyi sevdiği eski bir bisikletti, oysa kullanmaması gerekirdi. Herkes ona o bisiklete binmemesini söylerdi. Ama biliyorsun, savaş sırasında, 1991 yılının haziran ayında bizim askerler o kadar tedirgindi ki arabaların ne yönden geldiğine dikkat etmezlerdi. Hepimiz korkardık, ama askerlerin sinirleri tamamıyla harap olmuştu. Durmadığı için onu vurabilirlerdi. Bisiklete ne olduğunu bilmiyorum – biliyorsun, geriye pek fazla bir parçası kalmamıştı. Belki fakir biri almıştır."

"O fakirin bisikleti Ljubljanica Nehri'ne atmış olabileceğini düşünür müsün?"

"Anlamadım," dedi yaşlı kadın.

"Ben de anlamadım," diye cevapladı Lipnik.

Islak yolda yokuş aşağı, Drava Nehri'ne paralel park ettiği arabasına geri yürürken, evler arasındaki mesafenin genişlediğini fark etti. Ön sıradaki binalar arasında daha geniş mesafe varken geriye doğru binalar birbirlerine daha yakın, aralarında dar geçit bırakılmış gibiydi. Nehre ulaştığında ufuk çizgisi düzleşmiş ve hem önde hem arkada tarif edilemeyecek kadar geniş bir açıklık oluşturmuştu. Göz kenarlarından ufka baktığında dünyanın hafifçe yuvarlak olduğunu hissetti. Belki dev bir hayvan gözüyle böyle görünüyordu, zamana karşı unutkan ama manzarayı hemen görebilen – büyük, toplu, inatçı bir eşeğin gözü. Janez'in gözü.

78.

Coğrafi konumu belliydi: Vitrininde mankenler olan Benetton dükkânı ile elektrikli tıraş makineleri bulunan Philips dükkânı arasıydı. Şimşekler çakmaya, rüzgâr bulutları Krim ve Turjak'a doğru üflemeye başladığında buraya sığınmıştı. Yağmur şeffaf damı dövmeye başladığında ve su dereciklerı cam yüzeyden aşağıya kayarken zaman yavaş ilerliyordu. Lipnik ömür boyu buraya mı sığınıp kaldım diye merak etmeye başlamıştı, yırtık ayakkabılarıyla bu arafta, cehennem olabilecek aşağıdaki mahzenin üstünde?

Belki diye düşündü Lipnik, muhtemelen ayaklarımın altında, aşağıda mahzende ve daha da derinlerde, buradaki sonsuz öğle vakti gibi düzgün, pürüzsüz, parlak ve gamsız olmayan bir şey vardır, belki bu büyük, düzgün görünümün de kendi yeraltı vardır. Belki o yeraltı, birkaç gün önce Maribor'da nehir boyunda gördüğü manzara gibi açıklık ve ufukta yuvarlak görünmektedir. Bütün ülkeyi kaplayan su yolları, kuyular, mağaralar ve geçitler ağı bulunduğunu, Slovenya'nın altının deniz süngeri gibi delik deşik olduğunu bilen Janez için bunu hayal etmek zordu. Asırlarca yerel yerleşikler mağaraların farkında değillerdi, nehirlerinin birden nereye kaybolduğunu veya neden kilometrelerce ötede büyük pınarların ortaya çıktığını, diğer dağların kayalık yamaçlarından derelerin aktığını bilmiyorlardı. Sonra o kırmızı boyayı, kan rengi kırmızı boyayı nehre döktüler, yeraltında kaybolduğunu ve ülkenin uzak bir ucunda tekrar kan rengi kırmızının ortaya çıktığını gördüler, nehir çok sayıda mağara ve yeraltı geçitlerinden geçip başka sularla birleşir ve kendine bu delik deşik, mağaralarla dolu yeraltında yeni geçitler arardı. Janez bir gün bu boyanın, yeraltından gelen bu kanın seline kapılacağımızı, selin kırmızı renkte olacağını,

aşağıdan yukarıya doğru kabaracağını, aşağıdan, derin mağaralardan beslenen nehrin yatağından taşacağını, Ljubljana'nın bataklıklarını aşacağını, önce zaten işe yaramayan mahzenleri dolduracağını, sonra binaların girişlerine ve fabrikaların çalışma alanlarına doğru fışkıracağını, tiyatroların camlarını kırarak içeri dolacağını ve parlak ışıkla donatılmış alışveriş merkezlerini havuza çevireceğini düşünürdü.

Bu parlak, düzgün satıhta yürüyenler bu ülkenin boş, delik deşik, ama her an suyla dolmaya hazır yeraltı dünyasını bilmezler. Şimdilik orası hâlâ bomboş, o kadar ki ancak birkaç kişi Lipnik'in şimdi hissettiklerini hissedebilir, bir çeşit baş dönmesini. Sanki altı boş bir satıh üzerinde ayağını yere dokundurmuş gibiydi, bu boşluğun ve hiçliğin üzerindeki düzgün yüzeye adeta alışveriş merkezinin ince örtüsü yayılmış gibiydi.

Bir saniye için buradan çıkmayı düşündü. Eve değil, ormana gitmeyi. Orada toprak nemli ve ılıktır, yosun kokar, çam ağaçlarının ve köknarların, kayınların ve akağaçların tepeleri yükseklerde salınır, geceleri ağaçların boş alanlara yansıyan gölgeleri uzun olur, gecenin kendisi uzun bir gölgeden başka bir şey değildir ve sabahları günışığı gözkapaklarından süzülür. Sabah ormanda uyanırsan gözkapaklarından kırmızı renkte bir ışığın süzüldüğünü ve gözlerini açtığında bu ışığın başının üzerindeki dalların arasından parlayan güneş ışınları olduğunu anlarsın diye düşündü Lipnik. Ormana gitmeyi düşledi. Oradaki ağaçların kökleri toprağın derinlerine gömülüdür, toprak sağlamdır, kökler delik deşik toprağın altında yayılmıştır, orman ve kökler her şeyi bir arada tutar, darmadağın olmaz. Buradaki ince zar hiçbir şeyi bir arada tutamıyor, bunun için biraz dalgalanıyor, bundan dolayı başı hafifçe dönüyordu.

Yukarıda, başının üzerinde, yağmur sessizce yağıyordu. Su cam tavandan başka bir yere akıyor, saçakların içinden, duvarlar boyunca ve toprağa doğru, ülkenin başka bir tarafında ortaya çıkan yeraltı nehirlerine karışıyordu. Ve duvarın ötesinde göreceği şey manzarayı gizleyen yağmurdan tüldü. Yağmur üç haftadır acımaksızın yağmaktaydı, her zaman değil, ara ara, sanki gök yarılmış ve yağmur hiç durmayacakmış gibiydi. Dışarıdaki dünyaya çıkmanın tam zamanıydı. Karanlığın onu içine çektiğini açıkça hissetmekteydi, öte uçta bir yerlerde sabah olmuştu, ormanlık bir tepede sabah, bir dere kıyısında sabah. Onu o yerde bekleyen tanyeri ağarması buradakinden farklıydı. Buradaki var olmayan bir ışıktı, gerçek dışı, başının içinde vahşi tempoyla çalan gerçek dışı davullar ve diğer müzik enstrümanları gibi. Buradaki kutsal veya tarihi bir durum değildi, anılar yoktu, hiçbir şey. Burada olan gerçek dışıdır, katışıksız ve basit. Sadece anın mevcut olduğu bu yerde, ne kadar gerçek, ne kadar elle tutulur olursa olsun, alışveriş arabaları veya araba bagajları ne kadar dolu olursa olsun, geçmişin olmadığı yerde ve insanların ve olayların yaşanmışlıklarının geçmişte kaldığı bu yerde dünya temelde gerçek dışıdır, gerçekten ve kesinlikle gerçek dışı. Dışarıda yağmurdan bir peçe, alaca karanlık ve bu peçenin ardında kentin ışıklarının ulaşamadığı karanlık bir perde vardır. Sabaha karşı, yağmur durduğunda, yıldızlar parlayacaktır. Bir tarafta güneş yükselecek, öte tarafta ay hâlâ varlığını devam ettirecektir. Ama önce kenti örten alaca karanlığı geçmelidir, çünkü karanlığın habercisi oradadır, başka bir dünyanın başladığı giriş oradadır. Karanlık perdesinin ipucu oradadır, anıların memleketi, yaşanmış olaylar, yok olan insanlar oradadır. Lipnik sabah olurken, güneş ışıdığında burada olacaklarını hissetmektedir. Gitmiş olanların, düşündüklerinin hepsinin, çocukluğundaki insanların,

o doğmadan önce yaşamış olanların. Onlar sadece kitaplarda ve arşiv dosyalarında, anılarda ve fotoğraflarda kalmamıştır. Eğer kalpleri çarptıysa, sevişme arzuları onları sevdiklerine çektiyse, eğer özlem veya dostlukları onları yakınlaştırdıysa, eğer acı çektilerse, eğer kalpleri kırıldıysa, eğer ağladılarsa, eğer güldülerse, eğer düşünceleri zaman ve mekân içinde endişeyle dolandıysa ve nedenini anlayamadılarsa –ne zamanın ne de mekânın– kısacası, eğer yaşadılarsa öylesine yitip kaybolamazlar. Onların burada olmadıklarını biliyor, burada olamazlar çünkü orada dışarıda, yukarıda ve aşağıda onlardan çok var, varlıklarını hissediyor ama gidenlerin hepsini görmek istemiyor, tanıdıklarını görmek istiyor, çocukluk anılarında olanları veya cenin hatıralarındakileri, onların orada her yerde olduklarını biliyor, karanlıklarda, ormanlarda ve aşağıdaki mağaralarda, yeraltı akıntılarında, Karst mağaralarında, yüksek ağaçların ulaştığı bulutlarda, adsız ağaçların, gökte, şafak ağardığında.

Gerçekten ormana gitmeliyim diye düşündü Lipnik. Ya Pohorje'ye ya da ta Lower Carniola'ya kadar.

79.

Ama ondan önce, ormana yönelmeden önce, Marijana'yı bulmaya ihtiyaç duyar. Güzellik salonunda mı yoksa kuaförde mi – nereye kayboldu? Bu çantalar diye düşünür, bunları bir dakika burada bırakmalıyım. Peynir, süt, ekmek, gerçek Fransız peyniri, kamamber, bir şişe Bordeaux şarabı, ayrıca Marijana'nın ipek çorapları, yastık kılıfları, portakallar ve bir bıçak. Bıçağa neden ihtiyaç duyar ki – bıçak ekmek kesmek içindir ama yine de keskindir. Keskin bir bıçak. Bütün bunları güzellik salonuna veya kuaföre beraberinde taşıyamaz. Şakaklarına vuran parlak yansımalar giderek hızla

artmakta, göz kenarlarından, hem sağ hem sol taraftan, sol ve sağ yönleri peş peşe görmekte, renkli vitrinlerdeki renkli mankenlerin aydınlatıldığı kaleidoskopik görüntülü ışık, mankenlerin beyaz suratlarıyla çok iyi karışmakta, şakaklarında oluşan minik girdaplara karışmakta, şakaklarında rengârenk duman bulutları gibi minik girdaplar oluşmakta, o jet ski durgun, göz kamaştırıcı denizin üzerinde yağ gibi kayarken, arka plandan anlaşılamayan bir müzik, bir akordeon sesi gelmekte. Kırmızı saçlı bir kadın kuaförün kapısında durmakta, omuzları içerisini görmesini engellemekte. Lipnik kibarca özür diler, "Geçebilir miyim?" Denizin dibine ulaşmaya çalışan güneş ışınları gibi parlak ışık huzmelerinin saçlarını yaladığı kızıl saçlı, "Beyefendi," der, "saç kestirmek istiyorsanız başka bir yere gitmelisiniz." "Çok garip der," Lipnik, "bu işleri artık ayırmadıklarını sanıyordum." "Burada ayrı," der saçları ışıldayan kızıl saçlı. "Saç kestirmek istemiyorum," der Lipnik ve parmak uçlarına kalkarak Marijana'nın saç kurutma makinelerinden birinin altında olup olmadığını görmeye çalışır. Kendisini görmese bile onu giydiği eteklikten, ellerinden, her şeyinden tanıyabilir. Ve tanır da, genç bir adam başına masaj yapmaktadır. Saçlarının olması gereken yerde beyaz bir bulut vardır. Bu şampuan olmalıdır diye düşünür, beyaz bir bulut olamaz. "Marijana," diye bağırır, "Marijana." Marijana cevap vermez ve şimdi o adam başını iterek suyun altına sokmaya çalışmaktadır, onun ileriye doğru eğilmesine sebep olmuştur, sonra başka bir adam gelip arkasından yumruklamaya başlar. Burada neler oluyor? Lipnik neredeyse bağıracaktır. "Derdin ne?" diye sorar saçları ışıldayan kızıl saçlı. "Burada Marijana diye biri yok." Birinci adam başını kaldırıp bakar, o da neler olduğunu anlamak istemektedir ve şimdi Lipnik onun Beno olduğunu görür. Beno'nun suratı günün modasına uygun olarak saçlı

sakallıdır – yarı tıraşlı, yarı taranmış, kısa tüylü bir terriyer köpek gibi suratında kısacık diken gibi kıllar bırakılmıştır. Terriyerin canı cehenneme der Lipnik. Öteki erkek de Pepo olmalı, ne kadar aptalca bir isim ama bir polis için gayet uygun. Kızıl saçlı onu alışveriş merkezinin gezinti alanına doğru geri itelerken insanlar kargaşayı görmek için dönüp bakarlar, iki erkek de kapıya gelir, kadın lavabodan başını kaldırır, belki o Marijana değildir – eğer burada değilse nerede?

Marijana nerede?

Zala nerede?

Her şey ne kadar hızlı oluşuyor, sayfaları yavaş yavaş çevirmeye ve üzerlerindeki karınca yazılarını okumaya alışmış olan arşivci, kafasındaki olayların gelişme hızına çok zor ayak uydurabiliyor, telaşlı adımları geride kalıyor. Bankın yanında yerde duran çantalarının yanından geçiyor –o günün pazartesi mi yoksa salı mı olduğunu bilmeyen kadın oradadır– o günün pazartesi değil salı olduğunu bilen gri saçlı beyefendinin yanında, her ikisi de biraz önce orada oturan çantaların sahibini görmek için etrafa bakmaktadırlar. Durup onlara merak etmeyin bugün salı diyebilir. Ama durmaz, devam eder, geniş gezi alanında dörtyol ağzında, giderek daha fazla insanın toplandığı yerde bir an durur, sonra sağa döner, belki güzellik salonuna gidip bakacaktır ama birden güzellik salonunun artık onu ilgilendirmediğini fark eder, Marijana'nın tırnaklarını kim boyamaktadır, ayak tırnaklarını kim kesmektedir, kim törpülemektedir, artık bütün bunlar onu ilgilendirmemektedir. Dikkatini alışveriş merkezindeki merdivenlerin yönünü gösteren ok işaretine çevirmiştir. Altında bir ok işareti bulunan yeşil bir merdiven resmi vardır ve berrak zihni ok işaretinin aşağı inebileceği merdivenleri gösterdiğini anlatır. Zaman kaybetmeden okları takip eder, onu etrafından dolandırarak binanın

arkasına, kamyonlardan ev mobilyalarının ve kumaş kaplı iskemlelerin indirildiği yere götüren işaretleri. Bir kamyona yol verir, neredeyse bir araba çarpacaktır, bıyıklı şoförü çılgınca kornaya basar ve söylenir, direksiyonun arkasında homurdandığını görebilmektedir. Biraz daha ilerler, merdiven oradadır, aşağıya inmesi gereken yer burasıdır, aşağıya. Merdivenin alt basamağına ulaşır ulaşmaz, büyük bir spor salonunun kapısını açar, bir akordeon sesi duyar, uzaklardan gelmektedir, salonun öte ucundaki kapı tarafından. Şimdi doğru yolda olduğunu bilmektedir. Ama salonun duvarlarına dayalı metal objeler vardır ve o kapıyı bulmak zor olacaktır. Tüm malzemenin konulduğu raflar boyunca yürür. İlk bakışta bu metal hurda bir işe yaramaza benzemektedir. Ama daha da açık zihni bütün bunların, bu kargaşanın sadece bir hayal ürünü olduğunu anlar, açıkça tüm sorunu kavramıştır: Kaos sadece bir yanılsamadır, aslında bir düzeni ve yasaları mevcuttur, evren her şeye hükmetmektedir. Dolayısıyla, gün ışığında burada raflarda görülen şeyler karman çorman konulmuş ıvır zıvır eşyalar değil ama U-özgeçmişleri ve L-özgeçmişleridir. U-özgeçmişleri ve L-özgeçmişleri birbirlerini tamamlamaktadırlar. Bir U-dosyası ve bir L-dosyası düzenlemek istemesine rağmen şimdi bunu yapmaya vakti yoktur ama arşivde bir araştırma projesi olarak bunların birbirlerine uygun olduğunu bilir, sonunda her zaman bir elips halinde veya hatta bir daire olarak birbirlerini tamamlarlar, ama çoğunlukla elips olurlar. Onunki bir elips formunda, bunu görebilmektedir. Ama devam etmesi gerekmektedir, sadece biraz daha aşağıya, daha da aşağıya. Aynen annesinin yatakta ona okuduğu gibi: Eskiden Slovenler çok derin bir mağaraya inilebildiğine ve yeterince derine gidilebildiği takdirde diğer dünyaya ulaşılabildiğine inanırlardı – yani cennete, çünkü cennet sadece yukarıda değildir, aşağıda

da cennet vardır. Orada göz alıcı bir manzara seyredilir, harika yeşil çayırlar, hoş kıvrılarak akan bir dere boyunca salkım söğütler vardır ve orası işte böyle bir yerdir, cennetin küçük bir örneği. Yakışıklı orakçılar ekinleri biçerler orada, onlara yardım edebilirsiniz ve siz de birkaç sıra ekini kendiniz kesersiniz. Lojze oradadır, tırpanıyla kesmektedir: Bıçağın üzerine çiğ düştüğünde gençler ekinlerin arasında şarkılar söyleyerek tırpanlarını sallarlar. En iyi tırpanlar, Alojz Hoçevar tırpanları, 3 Mayıs Meydanı, Ljubljana. Oditoryumun öte ucunda ışıklandırılmış bir kürsü bulunmakta, arkasında biri duruyor, o deponun yöneticisi, hâlâ bir Lojze tırpanı satın alınıp alınamayacağını biliyordur. Lipnik ona doğru gider ve yaklaştıkça adamın yüzü daha tanıdık bir yüz olur. Yakınına geldiğinde merakı kesinlik kazanmıştır: O Mehmet'tir, arşivin kapıcısı.

"Mehmet," der Lipnik, "ne zamandan beri burada çalışıyorsun?" Mehmet bir süre ona bakar, sanki onu tanımakta zorlanmaktadır. Sonra hatırlar.

"Ah tabii sizsiniz Bay Lipnik. Beni nasıl tanıyabildiniz? Arşivdeyken yüzüme bile bakmazdınız. Merdivenlerden aşağı yukarı çekirge gibi hoplayarak inip çıkardınız. Arşivde olduğunuzdan bu yana sanki asırlar geçti, cumartesi sabahlarını bile orada geçirdiğinizi hatırlıyorum, hatta pazar günlerini ve sonra, ama üzerinden yıllar geçti. Bundan dolayı iş değiştirdiğimi bilmiyorsunuz."

"Burası ilginç bir yer," der Lipnik, "alışveriş merkezinin altında bu kadar şeyin saklanmış olduğu kimin aklına gelirdi ki?"

"Oh," der Mehmet. "Buradaki oditoryum da bir şey mi. Gidip oradaki kapıyı açın da ne olduğunu görün."

"Hangi kapıyı?"

"Sağdaki metal kapıyı. Korkmayın biraz gıcırdar, yağlamayı unuttum."

Lipnik tereddüt eder, çok uzaklaşmak istemez, insan derin bir kuyuya düşebilir. Dolayısıyla uzun kürsünün önünde durur ve karar vermekte zorlanarak uzun uzun düşünür: İki kişiliğim olduğunu söylerler, birincisine göre aklı başında birisiyim, diğerine göre deliyim. Şimdi birinci kişiliğimle düşünüyorum çünkü bu kişiliğim ilkiyle ikincisinin arasındaki farkı bilir. İkinci kişiliğim aradaki farkı bilmez. Birinci kişiliğim ne der? Lipnik kendi kendine konuşarak birinci kişiliğinin ne diyeceğini sorar, birinci kişiliğim, "Devam et, hiç değilse aradaki farkı anlarsın," der.

Öyleyse devam edelim.

80.

Mehmet başıyla onaylayarak onu cesaretlendirir, Lipnik gözlüklerini takar, U ve L-özgeçmişleri hakkındaki notlarını okur. Belki başka notlarına da bakar, notları karışıktır ama aslında birbirleriyle ilgili biyografilerdir.

Lipnik kapının gerçekten gıcırdayıp gıcırdamadığını ve uzun zamandır yağlanıp yağlanmadığını tespit etmeden önce arkasından Mehmet'in sesini duyar. Mehmet'in ağzından şu sözler dökülmüştür: Bana seslenen melek geri döndü ve beni uyandırdı, uykudan uyanan bir insan gibiydim. Oysa ben uyumuyordum. Uyanıkken uyuyor, uyurken uyanıktım, görüyordum. Bana sordu: Ne görüyorsun? Ben de cevap verdim: "Bir tomar kâğıt görüyorum, uzunluğu yirmi arşın, eni yirmi arşın dedim. Melek bana bunun ülkemizi kaplayacak bir beddua olduğunu söylemeliydi. Ama bana başka bir şey dedi. Bu kâğıt tomarının Slovenya'nın rüya kitabı olduğunu.

Ülkenin üzerini örten içindeki her şey tam yüz yıl boyunca rüyalarımıza girecektir."

Lipnik kendini tutamayarak güler. "Oh devam et Mehmet, bunları gece nöbetinde arşivde mi okuyorsun? Sadece sıkıldığın için mi okudun ve öğrendin?"

Mehmet, "Ne fark eder ki?" diye sorar.

"Haklısın der," Lipnik, "hiçbir şey fark etmez. Ama gitmeden önce senden bir yardım isteyebilir miyim?" der.

"Tabii söyle," diye cevaplar Mehmet.

"Biraz sonra yukarı çıkar mısın? Benetton ve Philips arasında yukarıda çantalarımı bıraktım, hemen görürsün. Çantaların yanında yaşlı bir hanım ve bir bey var, bugünün pazartesi mi yoksa salı mı olduğunu anlamaya çalışıyorlar. Çantalarımla bir süre ilgilenebilir misin? Ve eğer karım oraya gelirse –onu tanıdın, adı Marijana– ondan çantalarımı eve götürmesini ister misin."

"Tamam," der Mehmet. "Ama dikkatli olmalısınız. Sanıyorum öbür tarafta basamaklar var. Zıplayarak inmeyin canınızı acıtabilirsiniz."

Sonra Lipnik iğrenç bir gıcırtı sesi çıkaran metal kapıyı açar.

81.

Ama orada hiçbir şey yoktu. Lipnik karanlığı ancak şöyle tarif edebilirdi: Bir şey var denemezdi, gerçek olmayan bir şey var gibiydi, hiçbir şeye benzemiyordu, anlaşılmayan bir karanlık. Bazen olmamayı değil, en baştan itibaren var olmamayı duyumsamak isterdi. Yukarıdan gelen erkek sesleri yorgun çocuk kulaklarını doldurduğunda, bir kadının çığlığını ve merdivenlerden aşağıya koşturan ayak seslerini duyduğunda böyle hissederdi. Toplama kampları ve göğse

sokulan bıçaklar hakkında her şeyi bilen bir kulak, özgürlüğün anahtarını ve zaferini bilen bu çocuk kulağı çok şey duymuştu, ama hepsini değil çünkü tükenmişti. Lipnik'in, gözleriyle görmüş olsa bile, yıllar sonra bağlantı kuramamasını anlayamıyordu. Her şey sona eriyor, insanlar yaşadıklarını anlayamıyorlar. Ne göz gördüğüyle yetiniyor, ne de kulak duyduğuyla tatmin olabiliyor. Karanlıktı çünkü kapı tam beklediği üzere arkasından kapanmıştı. İçinden geçerken tekrar açabileceğini beklemiyordu. Kapıyı açmış ve yukarıda yükseklerde, U ve L-özgeçmişlerinin saklandığı deponun titrek neon ışıklarını görmüştü. Mehmet'i çağırmayı düşünmüştü, deponun yöneticisini, eğer duyuramazsa kapıya vurmayı, yumruklamayı düşünmüştü, ta ki bir zamanlar arşivin gece bekçisi, şimdiyse alışveriş merkezinin altındaki deponun yöneticisi olan Mehmet nihayet duyarak gelip metal kapıyı açana kadar. Ama aslında bunu yapmayı istemiyordu. Çantalarını o geniş, bol ışıklı alışveriş merkezinin gezi alanında bırakıp aşağıya inmeye başlar başlamaz, o andan itibaren artık sonuna kadar aşağıya inişin devam edeceğini biliyordu, bir zamanlar bir şairin yazdığı gibi, onun için de hep aşağıya iniş olmuştu, hep aşağıya, orada bir şey bulmak için, yıldızların arasında, evrenin sonsuzluğu içinde, ruhunun kabardığı o anda, bir şairin ruhunun ve bir gün veya pek yakında Janez Lipnik'in, kulağı duymayan ve gözleri yeterince görmeyen ve bir zamanlar yaşananı ruhunun kavrayamadığı arşivcinin de ruhu kabaracaktı, bu bugün gerçekleşmektedir ve yarın da devam edecektir. Hiç değilse en azından neden aşağıya inmesi gerektiğini öğrenmişti, anılarının temeline inmeyi, herhangi bir karanlığa değil, ama pıtır pıtır atan çocuk kalbinin Maribor diye adlandırılan kentte Leningrad Caddesi 12 Nolu binasının bodrumuna inerken ilk defa kalp atışlarını hissettiği merdiven

boşluğunun karanlığına. Şimdi burası o merdiven boşluğudur, büyük kırmızı evde yaşayanların o tarihlerde, uzaklardaki patlamaların sesi burada yankılanırken, depoladığı çürümüş elma ve arada sırada lahananın unutulamaz küf kokusu salan merdiven boşluğu. Serin bir kokuydu, aynı zamanda kurtuluşun kokusu çünkü o tarihte çocuk bugün Lipnik'in arzuladıklarının aynısını istiyordu – karanlığa sığınma, yokluğa, ve çok iyi biliyordu ki aşağı inerken nemli duvar, dökülen sıvalar arasında annesinin gösterdiği bir düğme vardı, aşağıya patates almaya inerlerken. Yapması gereken tek şeyin pırıl pırıl ışığın yanacağı o düğmeyi çevirmesi gerektiğini bildiği halde, çevirmemişti çünkü aydınlık istemiyordu. Babasının gece aşağıya bahçeye koşarak inmesini, "yoklama, yoklama" diye bağırmasını istemiyordu, koridoru kapısının altından sızacak ışığı görmesini, orada durmasını ve bahçeye çıkıp komşunun yeşil salatalarına saldıracak yerde bodruma inmesini istemiyordu, çünkü babasının bir köşeye kıvrılıp kocaman beyaz göbeğiyle komşunun ezilmiş yeşil salatalarının üzerine yattığında sızlandığı gibi sızlanmasını istemiyordu. Büyük gövdesinin yaslanarak burada ne yaptığını sormasını istemiyordu, oğlum neden kaçıyorsun, akordeonu neden çalmak istemiyorsun, neden korkuyorsun? O kadar da kötü değildi, buraya ziyarete gelecek olan adamlar biraz saçlarından koparırlar, başımın derisinde kanlı bir parça var, ama o Gestapo'nun adamı Schwager'den Old Whistler koridorunda tabancasının sapıyla yediğim dayaktan daha kötü değil, ama oğlum sana onu anlatmıştım, defalarca anlatmıştım, başımdaki yaranın izini göstermiştim. İşte bu nedenle ışığı açmadı, ama duvar boyunca merdivenleri inerken hissetti. Karanlıkta emekleyen bir çocuk gibi bir yeraltı tünelinin evden nehir kıyısına kadar uzandığını biliyordu, Studenci yaya

köprüsüne kadar ve o küçük demir köprünün daha geniş bir pasajı olan başka bir tünele ulaştığını, bu tünelin de Drava Nehri üzerindeki köprüden yeraltına indiğini, Drava'nın kıyısından demiryoluna kadar uzandığını ve eğer isterse Carinthion İstasyonu'nda dışarı çıkabileceğini biliyordu. Ama kimse dışarı çıkmak istemiyordu çünkü her tarafta bombalar yağıyordu ve daha o doğmadan oraya inmiş olan herkes kimsenin orayı terk etmek istemediğini söylüyordu, çünkü Amerikan bombardıman uçaklarının bombaladığı tren rayları ve istasyonundan patlamalar duyuluyordu, arada sırada yakında bir veya birkaç ev bombalanıyordu. Yatak odasının tavanında, babasının gece geç vakit evlerine gelen bütün dostlarına gösterdiği bir delik oluşmuştu, deliğin olduğu yerden kilolar çeken bir Amerikan bombası uçarak gelmiş, damı delmiş ve tavan arasından aşağıya kocaman evin tüm katlarının oda tavanlarını delerek bodruma kadar düşmüş, yere gömülmüş ama patlamamıştı, eğer patlasaydı o kocaman kırmızı ev bugün burada olmayacaktı. Sonra Alman askerleri gelerek bombanın fitilini sökmüşlerdi, eğer etkisiz hale getirmeselerdi bomba patlayacak ve bodrumu yok edecekti ve Janez Lipnik şimdi o yeraltı tünelini arayamayacaktı, onu daha da derine indiren, nehre, köprüye götüren, yukarısında trenlerin geçtiği yeryüzünün derinliklerine. Mezbahaya taşıdıkları insan bedenlerini götüren hayvan katarlarının çıkardıkları gümbürtü sesleriydi, ama trendekilerin onları neyin beklediğinden henüz haberleri yoktu, şüpheleniyorlardı, kıpır kıpırdılar, yük vagonlarının yer tahtalarının üzerine serilmişlerdi, kendi pislikleri içinde nakledliyorlardı ama onları neyin beklediğini henüz bilmiyorlardı. İnsan başına geleceğinin gerçekleşmemesini ümit eder, hayvanlar da seyahatin sonunda bir otlağa kavuşmayı, seyahatin bir mezbahada sonuçlanacağını bilseler dahi,

insanlar için bir mezbaha, hayvanlar için bir mezbaha, ümit edenlerle şüphelenenler için. Şimdi en dibe indiğinde, mahzen koridorunun en sonuna ulaştığında, geçidin her iki ucunda ahşap kapıların olduğunu ve kapıların ardında kömür, patates, lahana ve sadece birinin arkasında kendini asmış bir adam olduğunu bilmektedir. O adam İngiliz kumaşını saklamış olan tüccardır, bu mahzende saklamıştır ve kendini burada asmıştır halkın cumhuriyeti otoriteleri onun peşindeyken, polis onu yukarıda ararken, o aşağıda sallanmaktadır, ipi pencerenin demir parmaklıklarına bağlamış ve kesin sonuç almıştır, herkes bundan bahsetmiştir. Lipnik adamın kendisini astığı odanın hangisi olduğunu keşfedememiştir, annesi bilmesini istememiştir, onu patates almaya aşağıya yolladığında ürpermesini istememiştir ama yine de ne zaman bodruma inse kalbi güm güm atmaya başlardı çünkü kendini asan adamı kaba tahta kapılarla bölünmüş odalardan birinde bir gün göreceğine inanırdı ve koşup kaçabileceğini bilirdi, aşağıya indiğinde asılı adamdan kaçabileceğini düşünür veya babasından, saklandığı odanın kapısından onu bulamadan koşarak geçen, özgürlüğün anahtarını çaldırmak için onu arayan babasından. Bir kez dibe vardığında artık aşağısı, basamaklardan göründüğü kadar karanlık görünmezdi çünkü aşağıda kömürün içeriye atıldığı ve onun ufak bedeninin sığdığı, kaçmak için kullandığı sokağa bakan demirli bodrum penceresinden hafif bir aydınlık içeri süzülürdü. Geçebileceği açıklık o kadar dardı ki üzerindekileri çıkarır ve demirlerin arasından sıyrılarak geçerdi ama birisinin intihar etmek için kullandığı demir parmaklıkların arasından geçmekten hoşlanmazdı. Bu nedenle bodrumdan dışarıya çıkılabilecek başka bir geçit olmalı diye düşündü, Drava Nehri'ne kadar uzanan, annesinin anlattığı masallardaki küçük şatolarda bile bulunan tüneller gibi bir

tünel, öyleyse kırmızı evin de bir tüneli olmalıydı, şöyle uzun bir siper, bisikletiyle geçecek veya dik yürüyecek kadar büyüklükte olması gerekmeyen, sürünerek dahi olsa geçebileceği, sadece nehre kadar gidebileceği bir tünel olması yeterliydi.

Durdu ve dinledi. Bodrumda nemli hafif bir esinti olduğunu hissetti, nehrin alüvyon, su kokusunu getiren, büyük nehrin o çok garip kokusunu taşıyan bir esinti. Eğer o tünelden geçerek nehre kadar gidebilse sona ulaşabilir miydi?

82.

Sona ulaştı mı? Veya nehre açılan tünele ulaşarak yeryüzü çemberine ulaştı mı –veya daha doğrusu elipse– tüm gizli canlıları ve insanları birbirine bağlayan, doğanın içinden yeryüzünün derinliklerinden ve insan ruhundan geçen, sıcağı ve soğuğu, karanlığı ve aydınlığı yaratan, ovalardan, yeşil tepelerin üzerinden ve Alp dağlarının geçitlerinden, kuyuların içinden ve okyanuslardan geçen, nehirleri, neon ışıklarıyla yıkanan caddeleri kesiştiren, yamaçlara tünemiş insansız köyleri birbirine bağlayan –çember veya belki de elips– anıların canlanmasını, geçmişi, bugünü veya geleceği umursamayan, insanoğlunun yeryüzünde ne kadar zavallı davrandığını bilen, dünyanın çepeçevresinde – alınganlıkları, beyin zarları, nazik genital organları, sünger gibi akciğerleri, beyinlerinin salgısı – çamurdan, ilkel bir hücreden başka bir şey olmadıkları zamandan itibaren, kemikleri ve kasları gevşeyene kadar – bu kadar duyarsızlık, o korkunç düzen içinde bu kadar acı veren bir karmaşa, Janez Lipnik şimdi anlamaya başlıyordu, neden bu öyküye dâhil olduğunu fark etmeye, bütün bu hikâyelere girmeye, ne sonu ne başı olan bu öykülere, neden mutluluğun her anının bilincinde

olması gerektiğini, neşenin her anının, çünkü bir anda kozmik girdapta kaybolabilirlerdi, aynen büyük aşkların yok olduğu gibi, veya Korintlilere yazılmış mektupların mürekkebi gibi solabilirlerdi – çünkü mektupların kalması için özen gösterilmeliydi, sevgisi olmasaydı geride sadece birkaç kelime kalacaktı –mutluluk, aşk– bunlar solmadan, silinmeden önce, bilinmeyenin sarsan, emen, süzen girdabına girmeden önce. Korku bir kelime değildir sadece, acıyı da anlatan basit bir kelime değildir, ama acının kendisidir, ne görüntüye ne de açıklamaya gereksinim vardır ve birisinin taşaklarından sarkıtılmış tuğla sarhoş adamların eğlence şakası olmamalıdır –hem bunu yapanlarca hem de sabahın erken saatlerinde hikâyeyi dinleyen sarhoşlarca, olayı anlatanın suratı anlatırken çarpılmış olsa bile– mümkün değildir, başka birinin acısını hafifletmenin açıkçası imkânı yoktur, acınız sadece sizindir, size aittir – öyleyse niçin konuşup dururuz, sizinkini ve başkasının acılarını anlatırız, geride kalan sadece bir kelimeyse ve daha sonra o acıyı sadece çeken kişi hatırlayacaksa? Ve Schwager adındaki adam babanızın taşaklarına telle tuğla bağlarken neden hiç acı duymaz? – taşakları bedene bağlayan ve bu organı koruyan derinin etrafını telle çevirirken – adamın sadece o olayı dinleyenlerin ve sonra üzerine şaka yapanların ve gülerek şişen taşakların doğurduğu dayanılmaz acının, bir tarlada büyüyen kabaklar kadar şişen taşakların verdiği o acıyı Schwager adında birinin başkasına yaşattığı kadar duyması mümkün müdür? Ayrıca tabanca kabzasıyla başa vurulan bir darbe, –babasının arkadaşlarına göstermekten keyif aldığı yara izini bırakan– sadece "Bana yardım et, sen de Slovensin," dediği için kafasına atılan darbe – adamlar buna gülerler ama babasının kafasına tabanca kabzasıyla vurulmasının ne demek olduğunu bilirler

mi, deriyi patlatıp kan fışkırmasına yol açan darbenin gerçek acı duymanın tek yolunun bu olduğunda anlaşırlar. Janez Lipnik dünyanın çevresinde, daha doğrusu elipsin, dolaşırken gömüldüğü o apseli anıların tek kelimeden ibaret olmadığı konusunda daha emin olmaya başlar, onlar hayal değil gerçektirler, lüzumsuz bir gerçek, ama yine de gerçek, geçmişteki bu insanların çekmiş oldukları acılar kimin işine yarar ki! İhtirasların ölümle sonlanması, kibirlerinin acınacak utanca dönüşmesi, ellerin ve bacakların titremesine yol açan bedensel vahşet – ne için, kim için? Belki de korkuyu yenmek içindir, eğer bunlardan kurtulursak, üstesinden gelebilirsek, aynı ruhta hem acı hem de sonsuz mutluluğu yaşayabilirsek anlamsızlığın doğurduğu sonsuz korkunun kendisi anlamsız olur, anıların karanlığı, geçmiş olayların karanlığı, akıl hastanesinde sürünen hastalar, Gestapo bodrumlarında dövülen mahkûmların çığlıkları, ateş eden, yaralayan ve öldüren İtalyan kara gömleklilerinin tüfekleri önünde diz çökenler, ateş mangasının önünde sıralanan köylülerin zirveye varmış korkuları, komünist askerler tarafından enselerinden ateş edilerek vurulan yarı çıplak veya çıplak insanlar, devrim askerlerince kuyulara atılanlar, kan sızan beden yığınlarının üzerine atılanlar, SS subayının göğsüne saplanmış, kan fışkırmasına yol açan süngü, taşaklara bağlanmış tuğla veya ormanlık bir tepede, nemli zeminde, sorgulama mahzeninde ırzına geçilen bir kadının yaşadığı vahşet. Bütün bu korkular yaşadığımız dünyaya mı ait, yeryüzünün derinliklerinden mi geliyor, karanlıktan, siyah topraktan ve Karst mağaralarından, yeryüzünün merkezinden, bir dolu parçalanmış kemik ve parçalanmış rüyalar, oyulmuş gözler, kurşun delikleriyle dolu kafatasları? Janez yürümeye devam etti ve baş dönmesinin onu tamamen sardığını hissetti, dünyevi

ve kozmik merkezi ona yabancı olan girdaba yakalanmıştı. Tüm bildiği karanlık bir ruhtan büyüyen bir geçmişe sahip olduğuydu, öyle bir ruh ki daha doğmadan karanlığın sardığı, annesinin karnındaki cılız embriyodan çıkan kocaman bir kulağa sahip, tekrar tekrar anlatılan hikâyeyi, rüyaların kitabındaki masalı dinleyen bir kulağa.

83.

Bir çocuğun dik yürüyerek geçebileceği yükseklikteki tünelin içinde nehre doğru ilerlerken Lipnik biraz eğilmek zorunda kalmıştı. Karanlık olmasına rağmen kolay adım atabiliyordu, nemli duvarlar boyunca yolu hissedebiliyordu, nehrin alüvyon kokusunu alabiliyordu, Drava Nehri'nin herhangi başka bir nehir olabilecekken unutulamayan ve başka bir kokuya benzemeyen kokusunu. Lipnik o kokuyu bir zamanlar burada almıştı – buraya yakın bir yerde burnu bu kokuyu almış ve bir daha unutmamıştı, buraya yakın bir yerde akarsu sesi duymuştu, suyun kıyıya çarpmasını, köprünün ayaklarına vuran dalgaların çıkardığı kükreme sesini, ağaç kütüklerini ve ağaç dallarını, kıyıdan kopmuş bir sandalın artıklarını ve bir köpek ölüsünü sürükleyen suyun kıyıya vurduğu darbelerin sesini. Nehre doğru iniş uzun uzun devam ediyordu, ıslak duvarların yarattığı taş soğuğundan ürpermeye başlamıştı. Kaderimde bu yazılmışsa diye düşündü, günlerimin sonuna doğru yeryüzünün derinliklerindeki karanlık tünelden geçmek kaderimde var idiyse – hangi günlerimin sonunda? Eğer burada başlayan seyahat onu hiçbir zaman nehrin kıyısına kadar götürmezse, eğer araştırdığı insanların özgeçmişlerini ve aralarındaki ilişkiyi, doyumsuz merakla içine daldığı hayat hikâyelerinin sahiplerini tanıyacaksa? Eğer bu tünelde hayat hikâyelerini araştırmak üzere

sonsuz bir süre yürümek zorunda kalırsa? Belki bu tünel, çocuk aklının ona dikte ettiği, hep beklediği gibi nehre ulaşmıyor, belki bir fasit daire içinde dönüyor ve bu sert rüzgâr da hayali kokuyu taşıyor, belki de çağlayanın sesini duymuyor sadece hayal ediyor, artık hiçbir duyusu herhangi bir şeyi fark edemeyecek durumdaysa? Her neyse, belki sürekli şekil değiştiren gölgeler, önce hafif koyulaşan, sonra gerçek gölgeye dönüşen ve sonunda kapkaranlık olan şekiller sadece bir göz yanılmasıysa, bir an karanlıkta olmadığını düşündü, bunun bir labirent olmadığını, bir hezeyan değil, ama gerçek olduğunu, el parmaklarının ve ağzında kurumuş olan dilinin –şu an yakınlardaki bir nehrin tüm suyunu içecek kadar kurumuş olan dilinin– anlayabileceği bir imge, bir benzeyiş olduğunu düşündü. Bu kayalık yeryüzünün ağırlığı onu yormaktaydı ve artık bir an önce sona ermeliydi. Ve gerçekten birdenbire gerçek bir ışık huzmesi göründü ve birkaç saniye sonra gözleri kör edecek kadar arttı – o kadar güçlü parlıyordu ki bir süre bir şey görmek mümkün değildi. Birisinin kapıyı yumrukladığını duyuyordu – ses buraya, nehre, artık çok yakında olan nehre, o güçlü ışığın geldiği yere kadar ulaştığına göre kapıya çok kuvvetli vuruyor olmalıydılar. Birisi kapıyı yumrukluyor ama Lipnik kırmızı evin bodrumuna açılan kapıyı mı, yoksa U ve L-özgeçmişlerinin bulunduğu deponun metal kapısını mı yumrukladıklarını bilemiyordu. Ama ikisi de aynı kapı diye düşündü, aşağı inmek için geçtiği kapı, bodruma inen nemli, karanlık merdivenler, sonra nehre kadar uzun bir geçide açılan, şimdi birisi o kapıyı yumrukluyor ve bazı sesler duyduğunu düşünüyordu, erkek sesleri. Bölgesel arşivin gece bekçisi Mehmet, "Buradan aşağıya indi," diye bağırıyordu. Şimdi Mehmet merdivenin en üst basamağında durmuş, deponun aydınlatılmış

holünde duran bazı kişilere sesleniyor, "Burada aşağıda olmalı," diyor. Yukarıda duranlar onu cevaplıyorlar, gidip el feneri getireceklerini söylüyorlar, böylece el fenerinin karanlığı delecek uzun huzmeli keskin ışığının yardımıyla merdivenlerden aşağıya inebilecekler, ışık huzmeleri duvarların üzerinde dolaşıp nehre kadar devam eden tüneli aydınlatacak ve Lipnik'in vardığı tünelin daha geniş ve günışığının girdiği büyük alanındaki ışıkla buluşacaktır. Ha, ha, ha, sizler yukarıdasınız diye düşündü Lipnik, ama ben aşağıya indim bile. İşte çıkış şurası, devam et, el fenerlerinizi kullanın ama ben dışarı çıktım bile. Bir an sonra gözleri, kulakları ve burun delikleri nehrin hemen kıyısında olduğunu hissetmişlerdir. Artık bir yüz metre kadar daha koşmalı ve köprünün yanındaki doğrudan tren istasyonuna çıkacak geniş tünele girmelidir. Oraya varmasıyla hikâyenin sonu gelecektir. Orada bir trene binebilir ve gidebilir. Nereye isterse. Bir başka tünelden daha geçmesi gerektiğini bildiği halde, bombalara karşı sığınak olarak kazılmış olan tünelden, çünkü o tünel onu doğrudan istasyona çıkaracaktır, Carinthian Tren İstasyonu'na, her ilkbaharda Yugoslavya ordusuna mensup askerlerin tanklarını ve askeri mühimmatı yükledikleri yere. Onları 'tovarişes' diye çağırırlardı çünkü birbirlerine 'tovariş' diye hitap ederlerdi, yoldaş anlamına gelirdi, *tovariş*'ler gümbürdeyen tanklarının ve kamyonlarının etrafında koşuşurlar ve küçük bayraklar sallayarak 'sol, sol' veya 'daha, daha' diye bağırırlar, bağırmadıkları veya el kol sallamadıkları zamanlarda etrafa yayılıp otururlar ve erkek çocuklarına kız kardeşleri olup olmadığını sorarlardı –kız kardeşin nerede?– Janez'in kız kardeşi yoktu ama öğretmeni Zala vardı, o geçerken *tovariş*'lerin peşinden ıslık çaldıkları ve Janez'in anlamadığı bir dilde bağırdıkları öğretmeni. Bir seferinde

askerlere topunu verdi ve onlar da momci'nin kamyona tırmanmasına izin verdiler –erkek çocukları *momci*, askerler *tovarişes'ti*– *momci* kamyonun üstündeyken askerler zavallı kırmızı topuna ağır botlarıyla tekme atıyorlardı, çocuk kamyonun acil kolunu indirdi. Üzerine bir tank yüklenmiş olan kocaman kamyon aniden hafif meyilli yoldan aşağıya kaymaya başladı –oyun tepesi diye adlandırdıkları alandı orası, orada tank ve kamyonları vagonlara yüklerlerdi– çamurlu ve tekerlek izleriyle dolu yokuşta kamyon giderek daha hızlı kaymaya devam etti ve *momci* hızlanan, neredeyse sürat yapan, önüne çıkan tuğla binada durmayı reddeden ve hatta ikiye böldüğü binanın içinde bile duramayan canavardan kendini aşağıya attı. Lipnik kamyondan çıkan dumanı düşününce gülmeye başladı, her şey durulduğunda o demir canavar yığını binanın öte yanından bakıyordu, etrafı tuğlalarla çevrilmiş ve her tarafından antenler çıkıyordu, sırtında bir tank taşıyan demir canavar kayarken amatör bir radyo dükkânını da yerle bir etmişti. Her taraftan anten fışkırıyordu ve *tovariş*'ler topu bırakmış harabeye bakmak için koşarak gelmişlerdi, durum çok komikti, onun topu ise sağlam kalmıştı. Gitmesi gereken yer işte orasıydı. Tepenin altında kazılmış olan uzun sığınağın sonundaydı tren istasyonu – tabii hiçbir bombanın, tankın ya da askeri aracın o tepeyi çökertemeyeceğini biliyordu.

84.

İstasyon platformuna çıktığında yalnız bir kadının bankta oturduğunu gördü. Kadın yorgun görünüyordu, sanki uzun zamandan beri orada oturuyordu, muhtemelen gün boyu veya birkaç haftadan, hatta yıldan beri. Bir sonraki trenin ne zaman hareket edeceğini sormak için kadına doğru

yürüdü. Tren tarifesine de bakabilirdi ama kadına yaklaşmak istemişti, tam kadın başını kaldırıp ona baktığı anda, sonra kadını tanıyınca geri çekilmek istedi. Kaçmak istedi. Bu senelerin yorduğu bir kadın değildi ama kocasını aramaktan yorulmuştu, Sava Nehri boyunca yukarıdan aşağıya ta Kresnice'ye kadar gitmişti. Janez onu hemen tanıdı. Ivanka K.'ydı. Ona evden uzakta bu tren istasyonunda ne aradığını sormak istedi çünkü kadının evi ülkenin ta öte ucundaydı ama kadın daha o sormadan konuşmaya başladı. "Kocamın canilerini bekliyorum," dedi. Onların gelebileceklerini düşündüğü yönü başıyla işaret etti. Lipnik o tarafta Carinthia'nın bulunduğunu biliyordu. Her gece Carinthia'dan trenler gelirler veya oraya dönerlerdi. Çocukken trenlerin sesiyle uykuya dalar ve hiçbir zaman uyanmazdı. Ave Maria ve Angelus aryaları, köy kilisesinin çanı çocukların nasıl hoşuna gidiyorsa tren sesi de aynen onlar gibi hoş ve rahatlatıcıydı. Gelecekleri yön orasıydı. Öyleyse trenle geleceklerdi, kocasının canileri trenle gelecekti. O anda Lipnik istasyonda bekleyenin sadece Ivanka K. olmadığını anladı. Platformda, bankta Ivanka K. tek başına oturuyordu ama istasyonun karşı platformunda üniformalı erkekler vardı, onların buraya daha önce mi geldiklerini yoksa bir yerlerden şimdi mi çıktıklarını bilmiyordu. Boyunlarından aşağıya makineli tüfeklerini asmışlardı ve bazılarının bellerinde büyük kılıflar içinde ağır tabancaları vardı, belki Lugerlerdi, onların subay olduğunu hemen anladı. Üniformaları aynen *tovariş* üniformasına benziyordu, berelerinin üzerinde kırmızı yıldız vardı *tovariş*'lerinki gibi. Etrafta dolanıyor ve trenin geleceği yönü kolluyorlardı ama bütün bunlara rağmen her şey sanki hareketsiz gibiydi. Hareketsiz ve sessiz, Ivanka K. bile artık konuşmuyordu ve Lipnik birden

uzaklardan buraya kocasının katillerini beklemek için gelen o kadına içinin acıdığını hissetti. O uzun hareketsizlik anı uzakta, *tovariş*'lerin başlarının çok gerisinde bozuldu, ılık bir ilkbahar esintisi kavakların ve bazı bakımsız meyve ağaçlarının yapraklarını hafifçe titretti, tren istasyonunun tepesinde sallanan kızıl yıldızlı bayrak biraz dalgalandı, ağaçların tepe dallarını bir an sessizce eğdi ve sonra tekrar tam sessizliğe gömüldü. Sessizlik içinde başını kaldırıp kırmızı binanın pencerelerine baktı. Lipnik'lerin ikinci kattaki dairelerinin her iki yatak odasının pencereleri açıktı. Babası ve annesi ayrı pencerelerde duruyorlardı. Annesi saçlarına perma yaptırmıştı –kadınların bazı cumartesi ve tatil günlerinde kuaförden eve döndüklerinde saçlarının bakımı için kullandıkları kelime buydu– babasının kamptan dönüşü şerefine saçlarını yaptırmıştı. Hâlâ gençti, kalın camlı gözlükleri vardı ve saçları permalıydı. Henüz belirgin olmasa bile hamileydi. Perma yaptırmış olması belki babasının dönüşünü kutlamak içindi ama hamile olduğunu henüz bilmiyordu, bir oğlu olacağını ve yıllar sonra sabahın dördünde, babası ve arkadaşları onu uyandırdığında onlar için akordeon çalacağını, özgürlüğün anahtarını çalacağını. Babası zayıftı – uzun fakat ince ve diğer pencerede çok çelimsiz görünüyordu. Pannonian siması vardı ve gözleri içine çökmüştü. Birkaç gün önce kamptan dönmüştü ve sadece birkaç hafta önce kamptan ayrılmak üzere beklerken, o içine göçmüş gözler ölümüne korku içinde bir Polonyalının bir SS nöbetçinin göğsüne bıçağını soktuğuna şahit olmuştu. Onlara el salladı ama onlar fark etmediler. Onlar da Carinthia yönüne, trenin gelmesi gerektiği yöne bakıyorlardı. Lipnik, sıranın üzerinde oturan Ivanka K.'nın duyabileceği kadar yüksek sesle, "Bu nasıl mümkün olabilir?" dedi, "bunu daha

önce nasıl düşünemedim? Yıllarca uyuduğum odanın pencerelerinin dışında, o pencerelerin altında, yıllar önce koca bir ordu ölüme yollanmak üzere trenden indirilmişti. Babam ve annem muhakkak bunu görmüşlerdi – öyleyse neden ona hiçbir zaman söylemediler?" Hiçbir zaman söylememiş olmaları da artık önemli değil çünkü şimdi kendisi bizzat her şeye şahit oluyor; hatta her ikisinin, tekerlek izleriyle dolu o hafif meyilli çayırlık tepenin üzerinde görünen kamyonlara kimlerin bindirileceğini merakla beklemelerine, o ve arkadaşlarının, bazen de *tovarişlerin* futbol oynadığı – hayır, futbolu daha aşağılarda bir yerde oynarlardı, toprak yerin düz olduğu bir alanda veya biraz daha yukarılarda, şimdi kamyonların park ettiği ve tüfekli askerlerin, süvari pantolonu giymiş, bellerinde kılıfları içinde muhtemelen Luger tabancalar, berelerinde yıldız, omuzlarında sırmalı apoletler taşıyan subayların durduğu yerde. Pırıl pırıl bir hava, berrak bir gün, her şey birdenbire açıklığa kavuştu ve anlaşılır oldu. Şimdi Lipnik bu yerdedir.

Tren de geldi, Limbuş'tan gelen tren Carinthian İstasyonu'na varmadan önce Studenci'den geçer. Lokomotifin dumanı geride bıraktığı vadi boyunca yayılır, lokomotif, arkasında bir yılan gibi uzanan yüklü vagonları çekerken puflar ve pat pat eder. Durduktan sonra birkaç defa daha puflar, tüfekli askerler birden sıraya girerler ve vagonların hepsini çevirirler. Sonra ikinci bir grup koşarak gelir ve kamyonlara doğru bir geçit oluştururlar. Henüz sessizlik vardır, birkaç tiz sesli emir havayı doldurur ve hayvan vagonlarının kapıları çarpma sesiyle açılır. Birkaç üniformalı adam açılan kapılardan rayların üzerine atlar ve etrafı kolaçan eder, bereleriyle vurarak ceket ve pantolonlarındaki tozu silkelerler, sanki sabah içtimasına hazırlanıyorlardır, bayrak merasimine, zafer

bayrağını direğe çekmek için, ama nerede olduklarını anlamadan darbe sağanağına maruz kalırlar – dipçik, tekme, yumruk ve cop darbelerine, hepsi onları kamyonlara yönlendiren geçide girmeye zorlamak içindir. Ivanka ayağa kalkar ve bağırır: Hak ettiğinizi alıyorsunuz yurt koruculari, elleri kanlı alçaklar. Lipnik ancak şimdi istasyon platformunda olduğunu anlamıştır, caddede, yokuşta, kalabalığın içinde, bağıran, tükürен, el kol sallayan ve küfreden kalabalığın. Aydınlık bir günde karanlık bir kalabalık, yüzlerini seçemediği karanlık bir insan kalabalığı, geçidin bir ucunda itişen bedenler, bir başka grubu çevrelemişler, bu gruptakiler köylüye benzeyen korku dolu bakışları olan küçük çocuklar. Lipnik, 'Bunları nasıl biliyorum?' diye merak eder. Biliyorum, bu yüzler köy panayırlarında gördüğüm yüzler. Tren istasyonu çevresindeki geniş alan sabırsızca, tekme atmak için bekleyen ayaklar, tükürmek için bekleyen ağızlar, yumruklamak için bekleyen kollarla doludur, muazzam alanın tamamı öfkeli uzuvlarla dolup taşmış, kan akıtmak, güçsüz bedenleri acıtmak, vahşi, işkenceli, muzaffer, azgın kucağına almak, yaklaşan sonu kucaklamak için sabırsızlanan tehlikeli, tehditkâr bir yaratığa dönüşmüştür. Kalabalık, 'onları öldürün' diye haykırır. Janez Lipnik pencereye doğru bakar. "Ne yapacaksın Baba?" diye sorar, "ne yapacaksın, durup seyredecek misin?" "baba? Sizler gedikli partizanlarsınız, o dostlarına söyle, her akşam devletin kasasından şarap ikram ettiğin yoldaşlarına, oğlun Janez'e her akşam özgürlüğün anahtarını çaldırdığın arkadaşlarına, bunu durdurmalarını söyle onlara." Babası onu duymaz ama annesi duyar ve "O henüz kamptan geri geldi, anlamıyorsun, ağaca çık der, battaniyeyi başına çek," der. Ama burada etrafta hiç ağaç yoktur, ne de kafasına kadar örtüneceği battaniye bulunan

bir yatak. Studenci'de Carinthian Tren İstasyonu'nda beklemektedir ve bağırışları, dayak seslerini duymamak için kulaklarını elleriyle kapatmıştır. Parçalanmış derilerin yarıklarından fışkıran kanı kocaman açılmış gözleriyle seyretmektedir. Öldürün onları, öldürün onları diye bağırır, çığlık atar, ulur karanlık canavar, yüzlercesi, binlerce ağız, saga sola saldıran binlerce kol bacak, askerlerin başlarına hedeflenerek inen dipçik darbeleri, kandan çizilmiş taçlara, sırtlara, Sloven halkının içindeki karanlık canavarı kışkırtarak, şimdi vahşet isteğiyle kabarmış, daha çok kan ve dibinden sökülmüş saçlar, yerde debelenen bedenlere inen tekmeler, kamyon tekerlekleri altında ezilen bedenler, ayaklar altında çiğnenerek kopmuş çimen artıklarına ve toprağa bulanmış bedenler. Askerlerin ve kalabalığın kötülüğü cezalandırma sarhoşluğuyla kabarmış isteklerini yine kötülükle tatmin etme ihtirasları giderek daha büyümekte ve daha kötüleşmektedir, hatta daha azgınlaşmış ve körleşmiş, Hristiyan ruhun en içten tepkisi tarif edilemeyecek boyutta daha vahşileşmiş, cehennemin karanlık derinliklerine ev sahipliği yapan, intikam, işkence ve acı çektirme, en azından derinlerde saklanmış ve baskılanmış kötülüğü serbest bırakarak, durdurulamaz, engellenemez biçimde azgınlaşmıştır. Burada herkesi öldürecekler mi? Hayır, dövmeden, tekmelemeden ve kamyonlara binmeleri için küfürler etmeden, coplarının tahta uçları kan içinde kalıp parçalanacak kadar kuvvetle dövmeden önce değil, sonra onların ellerini telle bağlayacaklar –beraberlerinde kocaman tel makaralar getirmişlerdir– sonra tel makasıyla kesip arkalarında tuttukları ellerini maharetli bir şekilde sekiz çizerek bileklerinden saracaklardır, keskin metal derilerini kanatmaya başlayıp kemiğe kadar kesecek penseyle sıkıştıracaklardır. Lipnik, Ivanka'nın

suratını görür ve kadının yuvarlak karakterli elyazısı gözlerinin önünde belirir, okulda yapmayı öğrendiği yuvarlak halkalar: "Eli kanlı orospu çocukları, Hun nöbetçileri, vatan hainliğinizin bedelini şimdi ödeyeceksiniz, kazandığınız kuruşların, içtiğiniz kanlarımızın, o eli kanlı Reichmanov nerede, onun ailesini de öldürmeli, her sabah akıl hastanesindeki işime giderken onları görüyorum, ailemizin mutluluğunu söndürdünüz, sizi gidi kan emici piçler, insan kılığında çakallar, bin belalar, hiçbir zaman huzur bulamayacaksınız, ne kalpleriniz ne de yakınlarınız, şimdi beklediğimiz an geldi, insanlar canilerini yargılarken sizin bize yaptıklarının aynını yapacaklar ve sizin eli kanlı ruhani liderleri, biz komünistlerin saygı duyduğu halka komünyon öneren, siz de cezalandırılmayı hak ettiniz, bize verdiğiniz inancı kaybetmemizin suçu da size ait, siz eli kanlı canavarlar." Lipnik onun çok mutsuz olduğunu, öyle ki daha büyük acıların çekilmesini istediğini anlamıştı, karanlık yaratığın istediği büyük mutsuzluğu, kötülük isteyen bu kalabalığın, aralarından bazıları kötü bir şey yaşamamış bile olsa, ama Ivanka önemsemiyordu, onun için kan emici piçler, hainler, Hun nöbetçileri, canavarlar diye bağırmak yeterli değildi – o daha ağır ve daha ciddi kelimeler kullanmak istiyordu. 'Biz komünistler' dedi, kelimenin tam anlamının ne olduğunu bilmediği halde, aynen ihtilal kelimesinin anlamını da bilmiyordu, ilk defa rahipten duymuştu, ama şimdi onların canını iyice acıtmak istiyordu, kan emici piçler, korkunç bilinmeyenin korkusuyla titremelerini istiyordu ve "Biz komünistler sizi cezalandıracağız," dedi – şimdi bunu daha ciddi ve önemli kelimeler takip edecekti, komünist ve halklardan daha ciddi– "Slav kardeşliği sizden öcünü alacak ve sizi cezalandıracaktır." Steplerden Slav atlılarının

geldiklerini, Moskova'dan ve Dnieper'den, onları cezalandırdıklarını gördü. Nefesini tuttu, yerden bir taş daha alarak ciddi kelimelerden ayrılıp daha bilinenleri bağırmaya başladı: "Siz piçlerin Tanrı belasını versin, bin defa versin." Ve sonunda, kahrolası piçler kamyonlara bindirilmişlerdi, kalabalık sakinleşmişti, ara sıra birisi bağırmaktaydı: "Öldürün onları." Ama canavar yorulmuştu, nefes nefese kalmıştı, artık istediği kamyonların ayrılışını seyretmekti, kahrolası piçler şimdi zavallı görünmekteydiler, şefkat ve merhamet gösterilmesini hak etmekteydiler, dövülmüş, her tarafları kan içinde kalmış, üstleri başları paramparça edilmiş ve korku içindeydiler. Aklından geçeni birisi fark etmişti, anlamıştı. Birisi bağırmayan, kükremeyen, tekme ve taş atmayan tek kişinin o olduğunu görmüştü – sadece onun. Lipnik sanki bir gölge onu sarmalıyormuş gibi titredi. Bir gölge değildi. 'Turjak'taki adam o değil miydi?' diye haykırdı birisi. Tanıdık bir sesti. Platform üzerinde duran herkesin kendisine doğru döndüğünü fark etti. Etrafında adeta bir boşluk oluşmuştu. Bağıran adam şimdi ona doğru ilerliyordu, Lipnik kim olduğunu anlamıştı. Franz'dı. Dobrova'daki rahip için çalışan tamirci, kraliyet ordusu subayı Aleksij Grgureviç'in dışarı çıkarıp ahırın arkasında vurmak istediği adam. Ayağında süvari pantolonu, belinde tabanca ve omuzlarında sırma apoletler vardı. Ama suratı hâlâ sivilceliydi. Burnunun üzerinde kocaman bir çıban vardı ve yanakları sanki her an patlayacağa benziyordu. Beresini kemerine sokuşturmuştu, böylece henüz sonlandırdığı görevi sırasında başından kayıp gitmesini önlemişti.

"Hâlâ beni ahırın arkasında vurmayı istiyor musun?" diye sordu Franz.

Lipnik, "Beni başkasıyla karıştırıyorsun," diye cevapladı.

Franz, "Seni kimseyle karıştırmıyorum," dedi. Elinde bir çeşit demir çubuk, üzerine kanlı saç parçaları yapışmış bir cop tutuyordu.

Öyle konuşanın Aleksij olduğunu açıklamaya çalıştı Lipnik, aceleyle. "Ben öyle bir şey söylemedim. Aleksij kraliyet ordusunda yüzbaşıydı ve geceleri tavana ateş ederdi."

"Evet doğru," dedi Franz, "sonrada beni ahırın arkasında vurmaya kalkışmıştı."

Lipnik dehşet içindeydi. "İşte gördün mü?" dedi, "o ben değildim." Anne ve babasının dışarıyı seyrettikleri pencerelere doğru başını kaldırdı ama ikisi de orada yoklardı. Herhalde mutfakta oturuyorlardır diye düşündü. Neden pencereye gelmiyorlar, onlara el edebilirim, babam aşağıya iner ve kurtuluş hareketinin üyesi olduğunu söyler. Birkaç İngiliz pilotunu kurtarmış ve onları işgal altındaki kentten kaçırmıştı, bu nedenle Old Whistler'da ona işkence yapılmış, taşaklarına tuğla bağlayarak bal kabağı kadar şişmesine sebep olmuşlardı.

"Belki o sen değildin ama ikiniz Turjak'a birlikte gittiniz."

"Evet doğru, ben oradaydım," dedi Lipnik, "ama ateş eden ben değildim."

Franz, Kostya adındaki bir subaya seslendi. "Buraya gel ve sen de benimle birlikte eğlen. Bu adam Turjak'taydı, hâlâ ateş etmediğini söylüyor."

"Eğer hep dua ettiyse ateş etme fırsatı olmamıştır," dedi Kostya. İkisi birlikte kahkahaya boğuldular. Kahkahaları çok uzun sürmedi çünkü yeterli zaman kalmamıştı. "Haydi, haydi," dedi Kostya, "geri gidin, bunları buradan çıkarmanın zamanı geldi." Franz, "Arkanı dön," dedi, "ellerini arkanda kavuştur."

Bileklerini elindeki telle bağladı. Franz'ın kuvvetli elleri vardı. Hayatı boyunca çok çalışmış biriydi, elleri bunun için çok güçlüydü. Lipnik, telin bileklerinin cildini keserek derine indiğini hissetti.

85.

Sonra uykuda boşluğa düşüyormuş hissine kapıldı. İnsan önce uçtuğunu sanır, sonra düşmeye başlar ve bazen yere çakılmadan uyanır, ama uyanamadığı da olur. Çocukluğunda Lipnik rüyasında defalarca uzun, yeşil tepelerde uçmuştu. Uçtuğu anlar çok güzeldi, bazen kadife gibi yeşilliklerin hemen üzerinde, diğer zamanlarda yükseklerde, nehrin, ormanın üzerinde, 4 nolu otobüsü gördüğü kasabanın üzerinde – her zaman aynı otobüsü görürdü, başkasını değil. Şimdi kendisinin seçtiği bir öyküye dalıyordu, çünkü bir şeyi anlamak istiyordu ama bu defa fazla ileri gitmişti. U ve L-özgeçmişlerinin olduğu depoların kapısından girerek ileri bir adım atmıştı, her şeyi geride bıraktığı an, varlığının en derinine yöneldiği an, yeraltı dünyasına doğru, aşağılara baş döndürücü bir patikadan, düşüyordu. Bir an kafasında bir şey aydınlandı, sanki eski bir yaşama veya eski bir rüyaya ait bir şey: Eskiden Slovenler bir iple derin bir kuyuya inilebildiğine ve yeterince derine ulaşıldığı takdirde öte dünyaya geçilebildiğine inanırlardı – aslında cennete, çünkü cennet hem yukarıda hem aşağıdaydı. Orada göz alıcı bir kırsal, harika yeşil çayırlar, kıvrılarak akan bir dere boyunca yükselen söğütler vardır ve sanki minyatür bir cennet gibidir. Yakışıklı rençberler orada ekinleri keserler, onlara yardım edebilirsiniz ve siz de tırpanınızı sallayabilirsiniz, tabii isterseniz. Ama düşerken kafasında canlanan başka bir şey daha vardı, annesinin çok zaman önce şapkalarına süslü tüyler

veya bir çiçek, taze bir biberiye dalı, herhangi bir yeşillik tutturulmuş rençberler hakkında ona anlattıklarıydı: Çeliğe çiğ düştüğünde tırpancıların kaderi yazılır.

Şimdi derin bir çukura düşüyordu, Koçevje civarındaki ormana, diye tahmin yürüttü. Öğretmen Zala'nın penceresinin altında ilk defa durduğu yerden uzak bir yere değil diye düşündü. Kısa bir süre önce karıncalar gibi bir ağaca tırmandığı yere. Ben çukura düşerken o şimdi öğrencilerinin defterlerini düzeltiyordur diye düşündü – bu saçma değil mi? Bunun nedeni kozmik bir yanlış anlama olmalıdır, diye düşündü. Her an açıklığa kavuşturabiliriz. Ama onlar yapmadılar. O beden yığınının üzerine düştü. Çıplak bedenlerin oluşturduğu bir yığın. Bazılarının donları vardı ama diğerleri çırılçıplaktı. Sıcak, kanlı bedenlerdi, kurşunlanmış, dövülmüş. Yara bere içinde bedenler, yaraları çukura atılmadan önce enfekte olmuş. Hepsi ölmüş değillerdi. Bazıları hâlâ inliyordu. Çukurun başında enselerinden kurşunlanıyorlardı, her biri ayrı ayrı. Başlarından veya ense köklerinden. Makineli tüfeklerle kurşunlanmışlardı. Önemi yoktu, nasılsa çukurdan çıkmak imkânsızdı ve patlayıcıların yardımıyla çukur doldurulmak üzereydi. Çukura atılmadan önce dayak yemişler ve bazılarının altın dişleri sökülmüştü, ziyan olmasın diye. Gözlüklere ne oldu diye düşündü Lipnik. Çoğunluğu görme bozukluğu olmayan genç erkeklerdi ama bazılarının gözlükleri vardı.

Auschwitz'de gördüğüm gözlük dağı. Rüyalarıma giriyor. Aralarında babamınkini arıyorum. Uyandığımda o tarihte gözlük kullanmadığını hatırlıyorum, gençti, gözleri iyi görürdü, bir öküz gibi sağlıklıydı. Eve döndüğünde sadece kırk kilo geliyordu. Eve dönmesi şerefine karısı Rosalia saçlarına perma yaptırmıştı, eve geri geldiğinde, yurt

koruculanının ölüm ormanlarına nakledildiklerini gördü. Sonra durmaksızın yemek yemeye başladı, anormal miktarlarda, uzun süre yaşadıklarını anlatmayı reddetti – sadece yedi, içti ve birkaç yıl sonra, hâlâ içmeye devam ederken, komşunun yeşil salatalarını çiğnedi ve "Yoklama! Yoklama!" diye bağırdı. Ve sonra gedikli partizanlar liginden arkadaşlarıyla birlikte içerken başına gelenleri anlatmaya başladı. Çok yemek yedi ve birkaç yıl içinde şişman bir adama dönüştü. Yağlı göbeğini hatırlıyorum, ateş bastığından üzerindeki battaniyeyi fırlatıp atmış ve yatağın üzerinde o göbeği titreşen bir yağ yığını gibiydi. Sonraları daha da kocaman göbekler görmedim değil ama patlamasını istediğim sadece onunkiydi. Çünkü Auschwitz'teki insanla aynı kişi değildi. Orası cehennemden bir manzara gibiydi. Kışın steplerden zehirli Rus rüzgârının estiği yer. Soğuktan dişlerinizin birbirine takır takır vurduğu yer. Her şeyin şüphe uyandırdığı –babama ait, Tanrı'ya ait ve bana ait her şeyin– ve artık hayatta olmayan herkesin yaşamının duman olduğu, gerçekten duman olup yükseldiği yer. Alevler içindeki bir ülkeden ve içindeki her şeyden yükselen duman. Gözlükleri nereye koymuşlardı? *Veni Spiritus Sanctus* gel. Bunu sonuna kadar yaşamak istemiyorum, sonuna kadar her şeyi. Çukurun her tarafından inlemeler duyuluyordu. Çoğu hâlâ hayatta. Çamaşırının içine bıçak saklamayı başarmış olan birisi arkadaşının bedeninden bir et parçası kesip ince ince dilimleyerek ağzına atacak. Ve hayatta kalacak. Yukarıda çukurun başında bir süre sessizlik oldu. Ateş etmeyi durdurdular, inleyenlerin, kaygan kanlı insan yığınının üzerine yeni bedenler düşmez oldu. Biraz sonra güçlü patlama sesleri duyuldu. Çukuru doldurmak için dinamit patlatıyorlardı. Duman kalktığında inlemeler azalmıştı çünkü hayatta kalanların sayısı

artık çok azdı. Ve duman temizlenip yukarıda artık gece olduğunda ve nöbetçiler ayrıldığında Lipnik bir ağacın çukurun içine doğru eğildiğini fark etti. Mükemmel berraklıkta, arşivsel açıklıkta bir düşünce, araştırmacının düşüncesi, kendi adının Latincesini bilen bir araştırmacının, bir kitap kurdunun düşüncesi –*Blatta germanica, Periplanetta Americana, Anobium*– güncel tabirle bir araştırmacı veya bir kitap kurdu, aklına berrak bir fikir geldi: Çukurdan kurtulabilen adamların anlattıklarına göre, Karst mağaralarından kaçabilenlerin, 1945 yılında katledilen yurt korucularının atıldığı, ölü veya yarı ölü ve haşince yaralanmış çıplak bedenlerle dolu inleyen o cehennemden çıkmak için tırmandıkları ağaca dair hiçbir bilgi yoktu. O ne ağacıydı? Patlamalar sırasında bir ağaç çukura düşmüştü. Adsız bir ağaç. Anında çukurdan bu ağacın yardımıyla çıkabileceğini anlamıştı. Hayatta kalanların orada yaşadıklarını anlatabilmek için tırmandıkları adsız ağaç oydu. Aynı zamanda öte dünyaya geçmek için tırmanacağı ağacın aynı ağaç olduğunu açıklıkla anlamıştı. Karıncaların tırmandığı ağaç oydu, ağaca tırmanan karıncalar. Güneyden insanların tırmandığı ağaç da oydu ve Lipnik o insandı. Adı bir ağaca atfen verilmiş olan o, Lipnik, adını bilmediği bir ağaca tırmanacaktı.

"Anne," dedi, annesi Pohorje masalını anlatacağı zaman, "bir gün o ağaca tırmanacak mıyım?"

"Tabii ki oğlum," dedi annesi, "tabii ki ona tırmanacaksın."

"Mahzenden Drava Nehri'ne kadar uzanan bir tünelim de var," dedi. "Ne zaman istersem orada saklanabilirim. Ve nehrin kıyısına çıkabilirim."

"Ah evet," dedi annesi, "ama niçin saklanmak isteyeceksin?"

Annesi onun niçin saklanmak istediğini biliyordu. Babasının adına, Gestapo'nun mahzenlerinde işkence edilen ve esir kampından kurtulmak için nasıl beklediklerini defalarca anlatan babasının adına. Annesi kalın camlı gözlüklerini bir tarafa koyup konuştuğu her sefer, "Ağaca tırmanacak ve istediğin yerde ineceksin," derdi. "Örneğin yeşil bir çayırda, genç rençberlerin otları kestiği yerde." Bugünlerde motorlu ekin biçme aletleriyle gürültü yapıyorlar aynen Dugi Otok'taki jet ski kullananın yaptığı gibi diye düşündü. Ama öyküsünde gökyüzünde yıldızlar gibi ilerleyen üç tırpancı vardı. Mutluydu çünkü o ağacı vardı, onu düşünürken sık sık uykuya dalardı. Partizanlar liginden adamlar mutfakta politika yüzünden ne zaman birbirlerine girseler, ne zaman özgürlüğün anahtarı marşını söylemeye başlasalar, o hep, o ağacın orada olmasını dilerdi. Böylece babası gelip ona akordeonunu getirmesini emredemezdi. Böylece babası komşunun bahçesinde yeşil salataların arasında "Yoklama! Yoklama!" diye tutturarak koşamazdı. Lipnik sık sık o ağaca tırmanır, hatta çayırların ötesine bile çıkardı. Çeliğin yüzeyinde çiğ parlaması, tırpancıların kaderinin yazılacağına işaretti. Ama o genç öğretmen Zala'nın Lower Carniolan Springs yakınında ders verdiği Dobrova'daki okulun bulunduğu yerde ağaçtan ayrılmaya karar vermişti.

86.

Yukarıdan silah sesine benzemeyen ve patlayıcılar da olmayan bir çeşit davul sesi duyduğunu düşündü. Belki bir fırtına başlamaktaydı veya belki de hâlâ metal kapıya vurmaktaydılar. Işık görene kadar yukarıya çıktı, kendini içinden çekip çıkardığı bir yarık. Deponun mahzen camından sürünerek çıktı, birisinin, "İşte buradan süründü," dediğini

duydu. Mahzenden veya çukurdan sürünerek çıkmayı önemsemiyordu, bir pencerenin içinden veya bir patlama sonucu açılan yarıktan. İnsan sesleri, silah sesleri, jet skinin vızıltısı, birbirine karışan öykülere ait binlerce kelime, kafasının içinde bütün bir yüzyıl, akordeonunun sesi – bunların hepsi çok geride kalmıştı. Şimdi ormandaydı ve şöyle söyleyeceklerini biliyordu: "Alışveriş merkezinden dışarı yürüdü ve bu çantaları yerde bıraktı." Arkasından söyleyecekleri bunlardı, kadın ve erkek, o günün pazartesi mi yoksa salı mı olduğunu bilmeyenler, kuaföre gittiğini anlatacaklar ve oradan depoya yöneldiğini. Belki Koçevje'ye otobüs bileti aldığını da keşfederler. Belki bir zamanlar Sırpların yaşadığı o yoğun ormanlık bölgeye gittiğini düşünürler. Şimdi o evler boş veya yakılıp yıkılmıştır. Dugi Otok'tan dönerlerken görmüştü. Belki o evlerden birini işgal ettiğini düşünürler. Eğer herhangi birinin aklına gelirse. Önemi yok, şimdi ormana geldi ve sonunda bir şey anladığını biliyordu. Şunu: Yaşayan bir varlığın titrediğini, penceresinin altında ilkbahar esintisinde kiraz ağaçlarının baharlarının kıpırdaştığını, sevgilisini önceki gece nasıl aldatmış olduğunu ona ağlayarak açıklarken omuzlarının titrediğini, ilk dansını yapan dansçının baldırlarının titrediğini ve kış gecesinde aşk şarkıları söyleyen şarkıcıların seslerinin titrediğini. Ve şunu: Yaşayan her şey aşk ve mutlulukla titrer ama korkmuş bir yavru köpek de titrer, ıslak derisi kıpırdar, kesilmeye götürülürken buzağının dizleri ölüm korkusuyla titrer, sorgulamadan sonra itiraflarının altına imza atan caninin elleri titrer, kedinin pençesindeki minik kuş titrer – bu kaderin titreşimidir, bir yaşam öyküsünün titreşimi, sel sularının, sizi boğazlardan ve çağlayanlardan geçiren ve gizli havuzlarda durgun sularda sakinleştiren suların. Bunların tümü

sevgidir ve onların tümü ölüm, bundan dolayı her şey sürekli titremektedir.

Pencerelerinde ışık olan o eve doğru yola çıkmadan, Zala'nın öğrencilerinin not defterlerini düzelttiği eve, ağacın altında bir süre oturacaktır. Belki yere uzanacak ve uykuya dalacaktır. Üç haftadır yağmur yağmaktadır ve şimdi yıldızlar çıkmıştır, yakında ufuk aydınlanmaya başlayacaktır. Her neyse gün doğumunda yolculuğuna çıplak ayakla devam edecektir, çünkü çayırların sabah çiyini hissetmek istemektedir. O sabah rençberler ormanlık tepenin aşağısındaki çayıra gelince daha önce Lower Carniolan Springs'e doğru giden yolda yürüdüğü görülen birinin pabuçlarını yamaçtaki bir ağacın altında bulacaklardır. Sadece pabuçlarını. Onlar geldiğinde o çoktan gitmiş olacaktır ve rençberlerin tırpanları sabah güneşi altında parıldayan ekinleri biçerken ıslık çalmaya başlayacaktır.

drago jančar

adsız ağaç

Adsız Ağaç, insanın ve onun alışkanlıklarından, saplantılarından oluşan tarihin izini süren bir roman.

"*Adsız Ağac*'ı okuma deneyimi, iyiyi kötüden ayırma deneyimi halini alıyor: zor, sıkı, ancak nihayetinde karşılığı olan bir deneyim."- **Times Literary Supplement**

Janes Lipnik, gününün büyük kısmını ofisinde, her belgeyi en küçük ayrıntısına kadar araştırarak geçiren, görevine takıntı derecesinde bağlı olan arşiv görevlisi. Issız bir hayatı var. Bu sıkıcı hayatı içerisinde bir gün, bir subayın İkinci Dünya Savaşı boyunca tuttuğu seks güncesini bulmasıyla hayatı değişir. Lipnik, rüya ile gerçek, geçmiş ile gelecek arasında bir yolculuğa çıkar. Hiçbir cümlesinin atlanmaması gereken hikayenin peşine takılır.
Bu başyapıtını tarihle, masal ve mitlerle besleyen Jančar, belirsiz ve şeytani insan yazgısından kaçış olmadığını gösteriyor.
Avrupa'nın önde gelen yazarları arasında gösterilen Drago Jančar, insanın derin ve psikolojik travmalarını Franz Kafka, Milan Kundera ve Günter Grass gibi ortaya koyuyor.

dedalus
Dedalus144
Roman 55
www.dedaluskitap.com

ISBN 978-605-9203-56-2